

TÜRK TORAKS DERNEĞİ

TORAKS BÜLTENİ

ARALIK 2024

“Hayat Nefesle Başlar.”

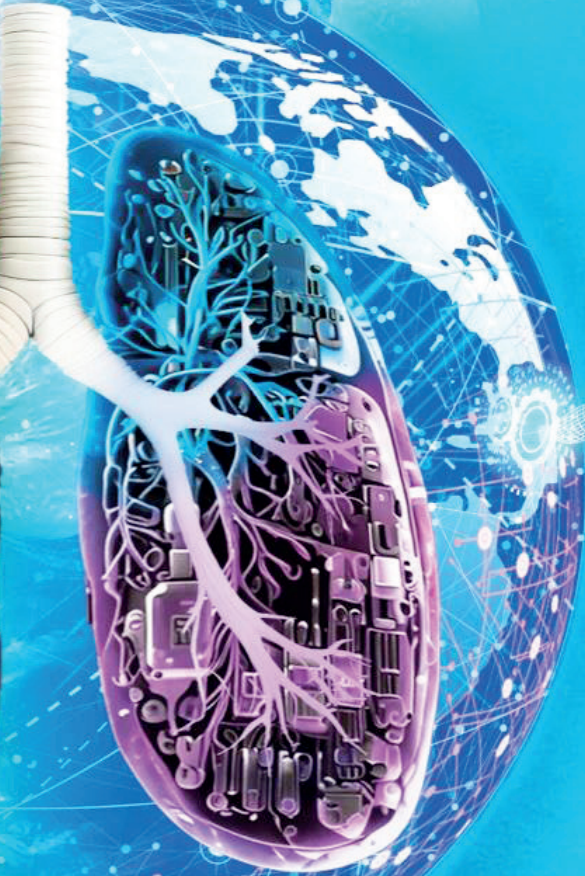

TÜRK TORAKS DERNEĞİ

ULUSLARARASI KATILIMLI

TÜRK TORAKS DERNEĞİ 28. YILLIK KONGRESİ

23-27 Nisan 2025 Susesi Luxury Resort Otel, Antalya

Dünyanın değişimi

Nefesin geleceği

www.toraks.org.tr

Editöryal Ekip Adına

TÜRK TORAKS DERNEĞİ ADINA SAHİBİ

Dr. Nurdan KÖKTÜRK

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Dr. İpek CANDEMİR

EDİTÖR

Dr. Nilüfer AYKAÇ

EDİTÖR YARDIMCILARI

Dr. Baran GÜNDOĞUŞ
Dr. Ceren ILGAR
Dr. Çağla Pınar TAŞTAN
Dr. Ege GÜLEÇ BALBAY
Dr. Ethem YILDIZ
Dr. Fatma TOKGÖZ AKYIL
Dr. Filiz Çağla UYANUSTA
KÜÇÜK
Dr. Haluk Celaledin ÇALIŞIR
Dr. Levent AKYILDIZ
Dr. Merve ERÇELİK KONCAK

İLETİŞİM ADRESLERİ

toraks@toraks.org.tr

YAYINA HAZIRLAYAN

BULUŞ Tasarım ve
Matbaacılık Hizmetleri San. Tic.
Betül KARTAL
bulus@bulustasarim.com.tr

YAYINCI İLETİŞİM

TÜRK TORAKS DERNEĞİ
toraks@toraks.org.tr

Yayın Türü: Yerel Süreli
Yayın Tarihi: Aralık 2024

Dr. Nilüfer AYKAÇ
drniluferaykac@gmail.com

Üçüncü kez merhaba...

Yaşamı boyunca barıştan yana taraf olan; “ölüme karşı yaşamdan, savaşa karşı barıştan yanayım” diyen; Guernica ile savaşın yıkımını, Dove (La Colombe) ile barışın resmini çizen; çizgileriyle tüm renklerin ve kimliklerin birlikte dans ettiği Pablo Picasso ile merhaba...

Yine dopdolu bir Toraks Bülteni hazırlamaya çalıştık. Türk Toraks Derneği olarak hep birlikte gerçekleştirdiğimiz faaliyetlerin tamamına yer veremememiz nedeniyle hangilerini dışarıda bırakmak zorunda kalacağımızı belirlemek en büyük güçlüğümüz oldu. Öyle ya geçen yılki kongremizde sunulan bir bildiriye her 4 günde 1 eğitim faaliyeti yaptığımız yer almıştı. Eğitim dışı etkinlerimizi de dahil edersek aslında yılın her günü ülkemizin bir köşesinde Türk Toraks Derneği'nin bir faaliyeti yaşanıyor. Derneğimiz tüm bilimsel – eğitim faaliyetlerinin çalışmaların yanında, halk sağlığına, savunuculuk faaliyetlerine yer ayıran, insanı, insan sağlığını, toplumu ama aynı zamanda gezegenimizin yaşam hakkını savunan bir örgüt. Bunu yaparken de üyelerinin temsiliyetine, sesine, bakışına yer veren çoğaltan ve hep birlikte halaya katan bir yapı bizim derneğimiz.

Gelin Bülten'in sayfalarında gezinelim,

Her zaman olduğu gibi Bültenimizin vazgeçilmezlerini saklı tutmaya çalıştık. Bu bağlamda genel başkan ve sekreterimizin yazıları ile kuş uçuşu derneğin son 6 ayını hatırlatmak istedik sizlere. Kendi adıma derneğimizi ahenkle çalışan bir lokomotif benzetiyorum. Hedefini halkın akciğer sağlığını iyileştirmek olarak belirleyen ve hiç durmadan ilerleyen kocaman bir tren katarı. 1992 yılından beri yol alan bu lokomotifin her dişlisinin ayrı bir işlevi var ama ortaya çıkan sonuç da kakofoni değil. Aksine günün egemen kurallarına göre değil yeni bir estetikle başka bir sanatı, kübizmi var eden Picasso gibi kendi yolunu kendisi çizen bir yapı. Tıpkı Picasso gibi yoksulları ve toplumdaki dışlananları resminin orta yerine yerleştiren, öncelikle incinebilir grupların sağlık hakkını savunan bir örgüt.

Çok daha anlamlı ve vazgeçilmez bir yaşam mücadelesidir – tam da bu günlerde Ve bu örgütü var eden şubelerimiz... Bültenimizin bu sayısında şubelerimizi, faaliyetlerini ve yörelerini daha yakından tanımanızı istedik. Trakya'dan Karadeniz'e, oradan Van ve Ağrı'ya, sonra Antalya ve başkent Ankara'ya, Orta Anadolu'ya uzanacağız hep birlikte -elbette aklımızda Ege, dilimizde “Yareme tuz diye yakamoz bastım” dizeleri eşliğinde.

Sonrasında Athena Tapınağı'na, Assos'a, Türk Toraks Derneği'nin Yaz Kampı'na misafir edeceğiz sizleri. Pandemi nedeniyle ara verdiğimiz ancak post-pandemi döneminde “Gelecek” temasıyla 29 Ağustos – 1 Eylül 2024 tarihleri arasından

Türk Toraks Derneği

“Hayat Nefesle Başlar”

sanatla, resimle, edebiyatla harmanlanan kampımıza konuk olacaksınız. Abdul Lama ile Spielberg’in filmlerine, Ali Ergur’la yapay zekâya, Feyza Erkan ile kendimize, İsmail Gezgin ile insan bedenine ve Deniz Gezgin ile doğaya doğru bir yolculuğa çıkmaya davet ediyoruz sizleri.

Sağlıklı toplumun örgütlü toplum olduğunu biliyoruz. Bu nedenle örgütlerimize de yer verdik Bültenimizde. Türk Tabipleri Birliği ve Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu ile başladık sözümüze. Gelecek sayılarda örgütlerimizi aktarmaya devam etmek istiyoruz. Çünkü milyonlarca insan, Ataol Behramoğlu’nun dizelerinde olduğu gibi, “Ben tek başına ne yapabilirim” diye düşünüp “hiçbir şey yapmamaya karar verdi”. Oysa tek başına değiliz; bir şeyler yapabiliriz...

Bültenimizin önemli bölümlerinden birisini sürekli mesleki gelişim konusunu ele alan yazılar oluşturdu. Bu çerçevede Hayati Bilgiç hocamızın uzun yıllar emek verdiği ve uzmanlık eğitimin çerçevesini belirleyen Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma ve Standart Belirleme Sistemi (TUKMOS) yazısı ve derneğimizin Tanısal ve Girişimsel Yöntemler Çalışma Grubu tarafından yeni yayınlanan “Preoperatif Değerlendirme Uzlaşma Raporu” okumanızı bekliyor. Sürekli mesleki gelişim konusunu ele alırken uzmanlık eğitimi alan araştırma görevlisi meslektaşlarımıza ve mezuniyet öncesi eğitime de söz verdik: Göğüs hastalıkları asistanları hazırladıkları raporla, sevgili Fatma Tokgöz Akyıl kuşaklara özgünleştirilmiş tıp eğitimi makalesi ile dosyamızı zenginleştirdi. Bu bölümün son yazısı ülkemizde üniversite kavramının içeriğini dolduran, dört yıldır akademik özgürlük için mücadele eden Boğaziçi Direnişi’nden geldi. Sevgili Yeşim Yasin, Boğaziçi Üniversitesi Siyasal Bilimler bölümü öğretim üyesi Mine Eder Hoca ile “Tadımlık” köşesiyle tadı damagımızda kalacak bir söyleşi gerçekleştirdi.

Nasıl ki yeryüzü bize ait değilse, nasıl ki biz onu çocuklarımızdan miras aldıysak bu dünya da sadece bize ait değil. Aksine iki, dört, kırk ayaklı dostlarımızla paylaşıyoruz onu bir ekosistem olarak. Tek Sağlık yaklaşımının temelini oluşturan bu düşünce nedeniyle Bültenimizin sayfalarına dostlarımızı ve can yoldaşlarımızı da konuk ettik. Işıl Kurnaz hayvanlar için yaşam hakkını, Çağrı Göcek ve Sedat Gündoğdu Plastiksiz Türkiye Platformu Girişimini yazdı. Hayvanı, suyu, ağacı, doğayı, börtü böceğin hakkını hukukunu savunmaya devam edeceğiz. Çok daha anlamlı ve vazgeçilmez bir yaşam mücadelesidir bu hem tam da bu günlerde. Herkesin hakkını hukukunu savunurken sağlık hakkını savunmayı hiç unutmuyoruz, savunuculuktan hiç vazgeçmiyoruz. Bu başlık altında sevgili Necati Çıtak’ın ve Pelin Duru Çetinkaya’nın iki yazısını öncelikle okumanızı öneririz.

Biliyorsunuz Naziler, Picasso’nun çalışmalarını “dejenere sanat” olarak nitelendirip kınamışlardır. Hayat durmuyor, zaman ilerliyor, tarih değişiyor ama iyi sanat, özgürleştiren sanat, başka bir dünyanın mümkün olduğunu müjdeleyen sanat hep baskılanmak ve yok edilmek isteniyor. Bu nedenle her Bültenimizde edebiyata, geziye, öyküye, resme yer veriyoruz. Bu sayımızda da Feza Uğurman’la Osman Hamdi Bey’in Kaplumbağa Terbiyecisi’nin peşine düşüyor; Esra Oğuz’un çizgileriyle hayallerimizi zenginleştiriyor; Merve Atik ile Güney Afrika’ya uçuyor; Çağla Pınar Taştan ile Orhan Kemal’e, Levent Akyıldız ile yakın zaman önce kaybettiğimiz Firuzan’ın dünyasına konuk oluyoruz. İlkokula takunya ile başlayan çocukların, kadınların, yoksulların ve göçmenlerin arasına karışıyoruz. Ve aklımızda Ethem Yıldız’ın “...Tüm krallar çıplaktır. Tıpkı doğduklarında oldukları gibi” sözleri, elimizde Doğukan Atış’ın tanıttığı Anadolu şaraplarından birisi, gönlümüzde ise Cansu Çelik’in sağlıklı diyet listesi var.

Saygı ve sevgilerimizle...

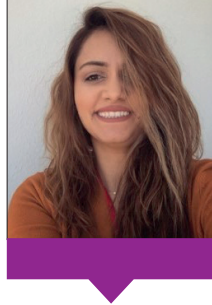
Türk Toraks Derneği

“Hayat Nefesle Başlar”

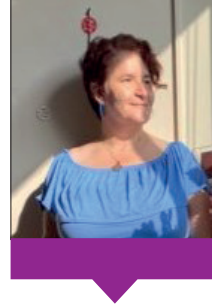
TTD Bülten Editöryal Ekibinden Dostlukla...

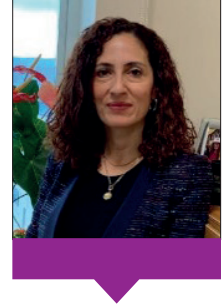
Baran GÜNDOĞUŞ

Ceren ILGAR

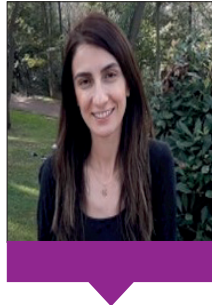
Çağla Pınar TAŞTAN

Ege GÜLEÇ
BALBAY

Ethem YILDIZ

Fatma TOKGÖZ
AKYIL

Filiz Çağla
UYANUSTA KÜÇÜK

Haluk Celaleddin
ÇALIŞIR

Levent AKYILDIZ

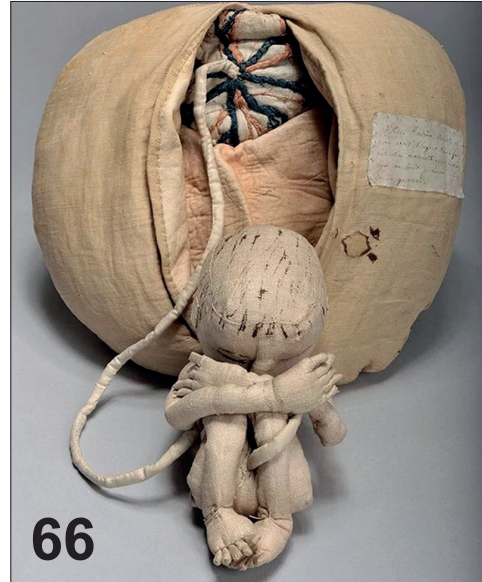

Merve ERÇELİK
KONCAK

İÇİNDEKİLER

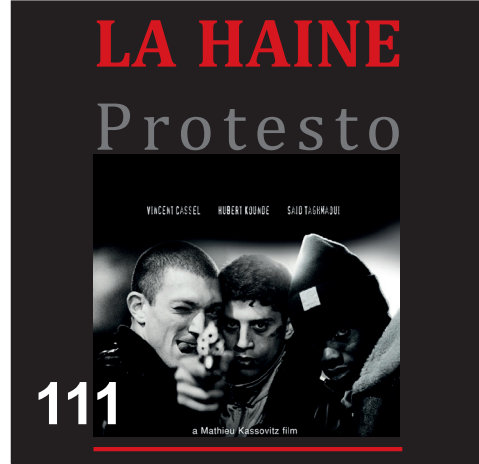
- 1** Türk Toraks Derneği Başkanı
Nurdan KÖKTÜRK
- 2** Türk Toraks Derneği'nin Son 6 Ayı
İpek CANDEMİR
- 7** ERS Üzerine İzlenimler
Özge YILMAZ
- 9** TTD Şubeler
Yaz Kampı
- 50** SPIELBERG ve Yapay Zekâ Filmi Üzerine
Abdül LAMA
- 55** Yeni Bir Toplumsallığa Doğru Teknoloji,
Yapay Zekâ ve İnsan-Sonrasılık
Ali ERGUR
- 58** Kendimizi Tanımak
Feyza ERKAN
- 62** Teknoloji ve Beden: Geçmiş ve Gelecek
İsmail GEZGİN
- 66** Hissizleşen Bir Dünyada Yaşamaya Can Atanlar
Deniz GEZGİN
- 70** Örgütlerimiz ve Gelecek:
TTB-Alpay AZAP
TTB-UDEK Raşit TÜKEL
- Tıp Eğitimi**
- 81** TUKMOS Nedir? Hangi Faaliyet Alanlarını
Yürütmektedir?
Hayati BİLGİÇ
- 93** Asistan Hekimlerin Eğitim ve Özlük Hak
Sorunları
- 100** Jenerasyon Değişirken Tıp Eğitimi Yaklaşımı da
Değişmeli midir?
Fatma TOKGÖZ AKYIL
- Akademi**
- 104** Tadımlık: Boğaziçi Üniversitesi
Yeşim YASİN
- 109** Bilimsel Arenada Yenilikler: Preoperatif
Değerlendirme Uzlaşma Raporu
Cantürk TAŞÇI, Miraç ÖZ

İÇİNDEKİLER

- 111** Sağlık Politikası
La Haine-Protesto
Necati ÇITAK
- 115** Riskler ve Savunuculuk
Tütün Bağımlılığı ile Mücadele
Pelin Duru ÇETİNKAYA
- 121** Plastiksiz Türkiye Platformu Girişimi
Çağrı **GÖCEK, Sedat GÜNDOĞDU**
- 126** Köyde Ağa, Evde Koca, Okulda Hoca
Ethem YILDIZ
- 131** Sokaklar İçin Hayat, Hayvanlar İçin
Yaşam Hakkı
İşıl KURNAZ
- 135** Öykü
Medet ya Orhan Kemal
Çağla Pınar TAŞTAN
- 137** Resim
Osman Hamdi Bey'in Kaplumbağa Terbiyecisi
İsimli Eserinin Panofsky Yöntemiyle Analizi:
Bir Resmi Okuyabilmek İçin İpuçları
Feza UĞURMAN
- 143** Karakalem
Çizgilerin Ötesinde: Hayal Gücünden
Sanatın Sınırsız Evrenine
Esra OĞUZ
- 146** Gezi
Gökkuşluğu Ülkesi: Güney Afrika Yolculuğu
Merve ERÇELİK
- 153** Kitap
Füruzan'ın ardından...
Levent AKYILDIZ
- 158** Yeşillendiren Diyet
Cansu ÇELİK
- 162** Anadolu Şarapları ve Şarap Kültürü
Doğukan ATIŞ

Toraks Ailesinin Çok Değerli Üyeleri,

2025'e ulaşmışken Derneğimizin son 6 ayını, Ülkemiz ve Dünyanın gündemini değerlendirdiğimiz bir Toraks Bülteni daha ellerinizde. Ellerinizde derken keşke gerçekten fiziki olarak bastırsak da yeni kâğıt kokusunu içimize çekerek, sayfaları şöyle gülümseyerek çevirsek. Elimize kahvemizi veya çayımızı alsak, mümkünse bir de kar yağsa ve manzarayı ve sıcak limonlu çayımızı içerken Bültenimizi okusak.

Bülten yıllar önce dijital hayat bu denli içimizde değilken Derneğin yaptıklarını üyelere tanıtmak üzere hayatımıza girmişti. Her sayıda Derneğin yaptıklarını görür, kendimizden kupeler bulmak için paragraflara gömülürdük. Ne de zor gelirdi tüm yapılanlar. Bu denli büyük işler nasıl başarılıyordu. Biz de yapmalıydık. Onları örnek almalıydık.

Zaman su gibi akıp gidip bugün 2024 henüz yeni bitmişken gündem her gün sıkça ve kolayca değişirken neye bakacağımızı nereye el atacağımızı bilemiyoruz. Gönül isterdi ki bizden sonrakilere harika yıllar vadedelim ama veriler yakın gelecek için sorunlu yılların devam edeceğinden dem vuruyor.

Değişen Dünya ve jeopolitik olarak çok önemli bir konumda bulunan Türkiye için nasıl kullanılacağı belli olmayan teknoloji, yapay zekâ, iklim krizi, yaşlanma, obezite ve yeni nesildeki endüstriyel beslenme sorunu, bilgi dönemine doğmuş çocuklarımızın doğrulanmamış bilgilerle hayatlarına yön verme telaşı, tarımın unutulması, dışa bağımlılık, çağa, -asında hiçbir çağa yakışmaz- hiç yakışmayan savaşlar ve insanlık krizleri, tüm bunlar karşısında sessiz duran toplumlar geleceğimizin çok da parlak olmayabileceğini söylüyor.

Bugüne döndüğümüzde iklim krizi çoktan alarm seviyelerine ulaştı, sağlıkta talep anormal rakamları gördü. Bugün toplum nüfusunun 2 katı kadar yıllık acil başvurusuna sahip bir toplumuz. Çok hasta bakmak bir performans kriteri. Ne kadar iyi bakmaktan ziyade ne kadar bakmak önemli... Performans çıktı çikali farklı branşlar birbirine düşmanlarmış gibi bakıyorlar. Onun performansı benden fazla, benimki şundan az. Asistanların durumuna bakarsanız, TUS kontenjanları 2021 senesi öncesine göre 2 katı kadar arttı. Puanlar 46 civarında. Pediatri kadroları boş kaldı. Gelen asistanlar kısa sürede yer değiştiriyor. Etlik Şehir Hastanesi bir dönem aldığı asistanlarının 1/4'ünün istifasına tanık oldu. Altı, yedi poliklinik sayısı ile şehir hastanelerinde yoğun hizmet veriliyor.

Ayrıca medyadan izlediğiniz üzere meslek etiği diye bir şey kalmamışken bilimin ışığında ilerlemek için tüm kaynakları kullanmaya çalışan bir Derneğiz biz. Amaç liyakat, bilim ve herhangi bir etki altında kalmadan doğru bilgi ile genç meslektaşlarımızı eğitmek. Bu kapsamda son 6 ayda 95 bilimsel aktivite gerçekleştirmiş Dernek organları. Merkez Yönetim Kurulu, bir buçuk yılda toplam 23 toplantı ile 470 karar almış. Gerçekten ikinci bir mesai bu. Tamamen gönüllülükle yapılan ve çalışmaların sonucunu gördükçe mutluluk veren bir mesai.

Şimdi sizi bu karanlık ruh hâlimden kurtaracak, vizyonist yazılarla buluşturacak bir Bülten ile başa bırakıyorum. Bu vesile ile Nilüfer Aykaç ve ekibine yoğun mesailerini için teşekkür ediyorum. Geleceğe umutlu bakmadan olmaz. Şimdi yukarıdakileri unutun, 2025 umut getirsin size ve geriye yaslanıp, kocaman bir yudum çay ve hadi Bülten...

Sevgi ve saygılarımla

Nurdan KÖKTÜRK

Dr. Nurdan KÖKTÜRK

Son 6 Ayda Türk Toraks Derneği

İpek CANDEMİR

*Tıp Doktoru
Göğüs Hastalıkları Uzmanı
Akademisyen
TTD Genel Sekreteri
Ankara Etlik Şehir Hastanesi,
Göğüs Hastalıkları Kliniği*

ipekcaayli@yahoo.com

Türk Toraks Derneği (TTD), son 6 ayda bu yana çeşitli ve çok sayıda bilimsel etkinlikler, halk sağlığı bilgilendirmeleri, hekim haklarının savunulması ve iklim çevre sorunlarına dikkat çeken faaliyetler gerçekleştirmiştir.

Hasta ve hasta yakınlarının bilgilendirilmesi, hastalık ve bakımı konusunda eğitimine önem veren ve çeşitli konularda bilgilendirici kaynaklar düzenleyen, hasta ve hasta yakınlarının dayanışmasına önem veren TTD, çok önemli bir sivil toplum projesine daha destek olmuştur ve Akciğer Hastaları Dayanışma Derneği (AHDADER) 4. Olağan Genel Kurulu gerçekleştirilmiştir (Resim 1).

Bu dönemde de çeşitli konularda gerek yüz yüze gerekse online olarak bilimsel etkinlikler düzenlenmiştir. Şube, özel komite ve çalışma grupları tarafından düzenlenen toplam 20 adet webinar gerçekleştirilmiştir. Son 6 ayda, 5 adet daha yüz yüze Girişimsel Bronkoskopi Kursu düzenlenmiş olup, bu kurslarda toplamda yaklaşık 400 kişinin eğitim alması sağlanmıştır (Resim 2). Ayrıca birçok katılımcı ile gerçekleştirilen 2 adet PREMOCOR kursu düzenlenmiştir (Resim 3). Bu dönemde 3 adet sempozyum ya-

pılmıştır. Bunlardan ilki, 100 katılımcı ile gerçekleştirilen “Kapadokya Zirvesi” idi. Programda göğüs hastalıkları güncel konuları interaktif bir şekilde tartışılmış, “Elektronik Sigara: Eski Düşmanın Yeni Yüzü” oturumunda elektronik sigara ile ilgili bilgilendirme ve farkındalık gerçekleştirilmiştir. İkinci olarak, “Ağrı Dağı Solunum Zirvesi-2” başlığı ile 19 Ekim 2024 tarihinde Iğdır’da düzenlenmiştir. Toplantı; TTD MYK üyeleri, TTD Kuzeydoğu Anadolu Şubesi üyeleri, Iğdır Üniversitesi ve Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi’nden oldukça yoğun bir katılım ile gerçekleştirilmiştir (Resim 4). Son olarak; “Hedef; Akciğerin Adenokanseri” sempozyu-

Resim 1

Resim 2

Resim 3

mu Konya'da 2-3 Kasım 2024 tarihlerinde Selçuk Üniversitesi Müzesi'nde gerçekleştirilmiştir. Sempozyumda, akciğer adenokanserinin gelişiminde farklı bakış açılarıyla etiyojik faktörlerin değerlendirildiği, en güncel tanı yaklaşımları ve tedavi aşamasında uygulanan teknolojik gelişmelerin ve yeniliklerin tartışıldığı sempozyum yoğun bir katılımı ile sona ermiştir.

Üyeleri ile iletişimi önemseyen TTD'nin Gelecekteki Yaz Kampı 29 Ağustos -1 Eylül 2024'de doğa ile tarihin buluştuğu kentte, Assos'ta yapılmıştır. Yaz kampımızda "Yapaylaşan Teknoloji & Hastalanan Sağlık" mottosuyla gelecek kavramını ve "Gelecek" kavramı çerçevesinde, günümüzün hızla değişen dünyasında, dijital sağlık, yapay zekâ, akademi ve tıbbın geleceği de ele alınmıştır. Hep birlikte düşünce alışverişinde bulunma, sohbet etme, birlikte gülme, dans ve müzikle keyifli anlar paylaşma ve dostluk bağlarını güçlendirme imkânı elde edilen kampa 70 kişi katılmıştır.

Okul etkinlikleri bu dönemde de hızla devam etmiştir, 2 adet asistan interaktif olgu sunumu ve 2 adet dergi kulübü makale paylaşımı webinarları yapılmıştır. Gelecek yılda yapılacak olan kış okulu hazırlıkları da hızla devam etmektedir.

TTD, uluslararası bilimsel toplantılara da önem vermektedir. Avrupa Göğüs Hastalıkları Derneği'nin (European Respiratory Society - ERS) 2024 yılı Uluslararası Kongresi, 7-11 Eylül 2024 tarihleri arasında Viyana'da gerçekleştirilmiştir. TTD Başkanı Prof. Dr. Nurdan Köktürk, "World Village" oturumunda, TTD Okulu'nun eğitim felsefesini ve uluslararası düzeyde örnek gösterilebilecek eğitim politikalarını tanıtmıştır. Aynı oturumda, TTD MYK Üyesi Asistan Temsilcisi Dr. Esra Temel, genç neslin TTD Okulu'ndan elde ettiği kazanımlar ve beklentilere dair örnekler sunmuştur. Kongrede TTD, Dünya Dernekleri alanında bir stant açarak derneğin bilimsel, halk sağlığı ve savunuculuk faaliyetlerini tanıtmıştır; aynı zamanda derneğin yayınları sergilenmiştir. Türkiye'den Doç. Dr. Aslı Görek Dilektaşlı, KOAH tanısı öncesi ve sonrasında tütün kullanım alışkanlıklarına ilişkin bir sunum yapmıştır. Türkiye'den 16 bilim insanı kongre oturumlarında başkanlık yaparken, toplam 129 bildiri sunulmuştur. TTD'den iki genç araştırmacı, Dr. Ceren Ayça Yıldız "Healthy Homes, Healthy Lungs: Environmental Impact on People with Cystic Fibrosis" ve Dr. Zeynep Sena Doğan "Treatment Compliance of Patients Diagnosed with Chronic Obstructive Pulmonary Disease

Resim 4

Resim 5

and Their Quality of Life After Follow-up with Telemedicine” başlıklı bildirimleriyle ödüle layık görülmüşlerdir (Resim 5).

Hastalık farkındalığının artırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunan TTD, dünya günlerinde de aktif rol üstlenmektedir ve basın bildirimleri yayınlamaktadır. ERS'nin başlattığı Uluslararası Solunum Koalisyonunun (IRC) ulusal kanadında TTD ve Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği önderliğinde kurmuş olduğumuz Türkiye Ulusal Solunum Koalisyonu'nun ikinci etkinliği 27 Eylül 2024 tarihinde “Dünya Akciğer Günü” kapsamında gerçekleştirilmiştir. Halk sağlığı bilincini artırmayı ve solunum sağlığının korunmasına dikkat çekmeyi amaçlanan etkinlik kapsamında, hava kirliliğinin solunum sağlığına etkileri ve erişkin aşılmasının önemi üzerine halka yönelik bilgilendirme toplantıları düzenlenmiştir. Ayrıca, ücretsiz solunum fonksiyon testi ölçümleri yapılmış ve solunum sağlığını destekleyici egzersiz eğitimi verilmiştir.

TTD, sağlık alanındaki güncel gelişmeleri yakından takip eden ve göğüs hastalıkları uzman-

Resim 6

larının özlük haklarının savunucusu olarak, 17 Aralık 2024 tarihinde T.C. Sağlık Bakanı Sayın Kemal Memişoğlu'nu makamında ziyaret etmiştir. Ziyaretin amacı, Sayın Bakan'a yeni görevinin hayırlı olması dileklerini iletmek ve göğüs hastalıkları alanının ülkemizin akciğer sağlığına olan etkilerini aktarmak olmuştur. Ayrıca, göğüs hastalıkları hekimlerinin mevcut durumları ve mesleki sorunları hakkında kapsamlı bir görüş alışverişinde bulunulmuştur (Resim 6).

Bilimin yolundan ayrılmayan TTD, son hızla faaliyetlerine devam etmektedir.

Öyle bir yıl olsun ki;
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun.
Kuşların, çiçeklerin diyarı olsun.

Öyle bir yıl olsun ki;
Ne başta dert, ne gönülde hasret olsun.
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.

Öyle bir yıl olsun ki;
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun.
Kış günü herkesin evi barkı olsun.

Öyle bir yıl olsun ki;
Yaşamak sevmek gibi gönülden olsun.
Olursa bir şikayet ölümden olsun.
O da gençlerden uzak olsun.

Cahit Sıtkı Tarancı

Çoşkuyla, hep beraber,
kardeşçesine, dolu dolu,
şarkı söyleyebileceğimiz nice yıllara...

2024 Yılı ERS Kongresi Türk Toraks Derneği Güncesi

Uluslararası dernekler arasında ortak üyelik sayılarımız ve projelerimiz kapsamında değerlendirildiğinde işbirliği yaptığımız en önemli derneklerden birinin Avrupa Solunum Derneği (ERS) olduğu söylenebilir. 2024 yılı ERS kongresi 7-11 Eylül tarihleri arasında Viyana'da yapıldı ve TTD Dünya dernekleri alanında stand açarak bu kongreye katıldı.

ERS'nin yıllık kongresi, genç araştırmacılara uluslararası kongrelerin sunduğu en önemli olanaklardan biri olan araştırma işbirliği ve ağ oluşturma olanağı sağlamaktadır. Kariyerinin hem erken hem de ileri basamaklarında olan üyelerimiz, kendi verilerini sunarak ortak araştırma ilgi alanları olan araştırmacılarla biraraya gelip, deneyim ve bilgi paylaşımında bulunmaktadır. Türk Toraks Derneği Okulu, derneğimiz vizyonunu yansıtan etkinliklerimizden biri olarak "World village" oturumunda dernek başkanı-

Özge YILMAZ

*Tıp Doktoru
Çocuk Hastalıkları Uzmanı
Akademisyen
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Çocuk Hastalıkları AD
TTD Dış İlişkiler MYK Üyesi*

oyilmaz_76@hotmail.com

mız Prof. Dr. Nurdan Köktürk tarafından anlatıldı. Aynı oturumda, asistan temsilcimiz Dr. Esra Temel ile genç kuşağın okuldan beklentileri ve kazandıklarından örnekler sundu.

ERS Kongresinde bu sene Türkiye’den 129 bildiri sunuldu. Bu bildiriler arasından ikisi; Ceren Ayça Yıldız’ın sunduğu “Healthy Homes, Healthy Lungs: Environmental Impact on People with Cystic Fibrosis”, Zeynep Sena Doğan’ın sunduğu, “Treatment Compliance of Patients Diagnosed with Chronic Obstructive Pulmonary Disease and Their Quality of Life After Follow-up with Telemedicine” başlıklı bildiriler ödül aldılar. Bu ödüller, kantitatif olarak değil bilimsel kalite anlamında da derneğimiz üyelerinin uluslararası bilim alanına yaptığı katkıları göstermek açısından önemlidir.

Kongrenin bilimsel programına TTD Üyeleri ülkemiz verilerini taşıdığımız bildiri oturumları dışında hem konuşmacı hem de oturum başkanı olarak katkıda bulundu. Toplamda 16

oturuma ülkemizden bilim insanları başkanlık yaptı ve çocuk göğüs hastalıklarından iki olgu, olgu sunumları oturumunda yer aldı.

TTD’nin bir önceki dönem genel sekreterimiz Doç. Dr. Aslı Görek Dilektaşlı’nın KOAH tanısı öncesi ve sonrasında tütün ürünleri kullanım durumu ile ilgili bir konuşma yaptı.

ERS kongresi, tüm Avrupa dernekleri ile karşılama ve iletişim olanağı bulduğumuz bir platform olmaya devam etmektedir. Bu yıl da ERS dernekleri toplantısı olan CERS sırasında ERS’nin hem yeni etkinlikleri hem de ortak yürütüleceğimiz etkinlikler ile ilgili bilgi paylaşımında bulunuldu.

Uluslararası kongreler, yeni bilgilere ulaşmanın yanında kariyerinin erken evresindeki araştırmacılar için yeni tanışıklıklar oluşturmak, daha ileri evrelerdeki araştırmacılar için işbirliği yapılabilecek platformlar olarak önemini koruyor. Derneğimizin ERS’deki etkin rolü de üyelerimizin bu alanda yolunu açmayı sürdürüyor.

TTD

Batı Anadolu Şubesi

TTD Batı Anadolu Şubesi 1993 yılında ilk kez Prof. Dr. Necla Özdemir başkanlığında tüm kurucu ve üyeleri ile faaliyetlerine başlamıştır. Takip eden yıllarda ise Muzaffer Metintaş, Emel Kurt, Füsun Alataş, Hüseyin Yıldırım, İrfan Uçgun, Serhan Olca, Mehmet Sinan Erginel hocalarımızın da başkanlıkları ile beraber hâlen Şenay Yılmaz başkanlığında faaliyetlerine aktif olarak devam

etmektedir. Şubenin merkezi Eskişehir olup Afyonkarahisar, Bilecik ve Kütahya illerini de kapsamaktadır. Şube Yönetim Kurulu'nda görev alan üyelerimiz; Şenay Yılmaz (Başkan), Feride Marım (sekreter), İlknur Kaya (mali sekreter), Hilal Sayma (üye), Çiğdem Turan Uysal (üye), Hakan Akgün (üye) ve Ebru Duran (üye)'dir. Şubemize ait toplam 169 üyemiz mevcuttur.

Resim 1. TTD Batı Anadolu Şube Olağan Genel Kurulu toplantısı (22 Mart 2023)

Eskişehir merkezinde 1 tıp fakültesi hastanesi 2 Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastane ve özel hastaneler hizmet vermektedir. Eskişehir Osman-gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları ve Tüberküloz Anabilim Dalı 1984 yılında Dr. Necla ÖZDEMİR tarafından kurulmuştur. Anabilim Dalımız halen poliklinikler, konsültasyon poliklinikleri, servis, girişimsel pulmonoloji ünitesi, solunum fonksiyon laboratuvarı, torasik onkoloji ünitesi, KOAH ünitesi, yoğun bakım ünitesi, alerji polikliniği ve laboratuvarı ile organize olarak çalışmaktadır. Pulmoner Onkoloji Ünitesi, bölgede akciğer kanseri ve diğer toraks tümörlerine çok disiplinli hizmet veren tek ünedir. Girişimsel pulmonoloji ünitesinde tüm bronkoskopik ve plevral işlemler ile beraber torakoskopi (pleuroskopi) de yapılabilmektedir. Batı Anadolu Şubemize bağlı olan Afyon, Kütahya ve Bilecik illerimizde Sağlık Bakanlığı'na bağlı Eğitim Araştırma Hastaneleri ve özel hastaneler hizmet vermektedir.

Şubemiz olarak tüm üyelerimize ulaşmayı hedefleyerek tüm illerimizde göğüs hastalıkları, göğüs cerrahisi asistan ve uzmanları, pratisyen

hekim, aile hekimi, meslek uzmanları, fizyoterapist, teknisyen ve hemşirelerimize yönelik kurslar, toplantılar ve çeşitli eğitimler planlayarak bilimsel aktivitelerimize devam etmekteyiz. Batı Anadolu Şubesi ve Ankara Şubesi ortak "Fibrozan İnterstisyel Akciğer Hastalıkları" Kursu 16 Aralık 2023'de, "Astım Tedavisinde Hedefi Tutturmak" konu başlıklı Mart ayı webinarı 14 Mart 2024'de, "Son Dönem GOLD Kılavuzları Eşliğinde KOAH" konu başlıklı Nisan ayı webinarı 18 Nisan 2024'de, Batı Anadolu Şubesi ile Mesleki Akciğer Hastalıkları Çalışma Grubu ortak "Meslek Hastalıklarına Güncel Yaklaşım Sempozyumu" 18 Mayıs 2024'de, Batı Anadolu Şubesi ve Torasik Onkoloji Çalışma Grubu ortak Ekim ayı webinarı "Pulmoner Nodüle Klinik Radyolojik Yaklaşım" başlığı ile 15 Ekim 2024'de, Batı Anadolu Şubesi ile Tanısal ve Girişimsel Yöntemler Çalışma Grubu ortak "Torasik Ultrasonografi" konu başlıklı Kasım ayı bilimsel toplantısı 5 Kasım 2024'de katılımcıların da ilgi gösterdiği ve soru-katkılarıyla zenginleşen konuşmalar ve güncel bilgiler eşliğinde gerçekleştirildi.

Resim 2. Şubemize bağlı illerde görev alan üyelerimiz ve hizmet verdiği hastanelerin bazıları

Resim 5. TTD 25. Yıllık Toraks Kongresi'nde alınan 'Yılın Şubesi' ödülü

Eskişehir ve Kütahya'da asbest nedenli hastalıklar çok fazla görülmektedir. Eskişehir'in bazı köylerinde kerpiç evlerin yapımında kullanılan ve 'Ak toprak' olarak bilinen toprakta önemli miktarda kansere neden olan 'asbest' maddesi yöre ve çevre iller için risk oluşturmaktadır. Bu açıdan da şubemize ait illerimizde asbest ilişkili hastalıkların görülme sıklığı fazla olup başta ESOGÜ Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı'na ait Girişimsel Pulmonoloji Ünitesi ve Torasik Onkoloji Üniteleri başta olmak üzere tüm bölge illerimizdeki hastanelerde çalışan göğüs hastalıkları hekimlerimiz bu grup hastalarımıza yoğun hizmet vermektedir.

Eskişehir, hareketli sosyal hayatı, zengin kültürü, 850 bin civarı nüfusu, kaplıcaları, Porsuk Çayı ve yeşilliği ile insanı büyüleyen bir şehirdir.

dir. Bilecik, Bolu, Ankara, Konya, Afyon, Kütahya ile komşudur. Eskişehir'in tarihi geçmiş M.Ö. 3000 yılına kadar dayandığı için Eskişehir ismi verilmiştir. Eskişehir tarihi boyunca Hitit, Frigya, Lidya, Pers, Makedonya, Selevkos, Galat, Bergama, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı hâkimiyetine ev sahipliği yapmıştır. Nüfusunun bir kısmı Balkan ülkelerinden Romanya, eski Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan, Rusya Kırım ve Ukrayna gibi ülkelere gelen göçmenlerden oluşur.

Kütahya tarihi ve kültürel zenginliğe sahip 5000 yıllık bir Anadolu şehridir. Hitit, Frigya, Lidya, Pers, Makedonya, Bitinya, Bergama Krallığı, Roma ve Bizans İmparatorluğu, Selçuk ve Osmanlı İmparatorlukları zamanında önemli bir merkez olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı Büyük Zafer yine bu şehirde kazanılmıştır. Kütahya, birçok tarihi ve kültürel mirasa sahiptir. Dünyanın en büyük seramik, porselen ve cam sanayileri buradadır ve 35 farklı değerli maden yine bu şehirden çıkarılmaktadır. Aynı zamanda dünyanın en zengin su kaynaklarıyla önemli bir kaplıca merkezidir.

Afyonkarahisar ilimiz binlerce yıllık medeniyetlerin kültür ve sanatını yansıtan arkeolojik kalıntılarıyla, asırlık yapılarıyla, milyonlarca yılda oluşmuş mağaralarıyla, termal zenginlik ve doğal güzellikleriyle, yüzyıllardır alın teri

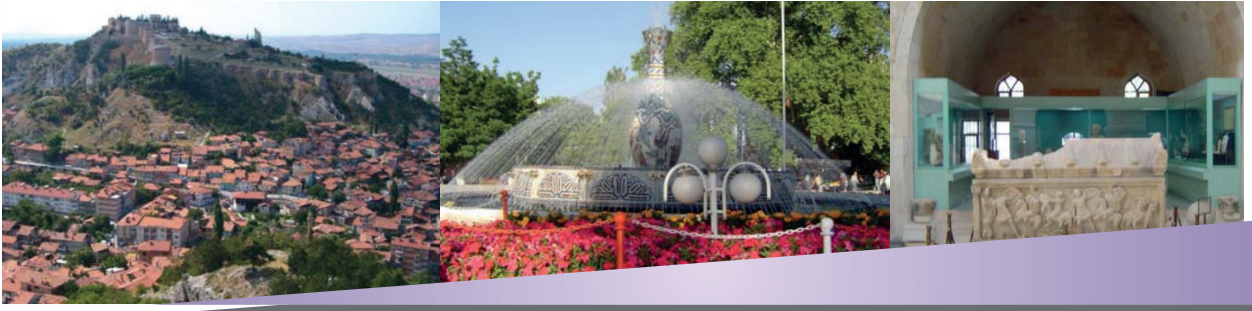

Resim 6. Eskişehir iline ait görseller

ve göz nuru ile süre gelen el sanatlarıyla, peribacalarıyla, açık hava tapınaklarıyla ve mutfağıyla turizm potansiyeli fazla olan bir yöremizdir. Kaplıcaları, zengin doğal yapısı, tarihi eserleri, alternatif turizm çeşitliliği, kültür ve inanç turizmi, festival ve şenlikler gibi çeşitli turizm değerlerine sahip olan Afyonkarahisar Anadolu'nun batı yakasında bir kavşak noktası

olup, sağlık turizminin bir parçası olan termal turizm açısından ilimiz "Türkiye'nin termal başkenti" hâline gelmiştir.

Bilecik ili, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğduğu topraklardadır. Sakarya ırmağının etrafında kurulan, göletleri ve derelerinin zenginliği ile tanınan yöre antik çağlardan günümüze tarihin izlerini taşır.

Resim 7. Kütahya iline ait görseller

Resim 8. Afyonkarahisar iline ait görseller

Resim 9: Bilecik iline ait görseller

TTD

Batı Karadeniz Şubesi

Batı Karadeniz Şubesi Zonguldak, Bolu, Düzce, Bartın, Karabük, Kastamonu illerinden yaklaşık 230 üyesi ile dernek faaliyetlerine devam etmektedir.

2023 yılında düzenlenen genel kurul ile oluşturulan yönetim kurulunda Şube Başkanı Prof Dr **Mertol Gökçe** (Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Cerrahisi AD), Şube Sekreteri Dr Öğr Üyesi **Ayşegül Tomruk Erdem** (Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları

AD), Şube Mali Sekreteri Uzm Dr **Oytun Aydoğan** (Zonguldak Uzunmehmet GMH), Şube Web Sorumlusu Doç Dr **Pınar Yıldız Gülhan** (Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD), Şube Yönetim Kurulu Üyeleri Doç Dr **Emine Afşin** (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD), Uzm Dr **Emine Uysal Özfidan** (Bartın Özel Aktıp Hastanesi Göğüs Hastalıkları) ve Prof Dr **Müge Meltem Tor** (Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD) görevlerini sürdürmektedirler.

Bölgedeki Başlıca Sağlık Kuruluşları

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi

2000 yılında hizmet vermeye başlamış olup yaklaşık 1700 çalışanı ile bölge insanına 3. basamak sağlık hizmeti sunmaktadır. Göğüs Hastalıkları AD Solunumsal Yoğun Bakım Ünitesi, Torasik Onkoloji Polikliniği, EBUS yapılabilen Bronkoskopi Ünitesi, Uyku Bozuklukları Merkezi ile ileri tetkik ve tedavi olanaklarını sağlamaktadır. Göğüs Cerrahisi AD'nda akciğer, plevra, toraks duvarı patolojileri ve mediasten cerrahisinin yapılabilirliği hastaların bölge dışına çıkmamasında önemli role sahiptir.

Zonguldak Uzunmehmet Göğüs ve Meslek Hastalıkları Hastanesi

1939 yılında Türkiye Taş Kömürü Kurumu'na

bağlı olarak 'Amele Birliği Hastanesi' adı altında genel sağlık hizmeti sunmak üzere kurulan hastaneye, Zonguldak – Bartın – Karabük madencilerinin maden tozuna bağlı meslek hastalıkları yönünden değerlendirilme yetkisi verilerek 1995 yılından beri dal hastanesi olarak faaliyetini sürdürmektedir.

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi

440 yatağı ile şehrin 3. basamak sağlık hizmetinde yer almaktadır. Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi branşlarında bölge insanının ileri tetkik ve tedavi şansı olmaktadır.

Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi

Düzce'de 3. Basamak Sağlık Hizmeti veren tek sağlık kuruluşudur. Göğüs Hastalıkları AD'nın deneyimleriyle, EBUS dahil bronkoskopik işlemlerin yapılabilirliği, Uyku Bozuklukları merkezinin faaliyeti bölge halkının ileri tetkik ve tedavi ihtiyacını karşılamaktadır.

Karabük Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Toplam 550 yatak kapasitesiyle hizmet vermektedir.

Kastamonu Eğitim ve Araştırma Hastanesi

400 yatağı ile ilin hizmet veren en büyük hastanesidir.

Bartın Devlet Hastanesi

450'nin üzerinde yatak kapasitesi ile ilin en büyük hastanesidir.

Batı Karadeniz Bölgesi'nde Neler Yapabiliriz?

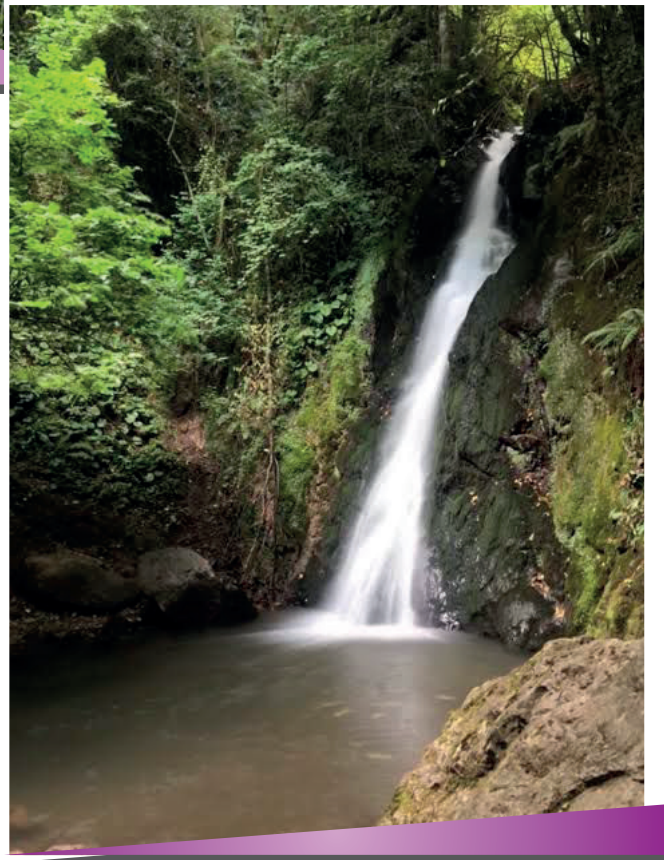
Türkiye Cumhuriyetinin ilk ili Zonguldak

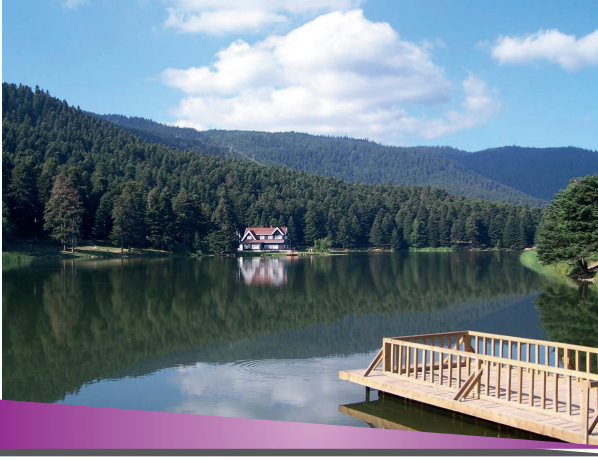

Türkiye'nin en zengin taşkömürü madenlerini barındırır. Zonguldak tarihi zenginliklerinin yanında doğal güzellikleri, plajları, doyulmaz yeşil bitki örtüsüyle farklı olanaklar sunmaktadır. Gökgöl Mağarası, Cehennemağzı Mağaraları, Maden Müzesi, Ereğli Müzesi görülecek yerler arasında olup, Osmanlı çileğinin, taze balığın, kestanenin tadına bakmadan, Devrek Bastonu, madenci heykeli almadan dönmek gerekiyor.

Bolu, bünyesinde pek çok doğal, tarihi ve turistik yeri bulundurmaktadır. Yedigöller Milli Parkı, Abant Tabiat Parkı, Gölcük, Mudurnu, Göynük, Tarihi Bolu Hükümet Konağı, Bolu Müzesi görülmesi gereken başlıca yerlerdir.

Düzce'nin denize kıyısı Akçakoca; denizi, kumu, gün batımı, sivil ve dini mimarisi, dağ

çileği, kestane balı, fıncığı, kilometrelerce uzanan plajları ve şifalı kumu, yemyeşil bitki dokusu, piknik ve mesire alanları, tarihi anıt ağaçları, tarihi Ceneviz Kalesi, mağarası, şelaleleri, ve yöresel ağız tatları ile yerli ve yabancı turistler için dikkat çekicidir.

Türkiye'nin ilk demir çelik fabrikasının bulunduğu Karabük merkezinde, bu fabrika saye-

sinde geniş bir iş sahası oluşmuştur. Karabük mutfağı, yüzü aşkın yemek çeşidiyle oldukça zengindir. Karabük'te yetişen Safran baharatı dünya çapında birçok lezzete özgün bir tat katar. Karabük'ün en gözde ilçesi Safranbolu 1994 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

Erken Türk-İslam dönemi kent ve kentlilik kimliğinin ilk geliştiği yerlerden olan Evliyalar Şehri Kastamonu leziz yöresel mutfağı, Küre ve Ilgaz Dağları'nın oluşturduğu vadi, kanyon, şelaleler, sahilinde barındırdığı el değmemiş koy-lar ile zengin bir ilimizdir.

Bartın, 5000 yıllık geçmişinden günümüze taşıdığı seçkin tarihi, kültürel ve folklorik değerleri ile olağanüstü güzellikler sergileyen doğal turizm kaynaklarıyla önemli bir cazibeye sahiptir. Kültür turizminde; özellikle Amasra'daki antik varlıklar, deniz turizminde ise; İnkumu, Amasra, Mugada ve Çakraz önemli turistik değerlerdir.

TTD

Çukurova Şubesi

Türk Toraks Derneği Çukurova Şubesi, Adana, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Mersin, Osmaniye illerini kapsamaktadır. Şube Yönetim Kurulu Başkanı Prof.Dr. Ezgi Özyılmaz, Şube Sekreteri Doç. Dr. Oya Baydar Toprak, Şube Mali Sekreteri Dr. Demet Polat Yuluğ'dur. Prof.Dr. Eylem Sercan Özgür, Prof. Dr. Mehmet Ali Habeşoğlu, Doç. Dr. Füsün Fakılı, Dr. Alper Şimsek, yönetim kurulu üyeleridir.

Bölgemizde 8 üniversite hastanesi, 4 şehir hastanesi olmak üzere toplam 76 kamu hastanesi ve 53 özel hastane olmak üzere toplam 129 hastane bulunmaktadır. Adana'da 32 öğretim üyesi, 56 uzman doktor, 28 araştırma görevlisi doktor olmak üzere toplam 184, Mersin'de 13 öğretim üyesi, 38 uzman doktor, 29 araştırma görevlisi doktor olmak üzere toplam 92, Gaziantep'te 17 öğretim üyesi, 29 uzman doktor 18 araştırma görevlisi doktor olmak üzere toplam

102, Hatay'da 8 öğretim üyesi, 23 uzman doktor, 4 araştırma görevlisi doktor olmak üzere toplam 42, Kahramanmaraş'ta 6 öğretim üyesi, 14 uzman doktor, 10 araştırma görevlisi doktor olmak üzere toplam 33, Kilis'te 4 ve Osmaniye'de 9 uzman olup, Çukurova şubemize bağlı toplam 547 üyemiz bulunmaktadır.

25 Mart 2023 tarihinde göreve başlayan Çukurova Şube Yönetim Kurulu olarak, şubemize bağlı tüm üyelerimize ulaşmayı hedefledik. Göğüs hastalıkları asistanlarına ve uzmanlarına yönelik kurslar, toplantılar ve çeşitli eğitimler planlayarak, bölgedeki meslektaşlarımızın bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik adımlar attık.

Bölgemizde ağır maddi ve manevi kayıplara neden olan 6 Şubat depreminde TTD Çukurova şube olarak hekim dayanışmasına önem verdik. Deprem sonrasında üyelerimizle sürekli iletişim hâlinde olduk, yardım ve daya-

nışma faaliyetlerinde bulunduk. Pandeminin yorgunluğunu atamadan karşı karşıya kaldığımız deprem hem fiziksel hem de mental olarak ağır etkiler bıraktı. Bu nedenle ilk toplantımızı 03.06.2023 tarihinde Adana ilinde “Deprem Gerçeği ve Adana” başlığıyla gerçekleştirdik. Ayrıca yaşanan büyük felaketin yıl dönümünde de Türk Toraks Derneği Çukurova Şubesi ve Merkez Yönetim Kurulu ile ortak 6 Şubat 2024’te, “1.Yılında Deprem Gerçeği ve Sonrası” başlıklı online toplantı gerçekleştirilerek şubemize bağlı tüm illerdeki meslektaşlarımıza ulaşılmaya çalıştık ve deprem bölgesinde görev yapan hekimlerimizle dayanışma içinde olduk.

Göğüs hastalıkları asistanlarına ve uzmanlarına yönelik farklı çalışma grupları ile birlikte yedi kurs ve çeşitli bilimsel toplantılar düzenledik. İlk olarak, 20 Haziran 2023’te “İdiyopatik Pulmoner Fibrozis 2023 Güncellemesi” başlıklı bir webinar gerçekleştirdik. Teorik ve pratik uygulamaların yer aldığı “Toraks Ultrasonografi ve Ekokardiyografi” kursunu, Solunum Yetmezliği ve Yoğun Bakım Çalışma Grubu ile 16 Eylül 2023 tarihinde Adana’da düzenledik. Ardından, 14 Ekim 2023 tarihinde Mersin’de Astım ve Allerji Çalışma Grubu ile “Göğüs Hastalıklarında Temel Allerjik İmmünolojik Yaklaşımlar” başlıklı bir toplantı gerçekleştirdik.

Solunum Sistemi Enfeksiyonları Çalışma Grubu ile birlikte 4 Kasım 2023 tarihinde “Olgularla Pnömoni Yönetimi” kursunu, Toraks Radyolojisi Derneği ile 9 Aralık 2023 tarihinde “Toraks Radyolojisi Kursu”nu, 13 Ocak 2024’te ise “Temel Non-İnvazif ve İnvazif Mekanik Ventilasyon” kursunu gerçekleştirdik. 9 Mart 2024’te KOAH Çalışma Grubu ile birlikte “Değişen KOAH” başlıklı bir bilimsel toplantı düzenledik.

Ayrıca, 27 Nisan 2024’te Tütün Kontrolü Çalışma Grubu ile “Tütün Bağımlılığı Tedavisi Yeriinde Eğitim Programı”nı Adana’da gerçekleştirdik. Tanısal ve Girişimsel Yöntemler Çalışma Grubu ve Çukurova Şube işbirliğiyle “Endobronşiyal Ultrasonografi Kursu”nu 11 Mayıs 2024’te Mersin’de ve 12 Mayıs 2024’te Kahramanmaraş’ta düzenledik. Son olarak, 28 Eylül 2024’te Adana’da “Plevra Hastalıkları Kursu”nu gerçekleştirdik.

Üyelerimizin özverili çalışmaları sonucunda, Türk Toraks Derneği’nin 27. Yıllık Kongresi’nde derneğimiz “Yılın Şubesi” ödülüne layık görülmüştür. TTD Çukurova Şubesi olarak dayanışma ruhuyla çalışmalarımıza devam etmekteyiz.

TTD Doğu Anadolu Şubesi ve Van Şehrine Bir Bakış

Türk Toraks Derneği Doğu Anadolu Şubesi; Bitlis, Hakkari, Van, Muş, Siirt ve Şırnak illerinin bağlı olduğu toplam 99 üyesi bulunan ve bu illerde çalışan hekimlerin üyesi olduğu çalışmalarını yürüten şubemiz olarak görevini yürütmektedir. Mevcut şube başkanı Dr. Mehmet Hakan Bilgin, şube sekreteri Dr. Serhat Bedirhanoglu, şube yönetim

kurulu üyeleri olarak Dr. Ahmet Arısoy, Dr. Buket Mermit, Dr. Duygu Mergan İliklerden ve Dr. Fatih Tekin olmak üzere çalışmalarını yürütmektedir.

Bağlı illerin sağlık yükünü genel anlamda Van ilinde bulunan Van Eğitim Araştırma Hastanesi ve Van YYÜ Dursun Odabaş Tıp Merkezi

çekmektedir. Bu iki hastane dışında toplam 10 ilçe devlet hastanesi hizmet vermektedir. Bitlis ilinde toplam 7 hastane, Muş ilinde 6 hastane, Hakkari ilinde 4 hastane, Siirt ilinde 6 hastane ve Şırnak ilinde 7 hastane olmak üzere bağlı illerde hizmet veren toplam 30 devlet hastanesi bulunmaktadır. Diğer illerde bulunan hastaneler daha çok 2. Basamak hastaneler olarak çalışmakta genel anlamda ileri tetkik ve tedavi amacıyla hastalar Van’ da bulunan hastanelere yönlendirilmektedir. Bu nedenle Van ili kültürel ve doğal güzelliklerinin yanı sıra bölgede sağlık anlamında lokomotif görevini üstlenmektedir.

Van, Anadolu’nun en büyük kapalı havzası olan Van Gölü kıyısında toprakları verimli, akarsuları bol, iklim koşulları oldukça elverişli olan bir yerleşim yeridir. Dünyanın hala yaşanılan en eski kentlerinden aynı zamanda Urartulara da başkentlik yapmıştır. Van kültürü; Van kedisi, Van otlı peyniri ve Van kahvaltısına dayanır. Van otlı peyniri yörede önemli bir şekilde yayılmıştır. Dağlardan toplanan otlardan yapılır. Şehrin sahip olduğu kültürel yapılar, turizme katkı sağlamaktadır. Şehre özellikle İrandan turist gelmektedir. Bu anlamda sağlık turizmi açısından da her geçen gün önem kazanmaktadır.

Van ili Urartulardan itibaren çok eski bir tarihi olması nedeniyle çeşitli tarihi yapılara sahiptir. Bunlar dan en önemlilerini belirtmek gerekirse, Van Kalesi, Hoşap Kalesi, Çavuştepe Kalesi olmak üzere eski yapılara ev sahipliği yapan Van ili ayrıca şehirle özdeşleşmiş Akdamar Kilisesine de sahiptir. Tarihi yapılarının yanında özellikle doğal güzellikleri ile de yerli ve yabancı turistlerin uğrak noktalarından biri konumunda bulunmaktadır.

Van’ın kültürel zenginliği ve aktivitesi mutfakına da yansımıştır. Keledoş, helise, murtuğa,

tırşik, inci kefali, otlı peynir, ayran aşı ve Van kahvaltısı şehrin yöresel yemeklerindedir. Keledoş, hayvansal et, bulgur, nohut, tereyağı, yoğurt gibi gıdalardan yapılmaktadır. Bölge halkının en çok tercih ettiği yemeklerdendir. Ayran aşı, Buğday, yoğurt ve nohutla yapılan bir diğer yemektir. Yöre insanı için vazgeçilmez bir değerdir. İnci kefali, Van Gölü’nde yaşayan tek endemik türdür. Av yasağı zamanları dışında Van halkı tarafından bolca tüketilmektedir. Van otlı peyniri, şehir ile özdeşleşmiş bir gıdadır. Ehli hayvanlardan sağılan ve bölge coğrafyasından toplanan ot ve bitkilerden elde edilir. Şehir merkezinde yaşı 50’yi geçen bir peynir çarşısı bulunur. Bölge halkı tarafından çok tercih edilmektedir. Van kahvaltısı, içinde birçok çeşit gıda barındıran ve şehre gelen insanların dikkatini çeken bir kahvaltıdır. Helise, tavuk eti ve tereyağından yapılan bir yöre yemeğidir. Yapısı biraz Keledoş yemeğini anımsatmaktadır. Murtuğa ise tereyağı ve yumurta ile yapılan bir yöre yemeğidir.

Türk Torak Derneği Doğu Anadolu Şubesinin merkezi ili konumunda bulunan Van ili gerek sağlık anlamında bölgede lokomotif görevini üstlenirken, gerekse tarihi ve doğal güzellikleri ile yerli ve yabancı turistlerin uğrak noktalarından biri haline gelmektedir.

TTD Güneydoğu Anadolu Şubesi

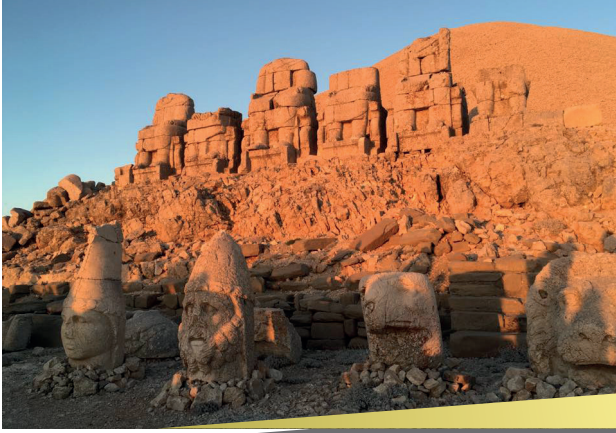
Türk Toraks Derneği'nin 8. şubesi olarak 1993 yılında kurulan Güneydoğu Anadolu Şubesi, üyelerimize daha yakın olmayı, meslek içi eğitimi geliştirmeyi ve akciğer sağlığını koruyucu etkinlikleri ülke genelinde yaymayı hedeflemektedir. Ayrıca, yerel sorunları hızlıca tespit ederek çözüm geliştirme bilinciyle hareket etmektedir. Kasım 2024 itibarıyla şubemizin 312 üyesi bulunmakta olup, Adıyaman, Batman, Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Malatya, Mardin ve Şanlıurfa olmak üzere 8 ili kapsamaktadır. Üyelerimiz, kamu üniversitelerinde, eğitim ve araştırma hastanelerinde, devlet hastanelerinde ve özel hastanelerde görev yapan göğüs hastalıkları uzmanları başta olmak üzere, göğüs cerrahisi, dahiliye, aile hekimliği uzmanları ile ilgili pratisyen hekimler ve göğüs hastalıkları branşıyla ilişkili hekim dışı sağlık personelinden oluşmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve derin tarihi bağlarıyla öne çıkmıştır. Diyarbakır, UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndeki surları ve Hevsel Bahçeleri ile dikkat çekerken, Elazığ'daki Harput Kalesi, Malatya'daki Aslantepesi Höyüğü, Adıyaman'daki Nemrut Dağı heykelleri ve

Kommagene Krallığı kalıntıları bölgenin tarihi zenginliklerindedir (Resim 1). Mardin, Artuklu dönemine ait taş mimarisiyle ünlü olup, Batman'da Hasankeyf'in kalıntıları geçmiş izlerini taşımaktadır. Ayrıca, bölgenin zengin kültürel mirası, sağlık ve tıp tarihi açısından da büyük önem taşımaktadır. Örneğin, Şanlıurfa'daki Balıklıgöl çevresi ve Diyarbakır'ın Sur içindeki Sülüklü Han, tıbbi tedavi ve hirüdoterapi açısından tarihsel öneme sahiptir. Günümüzde Sülüklü Han, turistik bir mekân olarak yöresel şarap ve menengiç kahvesi sunumlarıyla da dikkat çekmektedir.

Şubemiz, kuruluşundan bu yana ulusal solunum sağlığını geliştirmek ve göğüs hastalıkları alanında çalışmalar yürütmek amacıyla faaliyetlerine devam etmektedir. 19 Mart 2023'te yapılan Olağan Genel Kurulda, Covid-19 pandemisinin ardından yönetim Prof. Dr. Sürreyya Ç. Yılmaz'dan Doç. Dr. Barış Çile devredilmiş olup, bu dönemde sanal ve fiziksel bilimsel etkinlikler yoğun bir şekilde sürdürülmektedir.

2023 ve 2024 yıllarında gerçekleştirilen bilimsel toplantılarda, Mardin'deki Haziran 2023 etkinliğinde depremde asbest maruziyeti ve

Resim 1. Nemrut harabeleri kral başları, Adiyaman. Malabadi köprüsü, Silvan, Diyarbakır.

Resim 2. Deprem Sonrası Asbest Maruziyeti ve Solunum Etkileri, Haziran 2023, Mardin. Akciğer Kanserinde İmmünoterapi ve Desensitizasyon, Eylül 2023, Diyarbakır.

solunum sağlığına etkileri, Doç. Dr. Barış Çil moderatörlüğünde Prof. Dr. Şerif Kurtuluş tarafından anlatılmıştır. Eylül ayında Diyarbakır'da yapılan toplantıda, akciğer kanserinde immünoterapi ve desensitizasyon yaklaşımları Prof. Dr. Tuncay Göksel ve Prof. Dr. Özlem Göksel'in katılımıyla tartışılmıştır. Aralık 2023'te ise çevrimiçi olarak düzenlenen toplantıda, Prof. Dr. Şafak Kaya, "HIV ve Akciğer

Tutulumu" konusunu kapsamlı bir şekilde sunmuştur (Resim 2).

2024'te, Şubat ayında Diyarbakır'daki etkinlikte akciğer kanserinde moleküler testler ve yeni tedavi yaklaşımları Doç. Dr. Barış Çil'in moderatörlüğünde Prof. Dr. Selver Özekinci ve Prof. Dr. Abdurrahman Işıkdoğan tarafından ele alınmıştır. Mayıs ayında Malatya'da Astım ve Allerji Çalışma Grubu ile ortak düzenle-

Resim 3. Astım Fenotipleri ve Biyolojik Tedaviler, Mayıs 2024, Malatya.

Resim 4. Pnömonyoz Radyografileri Değerlendirme Kursu, Ekim 2024, Diyarbakır.

nen toplantıda, Prof. Dr. Zeynep Ayfer Aytumur moderatörlüğünde Prof. Dr. Saltuk Buğra Kaya, astım fenotipleri ve biyolojik tedavileri olgu sunumlarıyla aktarmıştır (Resim 3). Aynı ay Diyarbakır'da düzenlenen Endobronşiyal Ultrasonografi Kursu'nda, Prof. Dr. Cantürk Taşçı ve Prof. Dr. Hadice Selimoğlu Şen teorik sunumlar ve uygulamalı eğitimler vermiştir. Ekim 2024'te, Diyarbakır'da Mesleki Akciğer Hastalıkları Çalışma Grubu ile gerçekleştirilen Pnömonyoz Radyografileri Değerlendirme Kursu, Doç. Dr. Zafer Hasan Ali Sak ve Prof. Dr. Peri Arbak başkanlığında pratik eğitimlerle desteklenmiştir (Resim 4). Tüm bu etkinlikler-

de, değerli hocalarımızın bilgi ve deneyimleriyle katılımcılar güncel tıbbi yaklaşımlar hakkında önemli kazanımlar elde etmiş, oturumlar zenginleştirilmiştir.

Şube yönetimi olarak, üyelerimizin iletişim ve deneyim paylaşımını güçlendirmek amacıyla en verimli bilimsel etkinlikleri gerçekleştirmeye devam edeceğiz.

04 Kasım 2024, Diyarbakır

**Türk Toraks Derneği
Güneydoğu Anadolu Şubesi
Yönetim Kurulu**

TTD İstanbul Şubesi

“Dünyanın tek bir başkenti olsaydı, İstanbul olurdu.” demiş Napolyon Bonapart, Dünyanın en önemli metropollerinden biri olan İstanbul için. Kimi zaman kalabalığından, trafiğinden şikayetçi olsak da, aslında herkesin İstanbul’a gelmek için bir sebebi vardır. Bu sebep bazen yıllar sürecek ve kalıcı hale gelecek bir eğitim kararı ya da iş fırsatı, bazen gününbirlik bir iş toplantısı, bazen bir konser, bazen bir uçak aktarması, bazen arkadaş ziyareti olur. Göğüs hastalıkları uzmanları için belki bir neden, dolu dolu bilimsel etkinlik programlarıyla TTD İstanbul şubesinin düzenlediği bir kurs ya da yıllardır geleneksel değerini koruyan Tevfik Sağlam toplantısı olur. Bu enerjiyi ve dinamizmi yıllardır nesilden nesile koruyan ve taşıyan şube yönetimlerinin de

emekleri ve özverilerinin rolü, her daim yanımızda olan merkezi yönetim kurullarının da destekleri elbette yadsınamaz. Bu meşaleyi taşımanın ne büyük bir gurur ve sorumluluk olduğunu anlatmak kolay değil...

Bu meşalenin yeni nefere aktarılması için 13 Mart 2024’te gerçekleşen TTD İstanbul Şubesi Olağan Genel Kurulu Toplantısı kapsamında, yeni yönetim, denetim kurulları ve genel kurul delegeleri seçildi. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD’den Doç. Dr. Aylın Pıhtılı İstanbul Şube başkanı, Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nde görev yapmakta olan Doç. Dr. Sinem Güngör ise şube sekreteri olarak seçildi. Çalışma grubunun se-

çilen diğer üyeleri arasında, Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nden Doç. Dr. Elif Yelda Niksarlıoğlu, Sancaktepe Eğitim ve Araştırma Hastanesi Göğüs Hastalıkları Bölümü'nden Doç. Dr. Eylem Tuncay, Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nden Doç. Dr. Canan Gündüz Gürkan, İstanbul-Cerrahpaşa Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD'den Doç. Dr. Buket Çalışkaner Öztürk, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD'den Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Arıkan yer aldı. İstanbul şubenin üyeleri arasında, göğüs hastalıkları alanında 854 uzman, 243 asistan, diğer uzmanlık alanlarında 414, fizyoterapi alanında 118, hemşirelikte 155 üye bulunmaktadır. Yüksek sayıdaki üyeleriyle geniş bir kesime hitap etmekte olan TTD İstanbul Şube, İstanbul'un her bölgesindeki üyelerini kapsayacak etki alanına ve donanımına sahip kurumlarda görev alan, her biri alanlarında aktif yeni yönetim ile gücüne güç kattı. Yeni döneme giriş yapan TTD İstanbul şubesi, hızlı bir biçimde bilimsel program takvimini şekillendirerek etkinliklerine start verdi. Bu kapsamda, Nisan ayından günümüze (Kasım 2024) kadar olan kısa süre zarfında bile, 3 Tefvik Sağlam toplantısı, 3 kurs, 1 bilimsel toplantı, 1 webinar olmak üzere 4 yüzyüze bilimsel toplantı gerçekleştirildi.

Önümüzdeki aylarda devam edecek 2024-2025 dönemi bilimsel aktivite programı içerisinde de, TTD çalışma gruplarıyla ortaklaşa gerçekleşecek ve tüm üyelerimizin ilgisini çekecek güncel bilimsel programlarımızın duyuruları gerçekleşmeye devam edecektir. Tüm üyelerimizi etkinliklerimizde görmekten büyük onur duyacağımızı duyururuz. Cumhuriyetin aydınlık yüzleri olarak, Cumhuriyetin ve bilimin hiç sönmeyecek meşalesini hep beraber taşımaya tüm üyelerimizi davet ederiz.

Nisan-Ekim 2024 tarihleri arasında gerçekleşmiş olan TTD İstanbul Şube etkinlikleri

3 Nisan 2024	Poliklinikten Yoğun Bakıma Nöromusküler Hastalıklarda Akciğer (Tevfik Sağlam Toplantısı)
20 Nisan 2024	Uygulamalı Temel Solunum Fonksiyon Testleri Teknisyen Kursu (Göğüs Hastalıkları Teknisyenliği Özel Komitesi ile ortak)
15 Mayıs 2024	2024 GINA Güncellemesine Bakış ve Ağır Astım (Webinar) (Astım ÇG ile ortak)
13 Haziran 2024	Kistik Fibrozisde Yaşama Dokunan Gelişmeler (Tevfik Sağlam Toplantısı)
14 Ağustos 2024	PREMECOR Kursu (İzmir Şube ve MECOR Özel Komitesi ortak)
14 Eylül 2024	Pnömomkonyoz Radyografileri Değerlendirme Pratik Eğitimi (Mesleki Akciğer Hastalıkları Çalışma Grubu ile ortak)
2 Ekim 2024	Ağır Astım ve Fenotipik Tedaviler (Tevfik Sağlam Toplantısı)
19 Ekim 2024	Olgularla Progresif Pulmoner Fibrozise Yaklaşım (Bilimsel Toplantı)

TTD İzmir Şubesi

1993 yılında kurulan Türk Toraks Derneği İzmir Şubesi, Göğüs Hastalıkları alanındaki çalışmalarıyla derneğimizin misyonunu ileriye taşımakta, bölgedeki sağlık profesyonellerine, hastalara ve topluma yönelik çeşitli faaliyetler yürütmektedir. İzmir, Uşak, Muğla, Manisa, Denizli ve Aydın illerini kapsayan şubemizin 1214 aktif üyesi bulunmaktadır. Bölgede, Göğüs Hastalıkları uzmanlık eğitimi veren 11 kurumun yanı sıra, Allerji ve İmmünoloji, Meslek Hastalıkları veya Yoğun Bakım yan dal alanlarında protokollü programlar çerçevesinde eğitim veren klinikler de yer almaktadır.

İzmir Şube faaliyetleri arasında, halk sağlığını önceleyen düzenli şube toplantıları ve uzman hekimler ile araştırma görevlilerine yönelik eğitim kursları öne çıkmaktadır. Toplum sağlığının ön plana çıkarıldığı özel günlerde, şubeye bağlı illerde hasta eğitim toplantıları, halk bilgilendirme etkinlikleri ve yürüyüşler organize edilmektedir. Tüm bu etkinliklerde, şubeye bağlı illerin geniş katılımı sağlanmakta ve çalışma gruplarıyla uyum içinde faaliyetler yürütülmektedir.

İzmir Şubesinin yönetim kurulu üyeleri, Dr. Deniz Kızılırmak, Dr. Zehra Nur Töreğin, Dr. Haydar Karakuş, Dr. Gökçen Ömeroğlu Şimşek, Dr. Pınar Çimen, Dr. Canan Demir, Dr. Hakan Kahraman'dan oluşmaktadır.

Tüm üyelerimizi, gelecekteki etkinliklerimizde bir araya gelmek üzere Ege bölgesinin merkezi olan İzmir'e davet ediyoruz.

İzmir: Tıbbın Köklerinden Geleceğe Doğru Bir Yolculuk

Türk Toraks Derneği İzmir Şubesi olarak, İzmir'in tarihsel derinliklerini ve kültürel mirasını sizlerle paylaşmaktan mutluluk duyuyoruz. İzmir, Ege kıyısında, zengin tarihi, doğal güzellikleri ve modern sağlık altyapısıyla hem yaşamak hem de keşfetmek için ideal bir kenttir. Bu yazıda, sizleri İzmir'in kadim geçmişine doğru keyifli bir yolculuğa çıkarıyor, geçmişten bugüne şehrin kültür tarihini anlatıyoruz.

Tarihin ve Kültürün İzinde İzmir

İzmir'in kökenleri, antik çağlara, MÖ 3000'lere kadar uzanır. İlk yerleşim alanı, günümüzde Bayraklı kıyılarında yer alan ve Antik Yunan döneminde Aiolis'e ve İonia'ya kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Kentin düzenli şehir planları, tapınakları, surları, caddeleri ve çeşmeleriyle dikkat çeken bu dönemdeki yapılar, İzmir'in antik medeniyetler için önemli bir yerleşim alanı olduğunu gösterir. Lydialılar ve Anadolu'daki Pers istilaları nedeniyle büyük ölçüde tahrip olan şehir, Makedonyalı Büyük İskender tarafından MÖ 334'te bugünkü Kadifekale eteklerinde yeniden kurulmuş, daha sonra Roma ve Bizans egemenliğine geçmiştir. Özellikle Roma dönemi, şehrin ticari ve mimari açıdan gelişim gösterdiği bir dönem olmuştur.

Roma ve Bizans Mirası: Roma döneminde İzmir, önemli bir ticaret merkeziydi. MS 178'de yaşanan büyük depremden sonra İmparator Marcus Aurelius'un desteğiyle yeniden inşa edilen şehir, Roma mimarisi ve taş döşeli caddeleriyle öne çıkmıştır. Günümüzde Konak ilçesinde yer alan ve UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde bulunan İzmir Agorası ve hâlen kazı ve restorasyon çalışmaları süren antik tiyatro bu dönemin yapılarıdır. Bizans döneminde ise İzmir, askerî ve dinî merkez olma

özelliğini korurken, ticaretteki önemini de sürdürmüştür. Ancak Roma döneminden kalan pek çok yapı, bu süreçte yeterince korunamamış; su kemerleri, Agora ve Kadifekale gibi bazı eserler günümüze ulaşmayı başarmıştır.

Hâkimiyet Mücadeleleri ve Osmanlı Dönemi: 1071 Malazgirt Savaşı'nın ardından İzmir, Bizans ve Selçuklular arasında el değiştirmiştir. Çaka Bey, İzmir'de kısa süreli bir Türk hâkimiyeti kurmuş; ancak bu durum Bizans ve Haçlı Seferleri sonrası yeniden değişmiştir. İzmir, bu dönemde uluslararası bir ticaret merkezi hâline gelirken, Venedik ve Ceneviz tüccarlarının etkinliği artmıştır. XIV. yüzyılda Aydınoğlu Umur Bey'in yönetimine giren şehir, 1402'de Timur'un seferi sonrasında yeniden Aydınoğlu Beyliği'ne verilmiş, 1426'da Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmiştir. İzmir, Osmanlı döneminde Ege'nin önemli liman kentlerinden biri olarak gelişimini sürdürmüştür.

İzmir'in Ticaret ve Kültür Yolu: Kemeraltı, Efes, Agora, Bergama ve Şirince

Kemeraltı: İzmir'in tarihî çarşısı Kemeraltı, Osmanlı döneminden günümüze uzanan bir ticaret merkezi olarak kentin kalbinde yer alır. Kemeraltı, geçmişte hanlar ve arastalarla doluyken, bugün de geleneksel ürünlerin, zanaatların ve İzmir'in otantik kültürünün yaşatıldığı bir alandır. Son dönemde, İzmir Belediyesi'nin desteğiyle altyapısı yenilenmiş, pek çok eski han yeniden günlük yaşama kazandırılmıştır. Kemeraltı'nın dar sokaklarında, tarih ve kültür iç içe geçmiştir; her köşesinde farklı bir hikâye saklıdır.

Agora: Roma döneminde İzmir'in siyasi ve ticari merkezi olan Agora, bugün İzmir'in tarihî dokusunu yansıtan önemli bir arkeolojik alan olarak korunmaktadır. Konak ilçesinde yer

alan bu yapı, İzmir'in antik çağlardan bu yana taşıdığı ticari kimliği ve kent hayatının izlerini günümüze taşır. Agora, aynı zamanda, Roma döneminin mimari ihtişamını gözler önüne seren bir yerdir.

Efes: Antik Dünyanın Parlayan Yıldızı

İzmir'in Selçuk ilçesinde yer alan Efes antik kenti, benzersiz bir kültürel mirasın temsilcisidir. Efes'in ilk kuruluşu Neolitik döneme dayanmakta olup, bugün antik kent olarak bildiğimiz bölge, MÖ 10. yüzyılda İyonlar tarafından inşa edilmiştir. Zamanla, Roma İmparatorluğu'nun Asya Eyaleti'nin başkenti olarak önemli bir ticaret ve kültür merkezi hâline gelmiştir. Şehir, Ege'nin en büyük liman kenti olarak antik dünyanın ticaret yollarının kavşağında yer almış ve zenginliği ile ün kazanmıştır. Antik şehrin hemen yanında akan Küçük

Menderes nehri tarih boyunca getirdiği alüvyonlarla, hem yeni bataklık alanlar oluşmasına, hem de Ege Denizi kıyı çizgisinin giderek Batıya doğru çekilmesine neden olmuştur. Efesliler de, hem bataklıklarla ilişkili sıtma gibi sorunlardan olabildiğince uzaklaşmak, hem de deniz ticaretini sürdürebilmek için şehirlerinin yerini beş kez değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bugün gezdiğimiz Efes ören yeri, Roma döneminden kalan 3. Efes'in kalıntılarından oluşmaktadır. Roma döneminde nüfusu yaklaşık 200.000 kişiye ulaşan Efes, bu özelliğiyle Roma İmparatorluğu'nun en büyük şehirlerinden biri olmuştur.

Efes'in en tanınmış yapılarından biri Artemis Tapınağı'dır. Dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilen bu tapınak, tanrıça Artemis'e adanmış ve ihtişamıyla ziyaretçilerini büyülemiştir. MÖ 6. yüzyılda tamamlanan tapı-

nak, dev sütunları ve detaylı işçilikleriyle antik dünyanın dinî merkezlerinden biri olmuştur. Ancak tapınak, tarih boyunca birçok kez insan eliyle ve doğal felaketlerle yıkıma uğramış ve günümüze sadece birkaç yapı ulaşabilmiştir.

Celsus Kütüphanesi, Efes'in entelektüel zenginliğini ve Roma mimarisinin zarafetini simgeleyen bir diğer önemli yapıdır. MS 117 yılında tamamlanan bu yapı, Roma İmparatorluğu'nun Asya eyaletindeki en büyük üçüncü kütüphanesi olarak tarihe geçmiştir. İçerisinde 12.000'den fazla eser barındırdığı bilinir. Kütüphane, iki katlı görkemli cephesi, süslü sütunları ve heykelleri ile antik dünyadan günümüze en iyi korunmuş yapılar arasındadır.

Büyük Tiyatro, 25.000 kişilik kapasitesiyle Efes'in en büyük yapılarından biridir. Tiyatro, hem kültürel etkinliklere hem de siyasi toplantılara ev sahipliği yapmış, halkın toplandığı bir sosyal merkez olmuştur. Özellikle, Roma döneminde gladyatör dövüşleri ve tiyatro gösterileri burada düzenlenmiş, Efes'in kültürel canlılığına katkıda bulunmuştur. Antik tiyatro günümüzde de konserler ve sanat gösterileri için kullanılmaktadır.

Efes Yamaç Evleri, antik kentin sosyal yapısını ve yaşam tarzını gözler önüne seren önemli alanlardan biridir. Zengin Efeslilere ait bu lüks konutlar, mozaik zeminleri, fresklerle süslü duvarları ve gelişmiş su sistemiyle antik dönemdeki günlük yaşamın inceliklerini sergiler.

Efes, Roma döneminde Hristiyanlık açısından da büyük bir önem kazanmıştır. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde Aziz Pavlus, Efes'e geleerek burada vaazlar vermiş ve bu durum, kentin Hristiyanlık tarihinde önemli bir merkez hâline gelmesini sağlamıştır. Bunun yanı sıra, Meryem Ana'nın son yıllarını geçirdiğine inanılan Meryem Ana Evi de Efes yakınlarında yer alır. Bugün, Hristiyanlar için bir hac yeri olan bu kutsal mekân, her yıl binlerce ziyaretçiyi ağırlar. MS 431 yılında düzenlenen ve Hristiyanlığın doktrinlerini şekillendiren Efes Konsili de bu kentin dinî tarihteki yerini pekiştirmiştir.

Efes, bugün de antik kalıntılarıyla ziyaretçilerini büyülemeye devam ediyor. UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilen Efes antik kenti, antik dünyanın zengin kültürel ve dini mirasını modern dünyaya taşıyan bir köprü olarak, İzmir'in ve Türkiye'nin kültürel zenginliğine katkıda bulunmayı sürdürmektedir.

Şirince: İzmir'in Selçuk ilçesine bağlı Şirince köyü, antik kent Efes'e yakınlığıyla bilinir. Şirince, eski Rum evleri, dar sokakları ve şarap üretimi ile ünlü bir turistik bölgedir. Tarihî dokusunu koruyan Şirince, doğal güzellikleri ve otantik yapısıyla ziyaretçilerine zamanın durduğu hissini yaşatır. Şirince, geleneksel mimarisi ve tarımsal ürünleriyle İzmir'in köy hayatının nostaljik bir yansımasıdır.

Bergama Asklepionu: İzmir'in kuzeyinde yer alan Bergama, antik çağların en önemli tıp merkezlerinden biri olan Asklepion'a ev sahipliği yapmaktadır. Asklepion, MÖ 4. yüzyıl-

da kurulmuş ve antik dünyada sağlık tanrısı Asklepios'a adanmış bir sağlık merkezi olarak bilinir. Burada uygulanan tedavi yöntemleri, su ve bitki terapileri, müzikle tedavi, dinginlik ve doğal şifanın önemini vurgular nitelikteydi. Döneminin şartlarına göre oldukça ileri sayılan bu yaklaşımlar, insan bedeninin ve ruhunun birlikte ele alınmasının önemini anlamamıza ışık tutmuştur.

Bergama antik şehrinin akropolü de gezi rotasında yer almalıdır. Akropolde vurgulanması gereken üç önemli yapı, kütüphane (İskenderiye'den sonra antik çağın ikinci büyük kütüphanesi), tiyatro (dünyanın en dikey yerleşimli tiyatrosu) ve Zeus sunağıdır. Kütüphanenin giderek zenginleşmesi, İskenderiye'deki dönemin en büyük kütüphanesinin ününü tehdit etmeye başlayınca, Mısır papirüs ihracatı-

nı kısıtlamıştır. Bunun üzerine, belgelerin (ya da kitapların) yazılabileceği yeni bir materyal arayışına girilmiş, bu şekilde ilk kez Bergama'da keçi derilerinden parşömen üretilmeye başlanmıştır. Parşömenin önemli avantajı, - ancak rulolar hâlinde saklanabilen papirüsten farklı olarak - ciltler hâline getirilebilmesi, bu sayede kütüphanelerde saklanması ve indekslenmesinin daha kolay olmasıdır.

Zeus Sunağı, duvarlarını süsleyen ve devlerle tanrıların savaşını yansıtan frizleri (yüksek kabartma) ile ünlüdür. Sunağın kazılarda çıkarılan tüm parçaları, 19. yüzyılın sonunda Osmanlı İmparatorluğu ile Alman Hükümeti arasında imzalanan anlaşma çerçevesinde Almanya'ya taşınmıştır. Günümüzde, Berlin'deki Pergamon Müzesi'nde restore edilmiştir ve sergilenmektedir.

İzmir'in Modernleşme ve Sanayileşme Süreci

XVII. yüzyıldan itibaren İzmir, Avrupalı tüccarların etkisiyle ticari bir merkez olarak hızla büyümüştür. XVIII. yüzyılda, uluslararası ticaretin kalbi hâline gelirken, 1860'lı yıllardan sonra demiryollarının inşası, limanın modernleşmesi ve sanayi yatırımlarıyla kent yeni bir çağa adım atmıştır. İngiliz ve Fransız yatırımlarıyla kurulan İzmir-Aydın ve İzmir-Kasaba (Turgutlu) demiryolu hatları, Ege'nin zengin tarım ürünlerinin hızlıca limana ulaşmasını sağlamıştır. Bu süreçte, sanayi bölgeleri ve işçi mahalleleri oluşmuş; İzmir'in sosyal yapısı da önemli bir değişim geçirmiştir.

Kurtuluş ve Yeniden Doğuş

9 Eylül 1922, İzmir'in kurtuluşunu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlık sürecini simgeler. Kurtuluş sonrası İzmir, hızla toparlanarak ekonomik açıdan yeniden yapılanmaya başlamıştır. 1923'te düzenlenen İzmir İktisat Kongresi, Türkiye'nin ekonomik bağımsızlık yolunda attığı en önemli adımlardan biri olmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında İzmir, sanayileşme ve ticareti canlandırmak için yabancı yatırımcıları teşvik etmiş; İzmir Fuarı, bu dönemin sembolik etkinliklerinden biri olarak şehrin yeniden canlanmasına katkı sağlamıştır.

Cumhuriyet Döneminde İzmir

1927'de çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile İzmir, sanayi yatırımlarında hızla ilerlemiştir. Şehirde fabrikaların sayısı artmış, tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik tesisler kurulmuştur. İzmir Millî Kütüphane ve Atatürk Lisesi gibi kurumlar, şehrin kültürel dokusunu güçlendirmiştir.

1940'lı ve 1950'li yıllarda, İzmir'de sanayi ve ticaretin yanı sıra, demiryolu ve liman yatırımları da devam etmiştir. İzmir Limanı, Akdeniz

bölgesinin en önemli ticaret limanlarından biri olarak hizmet vermiş ve Türkiye'nin ihracatına büyük katkılarda bulunmuştur. Şehir, aynı zamanda dokuma, gıda işleme, otomotiv, demir-çelik gibi çeşitli sanayi dallarında önemli yatırımlara sahne olmuştur.

1985'te kurulan Ege Serbest Bölgesi, İzmir'i uluslararası ticaret ve yatırım açısından daha cazip hâle getirmiştir. Liman şehri olarak İzmir, bu dönemde daha da stratejik bir konuma gelmiş ve Ege Bölgesi'nin ihracat kapısı olmaya devam etmiştir.

1990'lı yıllar boyunca, İzmir'in altyapısına ve kentsel gelişimine yönelik yatırımlar hız kazanmıştır. Şehrin modernleşmesi ve yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik önemli projeler geliştirilmiştir. Üniversiteler, araştırma merkezleri ve teknoloji geliştirme bölgeleri ile eğitim ve teknoloji açısından da önemli bir merkez hâline gelmiştir.

İzmir, günümüzde de tarihi mirasını koruyarak sanayi ve ticaretin yanı sıra kültürel ve bilimsel alanlardaki gelişimiyle Türkiye'nin önemli şehirlerinden biri olmaya devam ediyor.

Teşekkür

Yazımıza değerli katkıları nedeniyle Abdullah Sayıner hocamıza teşekkür ederiz.

Kaynakça

- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (2024). İzmir'in tarihi. İzmir Büyükşehir Belediyesi Resmi Web Sitesi. <https://www.izmir.bel.tr/tr/izmirintarihi/225/257>
- UNESCO. (2024). Ephesus. UNESCO World Heritage Centre. <https://whc.unesco.org/en/list/1018>
- UNESCO. (2024). The Historical Port City of İzmir. UNESCO World Heritage Centre. <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6471/>

TTD

Orta Anadolu Şubesi

TTD'nin Orta Anadolu Şubesi, bölgedeki sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi, meslektaşlarımız arasında bilimsel iş birliğinin artırılması ve halk sağlığı bilincinin yükseltilmesine yönelik pek çok faaliyet gerçekleştirmektedir. Orta Anadolu Şubesi Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Sivas ve Yozgat illerinden yaklaşık 265 üyesi ile dernek faaliyetlerine devam etmektedir. Bu illerdeki üniversite hastaneleri, eğitim ve araştırma hastaneleri, devlet hastaneleri ve özel hastanelerle iş birliği yaparak, bölge halkına daha etkili ve kaliteli sağlık hizmeti sunmayı hedeflemektedir. Şubemizdeki

üyeler, göğüs hastalıkları, göğüs cerrahisi ve ilgili branşlarda uzmanlık alan hekimlerden, araştırmacılardan, asistan doktorlardan ve sağlık profesyonellerinden oluşmaktadır.

2023 yılında düzenlenen genel kurul ile oluşturulan yönetim kurulunda Şube Başkanı Dr. Öğr. Üyesi **Burcu Baran** (Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD), Şube 2. Başkanı Öğr. Gör. Dr. **Ahmet Oral** (Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Cerrahisi AD), Şube Sekreteri Dr Öğr Üyesi **Nur Aleyna Yetkin** (Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Gö-

ğüs Hastalıkları AD), Şube Mali Sekreteri Araştırma Görevlisi **Kübra Uluğ** (Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD), Şube Yönetim Kurulu Üyeleri Prof. Dr. **İnci Gülmez** (Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD), Doç. Dr. **Murat Türk** (Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD, Allerji ve İmmünoloji Bilim Dalı) ve Uzm. Dr. **Ayşe Zincirkara** (Kayseri Şehir Hastanesi Göğüs Hastalıkları) görevlerini sürdürmektedirler.

Orta Anadolu Bölgesi'nin merkezinde yer alan Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Sivas ve Nevşehir; kadim tarihleri, zengin kültürel mirasları, kendine özgü coğrafi ve iklimsel özellikleri ile Anadolu'nun karakteristik yapısını yansıtan önemli illerimizdir. Bölgenin bu beş kenti, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, sosyo-kültürel birikimlerinin yanı sıra doğal güzellikleriyle de dikkat çekmiştir.

Kayseri

Kayseri, antik çağlardan itibaren ticaret yollarının kesişim noktasında yer almış ve Hititlerden Roma'ya, Bizans'tan Selçuklu ve Osmanlı'ya kadar pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde Kayseri Kalesi, Gevher Nesibe Darüşşifası ve Selçuklu eserleri, bu tarihi mirasın en belirgin izlerini taşır.

Erciyes Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi: 1978 yılında Kayseri'de kurulmuş ve günümüzde bölgenin en kapsamlı sağlık merkezlerinden biri hâline gelmiştir. Modern altyapısı, ileri teknolojiyle donatılmış tıbbi cihazları ve geniş hizmet yelpazesıyla dikkat çeken hastane, yaklaşık 1.300 yatak kapasitesine sahiptir.

Kayseri Şehir Hastanesi: Kayseri Şehir Hastanesi, 2018 yılında hizmete açılmış olup, Türkiye'nin en büyük sağlık komplekslerinden biri

olarak Kayseri ve çevre illere sağlık hizmeti sunmaktadır. 1.607 yatak kapasitesine sahip hastane, İç Anadolu Bölgesi'nde üçüncü basamak sağlık hizmeti sunarak bölgesel sağlık ihtiyaçlarını karşılamakta ve yoğun hasta kapasitesine yanıt vermektedir.

Kırşehir

Kırşehir, Hitit ve Frig uygarlıklarının izlerini taşır ve Roma ve Bizans dönemlerinde önemli bir yerleşim yeri olarak öne çıkmıştır. Anadolu'nun en önemli halk ozanlarından Aşık Paşa'nın memleketi olan Kırşehir, aynı zamanda Ahilik kültürünün önemli merkezlerinden biridir.

Kırşehir Devlet Hastanesi: 1937 yılında kurulmuş olup, yıllar içinde yenilenerek günümüzde yaklaşık 300 yatak kapasitesi ile modern bir sağlık merkezi olarak hizmet vermektedir.

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2011 yılında faaliyete geçmiş olup, Kırşehir ve çevre illere sağlık hizmeti sunan önemli bir merkezdir. Günümüzde yaklaşık 150 yataklı Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Merkeziyle birlikte tescilli yatak sayısı 450'ye ulaşmıştır.

Yozgat

Yozgat, antik çağlardan bu yana Anadolu'nun

önemli yerleşimlerinden biri olmuştur. Hitit İmparatorluğu dönemine kadar uzanan bir geçmişi vardır ve Alishar Höyüğü gibi tarihi yapılar bölgenin eski yerleşim yerlerine tanıklık etmektedir. Yozgat ilinde Devlet Hastanesi 1933' den itibaren, Yozgat Bozok Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanesi 2016 yılından itibaren ve Yozgat Şehir Hastanesi 2017 yılından itibaren hizmet vermektedir.

Sivas

Sivas, tarih boyunca pek çok medeniyetin beşiği olmuş, özellikle Selçuklu döneminde Anadolu'nun bilim ve sanat merkezlerinden biri hâline gelmiştir. Şifaiye Medresesi, Buruciye Medresesi gibi yapılar bu dönemin izlerini taşır. Ayrıca Sivas Kongresi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecinde önemli bir dönüm noktasıdır.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 1982 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde kurulmuş ve günümüzde 1.000'in üzerinde yatak kapasitesi ile Sivas'ın en büyük sağlık kurumlarından biridir.

Nevşehir

Nevşehir, dünyaca ünlü Kapadokya Bölgesi'nin kalbinde yer almakta ve bölgenin benzersiz jeolojik oluşumlarıyla öne çıkmaktadır. Pers,

Roma ve Bizans dönemlerinde önemli bir yerleşim yeri olan Kapadokya; Göreme, Ürgüp ve Avanos gibi yerleşim merkezlerinde büyüleyici kaya kiliseleri, yeraltı şehirleri ve freskleri ile UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer almak-

tadır. Aynı zamanda el sanatları, seramik ve çömlek yapımı gibi geleneksel sanat dallarıyla tanınmaktadır. Nevşehir Devlet Hastanesi 1955 yılında kurulan ve 200 yatak kapasitesine sahip sağlık kuruluşudur.

TTD

Orta Karadeniz Şubesi

Samsun Onur Anıtı

Türk Türk Toraks Derneği Orta Karadeniz şubesi derneğin kuruluşundan itibaren faaliyet göstermektedir. Dernek şube merkezi Kurtuluş Savaşı için Mustafa Kemal Atatürk'in ilk ayak bastığı Samsun da yer almaktadır. Samsun Karadeniz bölgesinin kosmopolit bir şehri olup milli mücadele ruhunu taşıması nedeni ile de ayrı bir önem taşımaktadır.

Orta Karadeniz Şubesi; Samsun, Ordu, Giresun, Sinop, Amasya, Çorum ve Tokat illerinde bilimsel ve sağlık hizmeti faaliyeti sürdüren sağlık profesyonellerine hitap etmektedir. Şube merkezi dışındaki diğer illerle de yakın iletişim kurup aktif bir şube olmak için çalışmalara devam edilmektedir.

Akademik takvim içerisinde her ay düzenli bilimsel toplantılar düzenlenmekte olup çalışma grupları ile birlikte işbirliği içinde kurslar da yapılmaktadır. Bilimsel faaliyetler ile ilgili toplantıların sadece merkezde değil diğer illerde de düzenlenmesine özen gösterilmekte ve çalışma alanındaki bütün birimlerin aktif, dinamik ve katılımcı olması hedeflenmektedir. Düzenlenecek toplantılar öncesi sahadaki hekimlerin görüşü alınarak ihtiyaca yönelik konular ve konuşmacılar ile toplantı düzenlenmektedir.

Bilimsel faaliyetler dışında bölgenin halk sağlığı sorunları üzerinde de çalışılmakta, basın yayın organları ile halkın dikkati de çekilmektedir.

Orta Karadeniz Şubesi başkanlığını Prof. Dr. Oğuz UZUN yürütmekte olup, yönetim kurulunda Esra ARSLAN AKSU (sekreter), Yasemin BÜYÜKKARABACAK, Burcu ÖZDEMİR, Levent ÖZDEMİR, Savaş GEGİN, Selen KARAOĞLANOĞLU çalışmalarına devam etmektedir.

Orta Karadeniz Şube Başkanı Prof. Dr. Oğuz UZUN

Yönetim Kurulu Üyeleri

Selen Karaoğlanoğlu

Yasemin Büyükkarabacak

Burcu Özdemir, Oğuz UZUN, Esra ARSLAN AKSU, Savaş GEGİN, Levent ÖZDEMİR

TTD

Trakya Şubesi

Türk Toraks Derneği'nin 16. Şubesi olan Trakya Şube, üyelerine daha yakın olma, meslek içi eğitim, akciğer sağlığını koruyucu etkinlikleri ülke geneline yayabilme ve yerel sorunlardan hızlı haberdar olarak yerinde çözüm geliştirme bilincinin yansıması olarak 2019 yılında kurulmuştur (Resim 1). 2019 yılında yaklaşık 35 yıllık Tıp Fakültesi Hastanesi olan Edirne'de kurulmuş, Tekirdağ ve Kırklareli illerindeki üyelerimizin dahil edilmesi ile Türk Toraks Derneği Trakya Şubesi oluşturulmuştur.

Resim 1. Trakya Şube Kurucu Yönetim Kurulu. (Sol baştan) Bilkay SEREZ, Osman Nuri HATİPOĞLU, Mustafa Dünder TEMELLİ.

Kasım 2024 itibari ile 142 üyesi bulunan Türk Toraks Derneği Trakya Şubesi kapsamı alanında 3 Devlet Üniversitesi Hastanesi, 1 Şehir Hastanesi (Tekirdağ), birçok devlet ve özel hastane vardır. Esas olarak göğüs hastalıkları ve göğüs

cerrahisi hekimleri, patoloji, radyoloji, dahiliye ve diğer alanlardan uzman hekimler, başta solunum alanından olmak üzere hemşire ve diğer sağlık çalışanları üyemizdir.

Şubemizin bulunduğu Edirne çok güçlü tarihi bağlarımız olan iki ayrı Avrupa ülkesine sınır olması, zamanında Avrupa'nın 4. büyük kenti ve Osmanlı Başkenti olması, Selimiye Camii, Meriç nehri gibi birçok turistik değere sahiptir. Özellikle de dünya tıp tarihinde özel bir öneme sahip olan, Sultan II. Bayezid tarafından 1488 yılında yaptırılan Beyazıt Külliyesi darüşşifa / şifa yurdu - ve tıp medresesi / okulu, Ödüllü Sağlık Müzesi olarak görülmeye değerdir (Resim 2). Darüşşifa, döneminin en modern hastanesi olarak kabul edilmekte olup birçok sosyal gereksinim düşünülerek yapılmıştır. Batı ülkelerinde benzer yapılar 200 yıl sonra inşa edilmiştir. Bu hastane 400 yıl boyunca hastalara şifa dağıtmıştır. Tıp okulunda hocaların hastalara uyguladıkları tedaviyi seyretmelerini sağlayan yüksek seviyede localar bulunmaktadır ki bu yapı ameliyathanelerin "theater room"un öncüsü sayılabilir.

Pandemi öncesi dönemde 3 bilimsel toplantı ve bir basın toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Trakya Şube kurulumunu izleyen ilk dönem sonrası (2019-2020) yapılan birinci olağan ge-

Resim 2. Ödüllü müze olarak faaliyetlerini sürdüren Beyazıt Külliyesi'nden görüntüler.

Resim 3. Pandemi öncesinde Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli'nde gerçekleştirilen bilimsel toplantılar ve Dünya KOAH günü nedeniyle yapılan basın toplantısından kesitler.

nel kurulda Türk Toraks Derneği Trakya Şube Başkanı Dr. Osman Nuri HATİPOĞLU'dan görevi devralan Dr. Celal KARLIKAYA döneminde hem sanal ortamda hem de fiziksel ortamlarda etkinlikler artarak devam ettirilmektedir.

Pandemi sürecinin getirdiği sosyal izolasyon ve dijital yorgunluk dönemi sonrasında başlanan fiziksel toplantılar adeta uzaklara gitmeden

yerel toplantıların önemini ortaya koydu. Herhangi bir sponsor olmasa da nitelikli bilimsel ve sosyal içerik sağlayabilen (yerel imkanlar ile öğle yemeği olarak etli pilav ikram etmiştik 😊) toplantı yapmak şube olarak ayağa kalkıldığına da işareti idi (Resim 4). Pandeminin psikolojik etkilerini azaltmada Türk Toraks Derneği Trakya Şube adeta imdada yetişti.

Resim 4. Edirne'de 15 Ocak 2022 tarihinde, pandemi şartlarında gerçekleştirilen "Diffüz İntertisyel Hastalıklar" Toplantısından kesitler.

Resim 5. İkinci basamak olgu konseyi ve sonrasında genel merkeze iletilen rapor, Edirne, 9 Nisan 2022.

Resim 6. Oksijen tedavisi ve noninvaziv mekanik ventilasyon kursu, Edirne, 26 Kasım 2022.

Resim 7. Astım ve GINA Rehberindeki güncellemeler. Edirne, 25 Mart 2023.

Resim 8. Türk Toraks Derneği Trakya Şubesi ile Uykuda Solunum Bozuklukları Çalışma Grubu “Polisomnografi ve Uykuda Solunum Bozuklukları Kursu”. 29-30 Nisan 2023, Edirne.

Resim 9. Hava Kirliliği ve İklim Değişikliği webinar, 23 Kasım 2023.

Resim 10. "Astım Güncelleme" 6 Aralık 2023, Edirne.

Resim 11. "Lokal İleri Evre Küçük Hücreli Dışı Akciğer Kanseri Neoadjuvan Tedaviler ve Cerrahi" multi-disipliner toplantısı. 16 Mart 2024, Edirne.

Resim 12. Toraks Yüz Yüze; “Göğüs Hastalıkları Asistanları İçin Temel Eğitim Serisi-1” Kursu. 6 Ocak 2024, Edirne.

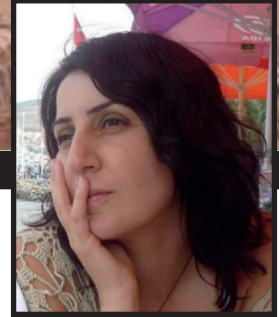
Resim 13. “Bağıışıklığı Baskılanmış Erişkinlerde Gelişen Pnömoni Tanı ve Tedavi Uzlaş Raporu Toplantısı

Resim 14. İkinci Basamak Olgu Sunumları 16 Mart 2024, Edirne.

Türk Toraks Derneği **GELENEKSEL YAZ KAMPI**

Doğa ile Tarihin
Buluştuğu
Kentte,
ASSOS'ta
Yapıldı

Nilüfer AYKAÇ

*Tıp Doktoru
Göğüs Hastalıkları Uzmanı
Akademisyen
Acıbadem Üniversitesi
Tıp Fakültesi
TTD Toraks Bülteni Editörü*
drniluferaykac@gmail.com

Değerli Üyelerimiz,

Yaz kampımızda “Yapaylaşan Teknoloji & Hastalanan Sağlık” mottosuyla gelecek kavramını irdelemek istedik. Ve “**Gelecek**” kavramı çerçevesinde, günümüzün hızla değişen dünyasında, dijital sağlık, yapay zekâ, akademi ve tıbbın geleceğini de ele aldık. Kampımıza 70 kişi katıldı.

Assos’un son arkeolojik kazılarında, kentin geçmişinin Bronz Çağı’na kadar uzandığına dair kanıtlar bulunmuştur. 2017 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası geçici listesine giren Assos, en yüksek noktasında bulunan Athena Tapınağı, antik liman, Roma Dönemi’nden kalma antik tiyatrosu, agora, nekropol ve surlarıyla gerçekten büyüleyicidir. Biz de bu büyüleyici coğrafyada ve denizin serin sularında geleceğimizi tartıştık.

Ayrıca Deniz Elbek'in yönettiği Araştırma/Makale ve Yapay Zekâ Atölyesi, Feyza Erkan Hocamızın Kendini Tanımak Workshop'u ve Göksele Altınışık Ergur'un masal anlatımı yapıldı.

Bilimsel programın yanında film okuması, geziler ve karaoke şarkı gecesi düzenledik. Abdül Lama tarafından Steven Spielberg'in "Yapay Zekâ" filminin okunması ve filmin yönetmeni hakkında bilgi paylaşımı oldu. Ailelerimizin, minik çocuklarımızın da katılım sağladığı kampımızda iki tane gezimiz oldu. Birincisi; Adatepe gezisi ve Adatepe Zeytinyağı Müzesini ziyaret ederek zeytinin zeytinyağına serüvenini işin erbabından dinledik. İkinci gezimizde MÖ

347'de Aristoteles'in felsefe okulu kurduğu antik öğrenme yeri ve antik limandaydık. Tarihin yapraklarında yürüyüp güneşin batışını izledik.

Yaz kampı bizlere hem multidisipliner beraberlik hem de TTD ailesini çekirdek ailemizle buluşturmak, gülmek, düşünmek, söyleşmek, dansetmek, şarkı söylemek kucaklaşma ortamı sağladı.

Kampın son oturumunda geri bildirimler alındı, kamptan süzülenlerle derneğimize görev biçmeyi de ihmal etmeyerek ve 2025 yaz kampında görüşmek sözü verilerek vedalaştık.

Kampa davetimizi kabul ederek ufukumuzu açan hocalarımıza, gelerek birlikte olmamıza olanak sağlayan katılımcılarımıza, ortamımızı coşkuya dönüştüren çocuklarımıza ve elbette TTD MYK, Yaz Kampı Danışma Kurulu, TTD Okulu'na çok teşekkür ediyoruz.

Bültenimizde yaz kampına gelemeyen üyelerimiz için bazı yazıları derledik. Keyifli okumalar diliyoruz.

Eveeet 2025 Yaz Kampında Görüşmek üzere...

Sevgi ve saygılarımızla,

TTD Yaz Kampı Organizasyon Komitesi Adına

Dr. Nilüfer Aykaç

TTD Yaz Kampı
fotoğraflarına
ulaşmak için
[tıklayınız.](#)

TTD Yaz Kampı
videosuna ulaşmak
için [tıklayınız.](#)

SPIELBERG ve Yapay Zekâ Filmi Üzerine

Abdül LAMA

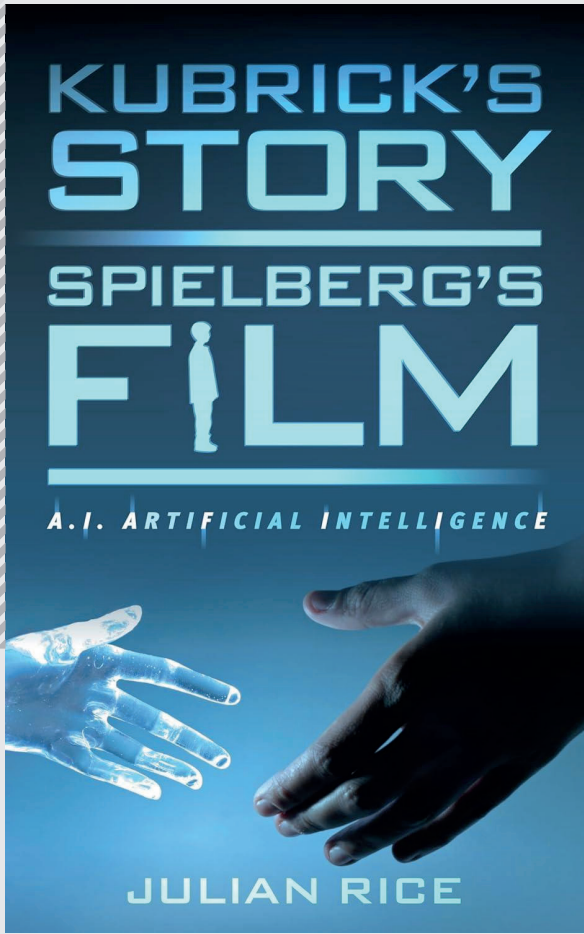
Tip Doktoru

Radyasyon Onkolojisi Uzmanı

Paşabahçe Devlet Hastanesi

Sinema Eleştirmeni

drabdullama@yahoo.com.tr

Spielberg ana akım sinemanın önemli yönetmenlerinden hatta en ikonik olanlarından. Filmlerinin bazıları üzerinde uzun uzun tartışmayı gerektirecek bir derinlik ihtiva etmese de çoğu aklımızdan kolay kolay çıkmaz.

Başlarda yaptığı “Mor Yıllar-Colour Purple” “E.T.-The Extra-Terrestrial” “Üçüncü Türden Yakınlaşmalar-Close Encounters of the Third Kind” gibileri çok kıymetlidir.

Yönetmen A.B.D. ulusunun “birileri ya da bir şeyler her an bize saldırabilir!” şeklindeki toplumsal hezeyanına iyi oynamış yönetmenlerden biri olduğu için ciddi olarak eleştirilebilir.

Bu dönemde yaptığı “Jaws” filmi sıradan sayılabilecek bir filmken belki de bu nedenle hasılat rekorları kırmıştır. Ama diğer taraftan uzağı iyi gören bir yönetmen ve yapımcıdır.

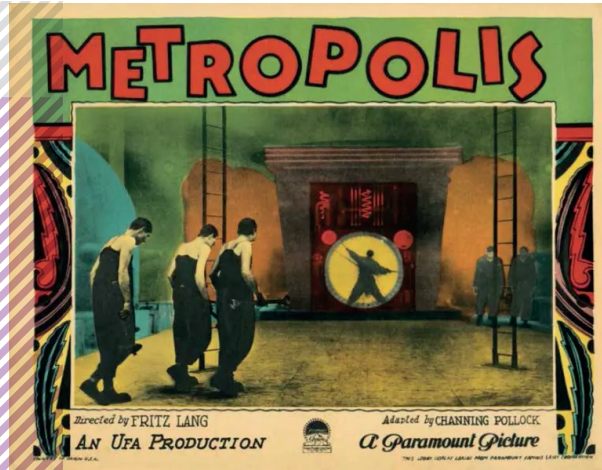
İşte Yapay Zekâ filmi aksiyonu Jurassic Park kadar yoğun olmasa da belki de çok uzağı oldukça erken gören ve buradaki önemli bir ahlaki problemi öne çıkaran önemli filmlerinden biridir. Aslında film Brian Aldiss’in bir bilim kurgu öyküsünden senaryolaştırılmıştır.

Proje önce Kubric'e sunulmuş ama kafasında bu filmin ana karakteri olan robot çocuğu bilgisayarla oluşturma fikri çıkmadığından ve teknolojiyi bu iş için yetersiz bulduğundan projeyi rafa kaldırmıştır. Kubrick ölünce projeyi Spielberg üstlenmiştir.

Julian Rice "Kubrick'in Hikayesinde, Spielberg'in Filmi: A.I. Yapay Zekâ" romanında, bir büyük sanatçının olağanüstü fikirlerini diğerinin ayırt edici vizyonu ile ifade eden entelektüel kaynakları ve sinematik süreçleri incelemiştir. Yapay zekâ kesinlikle dünyanın geleceği için endişesi olan bir Kubrick filmi ve merkezi karakterinin yabancılaşmasında hem Kubrick hem de bir o kadar Spielberg filmidir aslında. Bununla birlikte Spielberg'in yabancılaşmış karakterleri arkadaşlıklar yoluyla evrimleşirken, Kubrick'in kahramanları belirgin olarak yalnızdır.

Rice, bu konuda yazdığı bu kitabı ile yönetmenlerin farklı duyarlılıklarının nasıl hizalandığını ve nerede ayrıldıklarını araştırmaktadır.

Ama bu ikiliden önce bu filmin de gönderme yaptığı Metropolis ve Fritz Lang'dan da bahsetmek gerekiyor. Filmdeki bir kaçış sahnesi Metropolis'in bir sahnesine çok benzemektedir.

Bunun ötesinde film, modern şehirlerin zevk ve tüketimle dolu ışıklı ve cezbedici yönlerini ortaya koyarken diğer taraftan bu parlayan yüzeyin altında var olan eşitsizlik ve sosyal problemleri de vurgular.

Metropolis'in fütüristik evreni, kelimenin tam anlamıyla eşitsizlik üzerine kurulmuştur. Lang için, geleceğe ait bu manzara, sömürü, güç, hırs ve yolsuzluk ile eş anlamlıdır:

"Biliyorsunuz Metropolis fikri Ekim 1924'de New York'un gökdelenlerini ilk kez gördüğümde ortaya çıkmıştı. New York'da gezerken, onun çeşitli ve karmaşık, her biri körleşmiş sömürü için dayanılmaz bir istekle birbiriyle çarpışan ve daimi bir kaygı içinde yaşayan insanı güçlerin kavşağı olduğunu düşündüm. Bütün gün sokaklarda yürüdüm. Binalar, parlayan, çok hafif, lüks bir fonda yüzen dikey yelkenler gibi görünüyordu. Karanlık gökyüzünde askıda duruyor, göz kamaştırıyor, dikkat çekiyor ve hipnotize ediyorlardı. Geceleri, şehir tam anlamıyla yaşıyor izlenimi vermiyordu: o, illüzyonların yaşadığı ölçüde yaşıyordu. Bu izlenimler hakkında bir film yapmam gerektiğini biliyordum." diyor Fritz Lang.

Artificial Intelligence 29 Haziran 2001'de piyasaya çıktığında yeni bir ET filmi bekleyen Spielberg hayranları bunun yerine garip seks robotları, çok vahşi bir android soykırımı ve yönetmenin kariyerindeki en kasvetli çocukluk hikâyesiyle karşılaştılar. Bu hikâyede çocuk annesi tarafından terk ediliyor ve 2.000 yıl boyunca dünyayı dolaşmaya adeta lanetleniyor ve umutsuzca onun sevgisini kazanmaya çalışıyordu. Film dünya çapında 236 milyon dolar kazandı; bu, Spielberg'in yönettiği 19. en yüksek hasılat yapan film oldu.

Sibernetik ve organik canlıların birlikte paylaştığı bir dünya... Daha sonra pek çok filme ilham oluyordu diğer taraftan.

Yapay zekâlar yeni bir dünya düzeninin ya da dünyada yaşanacak büyük bir kaosun habercisi olabilir. Bu durum, bilim kurgu türündeki Terminatör, Robocop, Matrix, Ex Machina gibi birçok filme de konu olmuştur.

Alex Garland'ın 2014 yapımı bilimkurgu filmi Ex Machina, yapay zekânın duygusal boyutun ötesinde cinsel boyutunu da mümkün olabileceği bir teorinin önünü açmıştır.

Filmde, insanın duygusallığı ve cinselliğinin, bir makinadan bile etkilenebilecek basitliği ve aynı zamanda karmaşıklığı ve de zayıflığı, kendi yarattığı ancak kendinden daha az zeki olana karşı zaafı, bir nevi yenilgisini özetleyen

bir durum göz önüne serilmişti. Cinsel hassasiyet verilmiş ama üremesi mümkün olmayan robotlar... Belki de kaynakların hızla tükendiği bir geleceğe doğru giderken azaltılmış ve kontrol altına alınmış bir insanlık hedefi söz konusudur.

Filmin konusuna gelince:

David; yapay zekâ üreten bir firmada çalışan mühendislerden birinin oğlu Martin ölümcül bir hastalığa yakalanıp dondurulduğunda, onu üreten bilim insanı tarafından odağı olan aileye evlâtlık olarak verilir. Programındaki yazılımla David, ailesine, özellikle annesi Monica'ya kolsuz bir sevgiyle bağlanır. Monica ilk başlarda David'den rahatsız olur, ancak sonunda ona ısınır ve damgalama protokolünü etkinleştirerek David'e karşı kalıcı çocuksu bir sevgi beslemesine neden olur. David, Monica'nın kendisine karşı aynı sevgiyi ifade etmesini ister. Ayrıca Martin'in robot oyuncak ayısı Teddy ile arkadaş olur. Teddy basit bir oyuncaktan ötedir. O da bir robot oyuncaktır. Ama zaman zaman bilgece hareket eder tavsiyeleri basit ama akıllıcadır. Martin beklenmedik bir şekilde iyileşir ve eve getirilir. Martin yapay zekâ olan ve gerçek bir insana benzeyen robot David'i içten içe kıskanmaya ve varlığından rahatsız olmaya başlar.

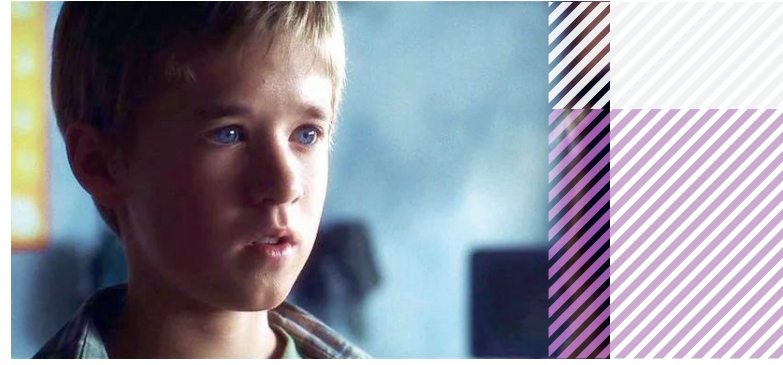

David, sadece bir sevgi objesi değildir; o aynı zamanda kıskanabilen, öfkeyle intikam alabilecek insan yapımı bir organizma, yani tam bir robot-insandır. Bu nedenle peşine düştüğü anne olgusu bir arzu kaynağı olarak alışılan bir anne olduğu kadar bir saplantı ya da bir programlanmadır. Hangisi asıl sebep tartışmaya en açık nokta belki de bu filmde burada yatmaktadır. Zaman geçtikçe manipülasyon yapmaya ve klasik bir homo sapiens olarak tuzaklar kurmaya yatkın Martin kendi ailesi ile David arasında sorunlar yaşatır. Bir havuz partisinde, Martin'in arkadaşlarından biri David'i bıçakla dürtünce, kendini koruma programı tetiklenir. Sonuçta ailenin esas çocuğunu kıskanır ve onun hayatını tehlikeye atacak davranışlar sergiler. Bunun üzerine aile, David'i bir ormana terk eder.

Martin boğulmaktan kurtarılır ve Henry, Monica'yı David'i yaratıcılarına yok edilmek üzere geri vermeye ikna eder. Martin'in annesi Monica, çok sevdiği David'i üretildiği firmaya yok edilmesi için geri götürür fakat yoldayken vazgeçer ve David'i bir ormana bırakıp kaçar. David bir makineden daha fazlası yani gerçek bir insan olma ve annesinin sevgisini yeniden kazanma amacıyla yola düşer. Yolda karşısına çıkan ve cinayetle suçlanan Gigolo Joe (ki o da bir mechadır) ile bu sorunun cevabını aramaya başlar.

David, tek arkadaşı Teddy ile "Pinokyo'nun Maceraları"ndan hatırladığı mavi periyi bulmak için Rouge Şehri'ne doğru yola çıkarlar. Mavi perinin kendisini gerçek bir erkek çocuğa dönüştürerek, Monica'nın onu seveceğini ve yeniden eve götüreceğini düşünmektedir.

David ve Teddy, adeta bir bir et fuarı olan ve mechaların vahşice parçalandığı insanlar için yapılmış bir eğlence yerinde görevlilerce yakalanırlar. David neredeyse yok edilmek üzereyken hayatı için yalvarır. David'in gerçekçi doğasına aldanan seyirciler onun gerçek bir insan olduğunu zannederek isyan eder ve Et fuarı yetkililerini cinayet işlemeye çalışmakla suçlandıktan sonra Gigolo Joe ile birlikte kaçmasına

izin verirler. Joe ve David, "Dr. Bilen" adlı bir holografik cevaplama motorunun verdiği bilgi sonucu, onları Manhattan'ın kalıntıları içindeki Rockefeller Center'ın tepesine yönlendirir. Aslında bu yönlendirme çok daha öncesinde David'i yapan bilim adamlarınca kurgulanarak onun atölyeye dönmesini sağlamak için önceden programlanmıştır. David, bir Mavi Peri'nin kendisine yardım etme gücüne sahip olduğunu öne sürer. Orada David, kendisi ile aynı kopya Mecha'lar ile karşılaşır ve özel olmadığına inandığı bir kopyasını yok eder. David daha sonra insan Mecha'nın yaratıcısı olan Profesör Allen Hobby ile tanışır. Profesör, heyecanla David'i kendisini test edeceğini ve diğer çalışanlarla tanıştıracığını söyleyip yanından ayrılır. David, Profesör Hobby'nin ölen oğlu ve isminin imajı olduğunu ve David'in birçok kopyasının Darlene adındaki bayan versiyonlarında birlikte üretildiğini görür. Kaybettiği bireysellik duygusuyla cesareti kırılan David, bir gökdelenden okyanusa kendini bırakır su altındayken mavi peri'ye benzeyen bir figür görür, tam o sırada Joe onu amfibikopter ile kurtarır. David, Joe'ya sualtında Mavi Peri'yi gördüğünü ve ona doğru gitmek istediğini söyler. Joe, yetkililer tarafından elektromıknatıs kullanarak yakalanır. Ancak son anda amfibikopter'i su altında kalmaya ayarlar. David ve Teddy, amfibikopter'i Coney Adası'nda heykeli bulunan mavi periye götürürler. Heykelin yanına geldiklerinde ipi kopan Dönme dolap, amfibikopter aracının üstüne düşer ve Teddy ile David sıkışıp kalırlar. Karşısında gördüğü heykelin (mavi perinin) gerçek olduğuna inanan David, okyanus donup iç güç kaynağı boşalincaya kadar arzusunu tekrarlar-

yarak ondan kendisini gerçek bir çocuğa dönüştürmesini ister.

Aradan iki bin yıl geçer. İnsanların soyu tükenmiş ve Manhattan buzulun altına gömülmüştür. Artık gelişmiş mecha'lar akıllı-silikon tabanlı bir forma dönüşmüştür. Böyle bir grup gelişmiş mecha insanlık hakkında bilgi edinmeye başlamıştır. David ve Teddy'yi bulurlar ve yaşayan insanları bilen mechalar olduklarını anlarlar. David'i tekrar çalıştırır ve David Mavi Peri heykeline dokunduğunda heykel çöker. Gelişmiş Mechalar, David'in anılarını indirdikten ve yaşadıklarını kavradıktan sonra, bu anılarını Swinton evini yeniden inşa etmek için kullanırlar ve mavi peri'nin interaktif bir görüntüsüyle David'e kendisini insan yapmanın imkânsız olduğunu açıklarlar. Bununla birlikte, David'in ısrarı üzerine, bilimsel bilgilerini Monica'yı Teddy'nin cebinde sakladığı saç telinden genetik materyal aracılığıyla yeniden yaratmak için kullanırlar. Mechalar'dan birisi, David'i klonun (canlanan Monica'nın) yalnızca bir gün yaşayabileceği ve sürecin tekrar edilemeyeceği ko-

nusunda uyarır. Ertesi sabah David, Monica ile bir araya gelir. David, annesi Monica ve Teddy birlikte hayatının en mutlu gününü geçirir.

Akşam olunca Monica son kez uykuya daldıktan önce David'e onu her zaman seveceğini söyler. David de gözlerini kapatıp uykuya dalar ve "rüyaların doğduğu yere" gider. Teddy yatağa tırmanır ve David ve Monica'yı birlikte uyurken izler.

Film böyle biter özetle umudu elden bırakmayarak ve bize bazı sorular bırakarak:

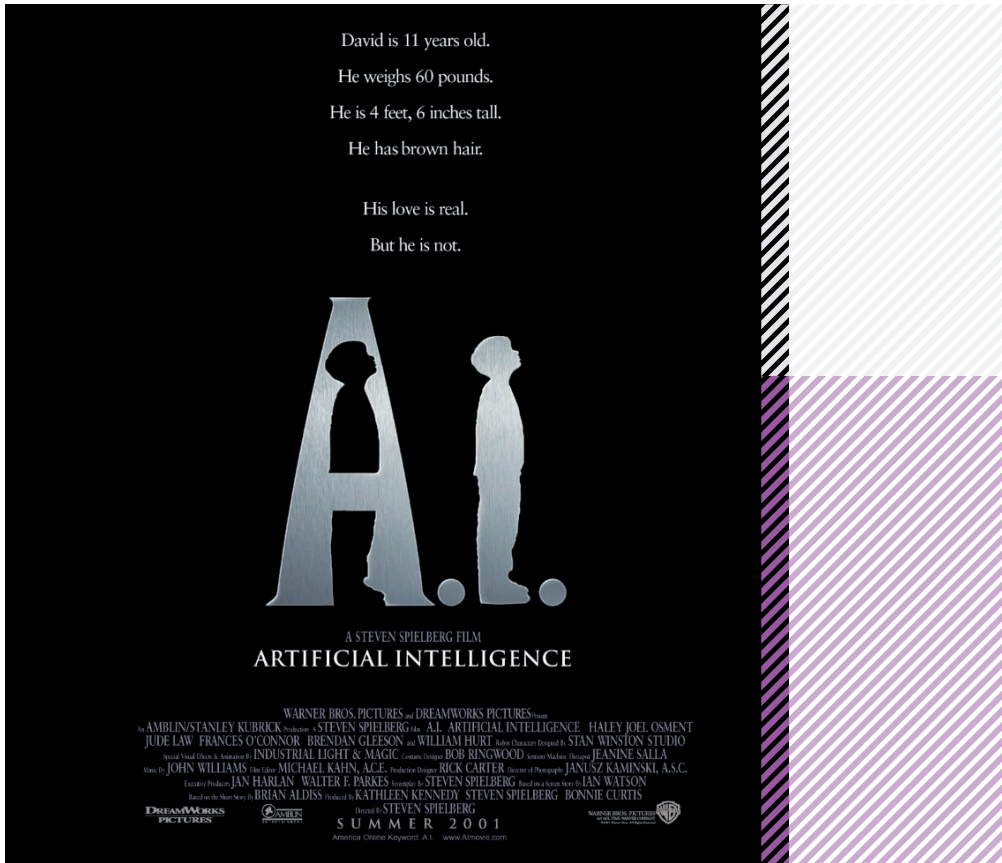
Gelecekte yapay zekâlarla üretilen şeylerle birlikte yaşadığımızda onların hakları da korunacak mıdır?

Onlar için yasalar nasıl işleyecektir?

Belki de insanlığın asıl korkusu şu iki soruda saklıdır:

Yapay zekaya ne kadar izin verilecektir?

Yapay zekalar kontrolü ele geçirebilir mi?

Ali ERGUR

Akademisyen
Marmara Üniversitesi Kamu
Yönetimi Mezunu
MÜ Siyaset ve Sosyal Bilimler
Yüksek Lisans ve ODTÜ
Sosyoloji Doktora yaptı.
Halen Galatasaray Üniversitesi
Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi
İletişim- teknoloji- müzik
sosyolojisi konularında bilimsel
makale, kitap, kitap editörlüğü ve
çeşitli denemeler yazdı.
Eserlerinden Bazıları: Portedeki
Hayalet, Müzikli Aklın Defteri,
Ses İle Yankı Arasında.

aergur@yahoo.com

Yeni Bir Toplumsallığa Doğru Teknoloji, Yapay Zekâ ve İnsan-Sonrasılık

G ünümüzün finans kapitalizmi ortamı, sürekli daha hızlı enformasyon alış-verişi gerektirmekte, üstelik bunu küresel ölçekte karmaşık bir ağ içinde yürütmektedir. Temel üretim aracının enformasyon olduğu bir düzende, hızı ve yayılımı sağlayan en vazgeçilmez unsur kuşkusuz iletişim ve enformasyon işleme teknolojisidir. Enformasyon toplumu, bu nedenle teknolojinin gitgide merkeze yerleştiği, hatta bir *hakikat rejimi bileşeni*ne dönüştüğü bir etkileşim ortamı oluşturur. Teknoloji, yalnızca bir araç değil, bir var olma biçimi, toplumsallaşmanın birincil koşulu hâline gelmektedir. Bu bağlamda teknoloji, bir çeşit özerkliğe sahip toplumsal yapı unsuru karakteri kazanmıştır. Teknolojinin toplum hayatının merkezine yerleşmesi, onu meşrulaştırıcı bir ideolojiyi yeniden üretir. Bu ideoloji, Habermas'ın deyişiyle "camsı" bir karaktere sahiptir; her yerde mevcut ancak görünmezdir (1). Teknolojinin ideolojik boyutu, toplum hayatındaki

sürekli varlığıyla altı temel önermeyi dayatır: 1) Teknoloji en iyi tekniklerdir; 2) teknoloji teknik nesnelerin kendisidir; 3) teknoloji değer-yüksüzdür; 4) teknoloji işlevlerden ibarettir; 5) teknoloji hayatın merkezindedir; 6) teknolojinin rasyonelliği insanın kusurluluğuna tercih edilmelidir (2). Bu önermeler, teknolojiyi ideolojik mahiyetinden sıyrırken, onu vazgeçilmez bir toplumsallaşma aracı olarak kavramsallaştırır. Özellikle son önerme, teknoloji ve insanı karşıt güçler olarak tanımlamaktadır. *Tekno-fetişizm* kavramı, işte bu bağlamda anlam kazanır.

Teknolojinin gelişimi, 1) hızlanma, 2) bireyselleşme, 3) minyatürleşme ve 4) özerkleşme yönünde bir doğrultuda gerçekleşmektedir. Özellikle özerkleşme aşaması, otomasyon ve türevi işlevlerin yaygınlık kazanmasına neden olmaktadır. Teknolojinin ideolojik bağlamı, bu dönüşümü salt teknik ve doğal bir ilerlemenin sonucu olarak sunmaktadır. Ayrıca bu salt teknik yaklaşım, kapitalizmin emek mâliyetlerini en aza indirmeyi, kârlılığını en yüksek düzeye çekmeyi hedefleyen eylem mantığını genişletmeye önemli ölçüde destek olmaktadır; zira

daha hızlı, daha etkili, daha yaygın otomasyon, her alandaki emeğin değerini düşürür. Ayrıca emekçiyi kolay atılabilir bir çeşit *sarf malzemesine* dönüştürür. Kuşkusuz her teknolojik dönüşüm döneminde, bazı işkollarının tasfiye olacağı, yaygın bir işsizlik ortaya çıkacağı yönünde bir korku yaşanmıştır. Ancak günümüzde tanık olduğumuz köklü ve hızlı dönüşüm, öncekilerden farklı olarak, otomasyon ya da özerk sistemlerin kontrol edilemez şekilde gelişmesi yönünde gerçekleşmektedir. Bu sürecin teknik boyutunu sınaî üretim ve onun kârlılık koşulları oluşturursa, ideolojik boyutunu insanın kusurlu doğasının aşılması gerektiği ön kabulü kurar. Bu kapsamda, özellikle son birkaç yıldır hızla gelişen ve gündelik hayattaki kullanımlara yayılan *yapay zekâ* teknolojisinin yalnızca teknik bir kapasite artırımı meselesi olmadığı, tekno-fetışist bir ideolojik bağlamın ürünü olarak tezahür ettiği vurgulanmalıdır.

Özerk ya da öğrenen sistemler, meşruiyetlerini insanın kusurlu bir varlık olduğu iddiasına dayandırmaktadır. Böylece insanın kusurluluğunu aşmak için teknolojinin rasyonelliğini tercih etmek, hem kapitalist kârlılığa uygun bir ideoloji hâlini almakta hem yaygın bir kamusal kabule dönüşmektedir. Makinenin mükemmel çalıştığı önkabulü kuramsal olarak doğrudur; ancak uygulamada aksi durumların ortaya çıkması her zaman gözlemlenir. Diğer bir deyişle, makine arızayla mâlûldür. Teknolojik mükemmeliyet iddiası, teknolojinin bu sapma payını gitgide küçülen bir *riske* dönüştürür; ancak hiçbir zaman onu yok edemez.

Yapay zekâ ve türevi özerk sistemler, teknolojinin zaten mevcut olan toplumsal meşruiyetine yeni bir boyut getirmiştir. Her türlü yeniliği mutlaka edinmenin doğal bir düşünme ve eylem kipi olduğu teknik-merkezli bir toplumsal bağlamda, yapay zekâ uygulamalarının kamuya açılması büyük bir coşku ve heyecanla karşılandı. Herhangi bir insan eylemini yapay zekâyâ yaptırmanın kendisinin bir *arzu nesnesine* dönüşmekte olduğunu iddia edebiliriz. Burada söz konusu iş ya da eylemin yapay zekâ tarafından gerçekleştirilmesinin ne denli işlev-

sel olduğu, gerekli olup olmadığı artık sorgulanmamakta, insanın temel davranış mantığı tekno-fetışist bir karaktere bürünmektedir. Böylece teknik nesnenin gördüğü iş, toplumsal alanda, insan hayatında kapladığı yer değil, bi-zatihi kendi varlığı önem kazanmaktadır.

İnsanın zihin ve beden kapasiteleri ancak pratikle edinilir ve geliştirilir. Bu edinimler doğumla gelen ya da bir kez elde edilip hiç değişmeden kalan bir töz olarak düşünülmemelidir. Öyleyse insanın zihinsel ve bedensel edinimlerinin korunması ve geliştirilmesi yalnızca pratik sürdüğü sürece mümkün olur. Diğer bir deyişle, insanın edinimleri *eylem içinde* tanımlanabilir; onu ahlâkî bir varlık olarak niteleyen temel özellik de budur. Sonuç olarak, insanın meslekî ya da meslek-dışı tüm etkinliklerinin büyük ölçüde (kimi durumlarda ve olasılıkla yakın gelecekte tamamen) yapay zekâ ve türevleri tarafından üstlenilmesi, yalnızca bir beceri yitimi meselesi değildir; daha derinde, insanın ahlâkî varlık olma özelliğini ona kazandıran *eylem içinde var olma* ayrıcalığını ondan devralmak anlamına gelir. Bu sürecin sonunda yapay zekânın *ahlâkî bir aktör* hâline gelip gelemeyeceği tartışmamızın dışında bir sorudur; ancak başlı başına felsefî bir düşünümün konusu olmalıdır.

Yapay zekânın insan edinimlerini devralmasının yol açtığı ikiliğin diğer vechesi, insanın kendini bir çeşit efendi-köle ilişkisi içinde tanımlarken (*süflî* işlerle uğraşmamak, tasarruf edinilen zamanda tüketim ve eğlence etkinliklerine kendini vermek, yapay zekânın her işi yerine getiren *bir çeşit köle* gibi tasavvur edilmesi, vb.), diyalektik bir şekilde, insanî edinimlerini yitirip sürekli kendini mükemmelleşme yolunda inşa edebilen yapay zekânın bağılı hâline gelmesinde teşhis edilebilir. İnsan, kendi zihinsel kapasitelerini tedricen yapay zekâyâ devrederek görece bir azalmaya (daha az muktedir, daha az becerikli, daha az zeki, daha az ahlâkî) doğru evrilirken, var oluş mantığı (diğer sabit yapı ve işlevli teknik nesnelere farklı olarak) sürekli olarak yeni beceriler edinmek ve bunları *birikimsel* eylem biçimine dönüştürmek

olan yapay zekâ (öğrenen sistemler), gitgide daha gelişkin ve özerk konuma gelmeye doğru yönelmektedir. Yapay zekânın kapasiteleri konusundaki endişelere yanıt olarak, birbirlerinin zıt konumda da olsalar, teknoseptik ve teknofil aktörler, onun ya hiçbir zaman insan zekâsıyla boy ölçüşemeyecek düzeyde kalacağını ya (diğer teknik nesnelere gibi) yalnızca bir *yardımcı*, *kolaylaştırıcı* araç olarak kalacağını ısrarla vurgulamaktadırlar. Birinci sav, fazla insan-merkezli bir arzuyu ifade ederken, ikincisi, örtük de olsa, insanın vazgeçilebilir olduğu, hatta teknolojiyle bütünleştiği takdirde daha mutlu ve müreffeh bir geleceğe doğru yol alacağı yönündeki ütopyik bir tasavvuru meşrulaştırır. Nitekim, *insan-sonrasılık* tartışmaları, insanın hem zihinsel hem bedensel olarak aşılması gereken bir varlık olduğu, teknolojinin bu anlamda özgülleştirici bir etki yaptığı iddiasını coşkuyla savunan ideolojik konumu pekiştirmektedir. Liberalizmin tek kostümü kapitalizm değildir; geniş ve çeşitli bir gardroba sahiptir.

Yapay zekâ tartışmaları içinde teknofiller, insanın kusurluluğunun, mutlaka aşılması gereken bir zaaf, teknoseptikler ise göz ardı edilebilir bir marjinalite olduğu kanısını taşır. Oysa insanı tanımlayan, insanî eylemin ve onun oluşturduğu ahlâkın temelinde bizatihi insan aklının kusurlu olması yatar. Nitekim, daha şimdiden

robotlar, özerk taşıtlar, yapay zekâ ya da dronların yol açtığı zararların (yalan, intihal, yıkım, ölüme sebebiyet verme, kasten öldürme, vb.) ahlâkî ve hukukî sorumluluğunun mahiyeti içinden çıkılmaz bir tartışmayı tetiklemiştir (3). İnsan, özellikle sanat aracılığıyla ölümlülüğe meydan okur; mükemmel sanatı (kusursuz bir senfoni icrası, renkleri fevkalâde uyumlu bir tablo, vb. gibi) yapmak teknik olarak mümkün olabilir. Ancak bu sanatın, kendini işaret etmek ve tüketimi amaçlamaktan başka bir var oluş yönelimi olamaz. İşte bu aşamada, yapay zekâ ve türevlerini ne gerici bir tepkiyle külliyen reddetmek ne ona bir kurtarıcı ruhanilik atfetmek doğru olacaktır. Teknoloji evrim içinde ve kültürün bileşeni olarak gelişmeye kuşkusuz devam edecektir. Ancak teknolojiyi kendisi için ve onu tekno-fetişist bir güdüyle tüketerek değil, insanın, bir *emek öznesi* olduğunu hatırlatarak tasavvur etmek zorundayız. İnsan, emeği cinsinden ve üretimi ölçüsünce vardır.

Kaynaklar

1. Jürgen Habermas (1997). "İdeoloji" Olarak Teknik ve Bilim, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s.59.
2. Ali Ergur (2020). "Ustalık ve Teknoloji Eklemlenmesi: Beceri, Deneyim, Kesinlik", Journal of Economy Culture and Society, Özel sayı 1, s. 99 [95-115].
3. Grégoire Chamayou (2015). A Theory of the Drone, New York, Londra: The New Press, s. 86.

KENDİMİZİ TANIMAK

Feyza ERKAN

Tıp Doktoru

Göğüs Hastalıkları Uzmanı

Akademisyen

Haliç Üniversitesi Tıp Fakültesi

Göğüs Hastalıkları AD

TTD Onur Kurulu Üyesi

erkanf@istanbul.edu.tr

Yaşam boyunca her an kararlar alır ve bu kararlar çerçevesinde bazı eylemlerde bulunuruz. Sonuçta ise bazen mutlu olur, bazen de büyük pişmanlıklar duyarız. Acaba her zaman bizi mutlu edecek doğru kararlar almak mümkün müdür?

Bu sorunun yanıtı “Evet”. Eğer kendimizi tanırsak doğru kararlar alabiliriz. Bunun için kararımızı belirleyen içsel mekanizmalarımızı anlamamız gereklidir.

Verdiğimiz her kararın zemininde bizim değerlerimiz yatar. Dolayısıyla bizim için önemli içsel değerlerimizi keşfetmek, kendimizi tanı-

mak yolunda çok önemli bir adımdır. Çoğunlukla değerlerimizin bilincinde olmadan karar veririz. İçinde yaşadığımız sosyal çevrenin ve zamanın geçerli güncel değerlerinin etkisinde kalırız. Yaşam boyu bize başarı olarak gösterilen ünvan, güç, iktidar, maddi zenginlik, refah peşinde koşarız. Ancak onlara kavuştuğumuz anda belki çok kısa süren bir sevinç, ama çoğunlukla boşluk hissi duyarız. Stephen Covey, bu anı kitabında “Merdiveni yanlış duvara dayadığını farketmek...” olarak tanımlıyor.

Değerler aynen bir ağacın kökleri gibidir. Görünmezler. Ama ağacın fırtınalara dayanıklılı-

Şekil 1. Delfi Apollon Tapınağı
NOSCE TE İPSUM : Kendini Tanı

ğını onun kökleri belirler (Şekil 1). Bireyler ve toplumlar da sağlam değerlere dayanmıyorsa büyük sarsıntılar ve sıkıntılar yaşarlar.

Kadim zamanlardan beri insanlığın gerçek değerleri olan adalet, hakkaniyet, dürüstlük, diğerkamlık, yardımseverlik, eşitlik, özgürlük gibi karakter özellikleri günümüz sosyal yaşamında unutturuldu. Her gün televizyonda, gazetede, sosyal medyada gördüğümüz ünlü kişiler, siyasi, dini liderler, filmler, diziler, reklamlar aracılığı ile bencilik, kurnazlık, hak yemek, yalan söylemek, aldatmak, gösteriş, savurganlık... geçerli normlar hâline getirildi. Ün, şan, şöhret, para, giyim, yüz ve beden güzelliği ... insanlara peşinde koşulması gereken hedefler olarak gösterildi. Öyle ki her yolla insanlara "Belli markaları giyersen, belli semtlerde otursan, belli arabaları kullanırsan değerlisin" mesajı veriliyor. Tüketim toplumunda pazarlama uzmanları bireyleri belli kalıplara sokmak amacıyla ustaca manipüle ediyorlar. O kadar gelişmiş algı yönetimi teknikleri kullanılıyor ki ister istemez tüm insanlar etkileniyorlar. Dünyadaki varlıkları kardeşçe ve eşit olarak paylaşmak yerine onlardan bencilce ihtiyacımızın üstünde miktarlarda kendimize almak ve biriktirmek bize doğruymuş gibi empoze ediliyor.

Böyle bir toplumda birey yalnızlığa itiliyor. Kendini değersiz görüyor. Depresyonlar, mad-

de bağımlılıkları, intiharlar artıyor. Toplumsal tüm yapıların, kurumların da gerçek değerlerden uzaklaşmasıyla şiddet, cinayetler, kargaşa, savaşlar yaşanıyor. Tarihteki toplumların yokolma nedeni olarak da bu çürümüşlük gösteriliyor.

Oysa gerçekte insan yaşamının anlamı, almak üzerine değil, aksine vermek ve paylaşmak üzerine kuruludur. Mutluluk, her bireyin çevresine kendi özel katkısını yapması ile sağlanır. Bir anne saatler harcayarak yaptığı bir yemeği kendisine saklamakla değil, ailesine sunmakla mutlu olur. Bir ressam yıllarını harcadığı bir tabloyu kendisi için değil, başkalarına göstermek için yapar. Bebekler üzerinde yapılan araştırmalar doğuştan getirdiğimiz ana duygunun diğer insanların yardımına koşmak olduğunu göstermiştir. Günümüz toplumunda bize ustaca empoze edilen sahte değerlerin etkisinden kurtularak, gerçek benliğimizi bulmak yaşamda herşeyden daha önemlidir.

Yüzyıllardan beri bütün filozoflar ve bilge kişiler kendini tanımanın öneminden bahsetmiştir. Antik Yunan dünyasının en önemli tapınağı olan Delfi'deki Apollon Tapınağı girişinde altın harflerle "Kendini Tanı" yazmaktadır (Şekil 1). Sokrates, Aristoteles'den beri sayısız filozof ve bilge insanın kendini tanımasının en önemli meziyet olduğunu vurgulamışlardır. Büyük Anadolu bilgisi Yunus Emre ise şöyle söylemiştir :

"İlim ilim bilmektir.

İlim kendin bilmektir.

Sen kendini bilmezsen

Ya nice okumaktır ?"

Günümüzün önemli psikologu Doğan Cüceloğlu kendimizi ancak "gözlemleyen bilinç" vasıtasıyla tanıyabileceğimizi söylüyor. "Verdiğimiz kararların sonuçlarını, daha da önemlisi bizde uyandırdığı duyguları doğru analiz edebilirsek içsel değerlerimize, dolayısıyla gerçek kimliğimize ulaşabiliriz." diyor. Cüceloğlu sosyal kimliğimizi "Yüz", gerçek kimliğimizi ise "Can" olarak tanımlıyor.

Şekil 2

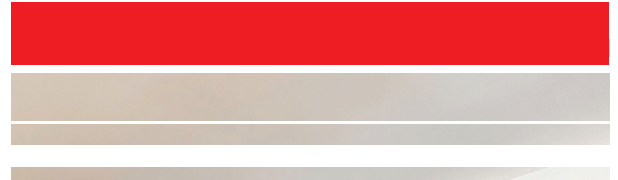
Danimarkalı filozof Kierkegaard “Hayat yalnız geriye doğru anlaşılabilir. Fakat ileriye doğru yaşanmalıdır” diyor. Bu yüzden geçmiş yıllardaki yaşamımıza bakarak, bizde olumlu duygular uyandıran, özsaygı ve gurur hissi kazandıran anılarımızı hatırlamak son derece önemlidir. Hayatımızın zirveleri diyebileceğimiz, mutluluktan uçtuğumuz, özsaygı ve huzur duyduğumuz bu anlarda mutlaka bir içsel değerimizi ortaya çıkarmış, gerçek kimliğimize dayanarak karar vermiş ve adım atmış olmalıyız. Aksine kendimize kızdığımız, hatta utandığımız veya hüznü duyduğumuz bir anımızda mutlaka içsel bir değerimizi ya dikkate almamış ya da çığnemişizdir. Kendi vicdanımızın sesine kulak vermediğimiz, doğruyu bildiğimiz halde yanlış yaptığımız zaman, günümüzde geçerli sosyal değerlere uygun hareket ettiğimizi düşünerek, durumu rasyonalize etmeye çalışırız. Ama genellikle bu “Rasyonalizasyon” İngilizce bir deyimle “Rationaliesation” hâline gelir. Yani kendimize yalan söyleriz. Ama kalbimizin derinliklerinde doğruyu biliriz.

Gerçek değerlerimizi keşfetmek için yaşamda örnek aldığımız, çok beğendiğimiz, “işte benim kahramanım bu!” diyebileceğimiz insanları gözümüzün önüne getirmemiz gereklidir.

Bu kahramanlar aile fertlerimizden biri, arkadaş, akraba, yaşayan veya tarihi kişilikler, liderler olabileceği gibi sanal dünyadan roman veya film karakterleri olabilirler. Beğendiğiniz kişinin karakter özellikleri büyük olasılıkla sizin kişisel değerlerinizle eşleşiyordur. Çünkü aksi halde o kişiden etkilenmezsiniz. Doğan Cüceloğlu uçakta kendi rahat koltuğunu bir başkasına veren bir gencin hikâyesini anlatır. Kişiye bu davranışının nedenini sorduğunda genç uçağa yedekten bindiğini, o yeri önceden bilet alan kişinin daha çok hakettiğini söyler. Cüceloğlu “O genç benim kahramanımdır.” der. Çünkü kendi içindeki hakkaniyet değeri, gencin davranışıyla özdeşleşmiştir.

Benzer şekilde eğer sizi çok etkileyen bir özlü söz, şiir veya deyim varsa, o sözlerdeki anlam sizin herhangi bir veya birkaç içsel değerinizi ifade ediyor olabilir.

Bizler günlük davranışlarımızla elimizde olmadan kendi değerlerimizi yansıtırız. Bu yüzden yakınlarınıza “Bende en çok hangi karakter özelliklerini beğeniyorsun” diye sorarsanız on-

Şekil 3

lar da size sahip olduğunuz değerleri söyleyeceklerdir.

Bu üç içe bakış sorusuyla kendimize özgü değerleri ortaya çıkarabiliriz.

Kendi içsel değerlerimizi keşsettikten sonra aldığımız her kararı bu değerlere dayandırmamız gerekir. Eğer kararlarımız ve bu kararlara dayanarak attığımız adımlar içsel değerlerimize dayanıyorsa bize kalıcı ve derin bir mutluluk hissi verir. Başkalarının gözünde başarısız görünsek bile değerlerimize bağlı kalmanın bize verdiği özsaygı uzun vadede gerçek başarıyı getirecektir. Eğer içsel değerlerimizi çiğneyerek geçerli güncel sahte değerlerle karar vermişsek pişmanlık, hüznün, mutsuzluk gibi duygular kaçınılmazdır. Belki dışardan başarılı gibi görünebiliriz. Ama içimiz kan ağlıyorsa böyle bir başarı anlamsızdır.

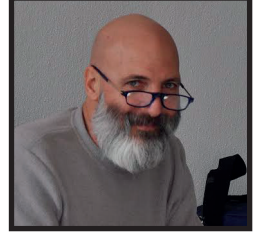
Kendimizi tanımak için duygularımıza önem vermek, sürekli onları analiz etmek son derece önemlidir. Oysa aldığımız eğitimde bize duyguların önemsiz olduğu, her zaman aklımızla hareket etmemiz gerektiği öğretilmiştir. Elbette akıl ve analitik düşünce yeteneği gereklidir. Ama en az onun kadar duygularımızın da sürekli tahlil edilmesi gerekir. Çünkü kalbimiz ve vicdanımız bize doğru sinyalleri verir. İçimizde

coşku ve mutluluk uyandıran eylemlerin temelinde doğru kararlar ve değerlerimiz yatmaktadır. Dolayısıyla değerlerimiz, eğitimimiz, özel yeteneğimiz, kısacası sahip olduğumuz tüm birikimimizle topluma bir katkı sunduğumuzda, çevremizdeki insanların bir ihtiyacını karşıladığımızda yaşamımız anlam kazanır. Gerçek kimliğimiz ortaya çıkar.

OKUMA ÖNERİSİ

1. Doğan Cüceloğlu. Var mısın? Kronik Yayınları
2. Doğan Cüceloğlu. Savaşçı. Remzi Kitabevi
3. Stephen R. Covey. Etkili İnsanların 7 Alışkanlığı. Varlık Yayınevi
4. Stephen R. Covey. Sekizinci Alışkanlık. Sistem Yayınları
5. Hyrum W. Smith. Roller, Değerler, Misyon. Arıtan Kitabevi

Teknoloji ve Beden: Geçmiş Gelecek

İsmail GEZGİN

Arkeolog, Yazar.

Kitaplarından bazıları:
Ötekilerin Arkeolojisi, Pinhan
Yayınevi, 2024.

Homo Narrans, Pinhan
Yayınevi 2024.

Sanatın Mitolojisi, Pinhan
Yayınları, 2024.

Uygarlaşan İştah, Pinhan
Yayınları, 2024.

Gilgamiş, Redingot Yayınları,
2022.

Gençlerle Baş Başa Mitoloji,
Yordam Kitap, 2022.

Gençlerle Baş Başa Arkeoloji,
Yordam Kitap 2023.

Yaklaşık 4 milyar yıllık yaşam sarmalının son 4,5 milyon yılına eklenen insan diğer yaşam formları gibi bir dönüşüm canlısıdır. İnsanın varlığına olanak sağlayan ve etrafını saran koşullar ve iş birlikleri değiştikçe insan da adaptif davranışlar ve uygun bedensel refleksler geliştirerek hayatta kalmayı başarmıştır. Ortak atadan itibaren takip edildiğinde net biçimde görüleceği gibi, iki ayak üzerine dikilmekle başlayan bedensel değişimde teknolojinin de önemli bir rol üstlendiğini söyleyebiliriz. Aynı şekilde insanın doğal seçimden yapay seçilime doğru yolculuğunun en büyük nedeni teknoloji olmuştur.

Alet Endüstrisi ve İnsan

Homo australopithecus olarak isimlendirilen ve vejetaryen atalardan evrilen erken hominid-

ler, yaklaşık bir milyondan fazla bir süre, doğa koşulları altında ve onun sunduklarıyla yaşamalarını idame ettirmişlerdi. Son yıllarda yapılan antropolojik ve arkeolojik çalışmalar Kenya'da Lomekwi yaşam alanında yaklaşık 3.3 milyon yıl önce insanın alet üretmeye başladığını gösteren veriler açığa çıkarmıştır. Alet endüstrisinin devreye girmesiyle birlikte insanın besin menüsünde hayvansal proteinin arttığı ve buna bağlı olarak bedeninde ve özellikle de sindirim sisteminde değişimler gerçekleştiği uzmanlar tarafından ortaya konulmaktadır. Aynı atadan ayrıldığımız vejetaryen kuzenlere oranla hepçil beslenmeye geçen insanın bağırsaklarının kırsaldığı ve artan protein alımı sayesinde sürekli

yemek zorunda kalmadığı görülür. Ana akım antropoloji, kafatasındaki büyümenin nedenini de (tartışma yaratsa da) alet yapımı ve kullanımına bağlamaktadır.

Dil ve İnsan

Orijinalde insan lisan anlamında dil kullanan bir canlı değildi. En erken insan kalıntılarında öğrenilebildiği gibi bireyler arasında anlaşmayı sağlamaya yeterli sesleri çıkarabilecek bir gırtlak yapısı vardı. Ancak insanın lisan kullanmaya başlaması, zaman içerisinde ve çok yavaş gerçekleşmişti. Üretilen alet endüstrisinin bir yan çıktısı olan dilde oluşan yeni göstergeler, filler, sesler giderek insanın kendini tanımlamasına olanak sağlayan bir varlık alanına dönüşmüştü. Gündelik iletişimdeki dil kullanımının her insan türünde biraz daha komplike bir hâle gelmesi onu, yaşamı paylaştığı diğer canlılardan ayırmış, kim olduğunun peşine düşürmüştü. Dünya üzerindeki tüm halkların kendilerinin kim olduğunu, nereden geldiğini, yaşamın kaynağını izah edecek zenginlikte dilleri var. Başlangıçta iletişim için kolaylık sağlayan dil giderek bir terbiye aracına dönüşmüş, metafizik dünyanın inşasını sağladıktan sonra insanı biyolojik gerçekliklerden dilin simgesel dünyasına taşımıştır. Alet endüstrisinin hızla gelişmesi ve paralelinde giderek karmaşıklaşan dil, beyinle birlikte evrilmiş, konuşmak insanın mecburiyetine dönüşmüştü.

Ateş ve Beden

İnsanın yaşamına ve bedensel özelliklerine en fazla etki eden teknolojik gelişmelerden biri de

ateştir. İnsanın ateşi kontrolü altına almasının ilk izlerini gösteren arkeolojik veriler yine Kenya'dan ve yaklaşık 2-2,5 milyon yıl öncesinden gelmektedir. Bu kadar erken bir tarihte besinlerin pişirildiğini (bazı spekülatif buluntulara karşın) kesin olarak söylemek zordur. Bununla birlikte insanın yaklaşık 500 bin yıldır ateşi hem ısınmak hem avlanmak ve vahşi hayvanlardan korunmak hem de bazı besinleri pişirmek için kullandığını gösteren çok sayıda arkeolojik veri ele geçmiştir. Ateş, yenilemez olan bazı besinlerin yenilebilir kılınmasına, sindirilebilmesine ve besinden kaynaklı bazı hastalıkların bertaraf edilmesine olanak sağlamıştı. Öte yandan insanın kafatasının büyümesine, çene kemiklerinin küçülmesine, sindirim sisteminin gelişmesine katkı sağlayan ateşin, bir hayvanı insana dönüştürmekte önemli bir rol üstlendiği de vurgulanmaktadır.

Bir Teknoloji Olarak Kıyafet

İnsanın ne zamandan bu yana giyindiğinin arkeolojik izlerini tespit etmek elbette çok güç. Bununla birlikte kullandığı alet endüstrisi ve alet çeşitliliğinden ve hatta (delme, kesme, hayvan derisi yüzme gibi işlemleri yapabilmeye olanak sağlayan) uzmanlık aletlerin varlığından en azından 200 bin yıldır giyindiğini söylemek mümkündür. Giyinmek de insan fiziğine önemli etkiler yapmış, kıllı postla kaplı beden ilerleyen zaman içinde yavaş yavaş kılsız ince derili bir bedene dönüşmüştü. Giyinmek aynı zamanda fenomonolojik olarak insan bedeninin doğa deneyimini de kıyafetler üzerinden yapmasına yol açmıştı. Başlangıçta doğa ko-

şullarına karşı bedenin korunmasını önceleyen fonksiyonel bir örtünme/giyinme söz konusuyken uygarlıkla birlikte giyinmek daha simgesel ve sınıfsal boyut kazanmıştır.

Bir Teknoloji Ürünü Olarak Sanat

Yaklaşık 50 bin yıl önce mağaraların duvarlarını resimlemeye başlayan insan ilk kez gündelik yaşamında fonksiyonel olmayan simgesel bir şey üretmişti. İnsanın kendi varoluşuna aradığı referansın üretilmesi olarak yorumlanabilecek sanat, yaşamın kaynağını metaforlar/göstergeleler yoluyla metafizik bir dünyaya bağlamıştır. Lisan kullanan insan, ontolojik sorunlarını dile getirirken sanat, fiziki bir gerçekliği olmayan metafizik dünyanın kahramanlarını bedenlendirmiş, görünür kılmıştı. Metafizik bir içeriğe sahip sanat, insanın yaşadığıyla düşlediği arasındaki uyumsuzluktan, “bilgi yarığında” çıkmıştı. Düşlediği sonsuz ve sınırsız yaşama karşın yaşadığı sonlu hayattan mutlu olmayan insan, dilde ürettiği metafizik dünyaya ve onun yaratıcı kahramanlarına varlık olanağı sunup görünürler dünyasına dahil ederek, onlara bir form ve beden biçmişti. Elbette tüm bunları yaparken görünmeyeni görünenele metafor hâline getirmişti. Bu da yokyerin tanrılarını, yaratıcılarını insan yaşamına, dünyaya dahil ettiği anlamına geliyordu. Bundan böyle, insan öte dünyanın yasaları ve yaratıcılarıyla çevrelenen bir dünyada yaşayacaktı.

Teknoloji Paradoksu

Buraya kadar biyolojik bir canlı olan insanın yaşamını kolaylaştırmak hayatta kalma becerisini artırmak ve adaptif davranışlar geliştirmek için fonksiyonel amaçlı teknoloji ürettiğini söyleyebiliriz. Ürettiği her teknoloji onun bedeni ve yaşamına ciddi etkilerde bulunmuştur. Ancak insan-teknoloji ilişkisinin bundan sonrası ilişki için paradoksal bir hâle gelmiştir.

Uygarlık ve İnsan

Yerleşik yaşam, hayvanların evcilleştirilmesi ve tarımla birlikte değerlendirilen uygarlık, insan yaşamını ve bedenini ipotek altına al-

mıştır. Her şeyden önce zaman mefhumu anlamını değiştirmiştir. Doğanın zaman devinimi içinde milyonlarca yıl yaşayan insan tarımla birlikte tarımsal takvime dahil olmuş, zaman doğal akışından çıkmıştı. Bundan böyle tarımsal süreç insanın yıllık takvimini belirler hâle gelmişti. Yerleşik yaşam ve büyük beden gücü ve organizasyon isteyen tarım, yasayı ve siyasal iktidarı da oyuna dahil etmişti. Bundan böyle, bireysel arzular değil, yasalarla belirlenen ve iktidar tarafından denetlenen toplumsal yaşam deneyimlenecekti. Tarım, doğaya dair tüm anlamların, tanımların ve imgelerin değişimini şart koşmuş, besin üretiminin dayattığı kültür doğayı alt edilmesi, kontrol altına alınması gereken bir düşmana dönüştürmüştü. Yararlı olarak kodlanan bitkiler ve hayvanların üretimine katkıda bulunulurken zararlı olarak kodlanan diğer her şeyin yok edilmesi hedeflenmekteydi. İnsan merkezli yaşam “antroposen” olarak

da tanımlanan doğal çevrenin uygar insan eliyle dönüştürüldüğü bir jeolojik zamanı başlatmıştı. Patriyarkal iktidar, heteronormatif bir yasayla tüm insanları iki cinsiyette toplanmaya zorlamıştı.

Yoğun emek gerektiren bu yeni yaşam biçimi sınıflı toplum yapısını dayatarak insanları hiç yaşamadan çalışanlarla hiç çalışmadan yaşayanlar olarak kategorize etmişti. Erken atalarda olmayan çalışma uygar insanın yaşam galesine dönüşmüştü. Milyonlarca yıllık beslenme sistemi terk edilmiş, karbonhidrat ağırlıklı bir rejim-

me geçilmişti. Sindirim sorunları başlamış, ağır çalışma yükü eklemlerde sorunlar yaratmış, büyüme stresi, boy küçülmesi, diş sorunları insanın yaygın sağlık sorunlarını oluşturmuştu. Evcilleştirmeden sonra hayvanlarla yakın temas epidemik salgınları da insan yaşamına dahil etmişti. Daha önce görülmeyen, çiçek, kolera, kızamık, veba, influenza bu dönemden başlayarak binlerce yıl insan sağlığını tehdit etmişti.

Çömlek ve Beden

Uygarlığın en önemli icatlarından biri çömleğin insan yaşamına dahil olmasıdır. Öncesinde ahşap ya da taş kaplar vardı ancak bunlar ocağın üzerine doğrudan konulabilecek dayanıklılıkta değildi. Bu kaplarda herhangi bir pişirme işlemi yapılırken ateş topları kullanılıyordu. Ateşe atılan kil toprak, kor hâline geldiğinde ocaktan alınıp taş kap içine konuluyor ve besinin kısmen de olsa pişmesi bu sayede sağlanıyordu. Ancak çömleğin keşfi sulu yemeklerin, haşlamaların ve yüksek derecede pişirmenin yollarını açmıştı ve menüde radikal bir değişiklik yapmıştı. Çömlekle birlikte giderek daha yumuşak besin tüketmeye başlayan insan, diş minelerinin zayıflaması, çene kemiğinin küçülmesi ve yirmilik dişlerin devre dışı kalmasıyla karşı karşıyaydı. Öte yandan yemek ve ocak teknolojisinin gelişimi cinsiyet rollerinin kadın kimliği atadığı insanları kamusal alandan yaşıya izole ediyor, mutfakta tutsak ediyordu.

Teknoloji ve Gelecek

Transhumanizm ve posthumanizm gibi gelecekteki insan modellerinin tartışıldığı günümüzde, bu kısa bakış bile göstermektedir ki insan, yaşamını kolaylaştırmak, hayatta kalma becerisini artırmak ve üreme başarısı gösterebilmek amacıyla kendi elleriyle ürettiği teknolojinin bedelini ağır biçimde ödemiş ve ödemeye devam edecektir. Kaldı ki ürettiği teknoloji sonrası el ve zihin becerileri insandan teknolojiye geçmiştir. Önce pusula ardından navigasyon cihazları yön duygusunu, zihinlerdeki bilişsel haritalamayı, yazıyla başlayıp cep telefon-

larıyla devam eden bilgi depoları hafızayı yok etmiştir. Gelineen noktada yapay zekâya (AI) resimler çizdiriyor, metinler çevirtiyor, romanlar yazdırıyor, denemeler kaleme aldırıyoruz. Öyleyse düşünmemiz gereken şey, hayatımıza çok hızlı giren yapay zekâların robotları insana, insanları robota dönüştürme potansiyelidir.

Okuma Önerisi

İsmail Gezgin, *Sanatın Mitolojisi*, Pinhan Yayınları, 2024.

İsmail Gezgin, *Homo Narrans. Mit, Masal ve Hikâyenin Arkeolojisi*. Pinhan Yayınları, 2024.

İsmail Gezgin, *Uygarlaşan İştah. Atalarımız Nasıl Besleniyordu?* Pinhan Yayınları, 2024.

Larsen, C.S., Wilson, S. (2006), "İnsan Kalıntıları: Çatalhöyük'te Hayat Tarzı ve Sağlık", *Topraktan Sonsuzluğa Çatalhöyük*, Yapı Kredi Yayınları, 2006, s.136-155.

Lombard, M. vd. (2019), "Cognition: From Capuchin Rock Pounding to Lomekwian Flake Production." *Cambridge Archaeological Journal*, Volume 29 , Issue 2 , May 2019 , pp. 201-231.

McPherron S. P., vd. (2010), "Evidence for stone-tool-assisted consumption of animal tissues before 3.39 million years ago at Dikika, Ethiopia." *Nature* 466: 857-860

Silvertown, J. (2018), *Darwin'le Akşam Yemeği - Evrim Yeme İçmeyi Nasıl Etkiler?* Çeviren Can Evren Topaktaş, Kolektif Kitap.

Tattersall, I. (2013) *Masters of The Planet: The search for Our Human Origins*. St. Martin's Griffen.

Tennie, C., Gilby, IC., Mundry, R. (2009), "The Meat-scrap hypothesis: Small Quantities of Meat May Promote Cooperative Hunting in wild chimpanzees (Pan troglodytes)." *Behavioral Ecology and Sociobiology*, 2009, 63, 421-431.

Wrangham, R. (2009), *Catching Fire. How Cooking Made Us Human*. Basic.

Yalman, N. (2006), "Toprak Kaplardan Yaşama Dair Neler Anlıyoruz?" *Topraktan Sonsuzluğa Çatalhöyük*, Yapı Kredi Yayınları, s.35-38.

Zerzan, J.(2012), *Gelecekteki İlkel*, çev. Cemal Atila, Kaos Yayınları.

Deniz GEZGİN

Araştırmacı Yazar.

1981'de İstanbul'da doğdu.

Ege Üniversitesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bölümü'nü bitirdi. Mitos derlemeleri 2007'de Bitki Mitosları ve Hayvan Mitosları, 2009'da Su Mitosları adlarıyla yayımlandı. On yıla yakın Metro Gastro dergisine "Dünya Dönüyor" dosyası hazırlayarak mevsim ritüelleri ve yemeğin kültür tarihi konulu makaleler kaleme aldı. 2019'da Doğa Defteri adlı çalışmayı hazırladı. İlk romanı Ahraz'ın (2012) ardından 2017'de YerKuşAğı, 2023'te de Gözler Kanatlar Çiçekler Kuyruklar yayımlandı.

denizensengulgezgin@gmail.com

HİSSİZLEŞEN Bir DÜNYA'da Yaşamaya CAN Atanlar

Görsel: "La Machine" Angelique du Coudray, Musée Flaubert d'Histoire de la Médecine, Rouen, France.

Hissizleşen bir dünyayı anlayabilmek için öncelikle hisli dünya üzerine düşünmeliyiz. Hisli bir dünya canlıdır. Öyleyse hissizlik bahsinde canlılığın yitimi vardır. Canlılık bir tür ilişkisellik ve türlerin ortaklığıysa, bu bütüne dahil olan her varlık, görünür görünmez ağlar aracılığıyla birbiriy-le temas ve ilişki hâindedir; duyarlı, değişken (metamorfik), hareketli ve ortak yaşayıştadır. Ortaklardan birinin tek başına yapamayacağı bir şeyi, ortakların bir arada yapabiliyor olması yoldaşlığı doğurmaya yeter. Birinin bir diğeri-ni beslemesi değil, öteki için yaşamak hiç değil, ortakyaşarlık bir ritim, yatay bir dayanışma ör-neğidir. Canlılık da bu dayanışmalardan örülü karışımlar bütünüdür. Düzlükten çok, kıvrım-ların, farkların ve yön değiştirmelerin dolanık-lığına dayanır. İnsan olmayanları da içeren bu ilişkisellik, insanmerkezci yaklaşımı merkez-siz bir canlı akışla bozuma uğratır.

Feminist kuram ile teknobilimi buluşturan, il-ham verici isimlerden Donna Haraway, Siborg Manifestosu adlı kitabıyla beden, ortaklık, bir-likte yaşam ve akrabalık üzerine çok verim-li bir düşünme zemini yaratmıştır. Haraway, “yoldaş türler” olarak adlandırdığı ilişki ağına hayvandan fazlasını da dâhil eder, “mamülden de, organizmadan da, teknolojidenden de, başka insanlardan da yoldaş tür olabilir. Açık ve basit nokta şu ki hiçbir şey kendi kendini yapmaz, kendi başına gelişmez ve kendi kendine yeterli değildir” (1).

Ortak yaşam ve dayanışma kültürü üzerine dü-şünürken aramızda dolaşan, elimiz ayağımız hâline gelen, düşüncemizi yönlendiren tekno-lojik varlıkları göz ardı edemeyiz.

Değişen ve dönüşen dünyada birlikte yaşam imkânları geliştirmek ve hislerimizi geri almak zorundayız. Teknolojinin bugün vardığı tepe noktası, ona yol verenlerin dahi başını dön-dürmüşken tekniğin olanakları ve getirileri bir yana yerinden ettikleri, görünmez ve hissiz kıl-dıkları üzerine de konuşmalıyız.

Peki, kim bu hisli ve hissizler? Yapay varlıkların neredeyse canlılık alameti göstererek ortakya-şarlığa katıldığı çağımızda robotların, yapay

zekâların davranışlarını inceleyen, haklarını tartışan ve türler arası ortaklığa bu yapay var-lıkları dâhil edenler var. Buna karşın dijital ça-ğın en büyük korkusu hislenen makineler. Bir-likte yaşama her yönden dâhil olan tekno var-lıkların öngörülmez davranışlar göstermesi bir sistem hatasından öte bu yeni bedenlerin kırıl-ganlığı ve yaralanabilirliği üzerine sorulara aç-ılıyor. Bir yapay zekânın rüyasından söz etmesi hatta işi daha da öteye vardırıp rüyada kendini uçarken görmesi insanın güncel kâbusu hâli-ne geldi. Yaşam, yeni sistemlerin dahliyle artık başka bir akışla yol alıyor. Dikkatini, duyularını ve bedensel kabiliyetlerini yani kısacası ya-şama duyduğu ilgiyi yitiren insan, tekno tür-lerin hislenmesinden bunca korkarken kendi hissizliğinden ölümüne kaçıyor. İnsanın artık rüyalarda dahi uçamayışı belki de bu yüzden hiç akla gelmiyor. Robotlar canlanırken insan robotlaşıyor mu sorusu eskimiş olsa da zaman içinde anlamı çok derinleşti.

Büyük bir ilerlemeye yol açacağı umulan tek-noloji uygarlığı boy attıkça onunla eş düzeyde büyüyen açlık, yoksulluk ve eşitsizliklerin derin çelişkisi de cana dayandı. Denizlerin ölümüne, göllerin nehirlerin kuruyuşuna, türlerin bir bi-rey ömrüne sığacak denli kısa bir zaman dili-minde yok oluşuna tanıklık ediyoruz. Antikçağ filozofu Seneca'nın “yaşamın yaşamı tüketecek ölçüde düzenlenmesi” dediği bu olsa gerek (2). Söz konusu canlılık yitiminde ya da dönüşü-münde teknolojinin nasıl bir rolü olduğuna zamanda geriye giderek öncelikle hayvanlar ve bitkiler üzerinden bakabiliriz.

Evcilleştirme uygarlık tarihinde en vurucu ya-şam değişikliklerine yol açan ilk teknolojiler-

den biri sayılır. Teknoloji, yapıp etmelerin sistematik olarak ele alınmasıdır. İmal etme, dokuma, sistem ve yöntem yerleştirme teknoloji üretmektir. Evcilleştirme de binlerce yıl önce imal edilmiş ve tüm canlı dünyasını, ilişki biçimlerini değiştirerek yeniden kurmuştur.

Yerleşik hayata alınan tüm hayvanlar, yabancılara göre oldukça farklı görünürler. Evcilleşen türlerde üremenin bir beden ve güç gereksinimine ihtiyaç duymamasıyla örneğin küçülen boynuzlar, seyrelip solan tüyler ve ufalma gibi farklar öne çıkar. Bunlar yalnızca bedensel değişimlerden ibaret değildir, hayvanların çevreyle kurdukları ilişkiye de yansır. Sonuçta bireyden başlayarak türe geçen özellikler söz konusudur. Fiziksel korunma ve beslenmenin görece güvence altına alınmasıyla, evcil hayvanların yabani dünyadaki kuzenlerine kıyasla yakın çevrelerine daha az dikkat ettiği görülür. İşte hissizlik noktasında eğileceğimiz dönüm noktalarından birindeyiz. Evcilleşmenin kaybolan duyular üzerindeki etkisine kültüre alınan gümüş tilkilerin kulaklarının düşmesi örnek olarak verilebilir (Scott, 2019: 79,82) (3). Deleuze'un öne sürdüğü gibi hayvan olmanın tanımı "tetikte olmak" (4) ise, evcilleştirmeyle sağlanan güvenlik donanımları duyuları olanca açık hayvanı ne yönde eksiltir? Daha az adre-

nalin salımı dik kulakların düşmesine neden olurken aynı zamanda evcil gümüş tilkilerin daha uysal davranışlar sergilemesine de yol açar. Bu da bir bakıma duyuşal yitimidir. Tetikte olan yabancılara hayvanın dünyaya açıklığıyla evcil ve güvende olanın sınırlı kavrayışı. Bunu artık endişeye mahal yok olarak okuyabiliriz. Ancak güncel sorunlara bakıldığında endişe eşliğini çoktan aştığımız da söylenebilir. Tıpkı evcilleşen hayvan ve bitkilerde gözlemlendiği gibi biz de teknik donanım kazandıkça nesiller boyu aktarılan tür bilgisini yolda bırakıyor ve çevreye yönelik dikkatimizi yitiriyoruz.

İnsanlar binlerce yıl önce Mezopotamya'da gökcisimlerinin döngüsel hareketlerini çıkarmıştı. Henüz pusula teknolojisi yokken Polinezyalı denizciler gece karanlığında yönlerini bulabiliyor, okyanustaki kabarmaları okuyarak kıyıya ulaşabiliyorlardı. Çünkü rüzgârları ve akıntıları tanıyorlardı. Pusulayla birlikte yön bulma yetisi eksilirken okyanusla, gökyüzüyle kısacası çevreyle, belki dünyayla kurulan ilişki de değişmeye başladı. Yakın çağın dijital hafıza depolarını, navigasyon teknolojilerini, telefon rehberlerini, bulut uygulamalarını ve dahasını düşünürsek insan zihninde yaşanan dönüşümleri de az çok anlayabiliriz.

Tekniğin yerinden ettiklerine dair yalnızca bugün değil geçmişte de pek çok tartışma yürütülmüştü. Sokrates'e atfedilen bir anekdotta, yazının icadı da belleğe yönelik bir tehdit olarak aktarılır. Sokrates, vaktiyle yazıyı icat eden bir Mısır tanrısının bundan krala övgüyle bahsedişini anlatır, ne var ki kral harflerin getireceği yeniliğe şüpheyle yaklaşır, "Yazıyı kullanan insanların ruhlarına unutkanlık çökecek. Yazıya güvenecekleri için hatırlamaları gereken şeyleri kendi iç olanaklarıyla değil, yararlandıkları bir takım yabancı işaretler sayesinde hatırlayacaklar" der ve icatçı tanrıya "Sen belleğin değil hatırlamanın ilacını bulmuşsun. Bu yolla öğrencilerine gerçek bilgeliği değil onun görüntüsünü sunuyorsun" diye çıkışır (Platon, 2023: 64,65) (5). Elbette Sokrates'in yazıya yönelttiği ilk tepkiden bugüne yazı da bellek de büyük dönüşümler geçirdi.

Bambaşka biçimde düşünmeye, eylemeye ve ilişkilene meyleyen yeni bir insana evrildik. Dünyayı elleriyle kavrayan, elleriyle yapıp eden, çağlar boyu jestlerle anlaşılan türümüzün bugün "tek dokunuşla" erişemeyeceği şey kalmadı ve belli ki çok yakında dokunuş da işlevsizleşecek. Bir vakitler başlıca yaratıcı uzvumuz olan ellerimiz, tıpkı gümüş tilkilerin kulakları gibi içe kapandı. Eller, dokunmanın olduğu kadar anlamının ve tanışmanın da aracıydı. Doğayı dokunarak tanıyan homo faber/homo habilisten bu yana ellerimiz uygarlığın en imgesel uzvuydu. Artık dijital ellere sahibiz, dokunmaya lüzum kalmadı. Teknolojik aygıtların birer uzva dönüşümü, bedene eklenmesi protezler, implant, kontakt lens ve kalp pille-riyle başlayıp bugüne dayanan bir teknobedeni de var etti. Bu aşamada hiç de yeni olmayan bir şey varsa o da Kapitalizmin bedenle savaşıdır. Bedeni en başından bu yana aklın karşısına koyarak yutmaya kalkışan erk sahipleri, teknolojiyi de bedeni "kötürüm" kılacak biçimde işletir. İşte en çok da bu sebepten hislerin geri çağrılması ve ortaklık inşası önemli.

Çünkü beden ortadan mı kalkıyor yoksa yenden mi imal oluyor derken "insan nedir?" sorusu da sil baştan sorulacaktır. Bu sorunun hatırlanışının, insanı yeniden tanımlamak adına ve onun sınırını çizmek için değil bilakis insanı

yaşamaya açan, sınırları gevşeten, onu yeniden canlandıran bir dirim arayışı olmasından yanayım.

Denilebilir ki uygarlık tüm çıktıklarıyla değişirken insanın da yepyeni mitlere ihtiyacı olacak. Belki şimdilerde yapay zeka aygıtları kendi dilini üretiyor ancak mevcut olanla uzlaşmış, normatifin içinden doğan, orta yolcu bu dilden ne umabiliriz?

Belki tam bu noktada her yönden tartışılan bu meselenin bir romancı olarak edebiyattaki yansımalarına da kısaca değinmeliyim. Yapay zekâ teknolojisi edebiyatı yerinden edebilir mi sorusunu kaygı verici bulmak şöyle dursun edebiyat ve dil üzerine yeni bir tartışma imkânı olarak görebiliriz. Edebiyat verili dilin dışına çıkmak, sözdizimini bozmak, ondan farklı ve karşı bir şey çıkarmaksa ne yapay zekâ ne de bir başka dijital teknolojiyle bunun yapılması mümkün değildir. Yapay zekâ anlatıları kurulu bir dili tekrar tekrar üretebilir ama ondan yeni dünyalar var edemez. Öte yandan teknolojikleşen beden ve zihinlerimiz, çalınan dikkatimizle, söylem de dâhil hemen her şeyin hızla tüketilen şeyler olarak birer pazarlama nesnesine dönüştüğü bir çağda yazar ne yapabilir? Bu kıyasıya işleyişten kurtulmak için dilsel ve düşünsel yavaşlığı sağlamak, dikkatimizi geri almak zorundayız. Çünkü hisli ve adil bir dünyayı herkes adına yeniden diriltmek için kimselerin vakit bulamadığı o ince şeylere (6) ihtiyacımız olacak.

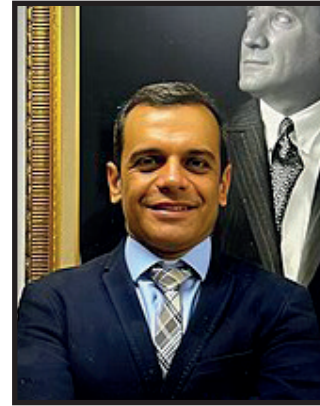
KAYNAKLAR

1. Donna Haraway, "Siborglardan Yoldaş Türlerle: Teknobilimde Akrabalığı Yeniden Şekillendirmek", *Başka Yer* içinde, çev. Güçsal Pular, Metis Yayınları, 2010.
2. Seneca, *Doğa Araştırmaları*, çev.C. Cengiz Çevik, Jaguar Kitap, 2014.
3. James C. Scott, *Tahıla Karşı: İlk Devletlerin Derin Tarihi*, çev. Akın Emre Pilgir, Koç Üniversitesi Yayınları, 2019.
4. Claire Parnet, Gilles Deleuze'le Söyleşi, Adan Z'ye. <https://vimeo.com/348343188>.
5. Platon, *Phaidros*, çev. Ari Çokona, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2023.
6. Gülten Akın'ın İlk yaz şiirinin dizelerinden bir alıntı: "Ah, kimselerin vakti yok / Durup ince şeyleri anlamaya" Gülten Akın, *Toplu Şiirler I*, 1956- 1976, Yapı Kredi Yayınları, 2000.

Türk Tabipleri Birliği: Birikimler ve Gelecek Perspektifi

Bu yazıyı yazmaya başladığımda ülkemiz sağlık ortamının büyük sorunları olduğunu, Sağlıkta Dönüşüm Programının yıkıcı sonuçlarının ekonomik krizin de etkisiyle iyice belirginleştiğini ama bunun kamuoyu tarafından yeterince algılanmadığını, halkın sağlık hizmetlerinden eskisi kadar memnun olmadığı ancak sorumlu olarak hekimleri gördüğünü ve hekimler ve sağlık çalışanları daha fazla çalışırsa düzelebileceğine inandığını vurgulayan bir giriş tasarlamıştım. Bültenin editörü sevgili Nilüfer Aykaç'ın benden istediği başlığı, "TTB'nin birikimini -kazanımlarını - gelecek perspektifini" buradan başlayarak anlatabileceğimi düşünmüştüm. Ama hepimizin bizzat yaşayarak öğrendiği gibi Türkiye'de gündem çok hızlı değişiyor. Nitekim Ekim ayı ortasında "yenidoğan skandalı" patlak verdi.

Bütün kamuoyu bir anda acı gerçeikle çok çarpıcı bir şekilde yüzleşmek durumunda kaldı: Sağlıkta Dönüşüm Programı ile kurulan sağlık sistemi çökmüştü. Ne yazık ki yenidoğan bebeklerin ve iyi hekimlik yapmaya çalışan hekimlerin hatta genel olarak hekimliğin üzerine çöktü denebilir.

Alpay AZAP

*Tıp Doktoru
Akademisyen
Ankara Üniversitesi
Enfeksiyon Hastalıkları
Uzmanı
Türk Tabipleri Birliği Merkez
Konsey Başkanı*

alpayazap@yahoo.com

Aslında Perşembe'nin geleceği Çarşamba'dan belliydi. Marquez'in Kırmızı Pazartesi romanında olduğu gibi, herkes bir cinayetin işleneceğini biliyordu ama hiçbir şey yapmıyordu. TTB hariç. TTB uygulanmakta olan sağlık politikalarının sağlığı ticaretin konusu hâline getireceğini, sağlığı piyasa koşullarına terk etmenin kaçınılmaz olarak sağlık ortamını çürüteceğini, halkın sağlık düzeyini geriye götüreceğini, hekimlerin ve sağlık çalışanlarının büyük hak kayıplarına uğrayacağını, sistemin son derece maliyetli ve sürdürülemez olduğunu yıllardır dile getirmekteydi. Sayısız sempozyum, çalıştay düzenledi, yayımladığı belge, rapor, kitap ve süreli yayınlar ile gidişin kötüye doğru olduğunu kamuoyuna ve yetkililere anlatmaya çalıştı. Sadece anlatmaya çalışmakla yetinmedi, çok sayıda eylem, etkinlik ve hukuksal mücadele ile kötüye gidişi durdurmaya çalıştı. Durdurmasa da yetkililerinin de itiraf ettikleri gibi yaşlatabildi. Dünya Bankası destekli dönüşüm projeleri gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunda 5-7 yılda tamamlanırken Türkiye'de bu süre 30 yılı buldu (1986-2012). Kamu özel ortaklığı projeleri olan ve önceki sağlık bakanı Fahrettin Koca'nın görevi teslim ederken söylediği gibi bittiklerinde ülkeye 25 yılda toplam 322 milyar avroya mal olacak olan 31 Şehir Hastanesi inşası, TTB'nin yoğun itirazları ve yaptığı kamuoyu çalışmaları sayesinde 18'de kaldı. Yine Koca'nın söylediğine göre 27,5 milyar avro ile sınırlı bir maliyet ortaya çıktı. Aradaki fark bu hastanelerin toplumun sırtında ne ölçüde bir yük olduğunu anlamamıza yetecektir sanırım. Evet kamu özel ortaklığı ile yapılanların sayısının 18'de kalması iyidir ancak bu 18 hastane bile, 900'den fazla hastanesi bulunan SB'nin merkez bütçesinin 2025 yılında %11'ini tüketecektir. Açılan bu devasa hastaneler toplam yatak sayısında da ciddi bir artışa neden olmamış, SB'na bağlı yatak sayısı 2002-2022 yılları arasında sadece %30 artarak 125.743'ten 163.207'ye çıkmıştır. Aynı sürede özel hastane yatak sayılarındaki artış oranı %450'dir. Sahi yenidoğan skandalı kamuda yeterli yatak olmadığı için bebeklerin özele yönlendirilmesinden kaynaklanmamış mıydı?

Bu devasa hastanelere rağmen kamuda yataklar niye yeterince artmadı acaba? Çünkü şehir hastaneleri açılırken yıllardır o ile hizmet veren toplamda aynı yatak sayısına sahip hastaneler kapatıldı. TTB ve bazı sivil toplum kuruluşlarının bir araya gelmesiyle Ankara'da oluşturulan "Hastanemi Açın Platformu" nun girişimleri ile bazı hastaneler kapatılmaktan kurtarıldı. Ama asıl başarı kapatılan hastanelerin şehir merkezindeki bina ve arazilerinin bedelsiz olarak Şehir Hastanelerini yapan firmalara verilmesini sağlayan ihale maddesinin TTB'nin açtığı dava sonucunda iptal edilmesi oldu. TTB son 30 yılda yürüttüğü yoğun çalışmalar, meslek etik değerlerinin uygulanması, mesleki bağımsızlığın korunması, özlük hakları ve halk sağlığının geliştirilmesi için kimi küçük kimi büyük ama hepsi çok önemli kazanımlar elde edilmesini sağladı: Sağlık Bakanlığı'nda çalışan hekimlerin mesai süresi uzatılmaksızın 12.00-13.00 saatleri arasında öğle tatili yapabilmelerinden tutun da Sağlık Bakanlığı hastanelerinde işçi sağlığı ve güvenliği birimlerinin kurulmasına kadar. Bunun yanı sıra halk sağlığının korunması, geliştirilmesi için şart olan toplumda demokratik ve barışçıl bir ortamın yerleşmesi için de her zaman üzerine düşen görevleri yapmaya gayret gösterdi. Tıp eğitimi de önemle üzerinde durduğu bir alan oldu. TTB'nin öncülüğünde Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu (UDEK) çatısı altında bir araya gelen Tıpta Uzmanlık Dernekleri tıp eğitiminde yaşanan sorunlara hep birlikte çözümler üretmeye devam etmektedir. Meraklı okurlar TTB'nin son 30 yıldaki faaliyetlerinin kısa bir dökümünü TTB ve Kazanımlarımız kitapçığında bulabilirler

► (<https://www.ttb.org.tr/405yj3s>).

Hiçbir şey eskisi gibi olmamalı!

Gelelim bugüne. İstanbul'da yeni doğan bebeklerin ölümleri pahasına Sosyal Güvenlik Kurumundan ve ailelerden para kazanmak için bir sermaye çetesi tarafından anlaşmalı hastanelere yönlendirildiği skandal toplumu derinden

sarstı ve sağlık sistemine ilişkin algıyı temelden değiştirdi. TTB'nin yıllardır anlatmakta zorlandığı hataların ve yanlışların görünür hâle gelmesine yol açtığı gibi daha iyi bir sağlık sisteminin nasıl olması gerektiğine dair arayışların da gündeme gelmesini sağladı. Bundan sonra sağlık sisteminde köklü değişiklikler yapılmadan bu türden ciddi sonuçların engellenemeyeceği, halkın nitelikli ve erişilebilir bir sağlık hizmeti alamayacağı, hekimlerin ve sağlık çalışanlarının yaşadıkları sorunların çözüme kavuşturulamayacağı apaçık bir gerçek olarak ortadadır. Bundan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmamalıdır.

Ne Yapmalı?

Sağlığın temel bir hak olduğunu, sağlık sisteminin para kazanmak için değil toplumu hastalıklardan korumak, sağlık düzeyini yükseltmek için örgütlenmesi gerektiğini kabul eder ve sağlık yönetimine bilimsel bir bakış açısıyla yaklaşacak olursak yapılması gereken çok bellidir: Birinci basamak güçlendirilmelidir. Elbette dünyada ideal bir sağlık sistemi yok. Her ülke kendi nüfusunun özellikleri, kendi

olanakları çerçevesinde ihtiyacı karşılayacak özgün bir sistemi hayata geçirmelidir. Ancak sağlık alanında başarılı ülkelerin hepsinin başarısının arkasında yatan birinci basamak sağlık hizmetlerinin güçlü olmasıdır. Koruyucu hekimliği önceleyen, geliştiren güçlü bir birinci basamak toplumun daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Gerekli teknik alt yapısı hazırlanmış, donanımı sağlanmış, ekip hizmeti vermek üzere yeterli sayıda aile hekimi hemşire, ebe, sağlık teknisyeni bulunan hem bölge hem nüfus tabanlı örgütlenmiş birinci basamak sağlık birimleri oluşturulduktan sonra getirilecek sevk zinciri sayesinde 2. ve 3. basamaklardaki gereksiz yığılma engellenerek gerçekten ileri değerlendirme ve takip ihtiyacı olan hastalara hastanelerde yeterince zaman ve emek ayrılması sağlanabilecektir. Bu birinci önceliğimiz olmalıdır. Sağlık sistemi kamucu bir anlayışla, prim ve vergilerden ayrılan kaynaklarla finanse edilmeli, kamunun özel sağlık sektöründen hizmet alımı modelinden vazgeçilmelidir. Bir başka ifadeyle özel sağlık kuruluşları "özelleştirilmeli"dir. Kamu kurumları da "kamulaştırılmalı"dır. Kamuda hem hizmetin niteliğini hem

de iş barışını bozan performans, taşeronlaşma gibi yöntemler terk edilmelidir. Hekimlere ve tüm sağlık çalışanlarına insanca yaşayabilecekleri, tek kalemde oluşan, emekliliğe yansıyan, rapor ve izin durumlarında kesilmeyecek bir ücret verilmelidir.

Ülkemizin kısa sürede bu köklü değişiklikleri yapabilecek maddi kaynakları, yetişmiş insan gücü ve birikimi bulunmaktadır. Eksik olan siyasi iradedir. Elbette siyasetçilerin böyle bir sistemi kendiliklerinden hayata geçirmeleri beklenemez. Ne yazık ki onlar sağlıktan para kazanmak isteyenlerin çıkarlarını korumakta, her alanda olduğu gibi sağlık alanında da piyasa koşullarını geçerli hâle getirmekteler. Yenidoğan skandalı da bu durumu maalesef değiştirmedir. Halen TBMM’de görüşülmekte olan 2025 yılı Sağlık Bakanlığı bütçesinden de, Sağlık Bakanlığı’nın yeni çıkardığı Aile Hekimliği Performans ve Ödeme Yönetmeliği’nden de bu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Bütçenin dörtte üçü tedavi edici hizmetlere ayrılırken, aile sağlığı merkezi sayısını toplumun ihtiyacını karşılayacak düzeye getirmek için herhangi bir kaynak ayrılmamaktadır. Toplum hastalansın daha çok doktora başvursun, daha çok tetkik yapılsın, daha çok ilaç yazılsın, daha çok ameliyat yapılsın böylece bir sektör olarak sağlık sistemi büyük paraların döndüğü, özel teşebbüs sahipleri için kârlı bir yatırım alanı olsun istenmektedir. Oysa sağlık sistemi esas olarak para kazanmak için değil insanların sağlıklı bir yaşam sürmesi için örgütlenmelidir. Elbette bu örgütlenme içinde özel sektörün de bir rolü vardır. Özel sektörde gayet başarılı, meslek etik değerlerine sıkı sıkıya bağlı hekimler, sağlık çalışanları önemli hizmetler yapmaktadır. Kamu sağlık kuruluşları yerine özelden hizmet almayı tercih eden kişiler olacaktır. Ancak özel sektörün kamu kaynaklarıyla finanse edilmesi yenidoğan skandalına benzer ciddi sonuçlara yol açması kaçınılmazdır.

Yenidoğan skandalı birkaç kendini bilmez, ahlak ve vicdan yoksunu sağlık çalışanının işledikleri büyük bir suçtan ibaret değildir. Bu suçu işlenebilir kılan ortam ve koşullar ortadan kaldırılmadığı sürece böyle daha çok suça şahit olacağımız kesindir. Nitekim bu olaydan sonra Türkiye’nin her yerinden benzer bildirimler gelmektedir. Sorun sistem sorunudur. Sistem köklü şekilde değişmedikçe bu sorun çözülmez.

Türk Tabipleri Birliği olarak yıllardır yürüttüğümüz çalışmaların, çabaların sağladığı pratik ve teorik birikimimiz sayesinde daha iyi bir sağlık sisteminin sağlanması için önümüzdeki aylarda kamuoyunu ve yetkilileri yönlendirebileceğimizi düşünüyoruz. Bunun için sağlığın gündem olacağı 14 Mart haftasına yoğunlaşmak üzere çeşitli etkinlikler, çalışmalar, görüşmeler ve eylemler yapılması gerektiğini değerlendiriyoruz. Bu faaliyetleri başlatmak üzere odalarımızın temsilcilerinin katılımıyla 23 Kasım’da Ankara’da Genel Yönetim Kurulu topladık. Önümüzdeki aylarda etkili bir çalışma sürdürerek, ayrıntılarıyla planlayacağımız yeni bir sağlık sistemini 14 Mart Haftasında “Halkımız, Hekimler ve Sağlık Çalışanları İçin Daha İyi Bir Sağlık Sistemi Mümkün” başlığıyla kamuoyu ile paylaşmayı amaçlıyoruz.

Öte yandan sağlık ortamının karmaşık sorunlarının çözülmesinde ancak hep birlikte çalışabilirsek sonuç alacağımızı da unutmamamız gerekiyor. Bu açıdan tüm hekim arkadaşlarımızı buldukları illerde tabip odaları çalışmalarına katılmaya, birlikte üretmeye, birlikte değiştirmeye davet ediyoruz. Son söz olarak bebeklerin kâr hırsına kurban gitmediği, yoksulluktan çocukların ölmediği, tüm hekimlerin ve sağlık çalışanlarının gelecek kaygısı olmadan iyi koşullarda hizmet verdiği bir sağlık sistemini hep birlikte kurabileceğimizi biliyor, tüm hekim arkadaşlarımızı saygı ve sevgilerimizle buradan selamlıyoruz.

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ
UZMANLIK DERNEKLERİ
EŞGÜDÜM KURULU

Dünden Bugüne*

Raşit TÜKEL

*Tıp Doktoru
Psikiatri Uzmanı
Akademisyen
İstanbul Üniversitesi Tıp
Fakültesi Psikiatri AB
2016-2018 TTB
Merkez Konsey Başkanı
2008-2010 TTB-UDEK Başkanı*

rtukel@gmail.com

TTB UDKK'nın Kuruluşu ve Amaçları

Türk Tabipleri Birliği'nin (TTB) Ekim 1993'te Avrupa Tıp Uzmanları Birliği'ne (ATUB) yardımcı üye (associate member) olarak kabul edilmesiyle, ülkemizdeki tıpta uzmanlığı eğitimini Avrupa Birliği ülkeleri standartlarıyla uyum sağlayacak bir düzeye yükselmeye yönelik çalışmalar başlamıştır.

TTB Uzmanlık Dernekleri Koordinasyon Kurulu'nun (UDKK) (şimdiki adıyla Uzmanlık

Dernekleri Eşgüdüm Kurulu / UDEK) kuruluşundaki dönüm noktasını, 27 Şubat 1994'te, İstanbul'da, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde, İstanbul Tabip Odası'nın katkıları ve tıp fakülteleri, eğitim hastaneleri, tıpta uzmanlık dernekleri ve tabip odaları temsilcilerinin katılımıyla yapılan I. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı oluşturur. Kurultayda ülkemizde tıpta uzmanlık eğitimi alanındaki tıkanıklık ve çözüm yolları tartışılmış ve tıpta uzmanlık eğitimi standartlarının siyasal politikardan etkilenmeyen ulusal bir kurul tarafın-

* 14 Aralık 2024 tarihinde İzmir'de yapılan XXX. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı'nda yapılan sunumdan yararlanılarak hazırlanmıştır.

dan oluşturulmasının gerektiği yönünde görüş birliğine varılmıştır. Ardından 11 Haziran 1994 tarihinde Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yapılan "Tıpta Uzmanlık Dernekleri Toplantısı"nda, tıpta uzmanlaşma sürecinde devletin planlayan, üreten, finanse eden, değerlendiren ve denetleyen olmasının sakıncaları dile getirilerek standartların oluşmasında uzmanlık derneklerinin yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Aynı toplantıda, TTB ile uzmanlık dernekleri arasında eşgüdümü sağlayacak bir mekanizmanın kurulması ve ulusal düzeyde Yeterlik Kurullarının oluşturulması sürecinin başlatılması kararı alınmıştır. Toplantıda ayrıca, TTB'nin ATUB'a üyeliği ve ATUB modeli tartışmaya açılmıştır.

15 Ekim 1994 tarihinde Ankara'da yapılan ve tıpta uzmanlık alanındaki tüm derneklerden ikişer delegenin, tabip odaları ve Sağlık Bakanlığı yetkililerinin çağrılı olduğu bir toplantıda, TTB ile uyum içinde çalışacak ve uzmanlık dernekleri arasında eşgüdümü sağlamak üzere oluşturulacak olan yapının "Türk Tıp Uzmanlıkları Dernekleri Birliği" adı verilebilecek bir kurul olduğu görüşüne varılmıştır. Sözü edilen bir dizi toplantının ardından, 01 Kasım 2004 tarihinde TTB'de toplanan bu kurul, kendini oluşturan mekanizmaları tanımlayarak TBB-Uzmanlık Dernekleri Koordinasyon

Kurulu / TTB UDKK adını almış ve temel işlevini tıpta uzmanlık eğitimi ve hizmetlerinin sunulması alanındaki sorunların çözümünde karar mekanizmalarını oluşturmak olarak belirlemiştir.

II. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı 18 Şubat 1995 tarihinde Ankara'da yapılmıştır. Kurultay'da ulusal otorite olarak Tababet Uzmanlık Kurulunun tıpta uzmanlık eğitimi veren tüm kurumları bağlayan, karar alma ve denetleme yetkisine sahip, idari, bilimsel ve mali özerkliği olan bir yapıda olmasının gerekliliği üzerinde durulmuş, ATUB'a üyelik konusunda derneklerin aktif katılım göstermesi konusunda çalışma yapılması kararı alınmıştır.

02 Mart 1996 tarihinde İstanbul, Baltalimanı'nda yapılan TTB UDKK Genel Kurulunda 70 temsilcinin katılımıyla Tababet Uzmanlık Tüzüğü Taslağı gündeme alınmış, katılımcı üyelere verilen tüzük taslağının her üyenin kendi derneğinde tartışmaya açması ve sonuçlarını TTB UDKK'ya iletmesi istenmiştir.

30-31 Mart 1996 tarihlerinde yapılan III. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı'nın ana gündemini Tababet Uzmanlık Kurulunun yapılması oluşturmuştur. Tıpta Uzmanlık Kuruluna eğitim hastaneleri ve tıp fakültelerinin göndereceği üyelerin eğitici niteliğine hekimler tarafın-

dan ve eğitimciler arasından seçimle belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Kurultay gündeminin diğer maddelerini, eğitimcilerin bireysel performanslarının denetlenmesi yoluyla eğitimcilerin niteliklerini belirleme, şef ve şef yardımcılığı sınavlarındaki esasların Tababet Uzmanlık Kurulu tarafından saptanması oluşturmuştur.

15-16 Haziran 1996'da TTB Büyük Kongresi'nde TTB UDKK Yönergesinin kabulünün ardından, 28 Eylül 1996 tarihinde gerçekleştirilen TTB UDKK Genel Kurulunda Yürütme Kurulu seçimi yapılmıştır. 12 Ekim 1996 tarihinde TTB UDKK Yürütme Kurulunun ilk görev dağılımı yapmış, Yürütme Kurulunda Dr. Selim Ölçer Başkan, Serhat Ünal İkinci Başkan, Dr. Umut Akyol Sekreter, Dr. Enver Dayıoğlu Muhasip Üye, Dr. Yücel Kanpolat, Dr. Semih Başkan, Dr. Kürşat Yıldız, Dr. Haluk Eraksoy ve Dr. Sabri Kemahlı Üye olarak görev almışlardır.

TTB UDKK'nın kuruluş amaçları şu şekilde tanımlanmıştır:

- Topluma sunulan uzman hekimlik hizmetinin olanaklı olan en yüksek düzeye çıkarılması ve sürdürülmesi için çalışmak,
- Ülkemizdeki uzman hekimlerin mesleki durumunu ve ünvanını ulusal ve uluslararası alanda savunmak,
- Uzmanlık derneklerinin eğitim, araştırma, hasta bakımı ve toplum sağlığı alanındaki etkinliklerinin izlenmesi, iyileştirilmesi, yönlendirilmesi ve derneklerin bu alanlardaki etkinliklerinin eşgüdümünü yapmak,
- Uzmanlık dernekleri aracılığı ile tıpta uzmanlık eğitiminin çağdaş bir düzeye eriştilmesi için standartların oluşturulması, denetlenmesi, değerlendirilmesi ve korunması ile ilgili ulusal hedef ve koşulların saptanarak özgün Türkiye modelini işlerliğe kavuşturmak,
- TTB'nin ATUB'a üyeliğinden doğan görev ve sorumlulukların yerine getirilmesini sağlamak,

- Diğer ülkelerdeki mesleki kuruluşlarla tıpta uzmanlık eğitimi ve uzman hekimlik alanında işbirliği yapmak ve ilişkiler kurmak,
- Yeterlik Kurullarının çalışmalarının eşgüdümünü sağlamak.

30 Ekim 2005 tarihinde gerçekleştirilen TT-B-UDKK Genel Kurulunda, TTB UDKK yerine TTB UDEK isminin kullanılması kararı alınmıştır.

Uzmanlık Alanlarının Temsiliyeti ve Harmonizasyon Kurulu

21 Şubat 1997 tarihinde, TTB UDEK'te birden fazla derneğin temsil edildiği bir uzmanlık alanında, o uzmanlık alanındaki üye derneklerden birinin başvurusuyla, aynı alandaki dernekler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklara çözüm bulmak üzere TTB UDEK bünyesinde Harmonizasyon Kurulu oluşturulmuştur. Harmonizasyon Kurulu ile, aynı uzmanlık alanında birden fazla derneğin yer almasının getirdiği, başta temsiliyet olmak üzere çeşitli sorunlar ve tartışmalı konularda, aynı uzmanlık alanından üye derneklerin temsilcileriyle bir araya gelme ve görüşmeler yoluyla sorunlara çözüm önerileri geliştirme amaçlanmıştır. Harmonizasyon Kurulu, TTB UDEK Genel Kurulu tarafından 5 yıl için seçilen 5 kişiden oluşurken, 11 Ekim 2008 tarihinde gerçekleştirilen XXIX. TTB UDEK Genel Kurulunda, dinamik ve daha işlevsel bir yapının oluşturulması hedeflenerek TTB UDEK Yönetmeliği'nde değişikliğe gidilmiş ve Harmonizasyon Kurulunun TTB UDEK Yürütme Kurulundan 3 üyenin, ATUB TTB temsilcisi olan 1 üyenin ve ilgili uzmanlık alanından TTB UDEK üyesi derneklerin temsilcilerin katılımıyla oluşturulmasına karar verilmiştir.

Uzmanlık Alanları Uzlaşma Kurulu

TTB UDEK Yürütme Kurulu, 01 Nisan 2006 tarihinde, farklı uzmanlık alanlarını temsil eden dernekler arasında ortaya çıkan ve Yürütme Kurulumuza resmi yazıyla iletilen uzman-

lık alanlarının sınırları ve örtüşme alanlarıyla ilgili sorunlara çözüm bulmak üzere, her anlaşmazlık konusu için, taraf olan uzmanlık derneklerinden temsilcilerin ve TTB UDEK Yürütme Kurulu üyelerinin katılımıyla Uzmanlık Alanları Uzlaşısı Kurulu oluşturulmasını kararlaştırmıştır. Harmonizasyon Kurulunun görev alanı aynı uzmanlık dalından TTB UDEK üyesi dernekler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar, özellikle de temsiliyet sorunları iken, Uzmanlık Alanları Uzlaşısı Kurulu farklı uzmanlık alanlarının temsilcisi olan dernekler arasındaki anlaşmazlıklara çözüm aramak üzere kurulmuştur.

Çalışma Gruplarının Oluşturulması

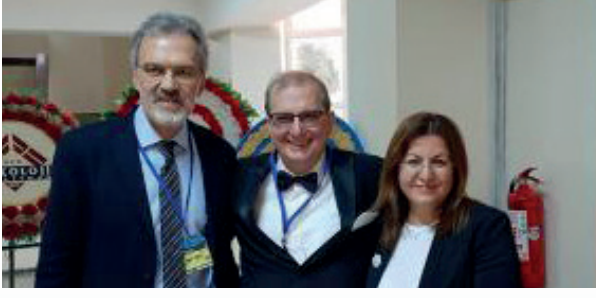
30 Ekim 2005 tarihli TTB UDEK Genel Kurulunda, uzmanlık dernekleriyle ilişkilerde tıpta uzmanlık eğitiminin yanı sıra uzmanlık alanına ait diğer faaliyetlerin düzenlenmesi gündeme alınarak, beş başlık altında “Uzmanlık Derneklerinden Beklentiler” tanımlanmıştır. Uzmanlık Derneklerinden Beklentiler metninde ilk olarak, “Amaç” başlığı altında, derneklerin, o uzmanlık alanında topluma sunulan sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesini hedeflediklerini belirterek, amaçlarını net bir biçimde tanımlamaları istenmiştir. İkinci başlık, eğitim, sağlık hizmeti, toplum sağlığı ve araştırma bölümlerini içerecek şekilde, derneklerin “Etkinlik Alanları”nın tanımlanması üzerinedir. Bir sonraki başlıkta, bilimsel etkinlikler düzenlenmesi, periyodik dergi çıkartılması gibi maddeleri içeren “Etkinlik Biçimleri ve Nitelikleri” yer almaktadır. Diğer başlık, başta Yönetim Kurulu olmak üzere bütün kurulların oluşturulma ve çalışma düzeninde demokratik ve katılımcı mekanizmalara önem verilmesinin öncelikli olarak yer aldığı “Seçilme ve Çalışma Şekilleri”ni içermektedir. Son başlık ise, söz konusu dalın temsiliyeti göz önüne alınarak, ilgili uzmanlık dalındaki uzman hekimlerin üye kaydedilme oranının (en az %50) tanımlandığı “Üyelerin Nitelikleri”dir.

Bu gelişmelere koşut olarak, 2006 yılında 55. TTB Büyük Kongresi’nde kabul edilen TTB

UDEK’in Kuruluşu ve Çalışma Usulleri Hakkındaki Yönetmelik’te yapılan bir değişiklikle, TTB UDEK’in amaçları arasında, uzmanlık derneklerinin eğitim, araştırma, hasta bakımı, halk sağlığı alanındaki etkinliklerinin izlenmesi, iyileştirilmesi, yönlendirilmesi ve eşgüdümünün yapılması maddesine de yer verilmiştir.

Çalışma Grupları Genel Kurulu olarak tanımlanan toplantıların ilki, 01 Temmuz 2006 tarihinde, Ankara’da, dernekleri temsilen gelen 108 üyenin katılımıyla yapılmıştır. II. Çalışma Grupları Genel Kurulu, 01 Aralık 2006 tarihinde, İzmir’de XII. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı’nın ilk gününde, uzmanlık derneklerinden 2 yıl için bildirilen 150 üyenin katılımıyla yapılmıştır. Toplantıda, uzmanlık derneklerine çalışma gruplarıyla ilgili olarak gönderilen anketlerin sonuçları değerlendirilmiş; çalışma grupları raporları ve eylem planları üzerinde çalışılmış ve çalışma grupları yürütme kurullarının seçimi yapılmıştır. 30 Haziran 2007 tarihinde Ankara’da yapılan III. Çalışma Grupları Genel Kurulunda, üzerinde yaklaşık bir yıldır çalışılan çalışma grupları raporları ve eylem planları kabul edilmiştir. Çalışma grupları raporları; tanım, işlev, görev ve sorumluluk ve eylem planı (kısa, orta ve uzun vade) başlıklarını içerecek şekilde hazırlanmıştır. Çalışma gruplarının kendi iç işleyişlerine yönelik olarak hazırladıkları eylem planlarında ise; amaçlar, hedefler, stratejiler, etkinlikler, sorumlu kişi ya da kurumlar, zaman çizelgesi ve izleme ölçütleri yer almaktadır.

30 Kasım 2007 tarihinde İstanbul’da XIII. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı bünyesinde yapılan IV. Çalışma Grupları Genel Kurulunda, Çalışma Grupları Yönergesi tartışılmış, Yönerge Ocak 2008’de yapılan TTB UDEK Yürütme Kurulunda kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. V. Çalışma Grupları Genel Kurulu, 14 Haziran 2008 tarihinde İstanbul Tabip Odası’nda gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıya 24 uzmanlık derneğinin temsilcileri ve TTB UDEK Yürütme Kurulu üyeleri katılmıştır. Toplantıda, her bir çalışma grubu için, Yönergeye uygun olarak, ikişer temsilci seçilmiştir. Çalışma Grup-

ları sonraki yıllarda da her yıl yapılan Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultaylarında toplanmaya devam etmiştir.

Tıpta Uzmanlık Eğitiminin İyileştirilmesi Çalışmaları ve Yeterlik Kurulları

TTB UDEK'in, kuruluşundan başlayarak 2000'li yılların ortalarına kadar, çalışmalarındaki ağırlığı tıpta uzmanlık eğitiminin sorunları ve çözüm yolları oluşturmuştur. Bu dönemdeki çalışmaların, büyük oranda, tıpta uzmanlık eğitiminin gereksinimlerini karşılayacak bir Tıpta Uzmanlık Tüzüğü çıkartılması; karar alma ve denetleme yetkisine sahip, idari, bilimsel ve mali özerkliği olan, eğitimin taraflarının eşit temsil edildiği bir Tıpta Uzmanlık Kurulu oluşturulması; eğitimcilerin niteliklerinin tanımlanması; şef ve şef yardımcılığı sınavlarındaki standart ve esasların belirlenmesi konuları üzerinde yoğunlaştığı görülür. Aynı dönemde, uzmanlık eğitiminin standartlarının geliştirilmesi yönündeki çabalar, Yeterlik Kurulu adıyla tanımlanan bir yapılanmanın oluşumuna yol açmıştır. Bu konudaki ilk somut adım, 1998 yılı Aralık ayında, TTB UDEK Genel Kurulunda Yeterlik Komisyonu tarafından hazırlanan Yeterlik Kurulları Yönerge Taslağı'nın kabul edilmesiyle atılmıştır. O tarihte birlikte TTB UDEK üyesi birçok dernek, tartışılmaya ve gerekli görüldüğünde değiştirilmeye açık bir metin olan bu taslağı gündemine alarak Yeterlik Kurulu çalışmalarını başlatmıştır.

Ulusal Yeterlik Kurulunun Kuruluşu

Yeterlik Kurulları, tıpta uzmanlık ana dalları ve

yan dallarında kurulan ve bu ana/yan dallardaki uzmanlık eğitiminin düzeyinin yükseltilmesi ve standardize edilmesini sağlayarak tıbbi bakım hizmetlerinin kalitesini iyileştirmeyi amaçlayan kuruluşlar olarak tanımlanabilir. Yeterlik Kurulları iki temel ilke üzerinde şekillenir:

- Uzmanlık eğitiminin ulusal standartlarını oluşturmak ve geliştirmek;
- Uzmanlık eğitimindeki yeterliğin ve eğitim birimlerinin ziyaretinin temel ilkelerini oluşturmak.

Yeterlik Kurulu çalışmalarında önemli bir gelişme, Ulusal Yeterlik Kurulu (UYEK) Yönergesi'nin 2003 yılında TTB UDEK Genel Kurulunda kabul edilerek yürürlüğe girmesi olmuştur. UYEK'in kurulmasıyla birlikte Yeterlik Kurulu çalışmalarında yeni bir döneme girilmiştir. UYEK, 09 Mayıs 2004 tarihinde 25 Yeterlik Kurulu temsilcisinin katılımıyla ilk Genel Kurulunu yapmış ve Yürütme Kurulunu seçerek çalışmalarına başlamıştır. 06 Mayıs 2006 tarihinde yapılan UYEK Genel Kurulunda ise, yeterlik alanındaki çalışmalara ivme kazandıracak yeni UYEK Yönergesi ve Yeterlik Kurulu Yönerge Taslağı kabul edilmiştir. Genel Kurulda 5 üyeden oluşan yeni Yürütme Kurulu'nun seçimi yapılmış ve Akreditasyon Ölçme Değerlendirme, Eğitici Gelişimi, Yeniden Belgelendirme ve Eğitim Programlarını Geliştirme Komisyonlarının kurulması kararı alınmıştır.

UYEK'in önde gelen görevleri;

- Yeterlik Kurullarının, temsil ettiği tıpta uzmanlık ana dalı ya da yan dalında, uzmanlık eğitiminin standartları ve en az gereksinimlerinin belirlenmesi ve yerleştirilmesi çalışmalarına katılmak ve bu kurulların etkinliklerinin eşgüdümünü sağlamak, izlemek ve yönlendirmek,
- Yeterlik Kurullarının belgelendirme sınavlarının yönteminde asgari standartları oluşturmaları ve sürdürmelerini sağlamak ve izlemek,

- c) Yeterlik Kurullarının kurum ziyaretleri ile ilgili etkinliklerinde yol göstermek, izlemek ve bilgi ve belge sağlamak,
- d) Yeterlik Kurullarınca belgelendirilmiş uzman hekimlerin yeniden belgelendirme çalışmalarında yol göstermek, bilgi, belge sağlamak ve izlemek olarak belirlenmiştir.

05 Haziran 2021 tarihinde yapılan UYEK 21. Olağan Seçimli Genel Kurulunda mevcut oluşumun Tıpta Uzmanlık Yeterlik Kurulları Eşgüdüm Kurulu (TTB-TUYEK) olarak isimlendirilmesi kararı alınmıştır.

UYEK Çalıştayları

UYEK çalışmalarında ağırlığı, temel işlevlerine uygun olarak, eğitim programlarını geliştirme, ölçme değerlendirme, akreditasyon ve yeniden belgelendirme alanlarına vermiştir. UYEK bu doğrultuda, ilki 5-10 Kasım 2004 tarihlerinde Ankara'da 29 uzmanlık derneği temsilcisinin katılımıyla, ikincisi 29 Mayıs-2 Haziran 2006 tarihlerinde İzmir'de 20 uzmanlık derneği temsilcisinin katılımıyla "Tıpta Uzmanlık Eğitimi: Programlama, Uygulama, Değerlendirme" çalıştaylarını düzenlemiştir. UYEK çalıştaylarının üçüncüsü, yine "Tıpta Uzmanlık Eğitiminde Program Geliştirme ve Ölçme-Değerlendirme Çalıştayı" başlığı altında, 28-29 Mart 2008 tarihlerinde, İstanbul Tabip Odası'nın ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir.

Yeterlik Kurullarının gereksinimleri dikkate alınarak, 31 Mayıs 2008 tarihinde İstanbul Tabip Odası'nın ev sahipliğinde, 'Akreditasyon (Eşyetkilendirme)' başlıklı UYEK IV. Çalıştayı yapılmıştır. Çalıştayı hemen ardından 07 Haziran 2008 tarihinde, Ankara'da yapılan UYEK V. Olağan Genel Kurulunda ise, "Eğitim Kurumlarını Ziyaret Programının Esasları" tartışılarak kabul edilmiştir.

UYEK çalıştaylarının beşincisi, yeniden belgelendirmenin Yeterlik Kurullarının çoğunluğunun gündeminde olmasına karşın üzerinde yeteri kadar çalışmanın yapılmamış olduğu

dikkate alınarak, 24 Ocak 2009 tarihinde, Ankara'da, TTB'nin ev sahipliğinde, "Yeniden Belgelendirme" başlığı altında yapılmıştır. Çalıştayda UYEK tarafından Yeterlik Kurullarına yönelik Yeniden Belgelendirme Yönergesi hazırlanmasına karar verilmiştir.

Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayları

Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultaylarının, TTB UDEK'in etkinlikleri arasında özel bir yeri vardır. Başta da belirtildiği gibi, TTB UDEK'in kuruluşuna kadar giden yolun başlangıcında, 1994 yılında gerçekleştirilen I. Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultayı ve bu kurultayda alınan kararlar yer almaktadır. 14 Aralık 2024 tarihinde İzmir'de Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultaylarının otuzuncusu düzenlendi.

Tıpta Uzmanlık Eğitimi Kurultaylarında sağlık sistemi, uzmanlık eğitimi, dernekler ve yeterlik kurulları ile ilgili sorunlar tartışılmakta ve çözüm önerileri geliştirilmektedir. Kurultaylar, uzmanlık eğitiminin bileşenleri olan tıp fakülteleri, eğitim hastaneleri, tabip odaları ve uzmanlık derneklerinin temsilcilerinin bir araya gelerek görüş alışverişinde bulunmalarına da aracı olmaktadır. İstanbul, Ankara ve İzmir illeri arasında dönüşümlü olarak yapılan bu kurultaylar; kapsamı, güncel sorunların çözümüne yönelik önerileri ve yol göstericiliği ile tıpta uzmanlık eğitiminin iyileştirilmesine ve kalitesinin yükseltilmesine yönelik önemli sonuçlar doğurmakta, bu alanda adeta bir okul işlevi görmektedir.

Avrupa Tıp Uzmanları Birliği ile İlişkiler

ATUB ile ilişkiler, TTB'nin, 1993 yılında, ATUB'a yardımcı üye olarak kabul edilmesiyle başlamıştır. 2 yıl için TTB UDEK Genel Kurulunda seçilen ATUB TTB temsilcisinin, özellikle de son yıllarda, ilkbahar ve sonbahar olmak üzere yılda iki kez yapılan ATUB Genel Kurullarına düzenli olarak katılması sağlanmış; ATUB ile ilişkilerin güçlendirilmesi yönünde çaba gösterilmiştir. ATUB Olağan Genel Kurulunun 15-

17 Ekim 2009 tarihleri arasında TTB UDEK'in ev sahipliğinde İstanbul'da yapılması, bu tür çabaların bir sonucu olarak görülmelidir.

2006 yılından bu yana, ATUB TTB temsilcisinin yöneticiliği ve TTB UDEK üyesi derneklerin ATUB bünyesinde görev yapan temsilcilerinin katılımıyla düzenli olarak toplantılar yapılmaktadır. ATUB temsilcileri toplantılarında, uzmanlık dernekleri ile ATUB'un ilgili bölümleri arasındaki ilişkilerin geliştirmesi amaçlanmaktadır.

Son Yılların Genel Bir Değerlendirmesi

TTB UDEK ve UYEK çalışmaları kapsamında yapılan, çalıştaylar başta olmak üzere bilgi üretimine yönelik bilimsel toplantıların sayısı ve yıllara göre dağılımının son 15 yıl içinde giderek azaldığını görüyoruz. 2021 yılında itibaren yapılan etkinlikler ise ağırlıklı olarak uzmanlık eğitimi ve sağlık hizmetindeki aksaklıklar ve sorunlar üzerine olan görüşlerin açıklamasını içermektedir. TTB UDEK eğitim ve sağlık

hizmetleri alanında önemli ve çözüm bekleyen konuları içeren bu açıklamalarını, kimi zaman Yürütme Kurulu olarak kendi başına kimi zaman uzmanlık dernekleri ve/veya TTB Merkez Konseyi ile birlikte yapmıştır.

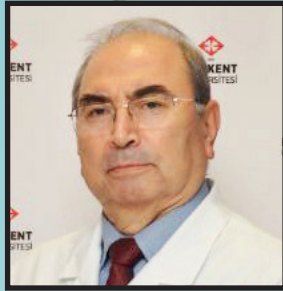
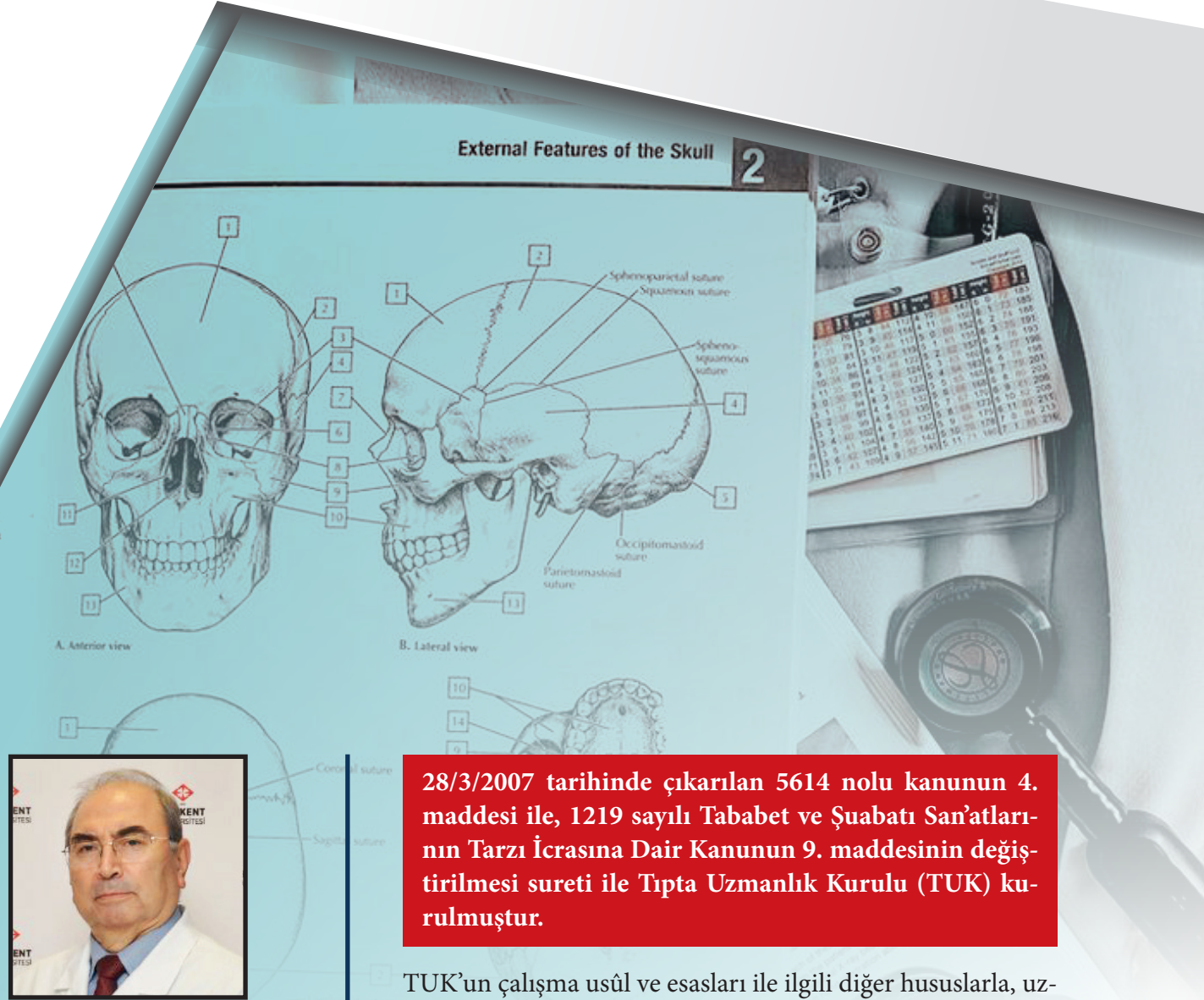
Sonsöz Olarak

TTB UDEK, kuruluşundan bu yana, uzmanlık dernekleriyle birlikte uzmanlık eğitiminin niteliğinin yükseltilmesi ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi için çalışmış, sağlık ortamı üzerindeki olumsuz etkilerini giderek daha fazla hissettiğimiz Sağlıkta Dönüşüm Programına ve özellikle de uzmanlık eğitimi üzerinde oluşturduğu tahribata karşı etkin bir mücadele yürütmüştür. Otuz yılda TTB UDEK'in çalışmalarına katılan, mücadelesine gönül verenlere teşekkürü bir borç bilirim. Son sözüm kayıplarımız için; UDEK çalışmalarına çok önemli katkılar sunan sevgili çalışma arkadaşım Ali Özyurt ve kaybettiğimiz değerli meslektaşlarımızı sevgi ve özlemle anıyorum.

TUKMOS Nedir?

Hangi Faaliyet Alanlarını Yürütmektedir?

Hayati BİLGİÇ

Tıp Doktoru
Göğüs Hastalıkları Uzmanı
Akademisyen
2011-2015 Türk Göğüs
Hastalıkları Yeterlilik Kurulu
Başkanı
2010-2014 TUKMOS
Yürütücüsü

hbilgic1980@yahoo.com

28/3/2007 tarihinde çıkarılan 5614 nolu kanunun 4. maddesi ile, 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanunun 9. maddesinin değiştirilmesi sureti ile Tıpta Uzmanlık Kurulu (TUK) kurulmuştur.

TUK'un çalışma usûl ve esasları ile ilgili diğer hususlarla, uzmanlık eğitimi ile ilgili diğer usûl ve esaslar Sağlık Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konulan yönetmelik olan "Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği" (TUEY) ile belirlenmiştir. TUEY 18 Temmuz 2009 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Uzmanlık eğitimi takip sistemi (UETS) 18 Temmuz 2009 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği (TUEY) hükümleri ge-

reğince oluşturulması gereken ve elektronik ağ ortamında (İnternet) çalışması ön görülen bir yazılımdır.

TUK yukarıda belirtilen görevleri yerine getirmek için TUEY'in 7. maddesinin (j) fıkrası ile kendisine verilmiş olan komisyon kurma yetkisini kullanarak 94 uzmanlık dalı için komisyonlar kurmuştur.

T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulan bu elektronik ortam Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma Sistemi (TUKMOS) olarak adlandırılmaktadır.

Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma Sistemi (TUKMOS), Tıpta Uzmanlık Kurulu (TUK)'un TUEY'de belirtilen 94 adet uzmanlık alanının çekirdek müfredatlarını belirleyebilmek için oluşturduğu komisyonların çalışmalarını sanal ortamda yürütebilmeleri için geliştirilmiş olan bir yazılımdır.

Bu komisyonların kullanımına açılmış olan TUKMOS temelde iki amaçla kullanılacaktır. Bunlardan ilki çekirdek müfredatın oluşturulması ve ikincisi bu müfredatın bir bölümü olan rotasyonların ve sürelerinin belirlenmesidir.

Komisyon üyeleri tarafından TUKMOS üzerinden yapılmış olan rotasyon önerilerinin netleştirilmesi ve karara bağlanması 15-17 Ocak 2010 Antalya çalıştayında gerçekleştirilmiştir. Bu komisyonlar, TUK üyeleri tarafından belirlenmiş olan **1. dönem üyeleri** olup 11'er üyeden oluşmakta idi.

Bu komisyonlar 2012 yılında TUK üyeleri tarafından yeniden belirlendi. **2. dönem üyeler** 9 üyeden oluşmaktadır.

2012 yılının Aralık ayında ikinci dönem TUKMOS komisyonları teşkil edilmiş ve (v.2.0) çekirdek eğitimi müfredatı çalışmaları 06-07.05.2013 tarihlerinde Prof. Dr. Hayati BİLGİÇ (Yürütücü), Prof. Dr. Nurhan KÖKSAL (Sekreter), Prof. Dr. Can ÖZTÜRK, Prof. Dr. Tevfik ÖZLÜ, Prof. Dr. Kürşat UZUN, Prof. Dr. Zeki YILDIRIM tarafından tamamlanmıştır.

27.02.2015 tarihinde 3. Dönem TUKMOS Komisyon Üyeleri (Prof. Dr. Tevfik Özlü, Prof. Dr. Mehmet Karadağ, Prof. Dr. Kürşat Uzun, Prof. Dr. Levent Kart, Prof. Dr. Leyla Sağlam, Prof. Dr. Mehmet Ünlü, Prof. Dr. Nurhan Köksal) tarafından tamamlanmıştır. 18.07.2016 tarihinde 3. Dönem TUKMOS Komisyon Üyeleri (Prof. Dr. Tevfik Özlü, Prof. Dr. Levent Kart, Prof. Dr. Leyla Sağlam, Prof. Dr. Zeki YILDIRIM, Prof. Dr. Can ÖZTÜRK) tarafından v.2.1 müfredatı tamamlanmıştır.

Tamamlanmış müfredat çalışmalarında;

✓ Uzmanlık Eğitim Programı

- Türkiye'de Göğüs Hastalıkları Uzmanlık Eğitimi verilen kurumlarda, gerek teknik olanaklar, gerek eğitici sayısı ve uygulamaları, gerekse eğitim programı yönünden bü-

GÖĞÜS HASTALIKLARI KOMİSYONU

Doç. Dr. Adnan YILMAZ	Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Prof. Dr. Can ÖZTÜRK	Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Prof. Dr. Feyza ERKAN	İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Prof. Dr. Hayati BİLGİÇ (YÜRÜTÜCÜ)	Gülhane Askeri Tıp Akademisi Komutanlığı
Prof. Dr. Muzaffer METİNTAŞ	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Prof. Dr. Tevfik ÖZLÜ	Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi
Prof. Dr. Kürşat UZUN	Selçuk Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi
Prof. Dr. Zeki YILDIRIM	Fatih Üniversitesi Tıp Fakültesi
Prof. Dr. A. Altay ŞAHİN	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Doç. Dr. Nurhan KÖKSAL	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tıp Fakültesi
Doç. Dr. Erdoğan CETİNKAYA	Yedikule Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi

1. dönem

GÖĞÜS HASTALIKLARI KOMİSYONU

Göğüs Hastalıkları	Prof. Dr. Abdurrahman ŞENYİĞİT
Göğüs Hastalıkları	Prof. Dr. Can ÖZTÜRK
Göğüs Hastalıkları	Prof. Dr. Feyza ERKAN
Göğüs Hastalıkları	Prof. Dr. Hayati BİLGİÇ (YÜRÜTÜCÜ)
Göğüs Hastalıkları	Prof. Dr. Muzaffer METİNTAŞ
Göğüs Hastalıkları	Prof. Dr. Tevfik ÖZLÜ
Göğüs Hastalıkları	Prof. Dr. Kürşat UZUN
Göğüs Hastalıkları	Prof. Dr. Zeki YILDIRIM
Göğüs Hastalıkları	Doç. Dr. Nurhan KÖKSAL

2. dönem

yük farklılıklar vardır. Bu nedenle, ülkemiz gereksinimleri ve olanakları ile çağdaş standartların da dikkate alındığı bir programa ihtiyaç vardır.

- TUKMOS Göğüs Hastalıkları müfredat çalışmasının amacı, Göğüs Hastalıkları uzmanlık eğitimi veren kuruluşların eğitim ortamı, eğitici, eğitim programı standartlarını belirleyerek uzmanlık eğitiminin kalitesinin iyileşmesi, düzeyinin yükselmesi, ulusal ve uluslararası standartlara uygun hâle getirilmesidir.

✓ Uzmanlık Eğitim Programının Oluşturulması

- Solunum hastalıklarının oluşturduğu yük,
- Sağlık insan gücü,
- Uygulanan sağlık politikaları,
- Göğüs hastalıkları uzmanlık eğitimi verilen kurumlar ve uzmanlık öğrencilerinin hedef grubunu oluşturduğu anket sonuçları,
- Türk Göğüs Hastalıkları Yeterlilik Kurulu (TGHYK)'nin hazırladığı "Göğüs Hastalıkları Uzmanlık Eğitimi" kitapçığı,
- Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği (TUEY),
- Sağlık Bakanlığınca hazırlanmakta olan tıpta uzmanlık yönergesi
- Uzmanlık eğitimi konusundaki TTB UDEK-UYEK önerileri,
- Konu ile ilgili uluslararası standartlar
 - Avrupa Tıp Uzmanları Birliği (UEMS)
 - Dünya Tıp Eğitimi Federasyonu (WFME)
 - Yetişkin Göğüs Hastalığı Uzmanlığı için Avrupa Eğitim Programı (HERMES)
 - Mezuniyet Sonrası Eğitimi İçin Amerikan Akreditasyon Kurulu (ACGME)

➢ İngiliz Kraliyet Hekim Kolejlere Birleşik Yeterlilik Kurulunun (JRCTB) önerileri dikkate alınmıştır.

- Öğrenme odaklı ve mezuniyet hedeflerine dayalı olarak hazırlanan eğitim programının temel stratejisini pratiğe ve işe dayalı öğrenme oluşturmaktadır.
- Uzmanlık eğitim programı, mezuniyet hedeflerine dayalı bir bakış açısıyla planlanmıştır.
- Uzmanlık eğitimi dönemi Göğüs Hastalıkları Kliniklerinde geçirilecek olup, müfredatta belirtilen 37 modül üzerinden belirtilen yetkinliklerin edinilmesi hedeflenmiştir.
- Temel Eğitim ve Uzmanlık Eğitimi dönemlerinde edinilmesi gereken yetkinlikler modüller şeklinde biçimlendirilmiştir.

■ Müfredatın Amacı ve Hedefleri

- Çekirdek müfredat içeriği
 - Modüller şeklinde yapılandırılan
 - Uzmanlık öğrencisi gelişim dosyası (portfolio) ile yetkinliklerin kazanılması sürecinde uzmanlık öğrencisinin gelişimini izlemeyi hedefleyen bir program
 - Modüller hâlinde gruplanmış ve eğitim kurumlarında nasıl işlenebileceklerine (yıl, öğrenme etkinlikler, değerlendirme yöntemleri ve yetkinlik kanıtları) dair strateji ve yöntemler önerilmiştir.
- Uzmanlık öğrencilerinin programdaki hedef yetkinliklere ulaşmalarını sağlayacak ana strateji, işe ve deneyime dayalı öğrenme üzerinden kurgulanmıştır.
- Her bir modülde bilgi, beceri ve tutum hedefleri tanımlanmış, bu hedeflere ulaşmak için kullanılacak öğrenme etkinlikleri ve hedeflenen yetkinliklere ulaşıp ulaşılmadığını değerlendirmede kullanılacak değerlendirme yöntemleri belirlenmiş, yetkinlik kanıtları işaretlenmiştir.

- Uzmanlık eğitim programının amacı, uzmanlık öğrencilerinin, yetişkin yaş grubundaki bireylerde solunum sistemi hastalıklarının koruma, tanı, yönetim ve tedavisini kanıta dayalı tıp, iyi tıbbi bakım ilkeleri ve uluslararası standartlara uygun olarak yapabilmeleri için gereken yetkinlikleri ve tüm bu alanlarda yaşam boyu öğrenme motivasyonu ve alışkanlığı kazanmalarını sağlamaktır.

■ Müfredat Çalışmasının Tarihsel Süreci

- Ocak 2010 Antalya
 - 94 uzmanlık dalı için kurulan komisyonların toplantısı
 - Bu komisyonlar TUK üyeleri tarafından belirlenmiş olan 11'er üyeden oluşmaktadır.
 - Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma Sistemi (TUKMOS) temelde iki amaçla kullanılmaktadır.
 - Çekirdek müfredatın oluşturulması
 - Bu müfredatın bir bölümü olan rotasyonların ve sürelerinin belirlenmesi
 - Göğüs Hastalıkları Uzmanlık müfredat Komisyonu
 - Çekirdek müfredatın oluşturulması
 - Bu müfredatın bir bölümü olan rotasyonların ve sürelerinin belirlenmesi işlemlerini tamamlamıştır.

■ Uzmanlık Eğitimi Süreci

- Göğüs Hastalıkları uzmanlık eğitimi 4 yıl olmakla beraber 5 yıl olması için çalışmalar yapılmaktadır.
- Göğüs Hastalıklarında 3 aylık temel Göğüs Hastalıkları disiplini alındıktan sonra dış rotasyon planlaması yapılmıştır.
- Dış rotasyon 12 aylık olup, temel iç hastalıkları ağırlıklı seçilmiştir.

- İlk bir yıl Temel Eğitim,
- Son üç yılı ise Göğüs Hastalıkları Uzmanlık Eğitimi olarak biçimlendirilmiştir.
- Temel eğitim süresince göğüs hastalıkları kliniği dahil, değişik kliniklerde rotasyonların yapılması ve genel yetkinliklerin kazanılması hedeflenmiştir.

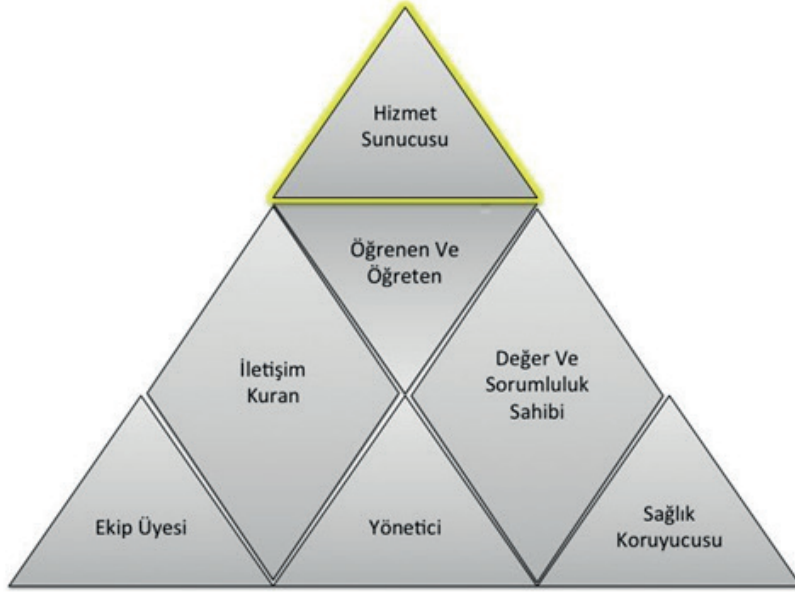
■ Kariyer Olasılıkları

- Göğüs Hastalıkları uzmanlık eğitimini tamamlayan uzman doktorlar ilgili branş kadrolarının bulunduğu tüm hastanelerde görev yapabilirler.
- Devlet hastaneleri, eğitim-araştırma hastaneleri, üniversite hastaneleri, özel sağlık kuruluşlarında uzman hekim olarak çalışabilirler.
- Yandal uzmanlık sınavı ile yoğun bakım, alerji-immünoloji ve meslek hastalıkları bilim dallarında yan dal uzmanlık eğitimi alabilirler.
- Akademik kariyer yapabilirler.

TEMEL YETKİNLİKLER

Bir uzmanlık dalındaki eğitim sürecinde kazanılan bu 7 temel alana ait yetkinlikler uyumlu bir şekilde kullanılabilirdiğinde yeterlilikten bahsedilebilir. Bu temel yetkinlik alanları aşağıda listelenmiştir;

1. Yönetici
2. Ekip Üyesi
3. Sağlık Koruyucusu
4. İletişim Kuran
5. Değer ve Sorumluluk Sahibi
6. Öğrenen ve Öğreten
7. Hizmet Sunucusu

Şekil 1- TUKMOS'un Yeterlilik Üçgeni (Yedi temel yetkinlik alanı)

Yetkinlik, bir uzmanın bir iş ya da işlemi gerektiği gibi yapabilmesi için kritik değer taşıyan, eğitim ve öğretim yoluyla kazanılıp iyileştirilebilen, gözlenip ölçülebilen, özellikleri daha önceden tarif edilmiş olan *bilgi, beceri, tutum ve davranışların* toplamıdır.

- **'Hizmet Sunucusu'** temel yetkinlik alanındaki yetkinlikler kullanılış yerlerine göre iki türdür.
- **Klinik Yetkinlik:** Bilgiyi, kişisel, sosyal ve/veya metodolojik becerileri tıbbi kararlar konusunda kullanabilme yeteneğidir;
- **Girişimsel Yetkinlik:** Bilgiyi, kişisel, sosyal ve/veya metodolojik becerileri tıbbi girişimler konusunda kullanabilme yeteneğidir.

Klinik yetkinlikler için;

- **Dört ana düzey ve iki adet ek düzey tanımlanmıştır.**
- **Klinik yetkinlikler için;** Öğrencinin ulaşması gereken düzeyler bu dört ana düzeyden birini mutlaka içermelidir. T ve TT düzeyleri A ve K ile birlikte kodlanabilirken B düzeyi sadece K düzeyi ile birlikte kodlanabilir. B, T, ETT, TT düzeyleri birbirlerini kapsadıkları için birlikte kodlanamazlar.

- **B:** Hastalığa ön tanı koyma ve gerekli durumda hastaya zarar vermeyecek şekilde ve doğru zamanda, doğru yere sevk edebilecek bilgiye sahip olma düzeyini ifade eder.
- **T:** Hastaya tanı koyma ve sonrasında tedavi için yönlendirebilme düzeyini ifade eder.
- **TT:** Ekip çalışmasının gerektirdiği durumlar dışında herhangi bir desteğe gereksinim duymadan hastanın tanı ve tedavisinin tüm sürecini yönetebilme düzeyini ifade eder.
- **ETT:** Ekip çalışması yaparak hastanın tanı ve tedavisinin tüm sürecini yönetebilme düzeyini ifade eder.
- Klinik yetkinliklerde bu düzeylere ek olarak gerekli durumlar için A ve K yetkinlik düzeyleri eklenmektedir:
- **A:** Hastanın acil durum tanısını koymak ve hastalığa özel acil tedavi girişimini uygulayabilme düzeyini ifade eder.
- **K:** Hastanın birincil, ikincil ve üçüncül korunma gereksinimlerini tanımlamayı ve gerekli koruyucu önlemleri alabilme düzeyini ifade eder.

Klinik Yetkinliğe örnek vermek gerekirse,

	KLİNİK YETKİNLİK	DÜZEY	KIDEM	YÖNTEM
SOLUNUM SİSTEMİ YAPI VE FONKSİYONU	SOLUNUM SİSTEMİ YAPI VE FONKSİYONU	B	1	YE, UE, BE
HAVA YOLU HASTALIKLARI	ASTİM	TT, A, K	1	YE, UE, BE
	AKUT BRONŞİT	TT, A, K	1	YE, UE, BE
	KRONİK BRONŞİT	TT, A, K	1	YE, UE, BE
	KOAH	TT, A, K	1	YE, UE, BE
	BRONŞİOLİT	ETT, A, K	1	YE, UE, BE
	BRONŞİEKTAZİ	ETT, K	1	YE, UE, BE
	HAVAYOLU STENOZU VE MALAZİSİ	ETT, A, K	1	YE, UE, BE
	TRAKEO-ÖZEFAGEAL FİSTÜL	ETT, A, K	2	YE, UE, BE
	ÜST HAVA YOLU HASTALIĞI	ETT, A, K	1	YE, UE, BE
AKUT HASAR	İNHALASYONLA OLŞAN AKCİĞER HASARI	TT, A, K	1	YE, UE, BE
	AKCİĞERDE PATLAMA HASARI	ETT, A	1	YE, UE, BE
	TRAVMATİK TORASİK HASAR	ETT, A	1	YE, UE, BE
	YANIK VE YANGIN AKCİĞERİ	ETT, A	1	YE, UE, BE
	TORAKS TRAVMALARI	ETT, A	2	YE, UE, BE
SOLUNUM YETMEZLİĞİ	AKUT RESPİRATUAR DİSTRESS	TT, A	1	YE, UE, BE
	OBSTRÜKTİF AKCİĞER HASTALIĞI	TT, A	1	YE, UE, BE
	NÖROMÜSKÜLER HASTALIK	ETT, A	2	YE, UE, BE
	GÖĞÜS DUVARI HASTALIĞI	ETT, A	2	YE, UE, BE
	DİĞER RESTRIKTİF HASTALIKLAR	TT, A	2	YE, UE, BE

Girişimsel Yetkinlikler için;

Uzman Hekim aşağıda listelenmiş girişimsel yetkinlikleri ve eğitimi boyunca edindiği diğer bütünlüyci “temel yetkinlikleri” eş zamanlı ve uygun şekilde kullanarak uygular.

Girişimsel Yetkinlikler için dört düzey tanımlanmıştır.

1: Girişimin nasıl yapıldığı konusunda bilgi sahibi olma ve bu konuda gerektiğinde açıklama yapabilme düzeyini ifade eder.

2: Acil bir durumda, kılavuz veya yönerge eşliğinde veya gözetim ve denetim altında bu girişimi yapabilme düzeyini ifade eder.

3: Karmaşık olmayan, sık görülen tipik olgularda girişimi uygulayabilme düzeyini ifade eder.

4: Karmaşık olsun veya olmasın her tür olguda girişimi uygulayabilme düzeyini ifade eder.

KIDEM

- TUKMOS'ta kıdem, **1'inci kıdem** ve **2'nci kıdem** olarak iki düzeyde ele alınması önerilmektedir.
- Kıdem, müfredat içeriğinde bulunan yetkinliklerin eğitim sürecinde kazanılma önceliğini göstermesi açısından önemlidir. Başka deyişle, yetkinliğin eğitim sürecinin hangi aşamasında (kıdeminde) kazanılması gerektiğini belirtir.
- Müfredatı oluşturan yetkinlikler esasen uzmanlık eğitimi tamamlayan yani uzman yeterliliğine ulaşanlar için tarif edilmiş olsalar da bunlardan 1'inci kıdem yetkinlikleri eğitim sürecinde öncelik verilmesi gereken yetkinliklerdir.
- Birinci kıdem yetkinlikler; mortalitesi, morbiditesi ve prevalansı/insidansı yüksek olan klinik problemleri çözmek için gereken yetkinlikler ile sık uygulanan ve karmaşık olmayan girişimsel yetkinliklerdir.

Girişimsel yetkinliğe örnek vermek gerekirse;

GİRİŞİMSEL YETKİNLİK	DÜZEY	KIDEM	YÖNTEM
ÖKSÜRÜK	4	1	YE, UE, BE
BALGAM ÇIKARMA	4	1	YE, UE, BE
GÖĞÜS AĞRISI	4	1	YE, UE, BE
HEMOPTİZİ	4	1	YE, UE, BE
HORLAMA	4	1	YE, UE, BE
GENEL SEMPTOMLAR (ATEŞ, KİLO KAYBI, HALSİZLİK, İŞTAHSIZLIK VB)	4	1	YE, UE, BE
ANORMAL İNSPEKSİYON BULGULARI	4	1	YE, UE, BE
PALPASYON VE PERKÜSYONDA ANORMAL BULGULAR	4	1	YE, UE, BE
OSKÜLTASYONDA ANORMAL BULGULAR	4	1	YE, UE, BE
SPIROMETRİ UYGULAMA VE YORUMLAMA	4	1	YE, UE, BE
FOB-TRANSBRONŞİYAL BİYOPSİ	4	1	YE, UE, BE
FOB-TRANSBRONŞİYAL İĞNE ASPİRASYONU (KONVANSİYEL VEYA EBUS İLE)	4	1	YE, UE, BE

GİRİŞİMSEL YETKİNLİK	DÜZEY	KIDEM	YÖNTEM
GİRİŞİMSEL BRONKOSKOPİ TEKNİKLERİ (RİJİT BRONKOSKOPİ, KOTER, STENT)	1	2	YE, UE, BE
İNTRAPLEVRAL/İNTRABRONŞİYAL FOTODİNAMİK TERAVİ VE OTOFLORESAN KRİYOTERAPİ, ELEKTROKOTER, LAZERTERAPİ, BRAKİTERAPİ KATETEJİ YERLEŞTİRİLMESİ VB.)	1	2	YE, UE, BE
ENDOBRONŞİYAL YABANCI CİSİM ÇIKARILMASI	3	2	YE, UE, BE
TORASENTEZ	4	1	YE, UE, BE
PLEVRA BİYOPSİSİ	4	1	YE, UE, BE
TÜP TORAKOSTOMİ	3	2	YE, UE, BE
PLÖREDEZİS	4	2	YE, UE, BE

ÖĞRENME VE ÖĞRETME YÖNTEMLERİ

Üçe ayrılmaktadır:

“Yapılandırılmış Eğitim Etkinlikleri” (YE)

- Sunum, Seminer, Olgu tartışması, Makale tartışması, Dosya tartışması, Konsey, Kurs

“Uygulamalı Eğitim Etkinlikleri” (UE)

- Yatan hasta bakımı: Vizit, Nöbet, Girişim, Ameliyat
- Ayaktan hasta bakımı

“Bağımsız ve Keşfederek Öğrenme Etkinlikleri” (BE)

- Yatan hasta takibi
- Ayaktan hasta/materyal takibi
- Akran öğrenmesi
- Literatür okuma
- Araştırma
- Öğretme

ÖLÇME ARAÇLARI

✓ A. Özgün Sınavlar

- Çoktan seçmeli

- Kısa cevaplı
- Açık uçlu (yapılandırılmış yazılı veya sözlü)
- Çoklu seçmeli (CORE)
- Nesnel Yapılandırılmış Klinik Soru (OSCE)

✓ B. İşbaşı Sınavları

- “Temel Yetkinliklerin” değerlendirilmesinde kullanılan sınavlar
 - > Çok Merkezli Değerlendirme (360 Derece)
 - > Akran Değerlendirmesi (AD)
 - > Eğitici Değerlendirmesi (ED)
- “Klinik Yetkinliklerin” değerlendirilmesinde kullanılan sınavlar
 - > Mini Klinik Sınav (MiniKS)
 - > Dosya Başı Değerlendirme (DBD)
- “Girişimsel Yetkinliklerin” değerlendirilmesinde kullanılan sınavlar
 - > Girişimsel Uygulamanın Gözlenmesi (GUG)

5. EĞİTİM STANDARTLARI

5.1. Eğitici Standartları

EN AZ BİRİ EN AZ DOÇENT UNVANINA SAHİP EN AZ ÜÇ EĞİTİCİ BULUNMALIDIR

5.2. Mekan ve Donanım Standartları

YATAKLI SERVİS
KURUMDA SOLUNUM FONKSİYON TESTİ LABORATUVARI VE SFT CİHAZI
KURUMDA BRONKOSKOPİ LABORATUVARI (ÜNİTESİ)
KURUMDA ALERJİ LABORATUVARI
YILLIK TABURCU EDİLEN HASTA SAYISININ EN AZ 400 OLMASI
EN AZ YILLIK POLİKLİNİK HASTA SAYISININ 4000 OLMASI
KURUMDA UYKU BOZUKLUKLARI ÜNİTESİ
KURUMDA YOĞUN BAKIM BİRİMİ
KURUMDA SİGARA BIRAKMA ÜNİTESİ
KURUMDA PULMONER REHABİLİTASYON ÜNİTESİ
HASTA BAŞI MONİTÖRÜ (MERKEZİ SİSTEMLİ)
KURUMDA ULTRASONOGRAFİ CİHAZI
BRONKOSKOP
PLEVRA BİYOPSİ SETİ
DİFÜZYON CİHAZI
KURUMDA POLİSOMNOGRAFİ CİHAZI
KAPNOGRAF
BRONŞ PROVAKASYON TEST SİSTEMİ
NIMV CİHAZI VE AKSESUARLARI
PERFÜZÖR
KURUMDA İNVAZİV MEKANİK VENTİLATÖR
KURUMDA TRANSPORT VENTİLATÖR

6. ROTASYON HEDEFLERİ

ROTASYON SÜRESİ/AY	ROTASYON DALI
1 AY	ANESTEZİYOLOJİ VE REANİMASYON
3 AY	İÇ HASTALIKLARI
1 AY	GÖĞÜS CERRAHİSİ
1 AY	ENFEKSİYON HASTALIKLARI VE KLİNİK MİKROBİYOLOJİ
2 AY	KARDİYOLOJİ
1 AY	RADYOLOJİ
1 AY	TIBBİ ONKOLOJİ
1 AY	NEFROLOJİ
1 AY	ENDOKRİNOLOJİ VE METABOLİZMA HASTALIKLARI
2 AY	*YOĞUN BAKIM

26.10.2022'den itibaren geçerlidir.

TUKMOS, GÖĞÜS HASTALIKLARI ÇEKİRDEK MÜFREDATI, v.2.4.2

*Uzmanlık eğitimi verilen kurumda eğitim yetkisi olan Yoğun Bakım Uzmanlık Eğitimi Programı bulunması hâlinde Yoğun Bakım yan dal rotasyonunun eğitim alınan kurumda yapılması gerekmektedir. Uzmanlık eğitimi verilen kurumda eğitim yetkisi olan Yoğun Bakım Uzmanlık Eğitimi Programı yok ise, 31/12/2024 tarihi öncesinde uzmanlık eğitimini bitirecek olan uzmanlık öğrencilerinin, bu Yoğun Bakım rotasyonunu yapması zorunlu olmayacaktır.

Akciğer Kanseri ETT, A, K 2 4.2.1.1. olarak görülüyor. Kapsam Klinik Yetkinlik Düzey Eğitim yılı Yöntem yönünden baktığımızda, bu ana konunun sadece Vizitte öğrenildiği işaret ediliyor. Buna benzer pek çok başlık var. Konuyu, ÖĞRENME VE ÖĞRETME YÖNTEMLERİ açısından irdelediğimizde tek bir öğrenme konusuna irdelemek bana göre eksiklidir. Oysa TUKMOS tarafından önerilen öğrenme ve öğretme yöntemleri üçe ayrılmaktadır: Burada, “Yapılandırılmış Eğitim Etkinlikleri (YE)”, “Uygulamalı Eğitim Etkinlikleri (UE)” ve “Bağımsız ve Keşfederek Öğrenme Etkinlikleri (BE)” tarif edilmektedir. Bu başlığın öğrenilmesinde Üç önerilen öğrenme ve öğretme yöntemi de kullanılmaktadır. Aynı konu 2022 önerimizde, **AKCİĞER KANSERİ ETT, A, K 1 YE, UE, BE** etkinliği ile verilmektedir. 2022 önerisinin birden fazla öğrenme konusuna yönlendirdiğini görmekteyiz. Bana göre bu daha doğru bir yöntemdir.

Bir başka örneğe bakarsak;

Solunum Fonksiyon Testi (SFT) nasıl öğrenilir ve öğretilir?

SFT Laboratuvarı: Alt Yapı ve Donanım TT, A, K 1 4.1.2.

SFT Öncesi Hasta Hazırlanması TT, A, K 1 4.1.2.

Statik ve Dinamik Akciğer Volümleri TT, A, K 1 4.1.2.

Bronkoprovokasyon Testleri TT, A, K 1 4.1.2.

Difüzyon Testi TT, A, K 1 4.1.2.

Kardiyopulmoner Egzersiz Testleri (KPET) TT, A, K 1 4.1.2.

Reversiblite Testleri TT, A, K 1 4.1.2.

6 Dakika Yürüme ve Mekik Testleri TT, A, K 1 4.1.2.

Kan Gazı ve Oksimetri TT, A, K 1 4.1.2.

SFT Sadece, 4.1.2 ile yani, 4.1.2 Seminer ile verilmektedir. Seminerin tanımına baktığımızda,

Sık görülmeyen bir konu hakkında deneyimli birinin konuyu kendi deneyimlerini de yansıtarak anlatması ve anlatılan konunun karşılıklı soru ve cevaplar ile geçmesidir.

Sunumdan farkı konuyu dinleyenlerin de kendi deneyimleri doğrultusunda anlatıcı ile karşılıklı etkileşim içinde olmasıdır. Seminer karşılıklı diyalogların yoğun olduğu, deneyimlerin yargılanmadan paylaşıldığı ve farklı düzeylerde kişilerin aynı konu hakkında farklı düzeydeki sorular ile eksik yanlarını tamamlayabildikleri bir eğitim etkinliğidir.

Bana göre, Bu başlığın öğrenilmesinde Üç önerilen öğrenme ve öğretme yöntemi de kullanılmaktadır.

B)

7.4 Program Portföy Standartları İlgili uzmanlık dalında uzmanlık eğitimi yetkisi verilebilmesi için kurumun uzmanlık dalına özgü yıllık portföy sayılarına baktığımızda,

7.4.1. Poliklinik Sayısı 4000

7.4.2. Yatan Hasta Sayısı 500

7.4.4. Solunum Fonksiyon Testleri Sayısı 2000

.....
.....

7.5 Uzmanlık Öğrencisi Portföy Hedefleri ne baktığımızda,

Girişimsel yetkinlik kazanılması için (düzey-3, düzey-4. Düzey 3: Karmaşık olmayan, sık görülen tipik olgularda girişimi uygulayabilme düzeyini ifade eder. Düzey 4: Karmaşık olsun veya olmasın her tür olguda girişimi uygulayabilme düzeyini ifade eder.) belirlenen eğitim süresince hedeflenen portföy sayısı girişimsel yetkinlik tablosunun portföy hedefleri sütununda belirtilmiştir. Üniversite Hastanelerinin bu hedeflerle Uzmanlık Eğitimi vermesi mümkün değildir.

C)

Rotasyonlar

Taslak müfredatta:

Rotasyon dalları, süresi ve öğrenim hedefleri

Rotasyon Dalları	Rotasyon Süresi (Ay)	Önerilen Rotasyon Zamanı (Eğitim Yılı)
Yoğun Bakım	2	3
Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji	1	1
Kardiyoloji	1	2
Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon	1	2
İç Hastalıkları	4	1
Göğüs Cerrahisi	1	2

ROTASYON HEDEFLERİ

Rotasyon Süresi/Ay	Rotasyon Dalı
1 AY	Anesteziyoloji ve Reanimasyon
3 AY	İç Hastalıkları
1 AY	Göğüs Cerrahisi
1 AY	Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji
2 AY	Kardiyoloji
1 AY	Radyoloji
1 AY	Tıbbi Onkoloji
1 AY	Nefroloji
1 AY	Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları
2 AY	*Yoğun Bakım

Toplam: 14 AY

Yeni taslak Müfredatta, toplam rotasyon süresi 10 ay

2022 Müfredat Önerisinde, toplam rotasyon süresi 14 ay

Taslak müfredatta rotasyonlara,

Not: Fiziksel tıp ve rehabilitasyon eklenmiş, kardiyoloji 1 ay azaltılmış, tıbbi onkoloji, nefroloji, endokrinoloji ve metabolizma hastalıkları kaldırılmış, ya da bu üç branşa karşılık iç hastalıklarına 1 ay eklenmiş. Radyoloji ve anesteziyoloji ve reanimasyon kaldırılmış.

TGHYK na göre; UZMANLIK eğitim süresi 5 yıl olmalıdır. Bunun 2 yılı İç Hastalıkları ağırlıklı rotasyonlara ayrılmalıdır. Olmadığı takdirde; 4 yıllık uzmanlık eğitiminin hiç değilse bir yılı iç hastalıkları ağırlıklı rotasyona ayrılmalıdır.

Türk Toraks Derneği ve TGHYK YK Üyesi

Prof. Dr. Hayati BİLGİÇ

KAYNAKLAR

1. Türk göğüs hastalıkları çekirdek müfredat programı, Prof. Dr. Hayati Bilgiç, Antalya – 2007
2. TUKMOS, tıpta uzmanlık kurulu müfredat oluşturma ve standart belirleme sistemi, çekirdek müfredat hazırlama kılavuzu, v.1.1, 2013
3. Göğüs hastalıkları uzmanlık eğitimi sunumu, Prof. Dr. Hayati Bilgiç, TTD 17. Yıllık kongresi Antalya – 2014
4. TUKMOS, tıpta uzmanlık kurulu müfredat oluşturma ve standart belirleme sistemi, çekirdek müfredat hazırlama kılavuzu, v.2.1, 2016

Asistan Hekimlerin Eğitim ve Özlük Hakları Sorunları

Türk Toraks Derneği Asistan Komitesi olarak, özlük hakları ve uzmanlık eğitimi konularında yaşanan sorunları tanımlayıp çözüm önerileri üretmek ve uzmanlık alanımızın gelişimine katkı sunmak adına çalışmalarımızı sürdürmekteyiz. Bu amaçla geçtiğimiz yıl şube asistan temsilcilerimiz aracılığıyla ulaştığımız 65 eğitim kliniğine anket uyguladık ve artan asistan kontenjanlarının getirdiği olumsuz etkilerin yanı sıra fiziki şartlar ve altyapının da uygun bir eğitim ortamı sağlamadığını gözlemledik (1). Bu yıl ise ulaştığımız 61 göğüs hastalıkları kliniğinden edindiğimiz bilgiler çerçevesinde son 3 yılda her 10 asistandan birinin olumsuz çalışma ve eğitim koşulları nedeniyle istifa ettiğini tespit ettik (2). Bunların yanında ÖSYM tarafından paylaşılan veriler TUS'ta son 3 yılda göğüs hastalıkları uzmanlık alanına yerleştirme puanlarının giderek düştüğü gerçeğini gözler önüne sermektedir (3). Göğüs hastalıkları uzmanlık eğitiminde son durum ve istifalar hakkında daha detaylı inceleme için çalışmalarımıza devam etmekteyiz.

Özetle; söz konusu olumsuz eğitim ve çalışma koşullarının ivedilikle düzeltilmemesi hâlinde gerek uzmanlık alanımız gerekse ulusal akciğer sağlığında yaşanan tahribatın kalıcı olacağı görülmelidir. Bu yıkıcı sonu önlemek amacıyla Türk Toraks Derneği Asistan Komitesi olarak, bazı ana başlıklar altında uzmanlık eğitimi sürecinde tespit ettiğimiz sorunları ve çözüm önerilerimizi sunmak istiyoruz.

Uzmanlık Eğitiminin Pratikteki Sorunları

Çekirdek eğitim programlarının uygulanmadığı kurumlarda asistan hekim kadrolarının açılması ve kadro sayılarının artması klinik pratikte ve girişimsel işlem yeterliliğinde gerilemeye neden olmaktadır. Zaten bu durum, birçok branştan asistan hekim ve eğitim sorumlusu hocaların bildiği ve ifade ettikleri bir durumdur.

Göğüs hastalıkları uzmanlık pratiğinde poliklinik pratiğinin eğiticilerin gözetimi olmaksızın uygulanması, özellikle sağlık hizmetinin ön planda olduğu eğitim araştırma ve şehir hastanelerinde asistan hekimlerin en büyük sorunlarından biridir. Bu durum hukuki sorunlara yol açma potansiyeli olmasının dışında sayı yönünden yetersiz eğitim görevlisi ve uzman kadrosunun olduğu kliniklerde poliklinik hizmet yükünün hemen tamamıyla asistan kadrosunun üzerinde kalmasına yol açmaktadır. Oysa unutulmamalıdır ki, asistan hekimlerin klinikte istihdam edilmesinin temel gerekçesi hizmet sunmak değil, o alanda eğitim almaktır.

Öte yandan bronkoskopi başta olmak üzere pek çok girişimsel işlemler, birçok klinikte yeterli sayıda vakada ve eğitici gözetiminde gerçekleştirilememektedir. Birçok klinikte tek cihaz bulunması ve bir günde yapılan vaka sayısının az olması nedeniyle asistan hekimlerin bu alanda kendilerini geliştirmeleri zorlaşmaktadır. Birçok merkezde EBUS cihazının bulunmaması, asistan hekimlerin bu alanda beceri kazanmalarını önlemektedir. Ayrıca pek çok merkezde transtorasik iğne ince aspirasyon biyopsisi ve

hatta torasentez işlemlerinin girişimsel radyolojiye yönlendirilmesi göğüs hastalıkları alanındaki asistan hekimlerin eğitimini sekteye uğratmaktadır.

Solunum yoğun bakım ünitesine sahip olmayan hastanelerde ise yoğun bakım konusunda teorik ve pratik eğitimlerin yetersiz kalması önemli bir gerçektir. Türkiye'deki göğüs hastalıkları eğitim kliniklerinden pek çoğu solunum yoğun bakım ünitesine sahip değildir ve bu merkezlerde eğitim alan asistan hekimler yoğun bakımdaki klinik pratikten eksik kalmaktadır. Başka merkezlerde rotasyon yapılarak sorunun aşılması da asistan hekimlerin önüne sürekli çıkan/çıkartılan idari sorunlar nedeniyle güçleşmektedir. Bununla birlikte bazı eğitim merkezlerinde ise bu sorununun tam tersi biçimde solunum yoğun bakım ünitesi adı altında üçüncü basamak hizmetinin sürekliliğinin sağlanması için göğüs hastalıkları asistanları tanımlanmış sürelerinden daha uzun süre yoğun bakımlarda rotasyon yapmak zorunda kalmaktadırlar.

Çekirdek eğitim programı revizyonu hakkında değerlendirilmeler devam etmekle birlikte yayınlanan son programda alanımız için 12 aylık bir dış rotasyon süreci tanımlanmıştır. Uzmanlık eğitimimizin çeyreğine denk gelen bu eğitim süreci ne yazık ki birçok klinikte kağıt üstünde kalmakta ve aktif rotasyon yapılmamaktadır. Alanımızın iç hastalıkları alanıyla yakın ilişkisi ve hasta popülasyonumuzun çoğunun komorbid yaşlı hastalar olduğu dikkate alındığında dış rotasyonların süre ve nitelik açısından yeterli bir düzeyde yapılmıyor olması ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim saatlerinin bazı kliniklerde poliklinik baskısı yüzünden sekteye uğraması, yapılabildiği kliniklerde ise öğle arası gibi dinlenme saatlerine "sıkıştırılması" da üstünde durulması gereken bir diğer konudur. Özellikle eğitim araştırma ve şehir hastanelerinde uzmanlık öğrencisinin bir hocasından ders dinleyebilmesi bir lüks hâline gelmiştir. Üzücü olsa da bir gerçeklik olarak ifade etmek gerekir ki, birçok

kliniğe düzenli bir eğitim programı bulunmamaktadır. Uzmanlık eğitiminde asistanın da kendi araştırma ve okumalarını yapması gerekliliği elbette tartışılmaz bir gerçektir ancak bu tamamlayıcı nitelikte ve bağımsız öğrenme zemininin yaratıldığı biçimde olmalıdır. Eğitim programı her eğitim yılının başında hazırlanacak bir program ile ihtiyaçlara göre şekillendirilmeli, öğretim üyesi dersi – asistan sunumu dengesi gözetilmeli, dinlenme saatlerine sıkıştırılmadan ayrı bir eğitim saati organize edilmelidir. Ayrıca program dahilinde yapılacak derslere ön okuma yapılarak gelinebilmesi verimi artıracaktır. Bu nedenle temel eğitim metinleri ulusal çapta tanımlanmalı ve tam metin erişime sunulmalıdır.

Uzmanlık eğitimi, iç ve dış rotasyonlarındaki pratik uygulamaları ve teorik eğitimleriyle bir bütündür ve eğitim veren kliniklerin çekirdek eğitim programındaki yetkinlikleri uzmanlık öğrencisine kazandırması adına uygun koşulları sağlaması şarttır. Akreditasyon belgesi alan klinikler de dahil olmak üzere kliniklerin daha sık gözden geçirilmesi, eğitim ve çalışma koşulları açısından eksik ve sorunların erken tespiti ve bu sayede sürekli gelişimlerinin sağlanması gereklidir.

Uzmanlık Eğitiminde Akademik Desteklerin Yetersizliği

Asistan hekimler, Avrupa/Amerika diploması gibi uluslararası uzmanlık yeterlilik diplomaları için girilmesi gereken sınavlara (HERMES/ABIM gibi) uzmanlık eğitimlerinin son 6 ayında girebilme hakkına sahiptirler. Üstelik bu diplomalar akademik yeterlilik için bazı kliniklerde dikkat edilen faktörlerdendir. Fakat bu sınavların başvuru ücretleri -güncel kur oranları da düşünüldüğünde-, asistan hekim maaşları ile ödenmesi güç hâle gelmiştir. Göğüs hastalıkları asistan hekimlerine uluslararası yeterlilik diplomalarına sahip olabilmek için sınav ücretleri konusunda akademik destek/katkı payı verilmesi, fırsat eşitliği sağlanması ve bu konuda motive edilmesi oldukça önemlidir.

Uluslararası bilimsel ve klinik uygulamaları takip etmek mesleki gelişimin göz ardı edilemez bir parçasıdır. Yurtdışı bilimsel toplantı, kurs, staj gibi eğitim aktivitelerinde asistan hekimlere burs sağlanması ya da yol/konaklama desteği verilmesi bilimsel ve mesleki gelişim için pek çok asistana kolaylık ve motivasyon sağlayacaktır.

Akademik yeterlilik kriterlerinden bir diğeri de iyi bir yabancı dil düzeyine sahip olmaktır. Gö-

güs hastalıkları asistanlarının, gelecekte akademik hayatta var olabilmeleri için aranan İngilizce düzeyi için eğitimde fırsat eşitliği olmalıdır. Bu bağlamda mesleki derneklerin/örgütlerin sağlayabileceği maddi olarak da ulaşılabilir bir ücret karşılığında düzenlenebilecek sertifikalı tıbbi İngilizce/akademik İngilizce kursları akademik yolda ilerleyecek asistan hekimler için eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacaktır.

Akademik toplantılara katılım olanağı da asistan hekimlerin kadroları ile ilişkili olarak farklılık göstermektedir. 2022 yılı öncesi üniversite hastanesinde YÖK kadrosunda bulunan asistan hekimler akademik izin için kurumuna başvurmak zorundadırlar. Üniversite kadroları da SBA (Sağlık Bakanlığı Adına) kadrosu adı altında kontenjan açmakta ve asistan almaktadır. Bu uygulamadan önce YÖK kadrosu ile yerleşen asistan ile ondan sonra gelen SBA kadrosu ile gelen asistan aynı üniversitenin kliniğinde çalışmalarına rağmen akademik izin hakları konusunda farklılık mevcuttur; SBA kadrosu ile gelen asistanlar için akademik izni sınırlayan genelge ektedir(4). Eğitim ve araştırma hastanelerinde SBA kadrosuna bağlı bulunan asistan hekimlerin ise hastanelerin iş yükü ve hizmet odaklı işleyen yönetim sebebiyle izin kullanım hakları sınırlandırılabilen ve bu durum akademik gelişimde fırsat eşitsizliği yaratmaktadır.

Uzmanlık Eğitiminde Mobbing

Hekimlik sadece var olan bilgileri ezberleyip söylemek değildir. Aksine edinilen bilginin nasıl, nerede ve ne şartlarda kullanılması gerektiğinin tecrübe ile yaşanarak ve bu süreçte önceki kuşaklardan edinilen birikimin üstüne konularak devam edilen uzun bir yoldur. Bu bağlamda asistan eğitimi, “bilişsel çırak” ilişkisi olarak adlandırılabilen, eğitim sorumlusu hekimin ve/veya kıdemli asistan hekimin sosyal bir ortamda bilgi birikimi ve sanatını sonrasına aktarmasıdır.

Öte yandan asistanlık; süreç olarak zorlu çalışma şartları ve yoğun nöbet düzeni olan bir

dönemdir. Bu süreçte, kıdemli olarak nitelendirilen daha tecrübeli hekimlerin yeni göreve başlamış meslektaşlarına tecrübesizliklerini de göz önünde bulundurarak -kendilerinin de aynı yolda yürümüş olduğunu hatırlayarak destek olması önemli unsurlardan bir tanesidir. Fakat, mental sağlığın önemini herkes tarafından daha iyi anlaşıldığı günümüzde ne yazık ki çoğu klinikte mobbing olarak bahsettiğimiz zorbalık yaşanmaktadır. Hiyerarşik açıdan “yukarıdan aşağıya” yönelecek biçimde, bir meslektaşıyla temas ettiğini ihmal ederek, yeri geldiğinde birey olduğunu dahi unutarak muhatabının özsaygısını incitmeye ve yok etmeye yönelik adeta düşmanlığa ulaşan tutumlar sergilenmektedir. Üzücü olan tüm bu tutumlar “Bize de böyle davranıldı, sen de böyle yapmak zorundasın” yaklaşımı ile meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Sergilenen bu tutum, hekimlik mesleğinin başlarında olan bizlerin ideallerini ve çalışma şevklerini yok etmektedir. Uzmanlık eğitiminin devam ettiği süreç, eğitime başlandığında hayalleri olan gencecik hekimlere zaman içerisinde insan olduğu dahi unutturup kendi “keyifleri” nasıl isterse ona göre davranılan kişiler hâline getirmiştir. Pek çok asistan, yemek yemek, tuvalete gitmek, dinlenmek gibi temel insan haklarından -dayanıklılığının sınırlarını zorlayabilmek amacıyla- “çömez” olduğu gerekçesiyle mahrum bırakılmaktadır. Duygusal ve fiziki açıdan yoğun stres ve yük altında bırakılan genç meslektaşlarımız, ideallerinden vazgeçerek istifa etme hatta kendi yaşamlarına son verme noktasına gelmektedir.

Gelinen aşamada ivedilikle belirli periyotlarda asistan hekimlerin ruhsal durum muayeneleri, eğitim verenlerin eğitimi verebilmek için hem duygusal hem teorik açıdan kalifiye olduklarını gösteren değerlendirilmeler yapılmalıdır. Her klinik sadece asistanlık eğitimi açısından değil, düzen ve davranış biçimleri yönünden de denetlenmelidir. Öte yandan eğitim kliniklerinin akredite olması, orada çalışan hekimlerin ruhsal sağlıkları yönünden güvence sağlamamaktadır. Bu nedenle akreditasyon değerlendirme süreçlerinde mobbing konusu ayrı bir başlık

altında ve temel bir kriter olarak dikkate alınmalıdır.

Asistan Hekimlerin Kadro ve Kuruma Bağlı Özlük Haklarında Güncel Durum

Üniversitelerde Çalışan Asistan Hekimlerin Özlük Hakları:

- Tıpta uzmanlık konusunda birçok değişikliğin olduğu 2022 yılı öncesinde üniversitelerde tıpta uzmanlık eğitimi almakta olan asistan hekimlerin tamamı YÖK kadrolarında iken, 2022 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından duyurulan 'Beyaz Reform' sonrasında üniversitelerde sürdürülen uzmanlık eğitimi yalnızca SBA kadroları ile mümkün hâle getirilmiştir. SBA kadroları, üniversitelere değil Sağlık Bakanlığına bağlı kadrolardır ve TUS kılavuzunda "Sağlık Bakanlığı Adına Tıp Fakültesi Kadroları" olarak açıklanmaktadır. Ancak her ne kadar bu kadrolar Sağlık Bakanlığına bağlı olsa da bu kadrolara yerleşen hekimler asistanlık eğitimlerini YÖK'e bağlı üniversite hastanelerinde tamamlamaktadırlar. Bu bağlamda SBA kadrosuna yerleşen hekimler, üniversite hastanelerinde görev yapıyor olsalar da 657 sayılı memuriyet yasasına bağlıdırlar ve bu kadro bir memuriyet kadrosu olduğu için usullü istifa durumunda 6 ay, usulsüz istifa durumunda

12 aylık memuriyete geri dönülememektedir.

- Üniversitelerde bir diğer önemli kadro ise Yabancı Uyruklu Kontenjanları (YBU) çerçevesinde eğitim hakkı kazanan yabancı uyruklu asistan hekimlerdir. YBU kadrosunda olan asistanların eşit iş yapmalarına rağmen ana maaşlarının düşüklüğü ve ek ödemeden faydalanamamaları eşitsizlik yaratmakta olup birçok tekil örnekte hukuki itirazları kabul edilmektedir.
- Ayrıca asistan hekim ücretlerinin yarısına yakını oluşturulan ek ödeme (eski adıyla performans dayalı ödeme) çalıştıkları üniversite bütçesinden ödenmektedir. Ek ödemeyi oluşturan taban ödeme sabit olsa da teşvik ek ödemeler kurumlar arası oldukça değişkenlik göstermekte ve kurum bütçeleri farkı sebebiyle üniversite kadroları açısından ciddi bir dezavantajlı durum söz konusu olmaktadır.

Vakıf Üniversitelerinde Çalışan Asistan Hekimlerin Özlük Hakları:

- Vakıf üniversiteleri, asistan hekimlerin YÖK kadrosunda yerleşerek tıpta uzmanlık eğitimi aldığı ve vakıf üniversitesi hastanesinde asistan hekim olarak çalıştığı bir işleyişe sahiptir. Bu kadrolarda çalışan asistan hekim-

ler 657 sayılı yasaya bağlı değildirler. Eğitim aldıkları ve hizmet sundukları vakıf üniversitesi tarafından ödenen asistan maaşları kamu üniversitelerinden düşüktür. Ayrıca kamu eğitim kurumlarındaki asistanların yararlandığı ek ödemededen de faydalanamamaktadırlar. Maaş ve ek ödeme yönünden dezavantajlı olmaları yetmezmiş gibi Cumartesi günü mesai yapmak zorunda olmaları da diğer bir sorundur.

Sağlık Bakanlığına Bağlı Eğitim Araştırma Hastaneleri (EAH) ve Şehir Hastanelerinde Çalışan Asistan Hekimlerin Özlük Hakları:

- Sağlık Bakanlığı'na bağlı EAH ve şehir hastanelerinde çalışan asistan hekimler EAH kadrosunda, Sağlık Bilimleri Üniversitesi'ne bağlı araştırma görevlileri ve Sağlık Bakanlığı'na bağlı asistan hekim olarak ikili bir kimliğe sahiptirler. Bu kurumlarda sağlık hizmetleri Sağlık Bakanlığı, eğitim hizmetleri Üniversite tarafından yönetilir. Üniversitenin Eğitim ve Araştırma Hastaneleri'nde açtığı kadrolara atananlar sicil, özlük ve diğer hak ve sorumlulukları açısından YÖK'e bağlı iken sağlık hizmeti sunumu açısından başhekiye karşı sorumludur (5). Öte yandan hızla yaygınlaşan ve eğitim sürecini derinden etkileyen yapısı nedeniyle şehir hastanelerini özel olarak ele almak gereklidir.

Şehir Hastaneleri

Şehir hastaneleri, sağlık hizmet sunumunda niteliği artırmayı hedefleyen ve işleyişi itibarıyla uzmanlık eğitiminde niteliği geri planda bırakan kurumlardır. Ne yazık ki bu hastanelerin organizasyon ve işleyişini belirleyen temel unsur sağlık hizmeti aracılığıyla kurumun ticari gelirini artırmak unsur olarak belirlendiği için bu yaklaşım eğitim başta olmak üzere her alanda kendisini belirleyici biçimde hissettirmektedir.

Şehir hastanelerinde yaşanan sorunları, mekânsal-istihdama dayalı, eğitimsel sorunlar ve ücret durumları olmak üzere üç başlık altında toparlamak mümkündür.

Şehir Hastanelerinde Mekânsal ve İstihdama Dayalı Sorunlar:

- Mekân Yönünden: Fiziki açıdan geniş bir alana yayılması nedeniyle birimler ve bölümler arasında konsültasyonlar başta olmak üzere ulaşım açısından ciddi zorluklar mevcuttur. Ayrıca son yıllarda artan kadrolara kıyasla hekimlerin çalışma ve dinlenme odaları yetersizdir.
- Hekim Dışı Sağlık Çalışanları Yönünden: Poliklinik ve servislerde tıbbi sekreterlerin bulunması olumludur. Ancak temizlik ve taşıma personel hizmetlerinin taşeron istihdamla sağlanması hastane düzenini bozmakta ve hastane içi enfeksiyon riskinde artışa yol açmaktadır. Ayrıca nöbet koşullarında hekim dışı sağlık çalışanlarının sayı ve iş tanımına dayalı eksikler mevcuttur.
- İş Yükü Açısından: Diğer hastanelerde olduğu gibi artan hasta yüküne bağlı olarak muayeneye ayrılan sürenin yetersizliği ciddi bir sorundur. Ancak genellikle bu hastanelerde uygulamaya konulan "mesai dışı poliklinikler / gece poliklinikleri" iş yükünü ağırlştırırken, eğitim ortamını tahrip etmektedir.
- "Mesai Dışı Poliklinikler / Gece Poliklinikleri": Bu poliklinikler branşlar arası değişiklik göstermekle beraber 17:00-22:00 arasında yapılan randevulu polikliniklerdir. Bilindiği üzere yakın bir zaman önce Bilkent Şehir Hastanesi Başhekimliği tarafından hastane bünyesinde randevusuz hasta bakılabilmesi için belirli bölümlere -dahiliye, genel cerrahi, ortopedi, KBB, göz, dermatoloji- acil servise yakın bir alanda gece poliklinikleri açıldı. Acil bir gereksinimi olmayan elektif hastalara dünyada gözlenmediği üzere 16:00-24:00 saatleri arasında böylesi bir uygulamaya gidilmesi bu polikliniklerde hizmet sunan asistanların iş yükünü artırmasının yanı sıra diurnal ritmini ve mesai dışı yapılması gereken gündelik işlerin ve bağımsız öğrenmenin aksamasına neden oldu. Ancak bu polikliniklere hastane idaresi tarafından beklenen hasta başvurusu olmadığı ya da

çeşitli nedenlerle hasta yönlendirilmediği için polikliniklerde görevli asistan hekimler hedeflenin aksine ayaktan randevusuz hasta bakmak yerine yatan hastalara elektif konsültasyon hizmeti sunmak zorunda kaldılar. Plansız yapılan bu düzenlemenin asistan hekimler üzerinde olumsuz etkisinin yanı sıra ertesi iş günü nöbet olmadığı için izin de kullanamadılar. Her ne kadar an itibarıyla alanımız için “mesai dışı / gece” yapılan bir poliklinik olmasa da söz konusu çalışma biçiminin yaygınlık kazanması konusunda endişelerimiz mevcuttur.

Şehir Hastanelerinde Eğitimsel Sorunlar:

- Eğitim alt yapısı ve eğitici sayısının karşılamayacağı oranda yüksek asistan kontenjanları mevcuttur. Şehir hastanelerinin ivedikle aşağıdaki soruları temel alan bir değerlendirme sürecinden geçmesi gereklidir:
- Programda yeterli eğitici var mı ve gereksinim olduğunda eğitimcilere ulaşım kolay mı?
- Eğitim etkinlikleri öğle saatleri dışında 09:00-16:00 saatleri arasında gerçekleştiriliyor mu?
- Tanımlı bir program üzerinden eğitici tarafından eğitim etkinliği yapılıyor mu?
- Asistan hekimlerin seminer ve literatür sunumları var mı?
- Girişimsel, yoğun bakım, allerji ve uyku konularında yeterli teorik ve pratik beceri veriliyor mu?
- Hastane bünyesinde mortalite toplantıları yapılıyor mu?
- Tez konusu asistanlığın ilk yarısında belirleniyor mu? Tez araştırması için imkânlar yeterli mi? Tez danışmanı ile birlikte kesintisiz 6 aydan uzun süreli birlikte çalışma dönemi mevcut mu?
- Tez dışında araştırma projelerine katılım olanakları mevcut mu?
- Eğitim dönemi boyunca her asistan için asgari 1 kez ulusal kongreye katılım tanımlanmış mı?

Şehir Hastanelerinde Ücret Durumu:

- Şehir hastaneleri asistanlarının ana maaşı ve taban ek ödemeleri sabit olmakla beraber teşvik ek ödeme miktarları kurumların bütçeleriyle bağlantılı olarak kamu üniversiteleri ve diğer EAH'lara oranla avantajlı oldukları görülmektedir.

Sonsöz

Herhangi bir alanda “uzman” olabilmek için gereken eğitim programı hakkında uzun süreli düşünme ve planlama yapmak ve daha önemlisi programı sürekli geliştirmek gereklidir. Ülkemizin çok kıymetli hekimleri ve öğretim üyeleri bulunmakla birlikte son yıllarda sağlık alanındaki sorunlar nedeniyle yetkin eğitim kadrolarından özel sektöre yoğun bir geçiş yaşanmaktadır. Bu nedenle eğitici sayısı eksikliği ve kurumlardaki fiziki yetersizlikler nedeniyle eğitim ihtiyacının karşılanmasında ciddi sorunlar mevcuttur. Daha önemlisi sağlık hizmet alanında artan hasta yükü pek çok eğitim kurumunda sürdürülen uzmanlık eğitimini derinden sarsmıştır. Gelineen noktada eğitim süreçlerinin çok daha etkin ve yakın biçimde gözden geçirilmesi, çekirdek eğitim programının eksiksiz hayata geçirilmesi, bu çerçevede asistan karnelerinin uygulamaya konulması, eğitim kurumlarının değerlendirilmesi ve denetlenmesi elzemdir. Aksi durumda yakın gelecekte kalifiye olmayan göğüs uzmanlarının ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Saygılarımızla

Türk Toraks Derneği Asistan Komitesi

Yararlanılan Kaynaklar ve Ekler:

1. Türkiye’de Uzmanlık Eğitimi Veren Göğüs Hastalıkları Kliniklerinin Mevcut Durumu, TTD 26.Yıllık Kongresi Sözlü Sunumu
2. Türkiye’de Göğüs Hastalıkları Eğitimi Veren Kliniklerin Son 3 Yıldaki İstifa Sayıları Tablosu (beyana esas)
3. osym.gov.tr
4. https://www.tdb.org.tr/tdb/ek/Saglik_Bakanligi_89432283-045.01.pdf
5. https://sbu.edu.tr/FileFolder/Dosyalar/226a44f5/2020_12/tuek2017-c7cf76de.pdf

Jenerasyon Değişirken Tıp Eğitimi Yaklaşımı da Değişmeli midir?

GİRİŞ

Bu konu; aslında sıkça bahsedilen, benim için bir asistan hekimin şu sözleri üzerine daha da düşünerek araştırdığım bir konu: “Hocam; nöbetler, nöbet sonrası yorgunluk ve sosyal medya dikkatimizi öyle çok dağıtıyor ki... Okumak ve öğrenmek artık sizin zamanınızdaki gibi kolay değil!”

Aslında haklılık payı vardı bu sözlerin. Teknolojinin günlük hayatımıza bu denli nüfuz etmediği “bizim zamanımızda” dikkat dağıtıcı daha az unsur vardı. Dahası; pek çok sebeple karmaşıklaşan sağlık sistemi ve gelecek kaygıları düşünüldüğünde bugüne kıyasla umutsuz olmak için daha az somut neden bulunmaktaydı. Nöbet sonraları hastanede devam etmek zaten evimizde gibi hissettiriyordu. Kalabalık vizitler sonrası, hastaların tartışılması için filmleri sıralamak ve negatoskopa asmak, kirli dosyalarla boğuşmak çok eğlenceliydi. Bilgisayar ekranına daha az ‘zorunlu’ kalmak; tedavileri ‘tedavi kağıdı’na yazabilmek bizi daha çok motive ediyordu sanki. Her evde internet yoktu, akıllı telefonlar yoktu...

Bugün iş hayatında yeni nesiller yerlerini alırken; tıp eğitiminde hasta hayatı ve toplum sağlığı gibi taviz verilemez gayeler ve kolay değiştirilemeyecek hiyerarşi süregelmektedir.

Fatma TOKGÖZ AKYL

Tıp Doktoru

Göğüs Hastalıkları Uzmanı

Akademisyen

Yedikule Göğüs Hastalıkları ve

Göğüs Cerrahisi EAH

TTD Toraks Bülteni Editör Yard.

fatmatokgoz86@gmail.com

Bugün; şartları ve ortamı bizimkinden farklı; biraz daha yorgun, biraz daha umutsuz “genç hekimler” ile birlikteyiz. Peki onların bizlerden farklı davranışlarını, eğitim sırasındaki mobil telefon kullanımını örneğin; onları “öteki”leştirmeden; değişen dünya ve değişen jenerasyon çerçevesinde nasıl karşılamalıyız?

Jenerasyon Sınıflaması Yalnızca Bir İndirgeme midir?

Kuşaklar sınıflaması aslında bizleri eşitsizliğin ve toplumsal sorunların çözümünden alıkoyma riski olan genellemeler içerir.

Daha iyi eğitim çerçevesi için bize kılavuzluk edecek iki hedef vardır: i) öğretilenin konusu, ii) öğrenmenin bağlamı: yani bireyleri başarılı kılacak koşulların sağlanması.

Kuşakları anlayıp reformlar için kılavuz olarak kullanacak yaş gruplarının ötesinde; koşulların iyileştirilmesi, bireyler, eşitsizlikler, farklılıklar da tartışılmalıdır. Ancak ‘yarının şekillenebilmesi için bugün yapabileceklerimiz’ jenerasyon tanımı ve yaklaşım değişiklikleri ile sınırlı gibi görünmektedir.

Aslında bu konu, tüm dünyada tartışılmaktadır: ‘Tıbbın geleceği’ için değişen çağ ve değişen jenerasyon için tıp eğitimi yaklaşımı da değişmeli midir?

Çoklu-Jenerasyona Genel Bakış

Kuşaklar, esasen, özel hayata ve iş hayatına olan bakışları ile beklentileri bakımından farklılaşır. Bunun en önemli nedeni kuşakların yetiştiği şartlardır. Bu sınıflamada kuşaklar keskin ayrımlarla vurgulanmış olsa da; doğum yılından bağımsız olarak sosyo-ekonomik, kültürel ve tarihsel kaynaklı eşitsizlikler, ihtiyaçlar ve beklentiler farklılık gösterebilir. Dolayısıyla genel yaklaşım bakımından bir bütün olarak ele alınsa da eğitimin bireysel ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Tablo 1’de kısaca özetlenen jenerasyonlar incelendiğinde; bugün iş hayatımızda, en az dört jenerasyonun bir arada çalışmakta olduğunu fark edebiliriz.

Yarının öğrencileri: Y v Z?

Günümüzde en fazla tartışılan Y ve Z kuşaklarıdır.

Y kuşağının en çarpıcı özelliği dijital kapasitelerinin yüksek olması, kesintisiz çevrimiçi hayat tarzlarıdır. Bu kuşak, TV ve gazeteden uzaktır. Uzaktan öğrenmeye, internet/video gibi araçlar başta olmak üzere “deneyimsel öğrenme”ye (*experiential learning*) yatkındır. Zorlayıcı, yeteneklerini artıran işverenleri benimserler.

Çalıştıkları yerlerde mentor bulabilmeye önem verirler ve beklentileri karşılanmadığında iş bırakmaktan çekinmezler. Bu kuşak için iş - yaşam dengesi söz konusu değildir; iş ve hayatı birbirinin kesintisiz devamı olarak görürler.

Z kuşağı; Y kuşağından daha da fazla çevrimiçi yaşamaktadır; henüz ilkokuldayken pek çoğu internet siteleriyle angajedir. Z kuşağı küresel öğrenme olanaklarından yararlanma vizyonuna sahiptir. Deneyimsel öğrenme araçları bakımından ciddi kaynaklara sahiptir.

Bu kuşak; ayrıca üniversite eğitimi yerine direkt iş bulmaya da meyillidir. Bunda en önemli etken ise artan finansallaşmanın bu nesli artık bir hayli zorlamasıdır. Üniversite eğitiminin maliyeti önceki kuşaklara nazaran Z kuşağı için daha da artmıştır.

Z Kuşağı’nın Tıp Eğitimi: Fırsatlar ve Zorluklar

Peki son kuşağın tıp eğitiminde ne tip öneriler öne çıkmaktadır?

Bu kuşak ebeveynleri tarafından övülmeye alışkın olduklarından hızlı ve sık geribildirimlere (*feedback*) önem verirler.

Yeni jenerasyonlarda “gaye” ve “amaç” gibi idealler eskiye kıyasla daha ön plana çıkmaktadır. Artık süreçler ve formal zorunluluklar; bir ideal olmadan anlam ifade etmemektedir.

Kuşaklar ilerledikçe, eğitimin merkezinde iletişimin önemi daha da artmıştır. Yeni jenerasyon daha düz organizasyonları ve az hiyerarşiyi tercih etmekte; klasik departman ayrımları gibi sınırlar yerine çoklu-disiplinlilik ve grup

Tablo 1: Beş Jenerasyon/Kuşak ve Özellikleri

Jenerasyon	Doğum yılları	Yaklaşık yaşlar (2024)	Önemli olaylar	Özellikleri	Öncelikleri & Benimsedikleri değerler
Sessiz kuşak/ gelenekçiler	1946 öncesi	>80	Dünya Savaşları Büyük Buhran elektrik	Otoriteye oldukça saygılı Çalışkan Disiplinli, sadık Riskten kaçınan Yardımlaşma duygusu yüksek Mali yönden tutucu	Becerilerini devam ettirmek ve sağlık
Bebek patlaması kuşağı	1946-1964	60'lar ve 70'ler	Soğuk Savaş, iki-kutuplu dünya Ay'a insan gönderimi TV	Yüksek refah Rekabetçi İşe bağımlı Teknolojiye mesafeli Takım çalışmasını seven Sadık, hırslı	Emeklilik endişeleri
X kuşağı	1965-1980	40'lar ve 50'ler	Körfez Savaşı ve Petrol Krizleri Stagflasyon Bretton Woods'un sonu Parasalcılığın yükselişi AIDS	Şüpheli-kaygılı Topluma duyarlı Otoriteye güvensiz Değişken sadakat duygusu Teknolojiye düşük ilgili	İş - hayat dengesi
Y kuşağı	1981-1996	30'lar ve 40'lar	İnternet Küreselleşme 11 Eylül	Teknoloji yerlisi İyimser Eğitim seviyesi yüksek Aileyi önemseyen Bağımsızlığa önem veren Kültürel çeşitliliğe saygılı	Farklılığı ve iz bırakmayı öğrenmek Başarmak
Z kuşağı "generation me"	1997 ve sonrası	<25	Mobil teknolojiler Sosyal medya Yapay zekâ Elektrikli araçlar	Teknoloji ile doğan Yaratıcı Çoklu-işe yatkın Çokyönlü Sürekli çevrimiçi yaşayan Bireyci Akılcı, idealist Muğlaklığı sevmeyen Formal iletişimde eğitime ihtiyaç duyan	Anlamlı ve iz bırakan işler Amaç-odaklı Bağımsız çalışma Yenilik/inovasyon ve rutinden kaçış

çalışmalarını benimsemektedir. Dolayısıyla bu sınırlara alışkın yetişen önceki nesiller ve deneyimli büyükler taviz vermek durumundadır.

Son derece zeki bireyleri içeren bu kuşak için eğitim ve eğlencenin bir bileşimi tercih edilebilir. Belirli bir çerçeve kapsamında ilerlemek, aktif öğrenme potansiyellerini daha fazla ortaya çıkaracaktır. Açık, anlaşılır yönlendirmeler daha sağlıklı sonuç verebilecektir. Bu kuşak muğlaklıktan hoşlanmaz. Ne var ki komplike durumlarda karar verebilmeyi öğrenmeleri de şarttır. Dolayısıyla karar vermenin her zaman kolay olmadığını öğretmek, bazı durumlarda inisiyatif almanın kaçınılmaz olduğunun bu nesile aktarılabilmesi önemlidir.

Yeni jenerasyon koçluk ve mentorluğa önem vermektedir. Randevulu ve planlanmış iletişim ve danışma oturumlarından ziyade ihtiyaca göre spontan ve sürekli iletişimden yanadırlar. Hızlı karar vermeye yarayan ve birlikte çalışmayı geliştiren bu tarza alışmak gerekecektir.

Yeni nesillerde “sabır” giderek kıtlasmaktadır. Oysa biliyoruz ki, cevaplara hemen ulaşmak ve sık etkileşim her zaman verimli çıktılar üretmemektedir. Dolayısıyla, gençlere bir tür “mikro-menajer”lik yapmak gereği doğabilir. En çok da ebeveynlerinden ve erken eğitim hayatında bu tür ilgi ve yakın alaka ile büyüyenler için...

Z kuşağına yönelik eğitiminde potansiyel yenilikler bakımından; mobil cihazların, sosyal medya ağlarının eğitim süreçlerine daha fazla entegre olması, simülasyon ve interaktif öğrenme süreçlerinin öğretim tekniklerine eklenmesi önerilmektedir.

Motivasyon, destek ve pozitif yaklaşım onlar için son derece önemlidir. Elbette bu tür bir eğitim yaklaşımı önceki jenerasyonlar için zorluklar barındırır. Ancak öğrenmenin karşılıklı olduğunu ve her adım çabanın bizlere ve toplumumuza pozitif döneceğini unutmamamız gereklidir.

Branşların yanında “öğrenme grupları”nın oluşturularak farklı uzmanlıkların sinerjilerinin ortaya çıkarılması, bilgisayar temelli performans ölçümleri de düşünülebilir. Çeşitliliğin desteklenmesi, pratik uygulamaya ağırlık verilmesi gibi öneriler öne çıkmaktadır.

Sonuç

Jenerasyon değişiminin birçok yaklaşımda yenilikler gerektirdiği aşikârdır. Evet; çoklu-jenerasyonlu bir iş hayatı zorlukları da barındırır. Çünkü eylemlerin yanısıra ekip ahengi ve performans bir arada başarılmalıdır.

Bizler; uzun yıllar süren eğitim ve meslek hayatımızda hem hastalara en iyi şekilde hizmet vermeyi amaçlayan, hem de entelektüel ve mesleki olarak sürekli kendimizi geliştirmeyi hedefleyen; eşsiz bir disiplin ve motivasyon gerektiren bir meslek grubuyuz.

Değişen jenerasyonu ve geleceğin hekimlerini anlamak ve eğitim yaklaşımında yeniliklere açık olmak nesiller arası kutuplaşmasını önleyecektir.

Ancak unutmamalıyız ki; toplumsal, sosyoeconomik ve kültürel eşitsizlikleri ortadan daha fazla kaldırmak amacı bizleri yaş gruplarının ötesine taşınmalıdır. Daha güvenli ve umutlu bir ortamda, eşit şekilde sunulan sağlık hizmeti ve sağlık iş yükünün çok daha adil olacağı bir gelecek için somut adımlar atmaya çalışmayı sürdürmeliyiz.

Kaynaklar

1. Boysen PG, et al. Multigenerational Challenges and the Future of Graduate Medical Education Ochsner Journal 16:101–107, 2016.
2. Jauregui J, et al. Generational ‘Othering’: The Myth of the Millennial Learner. Medical Education, 54, 2019, s. 60.
3. Kazancı Yabanova E, Öztürk M. Türkiye’de Çalışma Hayatında Kuşakların Analizi. Uluslararası Sosyal Bilimlerde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi, 6(2), 2022, s. 184;
4. Iorgulescu MC. Cross-Cultural Management Journal, 18(1), 2016, ss. 47-8.
5. Aaron M, Levenberg P. “The Millennials in Medicine: Tips for Teaching the Next Generation of Physicians. Journal of Academic Ophthalmology, 7(1), 2014, s. 19.
6. Waljee JF, Chopra V, Saint S. Mentoring Millennials. Journal of American Medical Association, 323(17), 2020, ss. 1716-17.
7. Eckleberry J, Tucciarone J. The Challenges and Opportunities of Teaching Generation Y. Journal of Graduate Medical Education, Dec 2011, ss. 460-1.

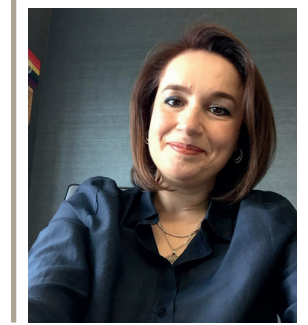

TADIMLIK

Uzmanıyla Söyleşiler Dizisi-III

Bültenimizin bu sayısında akademik özgürlükleri konuşmak istedik. Akademik özgürlükler deyince de son dönemde yaşananlar nedeniyle akla gelen ilk adres olan Boğaziçi Üniversitesi'ni seçtik. "Üniversitede neler oluyor" sorusunu doğrudan muhatabına soralım diye düşünüp Siyaset Bilimci Prof. Dr. Mine Eder'i köşemize konuk ettik.

Kendisiyle konuşurken yer yer göğsümde sıkışma hissettiğimi itiraf etmeliyim. Anlayacağınız, konu akciğer sağlığı açısından da son derece önemli. Neden mi? Çünkü nefes alamıyoruz! Çünkü yaşam alanlarımız giderek daralıyor. Her geçen gün göğsümüzün üstünde daha fazla yük, daha büyük bir ağırlık hissediyoruz. Türkiye'nin havası gibi akademinin havası da kirli ama buradaki kirleticiler farklı: liyakatsizlik,

Yeşim YASİN

*Tıp Doktoru
Akademisyen
Mehmet Ali Aydınlar Acıbadem
Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı AD*

yesim.yasin@acibadem.edu.tr

despotluk, kural tanımazlık, hoyratlık, 'para-
sütçülük'.

**Ve ne yazık ki takılan maskeler, düşen mas-
kelerin ortaya çıkardığı çürük kokularından
koruyamıyor hiçbirimizi. Bu ülkede özgürlü-
ğü, akademik özgürlüğü mücadeleleriyle var
edenlere kulak verelim öyleyse:**

Yeşim Yasin (YY)

**Hoş geldiniz sevgili Mine Hocam. Hatta, ben
de hoş geldim. Bu kampüste olmak her za-
man müthiş! Doğrudan konuya giriyorum.
Siz, 30 yıldır Boğaziçi'nde görev yapan bir
öğretim üyesisiniz: tam 30 yıl. Boğaziçi'nde
yaşanmış, Boğaziçi'ne adanmış bir ömür di-
yebiliriz sizin hayatınıza, öyle değil mi?**

Mine Eder (ME)

Doğru, öğrenciliğimle birlikte çok daha uzun süre
oluyor hatta. Süre bu kadar uzun olunca değiş-
imi, üniversite olarak değişimi görebiliyorsunuz.

**YY: İsterseniz söze Boğaziçi'nin ne olduğu ve
nasıl görüldüğü ya da gösterilmek istendiği
ile başlayalım, ne dersiniz?**

ME: Biliyorsunuz Boğaziçi Üniversitesi 1971 yı-
lında daha çok Robert Kolej'in devamı gibi ama
bir kamu üniversitesi olarak kuruluyor. Ama biz,
bu "kamu üniversitesi" kimliğimizi yeterince an-
latamıyoruz. Siyasi olarak hedef olmamızın en
önemli sebeplerinden bir tanesi aslında bu; "bir
misyoner okulu olmamız, özel bir okul olmamız,
Boğaz'a karşı viski içen elitlerin okulu" olmamız
(!) Oysa uzun yıllardır gerçekten özerk bir kurum
olmak, yani kurumsal kimliğimizi oluşturmak için
uğraşıyoruz. Kolay oluşan yerler değil böyle üni-
versiteler. O açıdan "kamu üniversitesi" kimliğini
öne çıkarmaya çalıştık yıllar içerisinde -özellikle
de bu tepeden inme rektör atamasından sonra.
Çünkü özel, yalnızca zengin ve belli bir seküler
ekibe hizmet eden bir üniversite olduğumuz ima-
jını reddediyoruz. Çünkü öyle değiliz. Direnişimi-
zin en önemli karşı anlatılarından bir tanesiydi
bu. Bizim için o kadar önemli ve değerli...

**YY: Peki hocam, bu 30 yıl içerisinde Boğaziçi
nereden nereye geldi?**

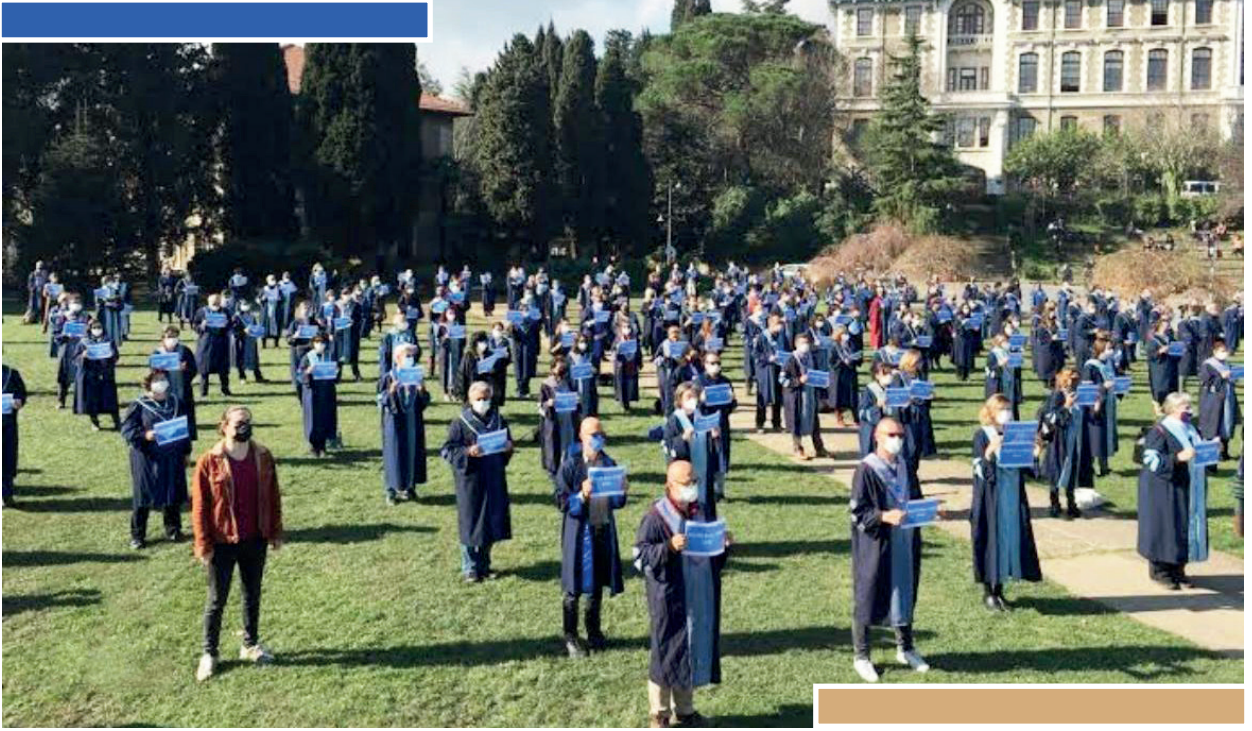
ME: Şöyle, çok enteresan bir şekilde gerçekten
kamu üniversitesi kimliğini çok güzel giydi üstü-
ne. Ama Robert Kolej'den aldıkları da var: kendi
kendini yönetme geleneği mesela. Daha aşağı-
dan yukarı doğru örgütlenen, ortak akla da-
yanan, kararları birimlerin aldığı, komisyonların
kurulduğu. Akademisyenlerin meslektaş huku-
kuyla, hep beraber üniversite yönettiği ortamını
hep beraber var ettik. O demokratik özerk yapı-
nın ne kadar değerli olduğunu, aslında son dört
yıldaki direnişte anladım.

YY: Ne zaman değişti bu durum peki?

ME: 90'lı yıllardan sonra ta 2016'da biz ilk de-
fa ilk darbeyi şöyle yedik: Çünkü Cumhurbaşkanı
rektör seçiminde üniversitede en çok oy alan
adayı değil beşinci sırada oy alan aday atadı.
Ama demıştim ya Robert Kolej'den kendi kendini
yönetme geleneğini almıştık. Bu nedenle 'mes-
lektaş hukuku' uyarınca rektör adayları en çok
oyu almazlarsa atanmayı kabul etmeyeceklerini
beyan etmişlerdi. Bu üniversitenin kendi kendi-
sini yönetmesini içselleştirmiş olması açısından
hemen hiçbir yerde tanık olmadığımız bir olgun-
luktu. Ve adaylar gerçekten bu beyana sadık kal-
dılar.

YY: Bugüne dönersek?

ME: Rektör atanmadan önce kendi kendini yö-
netme ilkesini güçlendirmek için üniversite içe-
risinde bir anket hazırladık ve oylama yaptık.
Buna da 'güvensizlik oylaması' dedik. Ve dedik
ki, belirli bir oranda güven oyu almayan, yani gü-
vensizlik oyu düşük olmayan herhangi bir adayın
atanmasını kabul etmiyoruz. Çünkü isteğimiz,
atanacak rektörün üniversite tarafından güvenilir
bulunan bir kişi olmasıydı. Oylama için 19 aday
çıktı ve 17'si düşük oranda güvensizlik oyu, yani
güvenoyu aldı. Şu an yönetimdeki kayyım rek-
tör bu oylamada güvensiz bulunan iki adaydan
birisini. Kendisi üniversitede bulunan öğretim ele-
manlarının %82'sinin katıldığı bir oylamada %95
oranında güvensizlik oyu aldı! Çok açık ki; Boğaz-
ziçi'nin öğretim üyeleri söz konusu kişiye güven-
miyor. İnsan biraz düşünmeli; güven duyulmayan
bir kişi olarak üniversiteyi nasıl yöneteceksiniz
diye... Sonrasında dedik ki Cumhurbaşkanılığı-

na, “Bakın bizim burada 17 profesörümüz var ve biz hepsine güvenoyu verdik. Herhangi biri olsa bizim için tamamdır.”

YY: Bu şekilde mi oluştu liste?

ME: Evet, Temmuz 2021’de liste böyle oluştu. Güvenoyu alan 17 kişi listeye konuldu. Sonuç nasıl oldu: güvensizlik oyu aldığı için listeye giremeyen iki kişiden birisi rektör, diğeri rektör yardımcısı oldu.

YY: Ne kadar akademisyen ayrıldı bu tür sebepler yüzünden?

ME: 60 kadar. Onun da hesabını tutuyoruz. 60 kişi normal şartlar dışında yani anormal şartlar yüzünden ayrıldı. Elbette bir de liyakate dayanmayan ve bizim “paraşüt” diye adlandırdığımız yeni öğretim üyesi alımları oldu -ki böylesi atamalar toplam hoca sayısının beşte biri kadara ulaştı.

YY: Bir de yeni kurulan fakülteler oldu değil mi?

ME: Tabii ki. Hukuk Fakültesi, İletişim, vesaire. Bu fakülteler de kadrolaşma amacıyla kullanılıyor. Yıllarca bize kadro vermeyen YÖK, şu an kırmızı halılar seriyor kadrolara. O yüzden buna ‘siyasi işgal’ diyoruz.

YY: Eski bir Boğaziçili olarak kampüsün de etkilendiğini görüyorum...

ME: Evet, kampüs de yaşanmaz hâle gelmiş durumda. O kadar büyük bir plansızlık var ki, inşaatlar, yurtlar. Bir yandan erkek yurdu boşaltıldı. Kız yurduyla erkek yurdu yer değiştirdi kampüste. Öğrenci kulüpleri çıkarıldı, mezunlar derneği (BÜMED) yerinden edildi. Sürekli bir mekânsal değişim içinde, hem de plansız. Yaşayan bir kampüs anlayışı yok. Üstelik inanılmaz güvensiz bir ortamda devam ediyor inşaatlar. Ders sırasında inşaat gürültüleri, kışın ortasında kazan değişimi, hocalar montla ders veriyorlar falan. Her geçen gün yeni bir sorun yaşanıyor. Mesela şimdi duyduk; kamu tasarruf tedbirleri nedeniyle iki sene ertelenmiş kütüphanenin yapılması. Oysa kütüphane bir üniversite için olmazsa olmaz. Ama kütüphane kapalı şu anda. Çocukların ortak çalışacak alanları kalmadı. Tuvaletlerin durumu, altyapı sorunlarını ise hiç sormayın... Açıkçası yıldırım isteniyor: Türkiye’nin mikrokosmosu gibi. Felaket bir idare edememe, yönetememe olayıyla karşı karşıyayız. Neden? Liyakat! Var olan idari personel bezdirilip yollanıyor, yenileri geliyor ama kayıt işleri aksıyor. İdari personelden birisi gün geliyor fakülte sekreteri yapılıyor. İki hafta fakülte sekreterliği görevini sürdürüyor ve hop ondan sonra kayıt işleri müdürü oluyor. Benzer bir liyakat gözetmeme hâli öğretim üyesi

alımları, atamaları ve komisyonlarda yaşanıyor. Hukuk fakültesinin başına fizikçi, iletişim fakültesinin başına endüstri mühendisi, mühendislik fakültesinin başına hukuk fakültesi yönetim kurulu üyesi, beden eğitimi bölümünün başına hukukçu getiriliyor. Senato ve üniversite yönetim kurulu nun merkezi gücüyle çoğunluk olmak için tüzük hükümlerine aykırı mütevellî heyet atamaları yapılıyor. Vakıfta ciddi sorunlar yaşanıyor. Tek bir amaç var: çoğunluk olup gücü elde tutarak zorla yönetmek. Tam anlamıyla biat eden insanlar istiyorlar. Sorarım size; bu bir "işgal" olarak tanımlanamaz mı?

YY: Hakikaten göğsüm sıkıştı. Ama bir de bu yapılanları kabul etmeyen ve dördüncü yılını bulan bir direniş var: hepimize özgürlük ve akademik özgürlük konusunda umut aşılanyan...

ME: Kesinlikle! Direnişin üç ayağı var. Bir tanesi ki, bence en önemli ayağı 'ifşalamak'. O yüzden sizin katkınız burada çok değerli. Sesimizi çıkartıp, kurumsal olarak bu usulsüzlükleri ve bu paraşütlerin hepsini ifşalıyoruz.

YY: Nasıl yapıyorsunuz bunu?

ME: Haftalık bir bülten yazılıyor. Cuma günleri.

YY: Eylemden sonra okuduğunuz mu?

ME: Evvelden okurduk ama şimdi okumuyoruz ama her cuma sistematik olarak medyaya yoluyoruz. Burada usulsüzlük ve liyakatsiz olarak yapılan her şey var. Siz o haftalık bültenleri okuduğunuzda aslında kurumun zaman içerisinde ne gibi hasarlar gördüğünü çok rahat takip edebiliyorsunuz. Ayrıca bir hasar komisyonumuz da var bunu takip eden. Raporluyoruz bunları. Elimizde 60-70 sayfalık böyle bir şey var. Doküman ve tablo var. O tabloları mesela öğrenciye hasar, akademisyene hasar, kuruma hasar falan şeklinde kategorileştirip inceleyebiliyorsunuz. Hatta bir web sitemiz var bizim: <https://universitybogazici.wordpress.com/>

YY: Evet takip ediyorum siteyi, çok bilgilendirici...

ME: Aslında çok amatör bir web sitesi ama tam bizlik. Onu zaman zaman güncelliyoruz. Kendi

sözümüzü kuruyoruz. Kimse bizi dinlemese bile biz tarihe not düşmüş oluyoruz.

YY: Fakat Türkiye'nin gündemi çok yoğun...

ME: Evet, gündeme girmekte çok zorlanıyoruz. Maalesef haber yapılmasında çok çok zorlanıyoruz. Ha bu arada siyasetçilerden destek almaya da başladık. Meclise gidiyoruz. Meclise de derdimizi anlatıyoruz. Siyasetçilere diyoruz ki, "Lütfen sesimiz olun. Bizim sesimizi duymuyorlar." O yüzden etkinliklerimize, mezunlar derneği etkinliklerimize falan siyasetçileri çağırıyoruz. 25 Eylül'de Cemal Reşit Rey'de mezunlarımızın, siyasetçilerin katıldığı ve Ekrem İmamoğlu'nun açış konuşmasını yaptığı çok emek verdiğimiz geniş katılımlı bir toplantı yaptık. Bir kamu üniversitesi olarak nitelikli eğitim vermeye ve araştırmaya destek olabilecek her türlü kurum ve kurumdaşla beraber sesimizi duyurmak için uğraşıyoruz.

YY: Hocam, ifşalamayı direnişin birinci ve en önemli ayağı olarak saymıştınız. Diğer ayakları neler?

ME: İkincisi hukuki mücadele yani davalar. 250'yi falan bulduk. İnanılmaz bir şekilde hukuk mücadelesinin içindeyiz.

YY: Peki size gönüllü avukat desteği var mı?

ME: Var tabii. Ama yine de ayrı bir fon yaratma çabamız oluyor. Çünkü çok ciddi masraflar bunlar. Öte yandan şu ana kadar bizim "paraşüt" olarak tanımladığımız liyakatsiz atamaların hemen hepsine dava açmışızdır. Öncelikle kişiye özel ilan açıyorlar -ki bu YÖK mevzuatına aykırı. Bu nedenle dava açıyoruz. Sonrasında rektör atamalarının cumhurbaşkanlığının yetkisinde olup olmadığıyla ilgili davalar var. Biliyorsunuz Anayasa Mahkemesi'ne gitti bu konu ve Anayasa Mahkemesi, akademik özgürlüğü gözeterek kanunda bir yıl içerisinde düzenleme yapmalısınız dedi. Aslında Anayasa Mahkemesi şunu demiş oluyor: Cumhurbaşkanlığının bu kadar merkezi şekilde rektör ataması usulen uygun değildir, gerekli düzenlemeleri yapın bir yıl içerisinde. Temmuz 2025'e kadar bu düzenlemenin yapılması gerekiyor. Aksi halde Anayasa'ya aykırı hâle gelmiş olacak. Son olarak Danıştay'da olan davalarımız var. Bir gecede Veri Bilimleri Enstitüsü, Hukuk Fakültesi, İletişim Fakültesi kurulmasına karşı

kolektif olarak açtığımız davalar bunlar. Hukukun da son derece politize olduğu bir ortamda sonuçlar hakkında ne denir bilmiyorum ama dediğim gibi, tarihe not düşmek adına yapıyoruz birçok şeyi. Ancak ilanların kişiye özel olduğu kesinlikle tespit ediliyor ve yürütmenin durdurulması kararı alınıyor. Fakat ona rağmen mahkeme kararlarının uygulanmadığı da oluyor. O zaman da suç duyurusunda bulunuyoruz.

YY: Direnişin üçüncü ayağı?

ME: Üçüncüsü sembolik bile olsa şu nöbetler. Her gün devam ettiğimizi medyaya bildiriyoruz. Hep birlikte buradayız, hiçbir yere gitmiyoruz diye.

YY: Söyleşimizin sonuna geliyoruz. Bu noktada özeleştiri yapmanızı istesem: Geçmişe baktığınızda neyi daha iyi yapmak isterdiniz? Örneğin barış için imzacı akademisyenler konusunda... Pek çok üniversiteden, tırnak içinde 'atıldı' onlar ama Boğaziçi'ndeki imzacılar bir şey olmadı. 'O zaman sesiniz çıkmadı ama' gibi eleştiriler de var. Ne dersiniz özeleştiri konusunda?

ME: Doğru bir eleştiri ve haklısınız bu konuda. Boğaziçi'nde yetmiş kadar imzacı var. Biri de benim bu arada. Yetmiş tane imzacının KYK'den atılmadığı bir dönem oldu. Çünkü o zamanki rektörümüz soruşturma açmadı bize. Ama ses çıkarmadığımız ya da KYK'ları normalleştirdiğimiz veya onlara itiraz etmediğimiz eleştirisini kabul etmiyorum. Sosyal bilimlerde biz iktidar eleştirisi yapan bir alanından geliyoruz. Şahsen kendi hikâyemden bahsedersen benim hiçbir aktivist geçmişim yok. Ben birçok şeyi imzalamış olabilirim ama aktivizm bambaşka. Politik angajmanı gerektiren bir şeyim olmamış. Ne zaman ki üniversite böyle bir "işgal"ın altına girdi ben bir anda aktivist kesildim. Evime girdiler çünkü! Bu, ideolojik bir aktivizm değil. Bizim mücadelemiz siyasi bir mücadeleden çok kurumu korumak. Bu, sırf Boğaziçi'ne yapılan bir şey de değil maalesef. Bütün yüksek öğretim kurumlarının ve iyi kamu üniversitelerinin geleceği inanılmaz bir krizde. O yüzden hani Boğaziçi'nin böyle ses getirmesi diğer sosyal konulara duyarsızlığından değil. Hiç aktivist olmayan insanları da aktivist yaptı bu süreç.

YY: Hocam, tam burada bir şey sorayım o zaman. Geçenlerde bir şey okudum. 'Akademisyenler hükümetin yanlış politikalarını eleştirebiliyorlar mı' gibi bir soru sormuşlar. Türkiye bu soruya verdiği yanıtla Pakistan, Nijerya, Tanzanya ve Kenya gibi ülkelerin gerisine düşmüş. Akademik özgürlüğün korunabilmesi için ne yapılabilir?

ME: Valla çok dürüstçe söyleyeyim. Bu, demokrasisini kaybeden ülkelerin hikâyesi. Demokratik gerileme dediğimiz şeyin her safhasından geçiyoruz biz. Medyanın kontrolü, akademinin kontrolü, ifade özgürlüğünün kontrolü. Bir 'susturulma hikâyesi' bu. Bu resmen demokrasinin çöküşü hikâyesi yani. Hukukun siyasallaşması, yargının bir tehdit unsuru olarak kullanılmasından tutun, parlamentonun sabun köpüğü olması, milletvekillerinin bir siyasi etkisi, değiştirici, dönüştürücü bir gücünün olmaması. Sözün gücü de uçuyor gidiyor. Kimse kimseyi dinlemiyor. Aynı şey bizim için de geçerli. Biz de gidiyoruz, söylüyoruz. Hiç kimse dinlemiyor. Öyle olunca aşırı merkezleşmiş bir iktidarın, gücü bu kadar merkezde ve bir kişide toplamış bir iktidarın seçimle gitmesi gerektiğini düşünenlerdenim. Seçim kaybetmediği müddetçe, halkın iradesi tarafından reddedilmediği müddetçe işimiz çok zor. Ama biliyorum ki tüm bu yapılanlar ve yaşananlar iktidar gücüne bağlı. İktidar değiştiği anda hiçbirisi olmayacak ve kalmayacak. Çünkü haklı ve doğru değil bu olup bitenler. Kuşkusuz bu gerçeklik, umut yaratıyor bende. İktidar gittiği anda onlar yok olacak ve biz tekrar yaratacağız bu üniversiteyi. Öte yandan yaşadıklarımız o kadar çok şey öğretti ki; en başta bir bütün üniversite olarak nasıl dayanışacağımız konusunda çok ciddi bir deneyim yaşadık ve yaşıyoruz. Yani bu üniversite bize bırakılsa biz uçururuz burayı, söyleyeyim size. Kurumsal hafızayız biz. Burada kalıp bu mücadeleyi vermemin, vermek istememin en önemli ayaklarından bir tanesi de bu.

YY: Anlıyorum hocam! Harikasınız. Çok teşekkür ederim.

ME: Aşk olsun. Mücadelemize ses olduğunuz için ben teşekkür ederim.

Cantürk TAŞÇI

*Tıp Doktoru
Göğüs Hastalıkları
Uzmanı
Akademisyen
SBÜ Gülhane Tıp Fakültesi
Göğüs Hastalıkları AD
TTD Tanısal ve Girişimsel
Yöntemler ÇG Başkanı*

canturktasci@gmail.com

Miraç ÖZ

*Tıp Doktoru
Göğüs Hastalıkları
Uzmanı
Akademisyen
Ankara Üniversitesi
Tıp Fakültesi Göğüs
Hastalıkları AD
TTD Tanısal ve
Girişimsel Yöntemler
ÇG Sekreteri*

Türk Toraks Derneği Güncel Preoperatif Solunum Sistemi Değerlendirme Uzlaşısı

Uzun süredir üzerinde çalıştığımız '**Türk Toraks Derneği Güncel Preoperatif Solunum Sistemi Değerlendirme Uzlaşısı**' Kasım ayında yayınlandı. Ekim 2014'te Türk Toraks Derneği öncülüğünde yayınlanan ilk rapordan sonra geçen 10 yılda güncellenen tıbbi yaklaşımlar ve binlerce yeni çalışma bu raporun güncellenmesi gerektiğini gösteriyordu. Tanısal ve Girişimsel Yöntemler Çalışma Grubu olarak bu ihtiyaç doğrultusunda geniş yazar listesi ile hazırladığımız raporun içeriği ile ilgili kısa bilgi paylaşmak istiyoruz.

'Operasyon öncesinde ve sonrasında hastanın solunum fonksiyonlarının değerlendirilmesi, komplikasyonların önlenmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Göğüs hastalıkları uzmanları, preoperatif dönemde farklı uzmanlık dallarıyla iş birliği yaparak hastanın güvenliğini sağlamak için

çalışır. Yetersiz bir preoperatif değerlendirme, cerrahi işlemin başarılı olmasına rağmen olumsuz sonuçlara yol açabilir.

Preoperatif Değerlendirmenin Amacı

- 1. Preoperatif Komplikasyon Riskini Belirleme:** Cerrahi işlem öncesinde hastanın mevcut durumuna bağlı olarak karşılaşılabilecek komplikasyonları öngörmek.
- 2. Perioperatif Riskleri Azaltma:** Cerrahi sırasında oluşabilecek sorunları en aza indirmek için uygun önlemleri almak.
- 3. Postoperatif Risk Yönetimi:** Operasyon sonrası komplikasyonları önlemek için risk faktörlerini gidermek.

Doğru bir preoperatif değerlendirme, hastanın operasyon sırasında ve sonrasında minimum riskle yönetilmesini sağlar. Ancak gereksiz korumacı bir yaklaşım, hastanın ihtiyaç duyduğu operasyonu alamamasına yol açabilir. Bu nedenle, değerlendirme sürecinin dikkatli, eksiksiz ve sistematik bir şekilde yapılması gereklidir.

Göğüs Hastalıkları Uzmanının Rolü

- Preoperatif değerlendirme konusunda bilgi ve beceri sahibi olması gerekir.
- Farklı disiplinlerle güçlü bir iletişim içinde bulunarak risk yönetimini optimize etmelidir.
- Hem tanısal hem de girişimsel yöntemler ışığında hasta için en iyi yaklaşımları belirlemelidir.

Disiplinler Arası İş Birliği

Farklı uzmanlık dallarının katılımıyla gerçekleştirilen kapsamlı bir değerlendirme, hem preoperatif hem de postoperatif dönemde komplikasyon risklerini azaltabilir. Sistematize edilmiş bir yaklaşım, hasta güvenliği ve cerrahi başarı açısından temel bir unsurdur.

Preoperatif değerlendirme multidisipliner bir yaklaşım gerektirir. Risklerin doğru analiz edilmesi ve uygun yönetim stratejilerinin uygulanması hem hasta hem de cerrah için olumlu sonuçlar sağlar.

LA HAINE

Protesto

Necati ÇITAK

*Tıp Doktoru
Göğüs Cerrahisi Uzmanı
Akademisyen
Dr. Suat Seren Göğüs Hastalıkları
ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve
Araştırma Hastanesi*

necomomus@gmail.com

“Bu, elli katlı binadan düşen bir adamın hikâyesi...Adam kendini rahatlatmak için her katta sürekli şöyle diyor muş:

‘Buraya kadar her şey yolunda...Buraya kadar her şey yolunda...Buraya kadar her şey yolunda...’

Önemli olan düşüş değil, yere çarpıştır.”

1995 Fransız yapımı, Mathieu Kassovitz’in yönettiği bol ödüllü “La Haine (Protesto)” filmi Paris’te gerçek sokak çatışması görüntülerinin ardından bu anekdotla başlar.

2023 yılı Sağlık İstatistikleri Yıllığı Haber Bülteni’ni okuduğumda bu anekdot geldi aklıma.

Çünkü bültende yer alan bilgiler sağlık politikalarının bizi getirdiği noktayı ve düşmekte olan toplum sağlığını çok güzel özetliyor. Ve hâlen “Buraya kadar her şey yolunda” demeye devam eden bizlere bir başka uyarı daha veriyor.

Örneğin son 1 yılda bebek ölüm hızında %8’e yakın bir oranda artış olurken 5 yaş altı çocuk ölüm hızındaki artış %25’i geçmiştir. Buna göre bir önceki yıla göre, 2022’ye göre 2023 yılında aynı bebek sayısına ulaşılmış olduğu varsayılırsa, 700’den fazla bebek canlı doğmasına rağmen hayatını kaybetmiştir.

Ayrıca bebek ölüm hızı ve 5 yaş altı çocuk ölümünde bölgeler arası eşitsizlik hâlen devam etmektedir. Örneğin Güneydoğu’da bebek ölüm hızı İstanbul’un 2 katı, 5 yaş altı çocuk ölüm hızı İstanbul’un neredeyse 3 katıdır. 100.000 canlı doğumda anne ölüm oranı ise 13,5 olmuş ve de geçen yıla göre %7 artış gerçekleşmiştir (Tablo 1).

2022’ye göre 2023 yılında 100bin nüfus için kızamık insidansı 50 katına çıkmıştır (0,12’den 5,9’a). Tüberküloz insidansı ise benzer kalmıştır (11,4’den 11,0’a) (Tablo 2).

Tablo 1. İBBS-1'e Göre Mortalite Göstergeleri, 2023

İBBS-1	Bebek Ölüm Hızı (1.000 Canlı Doğumda)		Perinatal Ölüm Hızı (1.000 Doğumda)		Neonatal Ölüm Hızı (1.000 Canlı Doğumda)		Postneonatal Ölüm Hızı (1.000 Canlı Doğumda)		Beş Yaş Altı Ölüm Hızı (1.000 Canlı Doğumda)		Anne Ölüm Oranı (100.000 Canlı Doğumda)
	Tüm Haftalar	28 hf ve üzeri	Tüm Haftalar	28 hf ve üzeri	Tüm Haftalar	28 hf ve üzeri	Tüm Haftalar	28 hf ve üzeri	Tüm Haftalar	28 hf ve üzeri	
İstanbul	7,1	4,6	10,0	5,6	4,8	2,6	2,2	2,0	8,7	6,3	10,8
Batı Marmara	7,3	5,0	10,2	5,6	4,6	2,6	2,7	2,4	8,9	6,6	14,8
Ege	7,6	5,4	10,1	6,2	5,2	3,2	2,5	2,2	9,2	7,0	16,9
Doğu Marmara	6,7	4,4	9,4	5,3	4,1	2,1	2,6	2,3	8,1	5,9	15,7
Batı Anadolu	8,2	5,7	10,0	5,8	5,5	3,2	2,8	2,5	10,0	7,5	8,2
Akdeniz	11,8	9,3	10,6	6,6	6,2	3,9	5,7	5,4	25,6	23,1	19,0
Orta Anadolu	9,4	6,4	10,0	6,0	6,5	3,8	2,8	2,5	11,3	8,3	13,9
Batı Karadeniz	8,4	5,3	11,0	5,6	6,0	3,3	2,4	2,1	9,9	6,9	10,2
Doğu Karadeniz	7,0	4,7	9,4	5,7	4,6	2,8	2,3	1,9	8,2	6,0	12,5
Kuzeydoğu Anadolu	9,2	7,2	10,9	7,5	5,8	4,0	3,3	3,2	11,1	9,1	10,2
Ortadoğu Anadolu	11,7	9,0	13,2	8,9	7,1	4,8	4,5	4,2	14,9	12,3	9,0
Güneydoğu Anadolu	14,9	12,0	12,6	8,7	8,5	6,0	6,4	6,1	21,6	18,7	13,9
Türkiye	9,8	7,2	10,8	6,6	6,0	3,7	3,8	3,5	14,0	11,4	13,5

Kaynak: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü

Tablo 2. Bazı Enfeksiyon Hastalıklarının Vaka Sayısı ve İnsidansı, (100.000 Nüfusta), 2023

	Yerli Vaka	Yabancı Vaka	Toplam Vaka	İnsidans (100.000 Nüfusta)
AIDS	62	10	72	0,084
Kızamık	3.571	1.517	5.088	5,960
Sıtma	0	298	298	0,349
Tüberküloz	8.187	1.221	9.408	11,020

Kaynak: Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü

Not: AIDS toplam vaka sayısı 15 Şubat 2024 tarihi itibarıyla doğrulama testi pozitif tespit edilerek bildirim yapılan 2023 yılı vakalarını, tüberküloz toplam vaka sayısı ise yeni ve nüks vakaların toplamını ifade eder.

2023'de İstanbul, hastane bazında sermayenin elinde olmaya devam etmektedir. Türkiye genelinde aktif hizmet veren hastanelerin %36'sı sermayenin elindeyken İstanbul'da bu oran %70'dir (Tablo 3).

Benzer şekilde Türkiye genelinde özel hastanelerdeki yatak sayısı tüm yatakların %20'si iken İstanbul'da özel hastanelerdeki yatak sayısı İstanbul'daki tüm yatakların %40'ına denk düşmektedir (Tablo 4).

2023 yılında hastanelerde kullanılan MR, BT, USG, EKO, PET, Radyoterapi cihazı gibi cihazlarından her üçünden biri özel sektöre ait hastanelerde (Tablo 5).

2023'de hekime müracaat sayısı %14 artarak toplam 1 milyara yaklaşmıştır. Bu da kişi başı hekime müracaat sayısını 11,4'e çıkarmıştır.

Özel Tıp Merkezleri ve de Özel hastanelere başvuru sayısı 2022'ye göre 2023'de %10 oranında azalırken Sağlık Bakanlığı ve de üniversitelere başvuran hasta sayısı %11,5 artış göstermiştir.

Tablo 3. İBBS-1'e ve Sektörlere Göre Hastane Sayısı, 2023

İBBS-1	Sağlık Bakanlığı	Üniversite	Özel	Toplam
İstanbul	53	16	162	231
Batı Marmara	56	4	21	81
Ege	129	7	73	209
Doğu Marmara	83	4	56	143
Batı Anadolu	75	13	51	139
Akdeniz	89	8	82	179
Orta Anadolu	79	4	21	104
Batı Karadeniz	100	3	19	122
Doğu Karadeniz	70	1	12	83
Kuzeydoğu Anadolu	52	2	5	59
Ortadoğu Anadolu	62	3	16	81
Güneydoğu Anadolu	85	3	47	135
Türkiye	933	68	565	1.566

Kaynak: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Tablo 4. İBBS-1'e ve Sektörlere Göre Hastane Yatağı Sayısı, 2023

İBBS-1	Sağlık Bakanlığı	Üniversite	Özel	Toplam
İstanbul	24.481	5.607	16.784	46.872
Batı Marmara	7.378	2.224	1.776	11.378
Ege	21.480	6.122	6.573	34.175
Doğu Marmara	15.684	3.070	4.951	23.705
Batı Anadolu	22.347	7.593	4.521	34.461
Akdeniz	19.835	5.152	7.537	32.524
Orta Anadolu	8.743	3.066	1.934	13.743
Batı Karadeniz	11.517	2.300	2.187	16.004
Doğu Karadeniz	7.126	831	1.263	9.220
Kuzeydoğu Anadolu	4.721	1.694	415	6.830
Ortadoğu Anadolu	8.422	3.081	1.389	12.892
Güneydoğu Anadolu	15.915	3.138	5.737	24.790
Türkiye	167.649	43.878	55.067	266.594

Kaynak: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Üniversitelere başvuran hasta sayısı neredeyse aynı kalırken Sağlık Bakanlığı hastanelerine başvuran hasta sayısı 50 milyon artış göstermiştir (Tablo 6).

Her ne kadar özel sağlık kuruluşlarına başvuru sayısı 2023'de 2022'ye göre azalma göstermiş olsa da özel sağlık kuruluşlarının SGK'ya kes-

tikleri fatura oranı 2022'ye göre 2023'de %73 oranında artmıştır.

Sağlık Bakanlığı ve de üniversitelerin SGK'ya kestiği faturanın ise, her ne kadar 2023 yılında bu kurumlara başvuru sayısı özele olan başvuru sayısı gibi azalma göstermese de, 2022'ye göre 2023'de %72 arttığı görülmektedir.

Tablo 5. Sektörlere Göre Hastanelerde Cihaz Sayıları, 2023

	Sağlık Bakanlığı	Üniversite	Özel	Toplam
MR	405	118	478	1.001
BT	664	150	545	1.359
Ultrason	2.345	1.128	2.277	5.750
Doppler Ultrason	5.365	718	1.970	8.053
EKO	1.917	351	859	3.127
Mamografi	418	79	462	959
Gama Kamera	146	76	48	270
PET	59	50	60	169
Radyoterapi	93	92	84	269

Kaynak: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Tablo 6. Kurum Türlerine Göre Toplam ve Kişi Başı Hekime Müracaat Sayısı, Tüm Sektörler, 2023

	Hekime Müracaat	Kişi Başı Hekime Müracaat
Aile Hekimliği	416.806.846	4,9
Verem Savaş Dispanseri	801.314	
ÇEKÜS*	219.162	0,05
TSM'ler Tarafından Yapılan Diğer Muayeneler*	2.511.557	
Özel Poliklinikler	782.357	
Birinci Basamak Toplamı	421.121.236	4,9
Özel Tıp Merkezleri	14.872.035	0,2
Hastaneler	537.525.816	6,3
Sağlık Bakanlığı	424.550.715	5,0
Üniversite	45.534.172	0,5
Özel	67.440.929	0,8
İkinci ve Üçüncü Basamak Toplamı	552.397.851	6,5
Genel Toplam	973.519.087	11,4

2023'de toplam hekim sayısı bir önceki yıla göre %5 artarak 204 bin olmuştur. Tıp fakültelerindeki öğrenci sayısı (130 bin) ve de tıpta uzmanlık öğrenci (asistan hekim) sayısı (50 bin) göz önüne alındığında önümüzdeki 6 yılda hekim sayısının 2 katına çıkacağı ortadadır.

Girişte bahsettiğim anektod ile başlayan film sonrasında Bob Marley'in Burnin' and Lootin' şarkısıyla devam ediyordu. Şarkının giriş bölümü şöyle;

"Bu sabah sokağa çıkma yasağıyla uyandım;
Aman Tanrım, ben de bir mahkummuşum - evet!
Üzerimde duran yüzleri tanıyamadım;
Hepsi, zulmün üniformalarını giymişti.
Patronla konuşabilmemiz için kaç nehir geçmemiz gerekiyor,
Sahip olduğumuz her şeyi kaybetmişiz gibi görünüyor,
Bedelini gerçekten ödemiş olmalıyız."

Tütün Bağımlılığı ile Mücadele

Ülkemizde elektronik sigaranın satışı ve reklamı yasak olmasına karşın kullanımının arttığı, kolaylıkla temin edilebildiğini biliyoruz. Bu nedenle 2022 yılında Türk Toraks Derneği olarak "Elektronik Sigara ve Isıtılmış Tütün Ürünleri Hakkındaki Durum Raporu" ile endüstrinin hedefinin gençler olduğunu söylemiş, kullanımında artış konusunda uyarılmış ve tütün kontrolüne karşı önerilerde bulunmuştuk. Türk Toraks Derneği (TTD) ve Sağlığa Evet Derneği (SED) olarak 3 Kasım 2023 Türkiye Büyük Millet Meclisine gittik ve Milletvekili Sayın Prof. Dr. Kayhan Pala ile basın açıklaması yaptık. TTD Tütün Kontrolü Çalışma Grubu ve SED ortaklığında 07 Aralık 2023 tarihinde, İstanbul'da ulusal ve uluslararası tütün kontrolünde güncel durumu değerlendirmek ve tütün kontrolünde yol haritası belirlemek üzere Tütün Kontrolü Çalışmayı gerçekleştirdik. KKTC'de e-sigaranın serbest olması ve Kıbrıs'tan ülkemize bu ürünlerin kolaylıkla getirilebilmesi nedeniyle çalıştayda, Kıbrıs'ta yapılacak olan TTD 27. Yıllık kongresinde e-sigara karşıtı eylemler yapmaya karar verdik. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 14 Aralık 2023 tarihinde elektronik sigaralar için acil eylem çağrısında bulundu ve gençlerde salgın hâline geldiğini; birçok ülkede gençlerde kullanımının erişkin kullanımından fazla olduğunu bildirdi. Bu çağrı aslında bizim çabalarımızın ne kadar da haklı olduğunu gösterdi. Kongremizde Prof. Dr. Füsün Yıldız'ın desteği ile Prof. Dr. Elif Dağlı ve Prof. Dr. Nurdan Köktürk hocalarımız ile birlikte KKTC Cumhurbaşkanı Ersin

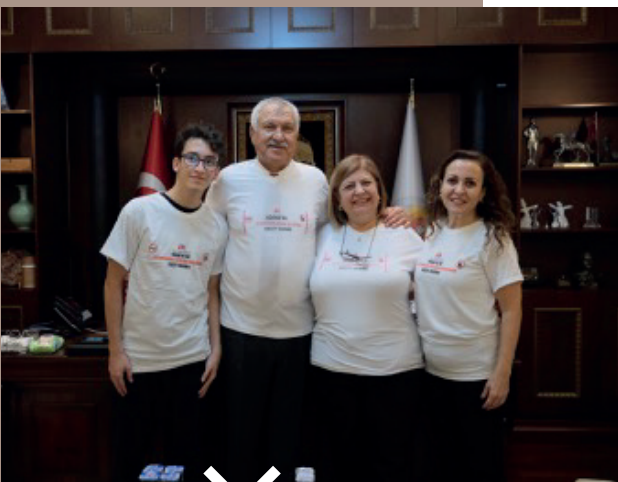
Pelin Duru ÇETİNKAYA

*Tip Doktoru
Göğüs Hastalıkları Uzmanı
Akademisyen
Çukurova Üniversitesi
Göğüs Hastalıkları AD
TTD Tütün Kontrolü
Çalışma Grubu Başkanı*

pctinkaya@cu.edu.tr

Adana Bağımlılık İle Mücadele İl Koordinasyon Kurulu toplantısında

Adana Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Zeydan Karalar, Eşi Nuray Karalar ile birlikte Türkiye’de (Elektronik) sigaraya geçit verme sloganlı TTD tişörtlerimizle

Tatar ile görüştük. Kongremize davet ettik ve “(Elektronik) sigaraya KKTC’de ve Türkiye’de geçit verme” diyerek destek istedik. Sayın Cumhurbaşkanı Ersin Tatar (Elektronik) sigaraya geçit vermeyeceğini söyleyerek eylemlerimize destek oldu. Kongremizde “Tütün Kontrolünde Daha Dün Şampiyonduk, Nasıl Küme Düştük” isimli panelde Prof. Dr. Elif Dağlı ve Doç. Dr. Osman Elbek moderatörlüğünde, Milletvekili Sayın Prof. Dr. Kayıhan Pala ile konuştuk. Prof. Dr. Elif Dağlı şampiyonluk sürecine nasıl geldiğini; kanunların çıkmasından, halkın bilgilendirilmesine kadar yapılan çalışmaları, eylemleri tek tek anlattı. Neler yapılabileceği konusunda fikir alışverişinde bulunduk.

Kongre dönüşü hocalarımızdan aldığım ilham ve enerji ile yaşadığım şehir olan Adana’da bir şeyler yapmalıydım. Pandemi öncesinde toplanan “İl Tütün Kontrol Kurulları” ne yazık ki bakanlık tarafından kaldırılmış, yerine “Bağımlılıkla Mücadele İl Koordinasyon Kurulu” oluşturulmuştu ve alkol bağımlılığı, madde bağımlılığı, internet bağımlılığı gibi bağımlılık konularına öncelik verilip; neredeyse tütün bağımlılığı ülkemizde çözüme kavuşmuş gibi üzerinde durulmuyordu. Halk Sağlığı Müdürüne “Bağımlılıkla Mücadele İl Koordinasyon Kurulu” toplantısına katılmak istediğimi söylememe rağmen çabalarım başarısız olmuştu.

Adana Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Zeydan Karalar’dan randevu talep ettim. 7 Mayıs 2024 tarihindeki görüşmemiz sonucu; Zeydan Başkan, TTD Tütün Kontrol Çalışma Grubu’nun çalışmalarına destek vereceklerini ifade ettiler. Büyükşehir Belediyesinin tiyatro salonunda halka e-sigara hakkında eğitim verdim. Büyükşehir Belediyesi tarafından TTD logolu ve (Elektronik) sigaraya geçit verme sloganlı 300 adet tişört yaptırıldı. 19 Mayıs Atatürk’ü Anma Gençlik ve Spor Bayramında, TTD üyeleri olarak tişörtlerimizle konvooya katılarak

Eğitimlerden Görüntüler

"Elektronik Sigara Nedir?
Ülkemizdeki ve
Dünyadaki Durumu"

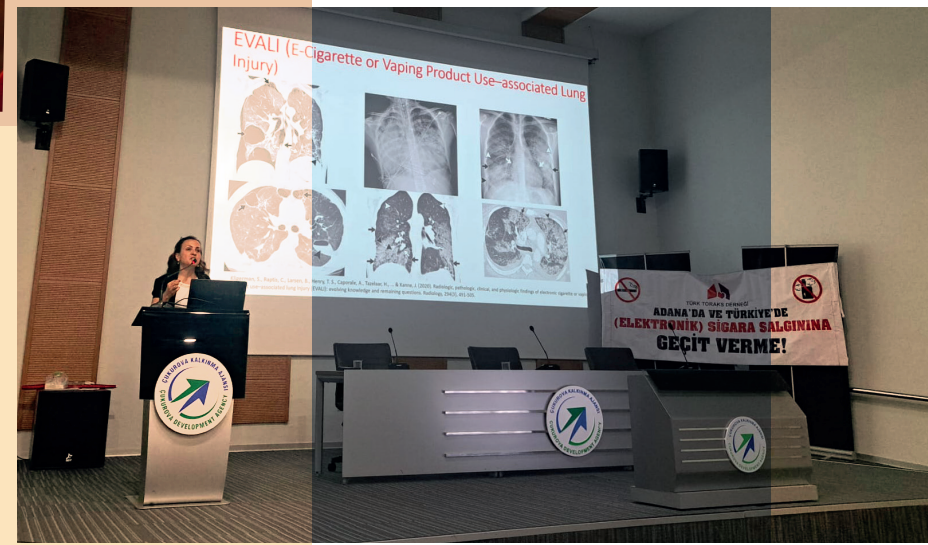
7 Haziran
13.00

Adana Büyükşehir Belediyesi
Tiyatro Salonu

Doç. Dr. Pelin Duru ÇETİNKAYA
Tütün Kontrol Çalışma Grubu Başkanı
Ç.Ü. Göğüs Hastalıkları Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

EĞİTİM SEMİNERİ

BÜYÜK ŞEHİR ADANA
T.C. SAĞLIK BAKANLIĞI
TÜRK TORAKS DERNEĞİ
ZEYDAN KARALAR

farkındalık eylemi yaptık. Belediye Otobüslerinde ve duraklarda TTD logolu ve elektronik sigara karşıtı infografilerin asılmasına karar verildi. Zabitanın e-sigara konusunda bilgilendirilip işportada satılan ürünlerin toplatılmasına karar verildi. Zabitanın bu ürünlere el koymasının ancak valilik tarafından yazı gönderilirse uygulanabileceği bildirildi. Valiye ulaşmam gerekiyordu. 14.05.2024 tarihinde Adana İli Vali Yardımcısı Sayın Huriye Yanadur ile görüştüm. Kendisine bir anne olarak geldiğimi, kendisinin de anne olduğu için yardım istediğimi ifade ettim. Ortaokul ve liseye giden iki oğlumun olduğunu, okullarında öğrencilerin e-sigarayı bildiklerini, kullanan çocuklar olduğunu anlattım. İl tütün kontrol toplantılarının yapılmadığını; Adana'da kapalı alanlarda sigaranın çok rahatlıkla içildiğini, satışı ve içimi yasak olan elektronik sigaranın işportacıdan bile temin edilebildiğini; e-sigaranın çok büyük bir tehdit olduğunu anlattım. Valimizin başkanlığında toplanan Bağımlılık İle Mücadele İl Koordinasyon Kurulu toplantısına katılmak ve bu konuda sunum yapmak istediğimi dile getirdim. Adana İli Vali Yardımcısı sayın Huriye Yanadur'un, Vali ile görüşmesi ve karar alınması ile iki ayda bir toplanan Bağımlılık İle Mücadele İl Koordinasyon Kurulu toplantısına 16.05.2024 tarihinde davet edildim. Vali, İl Sağlık Müdürü, Halk Sağlığı Müdürü, Cumhuriyet Başsavcısı, İl Millî Eğitim Müdürü, Emniyet Müdürü gibi protokolden oluşan toplantıda elektronik sigaranın ülkemizde ve dünyadaki durumunu anlattım. Vali beyin sorularına cevaplar verirken Adana'da kolaylıkla satın alınabilen bu ürünlerin Kıbrıs'tan rahatlıkla getirildiğini anlattım. KKTC'de kongremizde yaptığımız eylemden ve Cumhurbaşkanı ile olan görüşmemizden bahsettim. Tütün kontrolündeki başarılarımızı kaybettiğimizi; Adana'da kapalı alanlarda sigaranın rahatlıkla içildiğini; denetlemelerin olmadığını; e-sigaranın ülkemizde satışının yasal olmamasına karşın her yerde satıldığını anlattım ve taleplerde bulundum. Toplantı sonucunda; havaalanlarına ve gümrüğe e-sigara'lara el konulması için yazı gönderilmesine; e-sigara ile ilgili Adana ili durum raporunun

hazırlanması ve hükümete sunulmasına; Narkotik Şube, Gençlik Spor İl Müdürlüğü, Halk Sağlığı Müdürlüğü gibi Kamuda çalışan eğitimciler tarafından eğitim verilmesine; Narkotik Şubenin okul önlerinde içilen e-sigara alıp kanabis açısından analiz etmesine karar verildi.

25.05.2024 tarihinde Adana Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nde e-sigara ile ilgili eğitim verdim ve İl Spor Daire Başkanları, Gençlik Merkezleri, Aile Merkezleri Müdürleri ile neler yapılabileceğini konuştuk. Toplantı sonucunda; farkındalık için yürüyüş ve spor faaliyetleri yapılmasına, bu faaliyetlerde TTD logolu Elektronik Sigara Karşıtı pankartların açılmasına; eğitici eğitime katılan psikologlar, rehberlik danışma uzmanları tarafından gençlere ve ailelere e-sigara hakkında eğitim verilmesine; gençlere eğitim öncesi ve sonrası anketler yapılarak durum tespitine karar verildi.

11.06.2024 tarihinde Tütün Bağımlılığı, e-sigaranın zararları konularında kamu kurumlarında çalışan tüm eğitimcilere, formatörlere İl Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Hizmetleri Başkanlığında eğitim verdim.

12.06.2024 tarihinde, Adana Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Spor Daire Başkanlığı ile birlikte e-sigaraya karşı farkındalık yürüyüşü yaptık.

06.08.2024 tarihinde Adana İli Bağımlılık İle Mücadele İl Koordinasyon Kurulu toplantısı Sayın Vali Mahmut Demirtaş başkanlığında yapıldı. Mayıs ayında alınan ve uygulanan kararlar Valiye sunuldu. Narkotik Şube Müdürü gümrükte, okul önlerinde ve işportacıda el konulan e-sigara, e-sıvıları içeren sunumunu yaptı. Vali Mahmut Demirtaş tarafıma "siz bizleri e-sigara konusunda uyardıktan bir gün sonra Cumhurbaşkanımız e-sigara konusunda konuştu, sayenizde biz daha önce gündeme getirdik teşekkür ederiz" dedi. Ben de kendilerine e-sigara konusunda Adana'da yapılanlar konusunda teşekkür ederken ne yazık ki tütün kontrollerinin yapılmadığını, kapalı alanlarda sigaranın rahatlıkla içildiğini; tütün kontrol mücadelesine ve e-sigara ile ilgili mücadeleyi

Farkındalık Eylemlerinden Görüntüler

artırarak devam ettirmemiz gerektiğini bildirdim. İl tütün kontrol kurullarının kurulması gerektiğini bu konuda çalışmak için gönüllü olduğumuzu bildirdim. Vali ise Adana İli Bağımlılık İle Mücadele İl koordinasyon Kurullarının toplantılarına katılabileceğimi ifade ederken; Emniyet Müdürlerine, Kaymakamlara, Halk Sağlığı Müdürlerine çocuklarımız için mücadele etmemiz gerektiğini söyledi. Takip eden günlerde Adana'da e-sigara satan dükkan ve işportacılara baskınlar yapılarak ürünlere el konuldu.

Adana Vali yardımcısı Sayın Huriye Yanadur, Nazilli Kaymakamı olunca, Nazilli Kaymakamlığı bağımlılık toplantısında online eğitim vermemi talep etti. Online eğitimin ardından paylaştığım slaytlarımı Nazilli Kaymakamlığı, tütün kontrol mücadelelerinde kullanmaktalar.

Adana ilinde tütün kontrol mücadelesi yaparken TTD Merkez Yönetim Kurulu, TTD Tütün Kontrol Çalışma Grubu Yönetim Kurulu ve Danışma Grubu hocalarımın desteği hep benimleydi. TTD Tütün Kontrol Çalışma Grubumuz, Prof. Dr. Elif Dağlı hocamız ve Milletvekili Sayın Prof. Dr. Kayıhan Pala ile görüşmelerimizle; kongremizin ivmesiyle Adana'da başlayan eylemlerimizi diğer illerde de sürdürmeyi ve dip dalga ile yeniden tütün kontrolünde şampiyonluğa yükselmeyi arzuluyoruz.

Tütünsüz ülke ve sağlıklı bir gençlik için yılmadan çalışmalarımıza devam ederken çalışma grubumuz adına, desteği ile hep yanımızda olan derneğimize teşekkürlerimizi sunarım.

Aydın Nazilli Kaymakamlığında Online Eğitimden Görüntüler

Plastiksiz Türkiye Platformu Girişimi

Plastiğin Kademeli Olarak Azaltıldığı Bir Gelecek İçin Geniş Katılımlı Bir Platform Arayışı

Tarihler Mart 2022'yi gösterdiğinde Kenya'nın Nairobi kentinde Birleşmiş Milletlere üye devletler bir araya geldi ve plastik kirliliğinin ana nedeni olan plastik üretimini de kapsayacak, yasal yaptırımları olan bir anlaşmanın hazırlanması için karara vardıklarını açıkladılar. Plastik ve yarattığı sorunlar açısından tarihi nitelikte olan bu karar için "plastığın Paris Anlaşması" ifadesi kullanılıyor (Resim 1). Bu karar artık bir dönüm noktası olarak kabul ediliyor ve önemli bir referans olarak görülüyor. Bir yanıyla da, anlaşmanın Paris İklim Anlaşması niteliğinde olması, çok etkin bir sonucun oluşamayacağı düşüncesi uyandırabiliyor. Biliyoruz ki, çoğunlukla gönüllü taahhütlerin ve planların olduğu Paris Anlaşması 1.5 derece hedefi konusunda yeterince etkili değil. Ancak, Plastik Anlaşması'nın kendisine özgü nitelikte hazırlanması olasılığı da umut vad ediyor. Çünkü plastiğin üretiminin en az %40 oranında azaltıldığı bir senaryonun kabul edilmesi olasılığı bulunuyor. Peki, bunun Plastiksiz Türkiye Platformu Girişimi'ni başlatmakla nasıl bir ilişkisi var? Yanıtı vermeden önce plastik problemine dair bazı bilgiler paylaşmak isteriz.

Çağrı GÖCEK

*Biyolog
(Doktor, Ekolog)
Plastik Türkiye Platformu
Girişimi*
cagri.gocek@gmail.com

*Akademisyen
Çukurova Üniversitesi
Su Ürünleri Fakültesi
Öğretim Üyesi
Plastik kirliliği
kaynakları- plastiğin
ekosistem üzerine
etkileri üzerine çok
sayıda çalışmaları ve
bilimsel makaleleri
bulunmaktadır.*

sedat.gundogdu.65@gmail.com

Sedat GÜNDOĞDU

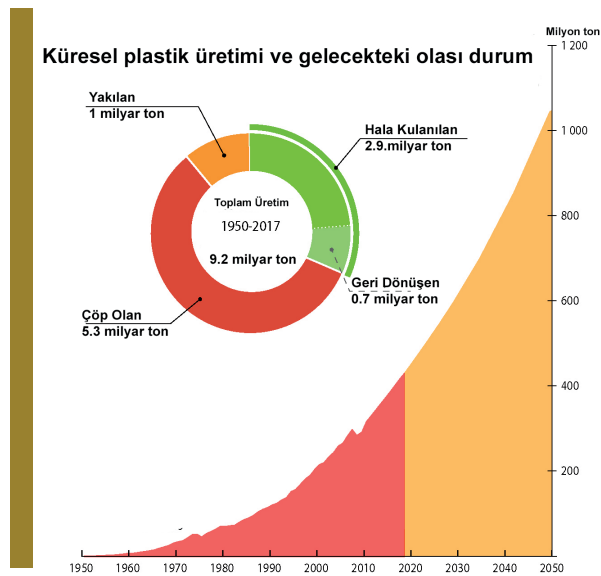

Resim 1. Kenya'nın Nairobi kentinde düzenlenen toplantıda Plastik Anlaşması kararı çıkması sonrası düzenleyici kuruluş olan UNEA temsilcilerinin kutlaması

(Kaynak: <https://www.un.org/en/climatechange/nations-agree-end-plastic-pollution>)

Günümüzde plastik kirliliği, artık gezegen sınırlarına ulaştı. Hızla büyüyen plastik kirliliği, günümüzde çevresel, sosyal, ekonomik ve sağlık boyutunun yanı sıra sürdürülebilir kalkınmayı da olumsuz yönde etkileyen ciddi bir küresel sorun hâline geldi. Plastik üretimi dünyada yıllık 450 milyon tonu buluyor (Resim 2).

Plastikler kullanım sonrası kısa süre içerisinde çöp hâline gelerek ya çevreye gelişigüzel karışıyor ya da atık yönetim uygulamaları sonucu farklı formlara dönüşerek bu hâliyle çevre ve insan için risk oluşturmaya devam ediyor. Plastik çöpler atık yönetim uygulamaları kapsamında, yakmadan kaynaklı zehirli gazlar ve toksik küller, geri dönüşüm esnasında oluşan toksik kimyasallar veya mikro/nanoplastik olarak kendini gösteriyor. Hal böyleyken plastik endüstrisi küresel plastik üretimini önümüzdeki 20 yıl içerisinde 3 kat artırarak 1,5 milyar ton yıllık hacme ulaştırmayı hedefliyor (Resim 2). Bu büyümenin, beraberinde benzer oranda bir kirlilik artışına yol açacağını öngörmek zor değil.

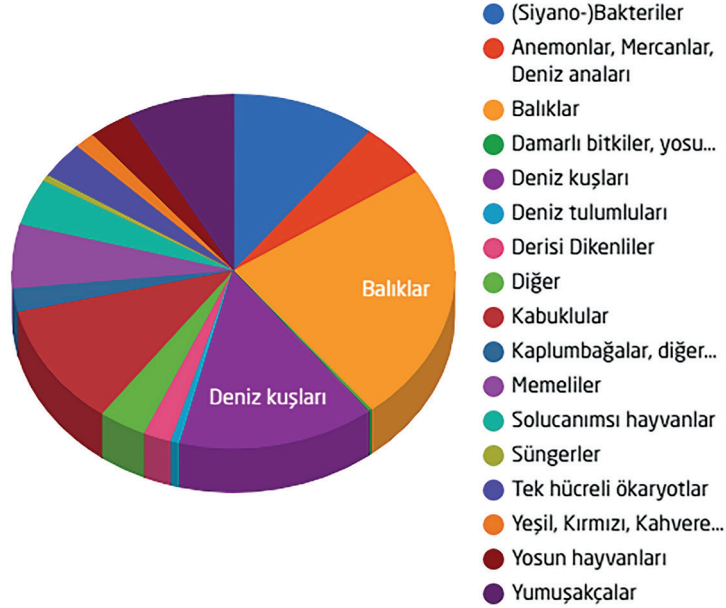

Resim 2. Plastik üretiminin dünü bugünü ve yarını
(Kaynak: <https://www.grida.no/resources/15041>)

Gerçek anlamda denizler üzerinde yüzen çöp adaları olmasa da kutuplardan, Mariana çukuruna, insansız adalardan uzak okyanus bölgelerine kadar plastiklerin ulaşmadığı bir yer de yok. Plastik, sadece bir partikül kirliliği değil aynı zamanda petrol türevi bir bileşik olması nedeniyle, iklim krizinin de nedenlerinden

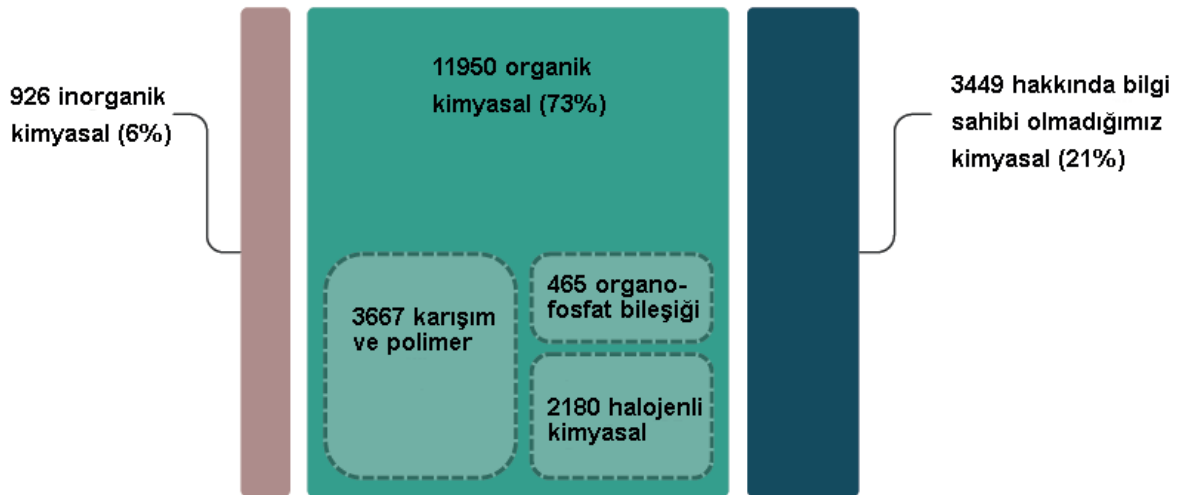
biri. Ayrıca, içerdiği 16.000'den fazla kimyasal ile başlı başına bir kimyasal kirlilik kaynağı (Resim 4). Günümüzde, dünya genelinde plastik ve onun 5 mm'den daha küçük formu olan mikroplastik kirliliğinin kapsamına dair yapılan araştırmalar ve bulgular hatırı sayılır seviyeye ulaştı. Benzer bir durum Türkiye için de

Çöplerden etkilenen sucul organizmalar

© AWI-LITTERBASE

Resim 3. Deniz çöplerinden etkilenen canlıların oransal dağılımları
(Kaynak: https://litterbase.awi.de/interaction_graph)

Resim 4. Plastiklerin içerisindeki kimyasalların sayısal ve oransal dağılımı
(Kaynak: https://plastchem-project.org/wp-content/uploads/2024/03/PlastChem-Press-Release_English-v1.pdf).

geçerlidir. Yapılan araştırmalar, Türkiye’de incelenen her 10 balıktan 9’unun midesinde, tüm ambalajlı gıdalarda ve neredeyse tüm sular ve kara parçalarında ciddi plastik kirliliği varlığını gösteriyor.

Türkiye, Akdeniz’i plastik kirliliğine maruz bırakan baş aktörlerden biri konumunda. Bu durum, hem Türkiye’nin yıllık 10 milyon tona yakın olan plastik üretimiyle, hem yetersiz atık yönetim alt yapısı ve hem de Avrupa’dan ithal edilen kirliliğ ve kalitesiz plastik çöplerin varlığından kaynaklanıyor. Üstelik hâlihazırda plastik üretimini artırmak için çoğunluğu Doğu Akdeniz kıyılarında olmak üzere çok sayıda petrokimya tesisi yatırımı da planlanıyor. Tüm dünyanın plastik üretimini azaltmayı konuştuğu bir konjonktürde, Türkiye’nin tam tersi bir stratejiye sahip olması ülke politikasında sivil toplumun ya da bilimin değil, endüstrinin belirleyici olduğunu ortaya koyuyor. Benzer bir durum plastik çöp ithalatında ve plastiğe ilişkin yasal düzenlemelerde de kendini gösteriyor.

Bu noktada, BM Plastik Anlaşması umut vadeden uluslararası bir girişim olarak öne çıkıyor. Yasal bağlayıcılığı olması beklenen bu anlaşmanın, yeterli isteklilik ve kamuoyu baskısı sağlanırsa, plastik üretim kısıtlamasını içermesi sürpriz olmayacak. Ancak BM Plastik Anlaşması’ndan küresel fosil yakıt endüstrisi ve onların yönlendirdiği ülkeler rahatsızlık duyuyor. Bu kesimler, anlaşmanın yasal bağlayıcılıktan uzak ve plastik üretiminin azaltılmasını kapsamayacak içerikte olması konusunda çaba harcıyor. Bu durum, doğrudan ya lobi faaliyetleri ile ya da hükümet delegasyonlarını manipüle etmek üzere, müzakereci sıfatıyla görüşmelere katılarak gerçekteřebiliyor¹. Hal böyle olunca, plastik anlaşması da dâhil olmak üzere kirlitici kaynakların ortadan kaldırılmasına dönük toplantı ve görüşmelerde, üretilen söylemlerde ve yapılan aktivitelerde endüstrinin belirleyiciliği artıyor, yanlış çözümler önerileri ve aldatici

1 Detaylı bilgi için bkz. <https://www.ciel.org/news/fossil-fuel-and-chemical-industries-at-inc-3/>

bilgiler tüm ülkelerde ana akım söylem hâline geliyor.

Bu olumsuz ve sürdürülebilir olmayan gidişe karşı artık Türkiye’de sivil toplumun daha aktif bir söyleme geçerek karar alıcıları etkileyecek girişimlerde bulunması gerekiyor. İşte tam olarak bu noktada, yani plastiğin yarattığı etkiye dair söylemin şekillendirilmesinde, endüstri etkisinden azade bağımsız, yerel örgütlenmelerden gücünü alan, karar alıcıların sivil mekanizmalarla iş birliği yapmasını sağlayacak, kapsayıcı ve söylem üreten bir platforma ihtiyaç bulunuyor. Plastiksiz Türkiye Platformu fikri bu nedenle ortaya çıktı. Bu platform girişimi ile, yerel ya da ulusal çapta çevre, çevre sağlığı, insan sağlığı ve doğa koruma alanında faaliyet gösteren STK’larla hep birlikte aktif bir mekanizmanın oluşturulması amaçlanıyor.

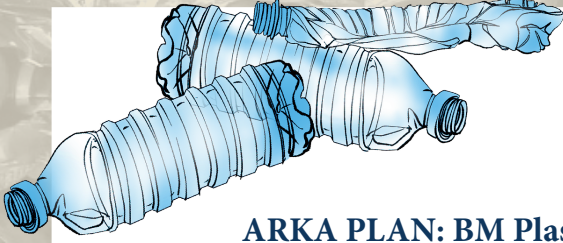
Bu amaç doğrultusunda, 22 Ağustos 2024 günü İstanbul’da, Plastiksiz Türkiye Platformu’na Davet Toplantısı’nın ilkinin düzenledik (Resim 5).

Resim 5. PTP ilk toplantısından görüntüler.

Toplantıda sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirerek, plastik kirliliğinin boyutlarını birlikte ele almak, yapılması gerekenleri tartışmak ve bir platformun oluşum süreci konusunda uzmanlardan bilgi edinmeyi hedefledik. Toplantıya, 13 farklı şehirden 27 sivil toplum kuruluşu katılım sağladı. Toplantıya katılan kurumların, platformun gerekliliği konusunda hemfikir ve platforma katılım konusunda istekli oldukları gözlemledik. Platform oluşum sürecinin yeni sivil toplum kuruluşlarıyla görüşmeler, mutabakat metninin oluşturulması faaliyetleriyle devam edeceğini öngörüyoruz. Hâlihazırda

platform girişimi olarak, Hükümetler arası Müzakere Komitesi son toplantısında Türkiye delegasyonuna yönelik bir çağrı metni kaleme aldık. Metne, plastik kirliliğinin azaltılmasına yönelik gerçekleşmesini talep ettiğimiz yasal yaptırımlar eklendi. Kasım ayı başında, çağrı metni tüm kamuoyunun ilgisine sunulmuş ve 19 sivil toplum kuruluşu ve 44 bireysel katılımcı metne imzacı olmuştur. Müzakereler plastik üreticilerinin lobi faaliyetleri sonucu tıkanmış, anlaşmanın imzalanma süreci 2025 yılına kalmıştır.

ARKA PLAN: BM Plastik Anlaşması

2022 yılı Mart ayında, BM Çevre Asamblesi'nin (UNEA-5.2) yeniden başlatılan beşinci oturumunda, deniz ortamı da dâhil olmak üzere plastik kirliliğine ilişkin uluslararası ve yasal olarak bağlayıcılığı olan bir belgenin geliştirilmesine yönelik 5/14 sayılı tarihi kararı kabul edildi. Anlaşmanın amacı, tüm plastik yaşam döngüsü boyunca okyanus kirliliği ve mikroplastikler de dâhil olmak üzere plastik kirliliğini azaltmaktır. Bu kapsamda, BM Çevre Programı (UNEP), üretimi, tasarımı ve imhası da dahil olmak üzere plastiğin tüm döngüsünü ele alan kapsamlı bir yaklaşıma dayanan bir enstrüman geliştirmek üzere Hükümetler arası Müzakere Komitesi'nin (INC) oluşturulmasını talep etti. INC, müzakereleri 2024 yılı sonuna kadar tamamlamayı hedefliyordu. Anlaşmanın 5. müzakere toplantısı (INC-5) 25 kasım - 1 aralık tarihleri arasında Güney Kore'nin Busan kentinde gerçekleştirildi. Anlaşma metninin son haline getirilmesinin planlandığı görüşmelerde tıkanıklık oluştu ve çalışmalar bu toplantı için sonuçsuz kaldı. Bununla birlikte, kuvvetli adımlar talep eden ülkelerin mücadelesi devam ederken bu durum plastik endüstrisinin oyun alanını kısıtlıyor. Zayıf bir anlaşmanın kabul edilmemiş olması, daha güçlü bir metin üzerinde uzlaşmanın mümkün olabileceğine dair umut vadediyor. Anlaşma metni, 2025'teki bir sonraki toplantıda son haline getirilecek.

Ethem YILDIZ

Tıp Doktoru

Göğüs Hastalıkları Uzmanı

Akademisyen

Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi

Göğüs Hastalıkları AD

TTD Toraks Bülten Editör Yard.

ethemyildiz84@gmail.com

Köyde Ağa, Evde Koca, Okulda Hoca

Haluk Levent Kral Çıplak Albüm Kapağı 2021

- Koğuşlarda ağalar falan var mı oğlum?
- Herkes kendisinin ağası teyze!

Tıp fakültesi 5. sınıftayken adli tıp stajımda geçen bir diyalog bu. İhtisas da-iresindeki hocamızın kurula getirilen mahkumla kurdukları diyalogun bir parçası.

Gerçekte öyle mi? Eğer bunu söyleyen haklıysa “içerisi” “dışarıdan” daha özgür olmalı. E söyleyenin hiç mi haklılık payı yok? Herkesin kendisinin ağası olabildiği bir yer mümkün mü? Hangi içerisi dışarıdan daha özgür olabilir. Dışarıda olanlar? Ya onlar, kendisinin ağası olabiliyor mu sırf dışarıdalar diye? Ağaları köyde bırakmamış mıydık hem? Yok, bırakmadık, bunu biliyoruz. Bunu içine doğduğumuz dünyanın, içimize işleyen bütün pratiklerinden biliyoruz. Yoksa bizler bütün bunlara teslim olmuş vaziyetteyken günler geçip gidiyor mu? Haluk Levent’e göre evet. Bir çırpıda sayıvermiş şarkıda (1):

“Patron burda, köyde ağa,
Evde koca, okulda hoca.
Dayı, baba, abi, ana.
Kral vardır her tarafta,
Krallıklar ülkesinde...”

Şarkıda geçen kralların bir röntgenini çekelim. Fazla da uzatmadan kimler varmış bir bakalım şu krallıklar ülkesinde. Kısaca;

1. Patron
2. Ağa
3. Hoca
4. Anne ve dayı.

Evet çok güçlü bir ekiple karşı karşıyayız, işimiz zor. Krallıklar ülkesinin 4 köşesine özenle atanmış kralların arasında köşe kapmaca oynar gibi oynayalım bakalım müsaade olursa. Kim kimmiş, hayatımızın içinde/aralarında geçtiği bu kimselerin adı sanı nerelerden gelmiş anlamaya çalışalım. En baştan, sözlükten başlayalım (2).

1. Patron

Fransızca patron “1. peder, baba, ağa, pir, gemi kaptanı [eskimiş], işyeri sahibi, kopyası alınan kitabın aslı” sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Geç Latince aynı anlama gelen patronus sözcüğünden evrilmiştir. Bu sözcük Latince pater “baba” sözcüğünden +on ekiyle alıntıdır.

Aaa babayla aynı çıktı bu. Baba elendi, bakmaya gerek kalmadı 😊

Ağaya, ağabeye, abiye bakalım bir de:

2. Ağa

Moğolca aka “ağabey, saygı unvanı” sözcüğü ile eş kökenlidir. Bu sözcük Arapça أَخ، أَخِي، أَخِي “erkek kardeş, saygı hitabı” sözcüğünden alıntıdır.

Burdan şimdilik pek bir şey çıkmadı gibi ama belli olmaz , tabiatı gereği çok potent duruyor. Hem filmlerde de olmaz mı, bir yerde silah görünürse o illa ki patlar derler.

3. Hoca

Farsça خواجه veya خواجه “saygın kimse, efendi, rabb” sözcüğünden alıntıdır.

Yine saygı diyor, hatta vites yükseltti baya baya Rab diyor yahu. Tanrılığa, tanrısallığa kadar gitti bu yol. Hem Rab, terbiye eden demek. Eskiden eğitimle ilgili kurum da talim ve terbiye kurulu değil miydi sahi? Ortam birazdan iyice kızışabilir. Pantheon tapınağına dönmeye başladı burası iyiden iyiye. Sevan mı çıldırdı sözlüğü yazarken yoksa şarkıyı yazan Haluk mu? Yoksa, “**hayatımızın içinde/aralarında geçtiği bu kimseler**” arasında böyle bağlar mı kuruyoruz hep?

4. Anne

Geldik hemen her zeminde sanıyorum en çok kutsanan kavramlardan belki birincisine. “Anne, annelik...” Tüh, ataerkil Pantheon’da sağa sola sallamak iyiydi. Eh ben de erkek olduğuma göre hem daha kolaydı. Burası oraya benzemez tam bir mayınlı arazi. Yazının başından beri lügat parçalamışken hazır bu konuda da bir iki kelam etmemek olmaz derdim ama bu kadar “kutsal/kutsanan” bir konuda da kusur kalıvereyim. Bir de şu var, konu kadınlarla ilgili ise, ki hatta bu alt başlıktaki gibi hele ki-sadece-kadınlarla ilgili ise, hemen hiç konuşmamam gerektiğini de düşe kalka öğrendim. Ben en iyisi topu taca atıvereyim (bakalım dayanabilecek miyim?). Bu arada dayı, hadi yine iyisin, anne kontenjanından girdiğin hayatımızda yerin sağlam, seni de dideklemeden paragrafı bitiriyorum 😊

Şarkıya dönüyorum, “Patron burda, köyde ağa, evde koca, okulda hoca. Dayı, baba, abi, ana... Kral vardır her tarafta, krallıklar ülkesinde...” Doğrusu Haluk Levent’in bir çırpıda, tek nefeste bu kadar figürü sayıverişine gıpta ettim. Haluk, gözümüzü açtığımız andan ölümümüze kadar geçecek sürede içli dışlı olduğumuz bütün “otorite” figürlerini kucağımıza bırakıp kaçmış. Tam buraya, “Bu şarkıdaki tüm karakterler ve olayların gerçek kişi ve kurumlarla ilgisi olmadığı gibi , şarkının konusu da Haluk Levent’in zihnindeki kurgusal bir ülkede geçmektedir” diye yazmak yazının gidişatına cuk diye oturuverirdi ama olmaz, otorite denen kavrama dokunmadan geçersen üniversitede öğrenciyken her konserine koşturduğum bu rockçının pek bilinmeyen bu şarkısına haksızlık etmiş olacağım gibi, Nilüfer hoca’ya otorite ile ilgili yazı yazmakla ilgili verdiğim sözü de tutamadan bitirmiş olurum. Haydi o zaman gelelim “otoriteye”. Biraz da onu kurcalayalım (2):

Otorite

Fransızca autorité “1. emir verme yetkisi, nüfuz, 2. amir, yetkili” sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük Latince auctoritas “ağalık, şeflik” sözcü-

ğünden evrilmiştir. Bu sözcük Latince auctōr “1. (bitki veya hayvan) yetiştiren, besleyen, 2. aşiret reisi, ağa, şef, 3. eser sahibi” sözcüğünden +itas ekiyle türetilmiştir.

Buraya kadar şöyle bir bakınca otorite kavramının anlamsal kökeninin ; toprağa hükmedenin emir verme yetkisi, nüfuzu gibi bir kadim kökenden geldiğini anlayabiliriz. Bu, aslında bizim bu kavramın üzerinde düşünebilmemizi çok kolaylaştırıyor, aşına olduğumuz ve rahatlıkla anlayabileceğimiz bir zeminde konuyu okuyabiliriz diye düşünüyorum.

Ağalık

Pek bir şey söylemiyor gibi duran ağabeylik, ağalık, abilik otorite kavramının ta kendisine, hem de kökenine isabet etti. Hele bizim gibi geleneksellikle modernlik arasında sıkışmış bir toplumda, otorite kavramının, hükümdarlık/hükümranlık göstergesi olan toprağa hükmedebilmekle ilişkisi aşikâr. Doğrusu otorite kavramının böyle bir zeminde tartışılacak olduğunu keşfetmek beni heyecanlandırmıştı. Bunları yazıya dökmekteki amaç da, kendi zeminimiz olan Toraks Bülteni’nde bunları beraber düşünme arzusundan başka bir şey değil. Yoksa tarihin, sosyolojinin ve psikanalizin

derinlemesine çok şey söyleyebileceği bu konuda malumun ilamı niyetinde değilim. Ama bu kökteşliği çok sevdiğim bir film olan Zügürt Ağa üzerinden biraz daha okumak isterim (3).

Toprağın insanları şehirlere kustuğu bir dönemde, Zügürt Ağa, kendi ifadesiyle “*biraz da şan şöhret için yaşayan*” bir feodal. Trajik olan ise, böyle bir geçiş döneminde geçmişle gelecek arasında sıkışıp kalması. Belki de düşüşünü izlemekten keyif alacağımız bir figürken, ayakta kalmak için verdiği her çırpınıştaki izlediğimiz ‘acınacak kadar komik olma’ hali sanıyorum Şener Şen’in müthiş oyunculuğunun başarısıdır. Güreş tutkusu tatmin olsun da ziyafet versin diye marabalar, köye gelen pehlivanları Ağa’ya yenilmesi için tembihler mesela. “Teyatro” hâline gelmiş psödogalibiyetlerinden sonra “siz de beni Sultan Aziz mi sandınız?” diye böbürlenen, keyiflenen bir insan işte bakınca. Belki de görüldüğü gibi olmasıdır izlerken onunla özdeşlik kurmamızı sağlayan şey. Böyle gözükebilmesi tek başına Şener Şen’in oyunculuk başarısıyla açıklanamaz, çünkü Ağa da her muktedir gibi şu şans ve imkânlarla sahiptir: “... iktidar rol yapmak zorunda olmamak anlamına gelir, daha doğrusu tek başına herhangi bir gösteri konusunda daha kayıtsız ve ilgisiz olma kapasitesi demektir” (4).

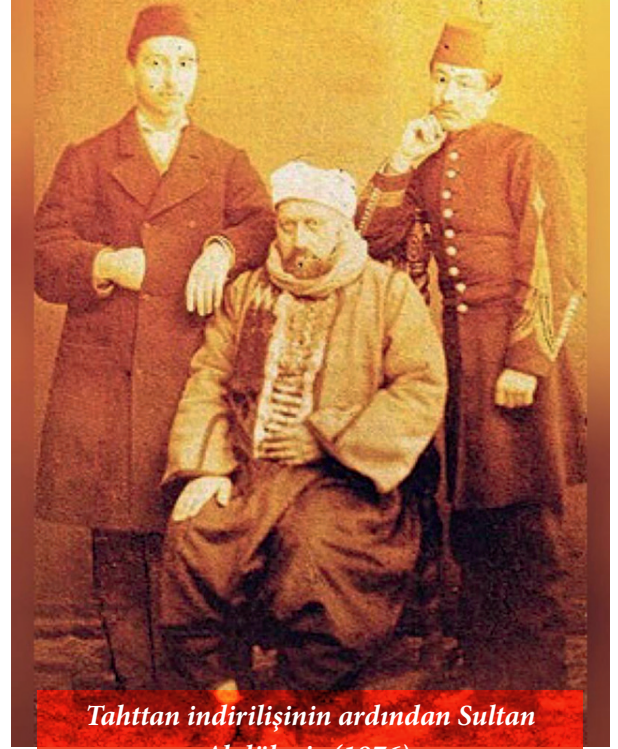

Zügürt Ağa (1985)

Ona herşeyini kaybettiren süreç yaşanırken Ağa'nın hiç de tetikte olmadığını, her daim kendisini güvende, emniyette hissettiğini görürüz. Neden öyle olmasın ki, ona karşı gösterilen hürmet insanı kendisine bağımlı edecek kadar güçlüdür. Kendisi de filmin başlarında şehre gitmesini öğütleyen arkadaşına "...eh biz biraz da şan şöhret için yaşıyoruz." der. İnsan övgüye karşı çok savunmasız olduğu gibi, böylesi bir şan şöhrete de müptela olmaması zannımca çok zordur. Bu tabloyu anlama çabasına köle ile efendi arasındaki dinamikleri incelikte açıklayan J. C. Scott'tan bazı alıntılar yaparak devam etmek istiyorum. "Tâbi olanlar hürmetkâr görünürler, baş eğer ve reverans yaparlar, hoş görünürler, yerlerini bilir ve orada kalır gibi görünürler, böylelikle kendilerinden üstün olanların yerini de bildiklerini ve kabul ettiklerini belirtirler...(3)".

Ağa'nın da, "O uludur, o en büyüktür" diye ayaklarına kapanan (adeta ona tapar gibi görünen) adamının (Kekeç Selman), kendisine soygun planı tertip edebileceğini aklından geçirememesi kadar doğal bir şey yoktur. Hem, "...tâbi grupların kamusal yaşamı, hâkim gruplarından daha fazla 'emre dayalı' gösterilere adanır. Emirlerle pratik itaatin yanı sıra yüz ifadesinde ve jestlerde de daha fazla uyumlu davranışı içerir...". Ayrıca, "... kölece davranış neredeyse tanım gereği dikkatli bir uyanıklık ve yanıtın iktidar sahibinin ruh hâline ve ihtiyaçlarına göre ayarlanmasını gerektirir." Böyle bir ortamda, doğal olarak Ağa'nın tetikte olmaya da, rol yapmaya da ihtiyacı yoktur.

Bu tip asimetrik ilişkilerde muktedir/mutlak otorite figürüne uygulanan davranış kalıplarına biraz daha kafa yorarsak, "...şiddet dolu bir dünyada masum bir tavır, başarılı bir saldırının en etkili aracı olabilir... (5)". Ayrıca "... onu gülümseyerek hareketsizleştirmeyi öğreniyorsunuz. Onu dostlukla silahsız bırakıyorsunuz. Böylelikle, birine içinizden öfke duyarken, bunu gizlemeyi gülümsemeyi ya da korkak görünmeyi öğreniyorsunuz..." (6). Şöyle de yamsal bir yorumla da devam edebiliriz, "bunu

Tahttan indirilişinin ardından Sultan Abdülaziz (1876).

yalanı teşvik etmek için değil, yalnızca hayatta kalmaya yönelik bir taktik olarak tavsiye ediyoruz" (7).

Filmden tekrar örnek verecek olursak, Ağa'nın güreş tutkusunun Sultan Aziz'e benzetilmesi, bu padişahın meşhur bir özelliğinden kaynaklanıyor, güçlü bir pehlivan olması. Gerçek ve mecazi anlamdaki bütün güçlerine rağmen, Sultan Aziz'in akıbeti ise tahmin edersiniz ki Ağa'nın düşüşünden çok daha trajik gerçekleşiyor tarihte. Tahttan indirildikten birkaç gün sonra sıradan iki askerin mesafesizce çektiği fotoğraf bununla ilgili çok sembolik olduğu gibi, tek başınada çok şey anlatmakta. Zannediyorum her otoritenin en büyük korkusu da böyle bir fotoğrafın nesnesi olmaktır.

Bütün bu süreçlerin sonunda ise muktedirin/otoritenin kabusu şudur ve çoğunlukla kendisini gerçekleştiren bir kehanete dönüşür. O, düştüğünde kendisini koruyacak bütün zırhlardan yoksundur. Çıplak kralı anlatan masaldaki gibi, bu kabusun gerçekleşmesi bazen sadece bunu birisinin yüksek sesle ifade edivermesine bakar. Makam, mevki, titr, unvan, rütbe.. Sihirli

Çıplak Kral

bir değnekle ortadan kalkıverir ve büyü bozulur bir anda. Kurguyu bozan şey nettir, çocukça bir cesaret. Saf ve parlak bir bakış. Muktediri ululayan, hesaplar peşinde kirlenmiş yetişkinlerin dünyası değildir otoriteyi tehdit eden şey. Gerçeği görür görmez çekinmeden haykıran bir çocuk, göz önündeki illüzyonu darmadağın ediverir (8). Masalın kahramanı kral değildir yani. Bariz bir şekilde kahraman burda çocuktur. Filmde ise, Ağa'nın düzenini bozan ona hürmet gösterilerinin en abartılısını yapandır.

İster bir masalda, ister bir filmde, ister günlük koşturmacalarımızda olsun, otorite dediğimiz şey aslında biraz da zihnimizde yaptığımız bir makyaj gibi. "Aslında yok terzi bile, giysileri biz yaparız." Diyor ya şarkı hani, onun gibi. Kralı kral yapan, kıyafetlerini gören, "Aaa ne güzel olmuş!" diyen biziz. Biz, biz akıllılar. E Ağa filmde demiyor mu: "- marabasız Ağa olur mu hiç?" diye. Ama herkes gidince... Bir de bakıyoruz ki finalde Ağa, Çiçek Pasaj'da çiğ köfte satıyor. O rahat, biz izleyici rahat. Bilmem ki Ağa belki de ilk kez gerçekten özgür. Ne marabalar kalmış etrafında ne de artık zaten pek de kalmamış itibar derdi. En iyi ve tek bildiği işi yapıyor. İlk defa bu kadar çıplak. Biz de gerçek bir insanı izlemenin keyfini çıkarıp hak edilmiş başarısına şahit olup hafifliyoruz.

"Kral nerde?" diye sorma, sende, bende, bizde, onda.

Çıplak diyen kral olur, taç giyer, oturur tahtına."

Krallıklar, otoriteler, kıyafetler, koltuklar, rüt-beler, ağalar, beyler... İnsanın hikayesi hep aynı galiba. Dünya dönüp dururken bütün masallar da krallar da birbirine benziyor. Çıplaklar bir de, tüm krallar çıplak. Tıpkı doğduklarında oldukları gibi.

Kaynaklar

1. Levent, Haluk. Kral Çıplak. Söz ve müzik: Sedat Sarıcı. İstanbul: Akbaş Müzik, 2001.
2. Nişanyan, S. Nişanyan Sözlük: Çağdaş Türkçenin Etimolojisi. 3. baskı. İstanbul: Liberus Yayınevi, Mart 2021. Alıntı yapılan sayfalar: 32-33, 368,666, 690.
3. Züğürt Ağa. Yönetmen: Nesli Çölgeçen. Senaryo: Yavuz Turgul ve Nesli Çölgeçen. Türkiye: Erler Film, 1985.
4. Scott, J. C. Tahakküm ve Direniş Sanatları. Çev. Alev Türker. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 4. basım, 2021. İlk yayın: Yale University Press, 1990. Alıntı yapılan sayfalar: 64, 69, 70.
5. Rosengarten, T. All God's Dangers: The Life of Nate Shaw. Knopf, 1974. (Scott, Tahakküm ve Direniş Sanatları, 2021, s. 70'te alıntılanmıştır).
6. Abbott, J. H. In the Belly of the Beast: Letters from Prison. Vintage Books, 1981. (Scott, Tahakküm ve Direniş Sanatları, 2021, s. 70'te alıntılanmıştır).
7. Khare, R. S. The Untouchable as Himself: Ideology, Identity, and Pragmatism among the Lucknow Chamars. Cambridge University Press, 1984. (Scott, Tahakküm ve Direniş Sanatları, 2021, s. 70'te alıntılanmıştır).
8. Andersen, H. C. Keiserens Nye Klæder [İmparatorun Yeni Giysileri]. Eventyr, fortalte for Børn [Çocuklara Anlatılan Masallar]. Danimarka: C. A. Reitzel, 1837.

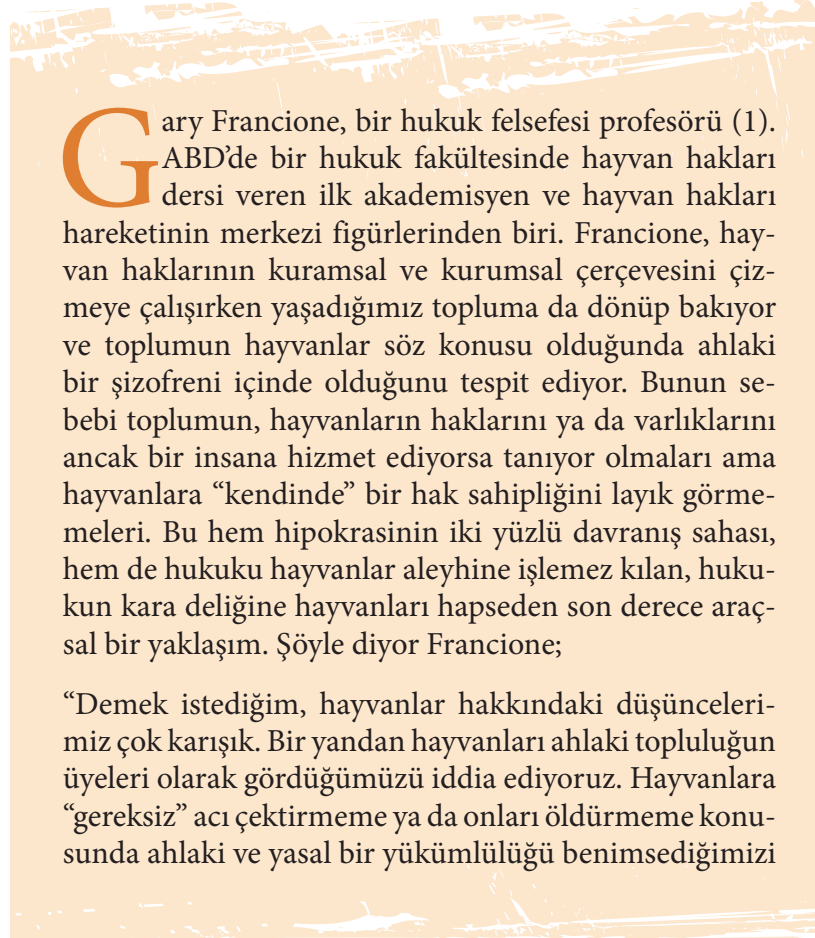
Sokaklar İçin Hayat, Hayvanlar İçin Yaşam Hakkı

Hayvanları Koruma Kanunu Değişikliği Ne Söylüyor?

Ben hissetme yetisine sahip tüm varlıkların tek bir hakka sahip olmaları gerektiğine inanıyorum:

Mal yerine konmama, insanların amaçlarına hizmet etmek dışında da bir değer taşıma hakkı.

Gary Francione

Gary Francione, bir hukuk felsefesi profesörü (1). ABD’de bir hukuk fakültesinde hayvan hakları dersi veren ilk akademisyen ve hayvan hakları hareketinin merkezi figürlerinden biri. Francione, hayvan haklarının kuramsal ve kurumsal çerçevesini çizmeye çalışırken yaşadığımız topluma da dönüp bakıyor ve toplumun hayvanlar söz konusu olduğunda ahlaki bir şizofreni içinde olduğunu tespit ediyor. Bunun sebebi toplumun, hayvanların haklarını ya da varlıklarını ancak bir insana hizmet ediyorsa tanıyor olmaları ama hayvanlara “kendinde” bir hak sahipliğini layık görmemeleri. Bu hem hipokrasinin iki yüzlü davranış sahası, hem de hukuku hayvanlar aleyhine işlemez kılan, hukukun kara deliğine hayvanları hapseden son derece araçsal bir yaklaşım. Şöyle diyor Francione;

“Demek istediğim, hayvanlar hakkındaki düşüncelerimiz çok karışık. Bir yandan hayvanları ahlaki topluluğun üyeleri olarak gördüğümüzü iddia ediyoruz. Hayvanlara “gereksiz” acı çektirmeme ya da onları öldürmeme konusunda ahlaki ve yasal bir yükümlülüğü benimsediğimizi

İŞİL KURNAZ

Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nden mezun oldu. İsveç hükümeti bursuyla Lund Üniversitesi’nde Uluslararası İnsan Hakları Hukuku yüksek lisans derecesini aldı. “Anayasalarda Kolektif Sosyal Haklar” konusundaki teziyle 2018 yılında Halit Çelenk Hukuk Ödülü’nü kazandı. 2024 yılında Şirin Tekeli Makale Ödülü’nü kazandı. Halen İtalya’da bulunan Sant’Anna Scuola Universitaria Superiore Pisa’nın İnsan Hakları Enstitüsü’nde doktora araştırmacısı olarak çalışıyor. AİHM yargıcı Rıza Türmen’le beraber İletişim Yayınları’ndan Bir AİHM Yargıcının Not Defteri kitabını yazdı. Birleşmiş Milletler Kadın Birimi’nde ulusal uzman olarak çalıştı. Düzenli olarak Birikim Dergisi’nde yazıyor.

iddia ediyoruz. Elbette “gerekliliğin” ne anlama geldiğini tartışabiliriz, ancak ne anlama gelirse gelsin, insan zevki, eğlencesi veya rahatlığı nedeniyle dayatılan acı ve ölümü dışlamalıdır. Eğer bunu yapmazsa, o zaman istisna ahlaki kuralı tamamen yutmuş olur (2).”

Hak, hukuken korunan menfaat olarak tanımlanır. Peki hayvan hakları dediğimizde ve onların haklarını, sürekli insandan dolayım olarak yorumladığımızda, aslında gerçekten hayvan haklarından bahsediyor olur muyuz? Bu daha çok hayvan refahı denilerek yumuşatılan ve hayvanlara gereksiz acı çektirmemeyi şiar edilen bir yaklaşımın fikri. Halbuki söz konusu hissetme kabiliyeti olan bu canlılar olduğunda, gereksiz acı çektirmekten kaçınmadan başka yükümlülüklerimiz de var. Bu, bir toplumu oluşturanın sadece o toplumdaki insanlar olmadığına dair bir şeydir; çünkü toplum, insanların doğa ve hayvanlarla ilişkisi ve kendisi dışındakine yönelen bakım ve özen yükümlülüğüyle kurulur.

Bu özen ve bakım yükümlülüğünün hayvanlar aleyhine sürekli ve gündelik olarak ihlal edilebilmesinin yasal zemini 2 Ağustos 2024 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun oldu. Abdullah Onay bu yasa hakkında yazarken “Utanç Yasası” diye yazmıştı (3). Yasanın toplumu kutuplaştırdığına dair söylemlere itiraz ediyordu: “*Sorun olarak gördüğünü yok etme zihniyeti, birileri kutuplaştırdı diye ortaya çıkmaz, zaten vardır. Gücünü o toplumun kurucu ideolojisinden alır. Gücsüzler, mağdurlar üzerindeki egemenlik ilişkisinin bozulmasını istemez. Onun bozulması demek “düzen”in bozulması demektir. Kadın yerini bilecek, mülteci ülkesinde barınmayacak, köpekler sokaklarda dolaşmayacaktır.*”

Peki toplumun düzenini ve sokakların güvenliğini bozduğu gerekçesiyle Hayvanları Koruma Kanunu’nda yapılan değişiklikler kime karşı neyi koruyordu? Hayvanların yaşam hakkı pahasına toplumsal düzene birilerini, bazı canlıları yok edebilme, kayıplara karıştırma yetkisini belediyelere, insanlara kim ve hangi hakla veriyordu? Dünyanın her yerinde sokak

hayvanlarıyla ilgili yapılan çalışmalar gösteriyor ki sokak hayvanlarının kaynağı, insanların evlerine alıp daha sonra bakamadıkları gerekçesiyle sokağa terk ettikleri kediler ve köpekler (4). Yani insanlar kendi yarattıkları sorunun bedelini, bu sorunun asıl mağduru olan canlılara ödeterek çözmeye çalışıyorlar.

Yine çalışmalardan biliyoruz ki gelişmemiş ülkelerde zehirlenme ve öldürme gibi yöntemler tercih edilirken; gelişmiş ülkelerde aşılat, kısırlaştır ve yerinde yaşat yöntemiyle toplumsal düzen, hayvanları da içine katacak şekilde sağlanıyor (5). Çünkü toplumsal düzen, sokakta var olma hakkı, yaşama hakkı sadece insana tanınan bir hak değil. Bu hak, dünyanın bütün kurucu unsurlarını içine aldığı ortak evrenimiz oluyor. İnsanın her şeyin merkezinde olduğunu öne süren antroposantizm çağı, yerini yavaş yavaş karşılıklı özen ve bakım yükümlülüğümüzün hesaba katıldığı bir post-hümanizm fikrine doğru bırakıyor. Bu fikir hukukun kurgusunu ve alımlanmış şeklini de değiştiriyor çünkü hiç kuşkusuz yaşam hakkı, artık hayvanların da dahil olduğu post-hümanist bir çerçevede anlam kazanıyor.

Her ne kadar dünyada yasal olarak tam anlamıyla bağlayıcı bir hayvan hakları anayasası yazılmamış olsa da 15 Ekim 1978’de Paris UNESCO evinde ilan edilen Hayvan Hakları Evrensel Bildirisi bize şunu hatırlatıyor: Bütün hayvanlar yaşam önünde eşit doğarlar ve aynı var olma hakkına sahiptirler. Bütün hayvanlar saygı görme hakkına sahiptir. Bir hayvan türü olan insan, öbür hayvanları yok edemez. Francione’nin söylediği gibi ölüm, hissetme yetisine sahip her canlı için en büyük zarardır ve sırf hissetme yetisine sahip olmak mantıksal olarak bir canlının yaşamını sürdürmekte çıkarı olduğuna ve bu çıkarın belli ölçüde farkında olduğuna işaret etmektedir (6).

Serkan Köybaşı’nın hayvanı bir anayasal hak öznesi olarak kurguladığı makalesindeki tespiti hayvanların, yaşam hakkının anayasal öznesi olarak da kurgulanabileceğini gösterir. Köybaşı’na göre;

Bir-yaşamın-öznesi olan Hayvan’ın zamansız ölümü, bireyin söz konusu yaşamının yarıda

kesilmesi anlamına gelmektedir. Bu, herhangi bir organizmanın biyolojik olarak canlı olmayı sonlandırmasından farklı olarak, psikolojik bir canlının varlığının sonlandırılmasıdır. Bu nedenle, sezgisel canlıların acı çekmemekte ve yaşamlarının devam etmesinde açık ve anlaşılabilir çıkarları olduğu için, Hayvan da *prima facie* acı çektirilmeme ve öldürülmeme haklarına sahiptir (7).

Peki Türkiye tarafından da imzalanmış olan Evrensel Hayvan Hakları Bildirgesi'ne rağmen son yasal değişiklik, hayvanların yaşam hakkı karşısında ne söylüyor? Hayvanları Koruma Kanunu'nun 6. maddesinde sahipsiz hayvanların korunması, bakılması ve gözetimi için yerel yönetimler sorumlu ve yetkili kılınmıştı. Buna göre sahipsiz veya güçten düşmüş hayvanların en hızlı şekilde yerel yönetimlerce kurulan veya izin verilen hayvan bakımevlerinde kısırlaştırılacağı, aşılanacağı, rehabilite edilmesinin ardından alındığı ortama bırakılacağı düzenlenmişti. Ancak Türkiye'nin kuduz riski taşıyan bir ülke hâline geldiği, sokak hayvanlarının trafik kazalarına sebep olduğu gibi hiçbir bilimsel veri içermeyen ve tamamen yok etmenin meşrulaştırılmasına yönelik olan bu kanun ile Türkiye, hayvanların yaşam hakkını sürekli olarak ihlal etme tehlikesi altında olan bir ülke hâline getirildi. Kanunun 6. maddesi "Bakımevlerine alınan hayvanlar Bakanlık veri sistemine kaydedilir ve rehabilite edilen köpekler, sahiplendirilinceye kadar hayvan bakımevlerinde barındırılır" şeklinde değiştirildi. Bu değişiklik şu anlama geliyordu: Hayvanların sokaklarda yaşama hakkı keyfi olarak engelleniyor çünkü yerel yönetimlerin yetkisi dahilinde olan "aşıla, kısırlaştır ve yerinde yaşat" politikası tamamen terk edildi. Böylece hayvanların barınaklarda tecrit edilmesi, kaderlerine terk edilmesi yasal bir zemine kavuştu.

Üstelik yasa değişikliğinden önce "Hayvan Sağlığı Zabıtası Kanununda öngörülen durumlar dışında hayvanların öldürülmelerinin yasaktı ve bu bir yaşam güvencesiydi. Ancak bu güvenceye de "kanuni istisnalar" ibaresi eklendi, yani sadece tek bir durumda değil başka kanunlar eliyle hayvanların öldürülebileceği hükme alındı. Üstelik evrensel bir hayvan hakları

yasası ve anayasal bir özne olarak hayvanları konuştuğumuz bu iklimde hayvanlar için "ötanazi" kelimesi yasaya dahil edildi. Kendi ölümlerine ve kaderlerine karar verme iradesi olmayan bu canlıların, sanki ölmeyi seçebilirlermiş gibi ötanazi kavramıyla ifade edilmeleri hem semantik hem de hukuki açıdan fahiş hatadır tabii ama yine de bu, Kanun'un 13. maddesinin "Hayvanların ötanazisi" şeklinde değiştirilmesini engellememiştir. Ayrıca bu maddedeki "Öldürme esas ve usulleri" ibaresi "Öldürme ve ötanazi işlemine ilişkin esas ve usuller" şeklinde değiştirildi. Toplumda bir arada yaşamının etiği olarak hayvanların alınması, aşılanması, kısırlaştırılması ve yerinde yaşatılması gerekirken, hayvanları korumak isteyen hayvan hakları savunucularını da tehdit edercesine yasaya eklenen yasak ile yerel yönetimler adına toplanan sahipsiz hayvanları bakımevi dışında bir yere terk etmek veya bakımevinde barındırılan köpekleri bakımevi dışında bir yere bırakmak da yasak kapsamına alınıp engellenmiştir.

Hayvanların yaşam hakkını hiçe sayan, toplumu paylaşmanın ve oluşturmanın dinamiklerinden bir arada yaşatma ve her canlıyı gözetme yükümlülüğünü askıya alan bu kanun, en temel haklardan birini keyfi olarak yok ediyor. Yasalar yaşatmak için yapılmalıyken, bu yasa öldürmeyi kurumsallaştırıyor, birilerini hayvanları öldürmek konusunda sorumluluklarına gidilmeksizin yetkilendiriyor ve hayvanlara şiddet uygulayarak, eziyet ederek var olan suçluları cezbederek hayvanlara karşı işlenen suçları adeta teşvik ediyor.

Halbuki hukukun konusu insan olduğu kadar hayvandır da. Hayvan refahı gibi eleştirel ve kısıtlayıcı yaklaşımlarla dahi olsa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden Birleşmiş Milletler mekanizmalarına kadar hayvan, artık bir hukuk öznesidir (8). 2022 tarihli bir çalışma

1972-2020 yılları arasında anayasalar ve yasalar düzeyinde hayvanların nasıl yer bulduğunu araştırırken, hayvanların yavaş yavaş “şey” kategorisinden kendinde hakları olan özneler kategorisine doğru ilerlediğini yazar (9). 2002 yılında Alman Anayasası’ndaki değişiklik, hayvanların sadece antroposen çağın insan ihtiyaçlarını karşılayan “şeyler” olmadığını, hayatın tamamlayıcı bir parçası olduğunu yazar. 2008 tarihli Tanzanya Hayvan Refahı Yasası, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü gibi uluslararası kuruluşlar tarafından ifade edilen Beş Özgürlüğü anmaktadır:

- (i) Açlık, susuzluk ve yetersiz beslenmeme özgürlüğü;
- (ii) Korkusuz ve sıkıntısız yaşama özgürlüğü;
- (iii) Fiziksel rahatsızlıktan uzak yaşam özgürlüğü;
- (iv) Acı duymama, yaralanmama özgürlüğü
- (v) Normal davranış kalıplarını ifade etme özgürlüğü

Dünyada hayvanların özgül ve hak sahipliği konularını anayasa ve yasalarında ifade eden ülkeler artmaktayken, bu yasal değişiklik aslında eski hâliyle sokak hayvanlarını koruyan bir hükmü de olan Türkiye (10) için var olan güvencelerinden kocaman geri adım niteliğinde. Çünkü sokak hayvanları, hayatın da sokakların da birer parçası. Bu yüzden de bu yasal değişiklik, yaşamın her canlı için korunması gerektiğine ilişkin kadim bilginin inkârı anlamına geliyor. Hukuk sorunları öldürerek değil, yaşatarak çözenin membaı olduğunda adalet ile içerilmiş olur. Aksi halde kör kaba hukuk, hem sokakların hem hayvanların hem de insanların birbirlerinden tecridi anlamına gelir. Hayvanların yaşama hakkı, uzak bir ufkun değil yakın

bir geleceğin ve hukukun tartıştığı çok önemli temel haklardan biri. Üstelik toplumu bir arada tutan bir şey, hayvanların ve sokakların da içerildiği karşılıklı bakım ve özen. Sokakta hayat olması, hayvanların yaşama hakkı olmasıyla şekillenir. Bu yüzden de yaşama hakkının kapsamını insandan öte düşünebileceğimiz bir hukuk tahayyülü kadar, toplumu her bir canlının yaşama hakkıyla kurgulayabileceğimiz bir toplumsallık fikrine her şeyden çok ihtiyacımız var.

Kaynaklar

1. Türkçedeki eserleri için: <https://iletisim.com.tr/kisi/gary-l-francione/7567>
2. <https://cup.columbia.edu/author-interviews/francione>
3. <https://hayvanlarinaynasinda.wordpress.com/2024/07/22/utanc-yasasi-ve-toplumu-kutupsalastirma/>
4. Voslářová E, and Passantino A (2012). Stray dog and cat laws and enforcement in Czech Republic and in Italy. *Annali Dell’Istituto Superiore Di Sanita*, 48: 97-104. DOI: https://www.doi.org/10.4415/ann_12_01_16; Abdulkarim A, Goriman Khan MAKhB, and Aklilu E (2021). Stray Animal Population Control: Methods, Public Health Concern, Ethics, and Animal Welfare Issues. *World Vet. J.*, 11 (3): 319-326. DOI: <https://dx.doi.org/10.54203/scil.2021.wvj44>
5. International Best Practice: Possible Solutions of the Stray Animal Problem By: Svanhild Meli
6. Gary L. Francione , Hayvan Haklarına Giriş: Çocuğunuz mu Köpeğiniz mi?, İletişim Yayınları, 2022, s.259.; Serkan Köybaşı, Yeni Bir Anayasal Hak Öznesi Olarak Hayvan – II, Anayasa Hukuku Dergisi - Cilt: 7/Sayı:14/Yıl:2018, p. 357-422, s.391.
7. Serkan Köybaşı, Yeni Bir Anayasal Hak Öznesi Olarak Hayvan – II, Anayasa Hukuku Dergisi - Cilt: 7/Sayı:14/Yıl:2018, p. 357-422, s.391.
8. Sparks, T. (2020). Protection of Animals Through Human Rights: The Case-Law of the European Court of Human Rights. In: Peters, A. (eds) *Studies in Global Animal Law. Beiträge zum ausländischen öffentlichen Recht und Völkerrecht*, vol 290. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-60756-5_13
9. Zapp, M., Frank, D. J., & Marques, M. (2023). Animals in world society: Constitutional and legislative incorporation, 1972–2020. *International Journal of Comparative Sociology*, 64(2), 161-182. <https://doi.org/10.1177/00207152221112850>
10. <https://yesilgazete.org/hayvan-haklarinda-batin-ilerisinden-turkiyenin-gerisine-serkan-koybasi/>

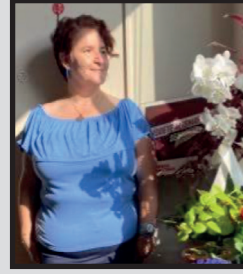
Medet Ya Orhan Kemal

Sabah gözlerini açtığında telaşla yataktan fırladı. Saatin alarımını duymamış olmalıydı. Dün temizliğe gittiği evdeki kadının istekleri bitmek bilmemiş, her zamankinden daha çok yorulmuştu. Kaç haftadır öksürüyor, kolunu kanadını zor kaldırıyordu. İştahı da azalmıştı. Zorla ağzına birkaç lokma atabilse seviniyordu. Kızı okuyor olmasa, değil evlere temizliğe gitmek, şuradan şuraya adım atacak hâli yoktu. Elif, iki gözünün çiçeği, Balat'ın arka sokaklarındaki bu köhne evden çıkış umuduydu onlar için. O yüzden ne yapıp edecek, kızını okutacaktı.

Bu düşüncelerle toparlanırken, tekrar saatine baktı. Güçlkle aldığı doktor randevusunu kaçırmak üzereydi. Bugünlerde öyle zordu ki doktora ulaşmak. Uzak falan dememiş, taa Bakırköy'deki hastaneden almıştı randevuyu. Uyuyakalacağını ne bilsin, sabahın dokuzuna almıştı almasına ya, saat dokuza yaklaşmıştı bile. Hızlıca giyindi, elini yüzünü doğru düzgün yıkamadan yola düştü. Kaçıracağı gün gibi ortadaydı randevusunu. İçinde bir umutsuzluk, bir sıkıntı. Bir de yağmur başlamıştı aksi gibi.

Balat'ın ara sokaklarından hızlı adımlarla giderken direktteki sokak tabelasına gözü ilişti. Üzerinde "Orhan Kemal Sokağı" yazıyordu. Biraz ileride, köşedeki sarı evi görünce gülümsedi. Eskiden bir yazar yaşarmış bu evde, anesi anlatırdı. Kendisi gibi emekçilerin hayatını

Çağla Pınar TAŞTAN

Tıp Doktoru

Göğüs Hastalıkları Uzmanı

Bakırköy Dr. Sadi Konuk EAH

TTD Toraks Bülteni Editör Yard.

caglapinar75@yahoo.com.tr

anlatırmış hep. Daktilo sesleri sokağa taşarmış küçük penceresinden. Kendi fazla okumamış ama büyük yazar derlermiş onun için. Sanki bir türbenin yanından geçiyormuş gibi, saygıyla başını eğdi, medet ya Orhan Kemal dedi ve koşarak yoluna devam etti.

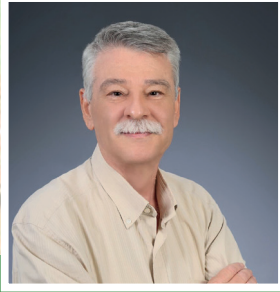
Azıcık yağmur görse arapsaçına dönen İstanbul trafiğinde, iyiden iyiye gecikmişti Firdevs. Doktorun kapısını bulduğunda saat on bire geliyordu. Sıra numarası almak için telaşla danişmaya gitti. Sandalyesinde, canından bezmiş gözlerle ona bakan delikanlı, "abla iki saat gecikmişsin, doktor izin vermezse kayıt açamam" dedi. Omuzları çöktü Firdevs'in, bir an ne yapacağını bilemedi. İçindeki son umut kırıntısıyla doktorun kapısına gitti, hastaların bitmesini bekledi. Kapı her açılıp kapandığında odaya göz atıyordu. Birden masadaki kitabı fark etti. "Orhan Kemal, Bereketli Topraklar Üzerine." Kapıda bekleyen son hasta da girip çıkınca

usulca vurdu kapıyı. “Buyurun” dedi doktorun sekreteri Sevgi. “Hocam, randevuma geç kaldım. Yağmurdan kilit olmuştu yollar. Çok uzaktı yolum, okuduğunuz bu yazarın komşusuyum ben, ta Balat’tan geliyorum.” Doktor zayıflamış, öksürüğünü dışardan duyduğu kadına gülümseyerek baktı. “Ben de hemşerisiyim o yazarın. Hangimizin daha yakını; komşusunun mu, hemşerisinin mi?” diye sordu. “En çok

okurunun ve işçilerin olmalı Orhan Kemal” diye yanıtladı, kendi sorduğu soruyu. “Madem büyük yazarın komşususun, bakalım o zaman sana” diye takıldı Doktor Pınar. Sıra numarası almaya giderken, komşusu Orhan Kemal’in ne yüce bir insan olduğunu geçirdi içinden Firdavs; medet ya Orhan Kemal diye mırıldandı. Tez vakit bir kitabını alıp okumalı, ona yürekten bir teşekkür sunmalıydı.

Osman Hamdi Bey'in Kaplumbağa Terbiyecisi İsimli Eserinin Panofsky Yöntemiyle Analizi: Bir Resmi Okuyabilmek İçin İpuçları

Feza UĞURMAN

Birçok Göğüs Hastalıkları uzmanının beni hatırlayacağı düşünüyorum. Kısa bir süre önce aramızdaydım, Ankara Atatürk Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi, Eğitim Araştırma Hastanesinden 2021 yılında emekli oldum. Uzun zamandır sanat tarihine ilgi duymaktayım ve emekliliğimle beraber bu hobime ayıracağım zaman bulabildim. Bu merakım müze gezileriyle; beğendiğim, ilgi çekici bulduğum resim ya da heykelleri “seyretmekten” sıkılmakla başladı. Birçok eserin belli ki bir öyküsü vardı ve ben öykü okumaktan çok hoşlanan birisiyim. Böylece gideceğim şehri ve ziyaret edeceğim müzelerini önceden araştırıp göreceğim eserler hakkında bilgi edinmeye başladım. Bu şekilde resimler (bazen heykeller) ile ilgili analizleri, arkasından bu alanın temel kitaplarından birisi olarak bilinen E.H.Gombrich'in Sanatın Öyküsü isimli kitabını alıp okudum. Sonra başka kitaplar da edindim ama şu anda sanat tarihi konusunda bir eğitimim yok. Bir gün üniversite sınavına girip eğitimimi tamamlamayı planlıyorum.

fugurman@gmail.com

Bir resmi okumak, analiz etmek ya da eleştirmek kolay iş değildir. Zaman, sabır, dikkat ve her konuda olduğu gibi bilgi sahibi olmayı (sanat tarihi hakkında) gerektirir. Sanat tarihi hakkında bilgi sahibi olmak demek, öncelikle din tarihini, ülkelerin tarihini ve gelişimini bilmek demektir. Çoğumuz Floransa'ya gitmişizdir, gitmesek de Michelangelo'nun orada duran ünlü Davut heykelini biliriz. Din tarihi Davut'un neden elinde bir taşla gergin bir şekilde yüzyıllardır durduğunu size anlatacaktır, Floransa'nın tarihi ise (İtalyan şehir devletlerinin tarihi) Davut'un yüzünü Roma'ya dönerek meydan okumasının sebeplerini fısıldar. Din tarihi ya da genel anlamda tarih ilginizi çekmiyor olabilir, elbette merak etmediğiniz bir konuyu hakkını vererek öğrenmeniz de zordur. Ama “ilginizi çeken” bir resmi araştırırken “ilgilenmediğiniz” bu konuları okursanız ve o sanat eseri okuduğunuz her yeni satırla birlikte anlam kazanırsa, çok daha rahat

öğrenirsiniz; bu süreci eğlendirici bulmanız da olasıdır. Böylece bir süre sonra Gotik, Rönesans, Barok Dönemi gibi dönemleri, ürettikleri eserler arasındaki ayrımı yapabilir hâle gelir; zaman ilerledikçe sanattan olan beklentileri ve sanatın gelişimini anlayabilirsiniz. Hiç şüphesiz ki bununla sınırlı değildir öğrenilmesi gerekenler; başka konular da vardır. Özellikle Gotik dönemde, Rönesans'ta, mitolojik çizimlerde ve Hollanda resimlerindeki sembol kullanımları hakkında bilgi sahibi olmak, resmi yorumlamayı da kolaylaştırır. Bazen sanatçının yaşamı hakkında bilgi edinmek de gerekir, onun yaşadıklarının ipuçları tuvaline yansımıştır. Resmin ismi de çoğu kez yoruma yardım eder, örneğin biraz sonra görülecek eser bir zamanlar "Kaplumbağalı Adam" olarak isimlendirilirdi, sanatçının babasına yazdığı bir mektubun ortaya çıkmasıyla adı değişti: "Kaplumbağa Terbiyecisi" oldu.

Yukarıda yazdığım gibi benim Sanat Tarihine olan ilgim çoğu kez bir yurt dışı yolculuğundan önce ziyaret etmeyi planladığım müzelerdeki eserleri (resim ve heykel) tek tek araştırarak başladı. Bu şekilde de yola çıkılabilir elbette ama bir sanat eserini yorumlamak için tanımlanmış yöntemler de vardır. Bugün bu yöntemlerden en çok kullanılan olanla, Erwin Panofsky'nin 1900'lü yıllarda tanımlanmış olduğu kendi adıyla bilinen yöntemle, sanat tarihimizin en bilinen eserini, Osman Hamdi Bey'in Kaplumbağa Terbiyecisini yorumlamaya çalışacağım.

Osman Hamdi Bey (1842 – 1910) Kadıköy'ün ilk belediye başkanı, arkeolog, diplomat, bürokrat, müzeci ve ressamdır. Bugünkü Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Akademisini (Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane) o kurmuştur. Hukuk eğitimi için gittiği Paris'te resim eğitimi de gören Osman Hamdi Bey, bugün daha çok ressam kimliği ile hatırlanmaktadır. Onun en bilinen eseri olan "Kaplumbağa Terbiyecisi" adlı tablosunu Panofsky'nin yöntemi ile analiz etmeye çalışalım. Yorumu yapılacak bu resim bugün Pera Müzesinde sergilenmektedir. Resam bir yıl sonra daha küçük boyutlu ikinci bir

Resim 1: Osman Hamdi Bey, Kaplumbağa Terbiyecisi. 1906, Tuval üzerine yağlıboya, 221,5 cm x 120 cm, Pera Müzesi.

eser daha yapmıştır, yakın zamanda Belma Simavi Koleksiyonundan satın alınan resim artık Türkiye İş Bankası Resim Heykel Koleksiyonunda görülebilir. Bu ikinci versiyonda fazladan bir kaplumbağa ve nişin içinde Çanakkale yöresine özgü beyaz üzerine yeşil akıtmalı bir tepsi vardır.

1. Aşama, Doğal Anlam

Panofsky, bir resmi okumada üç aşamanın olduğunu, ilk aşamanın "Doğal anlam" olması gerektiğini söyler. Doğal anlamı (ya da birincil anlam, ön ikonografik değerlendirme) olgusal ve ifadesel olarak ikiye ayırır. Olgusal

doğal anlam nesnelere, motifler demektir. Yani saf biçimleriyle figürler, çizgilerin oluşturduğu konfigürasyonlar, renkler bu aşamada tanımlanır. Bu nesnelere önceden bildiğimiz nesnelere benzeterek isimlendiririz. Olgusal ifadesel anlam ise figürlerin, nesnelere duruşları ya da hareketlerinin bizde uyandırdığı ifadelerle ilgilidir. Doğal anlam tanımlandığında resmin ya da heykelin ön-ikonografik çözümlenmesi de bitmiş olur.

Bu aşamayı resmimize uygulayacak olursak, ilk gözümüze çarpan kafasında sarı ile duran, uçları motifli doğuya özgü kırmızı entari giymiş bir adam olacaktır. Bilinen objelerden benzetme yoluyla bu adamın bir dervişi andırdığı düşünülebilir, ama derviş değil, yöresel giysileriyle bu adam Mardin’li bir kişi de olabilir. Duruşu gibi, adamın yaşı ve diğer fiziksel özellikleri hakkında da tahminde bulunabiliriz. Adam hafifçe öne doğru eğilmiştir, sırtında elinde ve boynunda bazı nesnelere taşımaktadır. Bütün nesnelere doğru bir şekilde tanımlanması gereklidir, çünkü sembolik anlamları olabilir.

Dervişin sırtındaki cisim nakkare (kudüm) gibi bir vurmali çalgıdır, elinde ise tekke müziğinin ayrılmaz parçası ney vardır. Boynundan sarkan deriden yapılmış nesne ise maşadır (ya da mızrap), bir ip ile sırtındaki nakkareye bağlıdır (Resim 2). Adamın ayaklarının altında beş kaplumbağa vardır, önlerinde de atılmış yeşil yapraklar görürüz. Öndeki üç kaplumbağa yaprakları yemekte, arkadaki ikisi ise yiyeceğe yaklaşmaya çalışmaktadır. Mekân ise alçak, tek pencere ve eski, bakımsız bir odadır. Kubbeli ve alçak bu pencere, resmin tek ışık kaynağıdır. Kubbenin üzerinde “Şifa’al-kulûp lika’al Mahbub” yani “Kalplerin şifası, Sevgiliyle (Hz. Muhammed) buluşmaktır” yazılıdır. Eski, boyaları yıpranmış, mavi çinileriyle göze çarpan bir yerdir burası. Bu tanımlamalar bitince doğal olgusal anlam aşaması tamamlanır; bu hâliyle resim kaplumbağalı bir adamı tasvir eden eserdir. Olgusal ifadesel anlam açısından ise dervişin yüz ifadesinin endişeli, düşünceli, belki biraz yıldırgan olduğu söylenebilir. Eğik duruşu da bizde umutsuz ruh hâlinde olduğuna dair bir izlenim

Resim 2: Kaplumbağalar ve sanat aletleri 1.

uyandırır. Adamın ayaklarının dibindeki kaplumbağalar ise önlerine atılmış yaprakları yemek ister gibidirler.

2. Aşama, Uzlaşımsal Alan

Panofsky'ya göre resim eleştirisinin ikinci aşaması "İkincil ya da uzlaşımsal" alanın tanımlanmasıdır, bu bölüme "Dar anlamda ikonografik değerlendirme" ismini de vermiştir. Bunun yapılması için sanatsal motiflerin ve onların kompozisyonlarının temalarla, kavramlarla birleştirilmesi gereklidir. Böylece hikâyeler ve alegoriler anlaşılmaya başlar ki "ikonografik" çözümlenin ilk adımı atılır. Bu aşama, ilk aşamanın aksine bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Eserin orijini hakkındaki literatür taraması bu sırada yapılır. Sanat tarihinde uzun yıllardır birikmiş simgelerin ve onların temsil ettiklerinin; bu konudaki öykülerin bilinmesi gereklidir. Böylece nesnelere arasındaki ilişki tanımlanır. İlk aşamada objelerin doğru tanımlanmış olması çok önemlidir. Panofsky bu önemi şöyle anlatır: "Eğer bir resimde elinde bıçak tutan erkek bir figür varsa, yıllar içinde gelişmiş tanımlamalardan ve öykülerden onun Aziz Bartholomew olduğunu anlayabiliriz. Eğer bu nesne bıçak değil de tirbuşonsa, figür de Aziz Bartholomew değildir."

Şimdi resme dönerek alegoriyi şekillendirmeye çalışalım. Bunun için öncelikle sanatçının yaşamını bilmek önemlidir. Osman Hamdi Bey yaşadığı ortama göre iyi eğitim almış, aydın bir insandır. Çizdiği bu derviş figürü de, bir otoportredir. Dervişin üzerinde taşıdığı nesnelere hepsinin sanat aletleri olduğu ortadadır, Osman Hamdi Bey'in, yaptığı iş sırasında sanatın yardımını aldığı tahmin edilebilir. Kaplumbağalar ise ağırkanlı, kalın kabuklarıyla söz dinlemez hayvanlar olarak sembolize edilirler; Türk kültüründe de kendilerine sıkça yer bulmuşlardır. Burada da, yavaş adımlarla dolaşmaktadırlar, kendi dünyaları dışında bir arayışları yok gibidir. Bu tavırlarıyla dönemin Osmanlı bürokrasisinin yıldırıcı yavaşlığının anlatılmak istendiği düşünülebilir. Ortam ko-

balt mavisi renkli çinilerle döşenmiştir. Eser hakkında bilgi edindikçe, burasının Bursadaki Yeşil Caminin üst kat odalarından birisi olduğunu öğreniriz, sanatçının resimlerinde sıkça kullandığı bir yerdir. Alçaktan gelen pencere figürlerine ışık veren tek kaynaktır, böylece önemli figürler de (kaplumbağalar) vurgulanmış olur. Pencerenin arkasında yer yer sıvaları dökülmüş duvara bakılarak bakımsız, eski bir oda olduğu yargısına varabiliriz. Yine de ortamda saygılı ve sakin bir tasavvuf hissi bulunur. Peki, öne eğilmiş mutsuz bu adam, üzerinde sanat aletleri, ayağının dibinde kaplumbağalarla, bu eski bakımsız mekânda ne yapmaktadır? Böylece üçüncü aşamaya geçilebilir.

3. Aşama, Asıl Anlam

Panofsky bir resmin ya da heykelin değerlendirilmesinde üçüncü ve son kısmını "İçsel anlam, asıl anlam veya içerik" isimleriyle anlatır. Bu bölüme "Derin anlamda ikonografik yorumlama, ikonografik sentez" denilmektedir. Üçüncü bölümde, 2. aşamadaki sembollerin yorumlanması yapılmaktadır. Panofsky yorumlamanın, resmin yapıldığı toplumla ve onun tarihsel süreci ile ilgili olduğunu söyler; "Leonardo da Vinci'nin ünlü freskinin bir yemek masasının etrafında toplanmış on üç adamı gösterdiğini ve bu adamların Son Akşam Yemeği'ni temsil ettiklerini söylemekle kendimizi sınırlandırdığımız sürece, kendi başına sanat eseriyle ilgilenir ve onun kompozisyon ve ikonografik özelliklerini kendi özellikleri diye yorumlarız. Fakat eğer onu, Leonardo'nun kişiliğinin veya İtalyan Geç Rönesans geleneğinin ya da kendine özgü bir dinsel tutumun bir belgesi olarak anlamaya çalıştığımızda, sayısız başka belirtiler içinde kendini ifade eden başka bir şeyin işareti olarak sanat eseriyle ilgilenir ve onun kompozisyonsal ve ikonografi özelliklerini o 'başka şeyin' daha belirgin kanıtı olarak yorumlarız." Yani Panofsky bu son aşamada, tanımlamanın sanat tarihi açısından toplumsal ve dönemsel bilgiyle, hatta sanatçı hakkındaki bilgiyle yapılması gerektiğini öğütler. Yapıtı, yaratıldığı kültür ortamı içerisinde dönemin felsefesi, top-

lumsal yapısı, psikolojisi, dini, politik ve ekonomik durumu gibi olgularla birlikte ele alınıp incelenmelidir. Kompozisyon ve ikonografik anlamla yapılacak bu değerlendirmeyi kendi resmimize uygulamaya çalışalım.

Bu bölümde resmin yapıldığı tarihsel bilgilere gereksinim duyulur. Osman Hamdi Bey 19. yüzyılın Osmanlı İmparatorluğunda yetmiş, Paris'te hukuk ve resim eğitimi almış bir aydındır. Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümünde öğretim görevlisi olan Prof. Edhem Eldem, Fransa Milli Kütüphanesinde arama motoru kullanarak yaptığı, “kaplumbağa terbiyeciliği” diye bir meslek olup olmadığı sorusuna ilginç bir yanıt almış, tabloya çok benzeyen bir gravür ortaya çıkarmıştır. Ayrıca bu gravürden Osman Hamdi Bey'in de haberinin olduğunu, resim yapılmadan 37 yıl önce sanatçı henüz Bağdat'tayken (13 Temmuz 1869) babasına yazdığı bir mektubu yayımlayarak göstermiştir. Bu mektupta sanatçı, Tour de Monde dergisinin eline geçen bir sayısında Aimé Humbert adındaki İsviçreli diplomatın Japonya'da gördüklerini anlattığı bir makalesini okuduğunu, etkilendiğini bildirmektedir. Makalede, Koreli olduğu belirtilen kaplumbağa terbiyecilerinden söz edilmektedir. Terbiyecilerin küçük bir davulla çaldıkları ritim eşliğinde kaplumbağalara sıra hâlinde yürümeyi, birbirlerine köprü oluşturacak şekilde alçak bir masanın üstünde üst üste dizilmeyi öğrettikleri bu makaleye bir de gravür eşlik eder (Resim 3). Bu gravür Edhem Eldem'in bulduğu gravürdür. Bu bilginin ortaya çıkmasıyla resmin ilham kaynağı tahmin edilmiştir; daha önce “Kaplumbağalı adam” olan ismi, yine kaplumbağaların “Lale Devrine” bir gönderme olduğu şeklinde yapılan yorumu da baştan aşağı değiştirmiştir. İlham kaynağı bu gravüre dayanarak, dervişin üzerindeki çalgı aletlerinin işlevini de anlayabiliriz, bunlar kaplumbağaları terbiye ederken kullanılmaktadırlar. Zamanın Osmanlı'sının şartlarına bakılacak olunursa, sanat ve bilim alanında İmparatorluğun geri kaldığı, giderek artan toprak kayıplarıyla can çektiği bir dönem olduğu ortadadır. Çağın aydınları bir kurtuluş

Resim 3: Tour de Monde dergisinde yayımlanan gravür.

yolu bulmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda kaplumbağa metaforu anlam kazanır; büyük olasılıkla, hantal ve eğitilmeleri zor yapılarıyla dönemin bürokrasisini, belki insanların temsil etmektedirler. Osman Hamdi Bey'in yüzünün pencereye, aydınlığa dönük olması belki batıya olan yönelimini ifade etmektedir. Eğik duruşu ve yüzündeki kaygılı ifadeden, yaşadığı toplumu değiştirme konusunda pek umutlu olmadığı yargısına da varabiliriz. Bulunulan çevre, yani oda da bazı ipuçları taşımaktadır: Yer yer dökülmüş sıvaları ve çinileriyle onarılması gereken bir yapı gibi. Yine yukarıda yazan yazı da, kaplumbağalara iletilmek istenen kutsal mesajı anlatıyor olabilir.

Tablonun yorumu burada bitiyor. Gördüğümüz gibi resimde figürlere, duruşlara ve sembollere dayalı bir kurgu var. Birçok resim yorumunda bu tür bir kurgu mutlaka vardır. Ancak bizim eserimizde tarihi bir kanıt da söz konusu. Prof. Edhem Bey'in, arama motorları ve uzaktan kütüphane bağlantısı sağlayan teknolojik gelişmelerden yararlanarak ortaya çıkardığı

Halı Satıcısı, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1888, Berlin Devlet Müzesi.

“Kaplumbağa Terbiyecisi” gravürü ve onu basan derginin Osman Hamdi Bey tarafından okunmuş olmasıdır. Bu bilgi olmadan önce resmin yorumlaması çok daha değişikti. Böyle bir mesleğin olmadığı fikrine dayanarak yapılan bu yorumlamalarda başta gelen, kaplumbağaların, Lale Devrinde, Sadabad gecelerindeki kullanımlarına bakarak Osmanlı kapıkulları gibi değerlendirilmesi idi. Böylece zaten idareci konumunda olan Osman Hamdi Bey, altında çalışanlarının, belki öğrencilerinin eğitimleri konusunda ümitsiz, kendisi toplumun oldukça ilerisinde olduğu için biraz üstten bakan bir kişi olarak yorumlanıyordu. Acaba, idareci olan Osman Hamdi Bey yeni bir nizamname ile, Osmanlı’ya sanat konusunda bir kapı mı açmayı öneriyordu? Böyle bir meslek yoksa eğer, zaten kaplumbağalar terbiyeli, efendi hayvanlarsa o zaman boşa yapılan bu işi kullanarak bir hiciv mi yapılmıştı? Görüldüğü gibi ortaya çıkan bir belge birçok satırı değiştirmiştir. Şüphesiz son söz hâlâ söylenmiş değildir ve zamanla, belki ortaya konulacak başka belgelerle yorumlar da değişebilir. Kısaca her sanat eserinde aynı süreç söz konusudur, yorumlarken eser hakkında

araştırma yapmak, figürlere dikkatle bakıp neyi anlatmak istediklerini düşünmek ve ölçülü bir değerlendirme yapmak gereklidir. Her eser elbette bir alegori içermek zorunda değildir, sadece bakarak da keyif alabilirsiniz.

Kaynakça

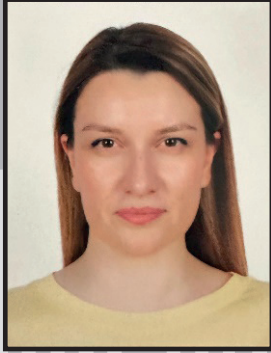
- <https://www.peramuzesi.org.tr/eser/kaplumbağa-terbiyecisi/1/40>
- Erwin Panofsky, İkonoloji Araştırmaları, Rönesans Sanatında İnsancıl Temalar. Pirhan Yayıncılık, 2012.
- Nuri Özçelik, Osman Hamdi Bey’in Portrelerinde Anlam. Tarih ve Gelecek Dergisi, Haziran 2020. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jhf>
- Buse Uzun, Gültekin Akengin. Kaplumbağa Terbiyecisi Tablosunda Kaplumbağa Alegorisi. Akademik Sanat Tasarım ve Bilim Dergisi. 22;2024.
- Edhem Eldem. Ressamlar, Kaplumbağalar, Tarihçiler... Toplumsal Tarih, Sayı:185, 2009.
- Doç.Dr.Nazan Düz. Erwin Panofsky’nin İkonografik ve İkonolojik Eleştiri Yöntemine Göre Hugo Van Der Goes’in “İlk Günah” Adlı Eserinin “Karşılaştırmalı” Analizi, <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.54190>

Çizgilerin Ötesinde:

Hayal Gücünden Sanatın Sınırsız Evrenine

Çizgiler, renkler ve hayallerle örülü sanat dolu bir yolculuk...

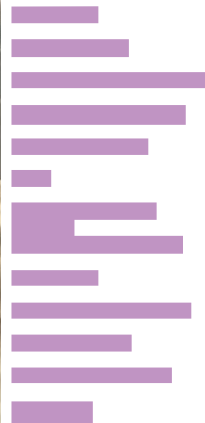
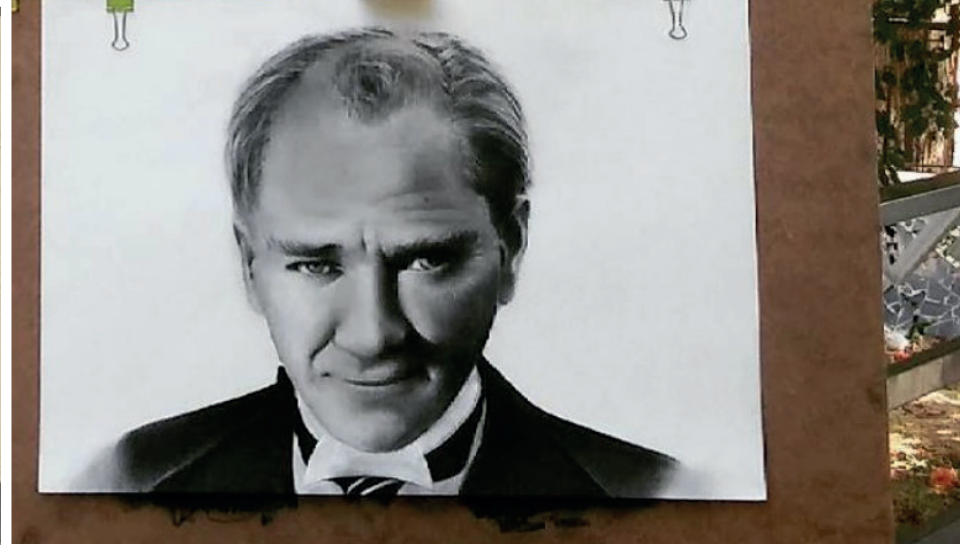
Esra OĞUZ

*Tıp Doktoru
Göğüs Hastalıkları
Asistanı
Düzce Üniversitesi
Tıp Fakültesi Göğüs
Hastalıkları AD*

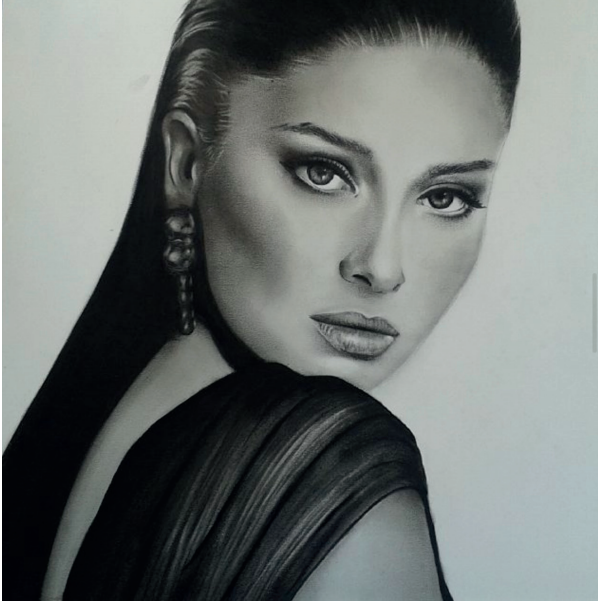
esraonr@gmail.com

Sanat, görünenin ardındaki görünmeyeni, dokunulanın ötesindeki hissi, sıradan olanda gizlenen güzelliği arar. Yaşanan, hissedilen ve hayal edilen her şeyin ifade bulduğu, duyuların ötesinde bir anlatım dilidir. O, sadece bir görüntü, bir ses ya da bir şekil değil, aynı zamanda ruhun derinliklerinde gezinen bir yolculuktur. Benim yolculuğum elim kalemlerle ilk tanıştığımda başladı. 6 yaşında bir çocuktum; ama o yaşlarda görmeyi, bakmaktan ayırmayı ve hissettiğimi çizgiye dökmeyi büyük bir heyecanla kucaklamıştım. Bir şeyleri ifade etmenin verdiği hissi, benden bir parça taşıdığını anlamıştım. Öyle ki, 6 yaşında anasınıfı öğretmenimin yarışmaya gönderdiği resmin birinci olduğunu öğrenene kadar bu sevginin daha da katlanacağını ve sanata olan merakımın bir dönüm noktası olacağını bilmiyordum. Aynı zamanda resim öğretmeni olan halamın dikkatini ilk defa bu yarışma ile çekmiştim ve halam bu andan itibaren bana bildiklerini aktarmaktan hiç geri durmadı.

Halam, bana yalnızca resmin tekniklerini değil, resim kağıdına düşen ilk rengin hayal gücü olduğunu öğretti. Ona göre gerçek sanat, çizginin ötesine geçip hayal gücüyle birleşti çünkü hayal dünyasında yeşermeyen re-

sim zihnin değil elin mahkumuydu. Bu bakış, sanata ilgimi kökten değiştirdi. Her resimde bir bütünü anlatmak ve ona bakan gözlerde duygu ve düşünce oluşturmayı hedef edindim. Zamanla, yaşadığım şehirde birçok yarışmaya katıldım ve çok kez birinci olmanın keyfini yaşadım. Sahnede ödül almanın verdiği o heyecan, her yeni çalışmam için bana ilham kaynağı oldu. Fakat benim için en büyük ödül, resim yaparken yaşadığım mutluluk ve yaratıcılığımı

keşfetmenin verdiği doyumdu. Kazandığım bir bisiklet bile o yaşlarda bana dünyanın en mutlu çocuğu olduğumu hissettirmişti. Ailem, öğretmenlerim ve özellikle de resim öğretmenlerimin her zaman ayrı bir yeri oldu bende; onlar bana sanatın, hayatın güzelliklerini ve inceliklerini öğreten yol göstericilerimdi.

Zaman ilerledikçe bu hobi farklı bir forma büründü. Lise yıllarımda kara kalem çalışmalarına yöneldim. Karakalem sade ama bir o kadar da güçlü; tonlarla, gölgelerle, çizgilerle duyuyu, ifadeyi ortaya çıkarmanın en yalın yolu. Kağıda dökülen her gölge, ifadenin bir parçası, gözlerdeki ışıltı, dudak kıvrımında saklanan bir gülümseme ya da kaşların altında gizlenmiş hüznün... Her portre, insanın anlık ruh hâlinin bir yansıması, kimliği, kendine has çizgileri. İnsanları tanımak, anlamak ve onların bir parçasını ölümsüzleştirmek, ruhlarının bir yansımasını kağıda işlemek içinde nefes alabildiğim, kendimi bulduğum ve kaybolduğum, sonsuz bir yaratım alanı. İnsanın karmaşık ama bir o kadar da büyüleyici yapısını keşfetmek sanatın tıbbın ortak çabasıdır. İkisi de anlamaya, hissettirmeye ve yaşama dair derin bir içgörü kazandırmak için yarışır. Bu yüzden hayata dair her şey çok güzeldir.

Yaşama dair bir şiir gibi hayat ... Yaşamın dışında ve ötesinde işimiz gücümüz yaşamak ol-

muşken kocaman gözlükleri beyaz gömleğiyle bir laboratuvarında hiç yüzünü bile görmediği insanlar için ölenlerle beyaz masadan bir daha kalkma ihtimali olmayan biraz erken gitmenin kederini hissedenlerin hiçbir şey beklemeden bulunduğu yerdeyiz şimdi. Belki bir gün, zaman ve mekânın ötesinde, hayatın renklerini Van Gogh'un yıldızlı gecelerindeki tutku gibi kucaklayanlar, insan ruhunun ince ayrıntılarını Da Vinci'nin çizgilerindeki ustalıklarla arayanlar, ya da hayatın en sarsıcı anlarını Frida Kahlo'nun cesurca tuvaline döktüğü gibi ifade edenler... Sanata adanmış tüm bu ruhlar, geçmişin ve geleceğin ötesinde, aynı ilham ışığının altında, ortak bir yaratıcılığın yansımasında karşılaşacak. İşte o an, tüm eserler bir bütün olacak ve her bir sanatçının bıraktığı iz, insanlığın kolektif hafızasında sonsuza dek kalacak.

Gökkuşığı Ülkesi

GÜNEY AFRİKA

Yolculuğu

Merve ERÇELİK

*Tıp Doktoru
Göğüs Hastalıkları Uzmanı
Akademisyen
Süleyman Demirel Üniversitesi
Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları AD
TTD Toraks Bülten Editör Yard.*

merveercelik8@gmail.com

Zengin kültürel çeşitliliği nedeniyle “Gökkuşığı Ülkesi” olarak bilinen Güney Afrika Cumhuriyeti seyahati planımız aslında eşimin master programının bir parçası olması nedeniyle aklımıza düştü. Programdan 10 gün önce gidip bölgeyi keşfedeceğimizi düşünmek heyecan yaratıcıydı, aşılama programları kontrol edildi, Malarya bölgeleri işaretlendi, biletler alındı, rezervasyonlar yapıldı, gezi planları derken bir anda Monkey Pox salgını ortaya çıktı. Bir ay boyunca gitsem mi, gitmesem mi sancısı içerisinde sonunda bu deneyimi kaçıramam diyerek eldivenler, N95’ler eşliğinde 11 saatlik bir yolculuk ile Anne Şehir, Cape Town, Kaapstad’a ulaştık.

İlk olarak sizlere Güney Afrika hakkında bazı bilgiler vermek istiyorum; Güney Afrika, Afrika kıtasının en sanayileşmiş bölgesi olup, kıtanın önde gelen yükselen pazarıdır. Bu güçlü konumuna rağmen, Güney Afrika henüz küresel sahnede büyük bir oyuncu değil. Dünya Bankası’nın 2022 GSYİH sıralamasına göre Güney Afrika, 65 milyonun biraz üzerinde bir

nüfusa sahip olup, 39. sırada yer alıyor (Türkiye 19. sırada). Güney Afrika ayrıca, dünyadaki en yüksek gelir eşitsizliğine sahip ülke (GINI katsayısına göre) ve işsizlik oranı yaklaşık %33,5’tir. Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise yaklaşık 16,4 milyon insanın ekonomik olarak aktif olmamasıdır; bu kişiler iş aramayan veya iş bulma konusunda cesareti kırılmış olanlardır.

Bu durumu etkileyen önemli faktörlerden biri, Güney Afrika’nın tarihini şekillendiren apartheid rejiminin mirasıdır. Apartheid öncesinde, 1652 yılında, Hollanda Doğu Hindistan Şirketi görevlisi Jan van Riebeeck Ümit Burnu’nda bir

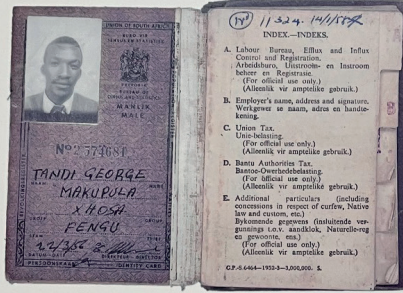

üs kurdu. Başlangıçta burası Avrupa'ya giden gemiler için ikmal ve tedarik istasyonu olarak hizmet veriyordu. Ancak sonraki yıllarda, yerleşim tarım alanında genişlemeye başladı; bu genişleme, çoğu zaman yerel toplulukların yerlerinden edilmesiyle gerçekleşti. 1600'lerin sonlarında, ev işleri, tarım ve inşaat işlerinde çalıştırılmak üzere kölelik kuruldu ve köleler Endonezya, Madagaskar, Hindistan, Sri Lanka ve Afrika'nın diğer bölgelerinden getirildi. Ümit Burnu'nda 63.000'den fazla kadın, erkek ve çocuk köleleştirilmiş.

Güney Afrikadaki Hollanda hâkimiyeti, 1806'da İngilizlerin kontrolü ele almasıyla sona erdi, ancak Hollandalılar, Güney Afrika toplumunun pek çok yönü için temel bir altyapı bıraktı; bu altyapı, ırksal hiyerarşiler, toprak mülkiyet düzenleri ve tarımsal uygulamaları içeriyordu. Daha sonra "Afrikaner" olarak anılan Hollandalı yerleşimciler, Güney Afrika tarihinin önemli bir parçası olmaya devam etti. 1948 yılında apartheid yasalaştırılarak, halk beyaz, siyah ve "renkli" olarak kategorilere ayrıldı; "renkli" terimi, beyaz veya yerli olmayan

melez toplulukları ifade ediyordu. Bu, Güney Afrika tarihindeki çalkantılı ve şiddet dolu bir dönemdi ve 1994'te Nelson Mandela'nın başkan seçilmesine kadar sürdü. Apartheid döneminde, beyaz olmayanlara ciddi ayrımcılıklar uygulandı: eğitim hakları ellerinden alındı, yerlerinden edildi ve "beyaz" bölgelerden uzak yaşamaya zorlandılar. Apartheid'in ilk 35 yılında, en az 4 milyon insan Bantustanlara veya siyah yerleşimlerine zorla yerleştirildi.

Daha demokratik bir sistemin kurulmasından sonra, ülke yalnızca ayrıcalıklı kesimlerin değil, tüm halkın faydalandığı bir büyüme yaşadı. Bugün, siyah topluluk, hükümet tarafından sağlanan birçok hibe ve teşvikten yararlanmaktadır. Bu teşvikler, ülkenin kültürel çeşitliliğini yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, 2008 ekonomik durgunluğunda ekonomi yavaşladı ve yeniden daha sınırlı bir büyüme modeline dönüldü. Bu durum, demokraside yozlaşmaya yol açarak işsizlik, eşitsizlik ve yoksulluğun artmasına neden oldu. Birkaç ay önce, ANC 2024 genel seçimlerinde çoğunluğu kaybetti. Bu sonuç, Apartheid'in

Pass Book, Tandi George Makupula, 1956

Identity Card, R. Jacobs, 1957

sona erdiği 1994 yılından bu yana bir ilk olma özelliği taşıyor.

Gezi ayrıntılarına dönecek olursak; Cape Town, tarihî dokusuyla derin izler bırakan, her adımda bir hikâye anlatan büyüleyici bir şehir. Cape Town gezisi, bize Güney Afrika'nın geçmişine ve toplumsal dinamiklerine dair önemli bir bakış açısı sundu. Bu yolculukta gördüğümüz duraklardan ilki; Cape Town'un simgesi ve Güney Afrika'nın en ikonik doğa harikalarından biri olan Masa Dağı (Table Mountain) idi. Adını, dümdüz görünen geniş tepesinden alan bu dağ, yaklaşık 1.084 metre yüksekliğinde olup, Cape Town'a muhteşem bir fon oluşturuyor. Masa Dağı'nın zirvesine çıkmanın en popüler ve kolay yolu teleferik. Teleferiğin dönebilen kabinleri sayesinde yolculuk boyunca Cape Town'un nefes kesici manzarasını 360 derece izleyebilirsiniz. Ancak zamanı olan daha maceracı gezginler için, zorlu ama harika manzaraların eşlik ettiği doğa yürüyüşü rotaları da mevcut. Biz bir kısmını tecrübe etsek de teleferiğin sunduğu büyüleyici manzara nedeniyle yolu tamamlamadık. Dağın tepesine ulaştığımızda, Atlantik Okyanusu ve Cape Town'un büyüleyici manzarası bizi karşıladı. Masmavi denizle buluşan şehir silüeti harika fotoğraflar çekmemizi sağladı, hava açık olduğu için Robben Island'ı ve Cape Town'un kıyılarını detaylıca görme şansı elde ettik ve dağın zirvesinde değişik bitki örtüsünün, ilk kez gördüğümüz çiçeklerin ve nefes kesici manzaraların eşliğinde yaklaşık 2,5 saatlik yürüyüş gerçekleştirdik. Uzun araştırmalar sonucu gün batımını izlemek için Camps Bay plajına geldik ve gün batımının anlatıldığı kadar güzel olduğunu deneyimleme şansı elde ettik.

İkinci günümüzü iki doğa aşığı olarak Cape Town'daki Masa Dağı'nın doğu eteğinde yer alan önemli bir botanik bahçesi olan Kirstenbosch Ulusal Botanik Bahçesine gittik. Kirstenbosch Botanik Bahçesi adeta doğanın kalbinde bir cennet. 1913 yılında kurulan bu botanik bahçesi, ülkenin yerel bitki çeşitliliğini koruma amacıyla oluşturulmuş ve bu yönüyle dünya-

da bir ilk olma özelliğine sahip. Kirstenbosch, özellikle Fynbos olarak bilinen ve Güney Afrika'ya özgü bitki türleriyle ünlü. Bahçede bizi ilk olarak Mandela's Gold Strelitzia karşıladı, görünüşü ile adeta bir kuşu andıran bu çiçek, normalde turuncu renkli olmasına rağmen altın sarısı rengiyle ortaya çıkan doğal bir varyant ve Nelson Mandela'nın ziyareti şerefine bu adı almış. Bahçede gezerken protea çiçeklerinden devasa ağaçlara, muhteşem renkteki kuşlardan, kelebeklere kadar sayısız türü keşfettik. Bahçe içerisinde maalesef ki nesli tükenen ya da tükenmek üzere olan bitkiler için de ayrılmış alanlar mevcuttu. Canopy Walkway adı verilen yürüyüş yolu, ağaçların üstünde doğa ile iç içe uzun bir gezinti şansı sunuyor. Buradan eskiden Malay Mahallesi olarak bilinen şehir merkezinin üstündeki Signal Tepesi yamaçlarında bulunan eski bir ırksal olarak ayrılmış bölge olan Bo Kaap'a uğradık. 1950'lerde, Apartheid devleti, mahalleyi sadece Müslümanların mahallesi olarak ilan etmiş ve başka din ve ırktan insanların orada yaşamasına karşı çıkmış. Kö-

lelere mülk alma izni verildikten sonra, evlerin beyaz olma kuralı ortadan kalkmış. Köleler de özgürlüklerinin bir göstergesi olarak evlerini diledikleri gibi canlı renklere boyamışlar. Böylece ortaya, gökkuşağı gibi bir mahalle ortaya çıkmış.

Gün batımını bu sefer farklı bir destinasyonda V & A Waterfront ismini alan Güney Yarımküre'deki en eski çalışan limanın yerinde bulunan alışveriş-eğlence merkezi amacıyla kullanılan karma bir alandaki dönme dolapta The Cape Wheel'de izledik.

Üçüncü günümüz benim çok merak ettiğim çocukken hep kitaplarda okuduğumuz Ümit Burnu rotası idi. Ama bizi Ümit Burnu'na ulaştıracak olan yol ise kendi başına bir harikaydı. Bu yolun adı Chapman's Peak, kıvrılan yollar, harika manzaralar eşliğinde arada verdiğimiz molalar ile ilk durağımız bir balıkçı kasabası olan Hout Bay idi, burada fok balıklarının yakından gördük ve fazla vakit kaybetmemek için hızlıca nesli tükenmekte olan Afrika penguenlerinin evi olan Boulder's Beach'e ulaştık. Uzun bembeyaz toprak ve kayalarla çevrili bu sahilde tüy dökmek için sahile çıkan penguen kolonisini, hareketlerini, yüzmelerini, seslerini yakından görme şansı elde ettik. Gelelim Ümit Burnu'na Cape Town'dan yaklaşık bir buçuk saatlik mesafede bulunan Ümit Burnu (Cape of Good Hope), Afrika kıtasının en güneybatı noktalarından biri ve Atlantik ve Hint Okyanuslarının buluşma noktasına yakın bir alan. Aslında okyanusların gerçek birleşim noktası Agulhas Burnu. Ümit Burnu'nu 1488'de Portekizli kâşif Bartolomeu Dias keşfedilmiş ve buraya Fırtınalar Burnu (Cabo das Tormentas) adını verilmiş ancak gemicilerin moralini bozabileceği düşüncesi ile daha sonra Ümit Burnu olarak değiştirilmiş. Ümit Burnu, kayalık uçurumları, dalgaların güçlü çarpışması ile neden bu ismi aldığını insana açıklıyor. Ancak kayalıkların üzerinde esen rüzgâr, çarpışan dalgaların sesi eşliğinde geniş manzarasıyla ziyaretçilerine büyüleyici bir zaman dilimi sunuyor. Dönüş yolunda gün batımı, babunlar, geyikler, fynbos

bitki örtüsü, deve kuşları, deniz fenerleri bize unutulmaz anlar yaşattı.

Yeni güne şehir merkezini keşfetmekle ve Nelson Mandela adına bir müze kısmını da içeren Cape Town City Hall'ü gezmekle başladık ancak maalesef ki sokaklarda kendimizi çok güvende hissedemedik. Sokaklarda çok sayıda yerli evsizler, belediye görevlisi olmamasına rağmen araba park etmenize yardım ettiğini iddia ederek para isteyen insanlar size güvende olmadığınızı duygusunu hissettiriyor. Özgürlük uğruna adanmış hayatları, yaşanan zulümlerin bir kısmını müzede görmüş olsak da maalesef ki sokaklar hâlen yeterince güven verici değil. Sonrasında gün batımı için harika bir

kaya tırmanış rotası olan Lion's Head'e gittik. 17. yüzyılda zirve Hollandalılar tarafından Leeuwen Kop (Aslan Başı) ve Signal Tepesi, şekli çömelmiş bir aslana veya sfenkse benzediği için Leeuwen Staart (Aslan Kuyruğu) olarak adlandırılmış, helikopterle bakıldığında aslanın başı ve kuyruğunu görebiliyorsunuz. Yola başladığımızda insanlar sis var diyerek geri dönüyorlardı biz de dönmeyi düşündük ama sonra dedik ki insan yaptıkları için değil yapmadıkları için pişman olur manzarayı göremesek bile tırmanıştan zevk alabiliriz ve zirveye vardığımızda iyi ki devam etmişiz dedik. 1,5 saatlik gerçekten zorlu yer yer demirlere tutunarak çıktığımız zirve bize eşsiz manzaralar sundu.

Afrika kıtasına gelmişken safari için en iyi rota Kruger Ulusal Parkı olabilirdi ama Malarya riski nedeniyle biz Cape Town'a yakın bir safari parkını tercih ettik. Gerçekten güzel bir deneyimdi; o bölge için çok önemli olan kocaman çok güzel deve kuşlarını, farklı yaşlardaki ve cinsiyetlerdeki zürafaları, filleri, hipopotamları, gergedanları, zebra, buffaloları, babunları ve aslanları yakından canlı canlı görme şansını elde ettik.

Hava durumu nedeniyle müze gezilerimizi sona doğru gerçekleştirmeyi planlamıştık ve yağmurlu havada ilk olarak District Six müzesine uğradık, burası Cape Town'un en sembolik semtlerinden biri. Bizi müzede daha önce o mahallede çocukluğu geçen, evlerinden kandırılarak uzaklaştırıldıklarını, Apartheid dönemini de yaşayan Maggie gezdirdi. 1800'lerin sonlarında kölelerin ve yoksul işçilerin yerleşim yeri olan bu mahalle, zamanla farklı etnik kökenlerden insanların yaşadığı bir kültürel merkez hâline gelmiş. Ancak 1966'da Apartheid rejimi tarafından "yalnızca beyazların" bölgesi ilan edilmiş ve binlerce aile evlerinden zorla çıkarılmış. Bugün District Six Müzesi, bu trajik geçmişi anlatan, bölgenin eski sakinlerinin hatıralarını yaşatan bir yer olarak ortaya çıkmış. Müzede, yıkılmış evlerin fotoğrafları, eski mahalle planları ve burada yaşayan insanların hikâyeleri, evlerinde kullandıkları mutfak eşyalarından müzik aletlerine kadar çeşitli eşyaları, çocukluk hatıraları sergileniyor. Burada size müzenin içinden şehir planını ve Apartheid döneminde evlerin taşınmasını gösteren, insanlara verilen kimlikleri kanıtlayan fotoğraflar paylaşıyorum. Müzede biraz karmaşık duygular hissettim çünkü müzede rehberli gezi için oluşan ekibimizi onları yıllarca sömüren Hollandalılar ve İngilizler oluşturuyordu ve Maggie'ye sarılıp sana zarar vermeyen tek millet benim demek istedim.

District Six'ten sonra rotamız Slave Lodge (Köle Evi), Güney Afrika'nın karanlık kölelik tarihine ışık tutan bir diğer önemli duraktı. 17. yüzyılda inşa edilen bu bina, Asya ve Afrika'dan

zorla getirilen yaklaşık 9.000 kölenin tutulduğu bir yermiş. Günümüzde müze olarak hizmet veren Slave Lodge, kölelerin yaşam koşullarını, buraya getiriliş hikâyelerini ve topluma kattıkları kültürel mirası detaylı bir şekilde sunuyor. Müze, aynı zamanda kölelikten özgürlüğe uzanan bu uzun yolculuğun izlerini, köleleştirildikleri aylara göre isimleri olduğunu, eserler ve anlatılar eşliğinde ziyaretçilere aktarıyor. Bu durakta, kölelerin günlük hayatlarını yansıtan sergilerden etkilenmemek mümkün değil.

Biz Mandela'nın hapsedildiği ada olan Robben Island'a bilet bulamamız nedeniyle gidemedik ancak Cape Town, District Six, Slave Lodge ve Robben Island gibi duraklarla, yalnızca doğal güzellikleri değil, aynı zamanda Güney Afrika'nın mücadele dolu tarihini de keşfetmenize olanak tanıdı. Bu gezide, kent geçmişinin, kölelikten özgürlüğe, baskıdan eşitliğe uzanan hikâyesini yeniden yaşamak ve anlamak çok üzücü.

Son günümüzü belki de gördüğümüz tüm manzaraları aklımıza kazımak istediğimiz için harika bir fırsat sunan helikopter deneyimine

ayırdık. Cape Town'a gelirsiniz denemenizi öneririm. Güvenlik konusunda kuşularım mevcuttu ancak eşimin uçak mühendisliği diploması olması nedeniyle şirketin sertifikalarını güvenli bulması beni bu maceraya inandırdı.

Konaklama ve yeme-içmeden de son olarak bahsetmek gerekirse konaklama için biz merkezde mutfaklı bir oteli tercih ettik ve memnun kaldık. Ben hijyen konusunda çok tedirgindim ancak yemek mekânları için oldukça güzel seçenekler mevcuttu. Genel olarak kahveler çok

güzeldi. Üzücü olan tek yanı gittiğimiz her yerde servis elemanlarının yerel halktan, misafirlerin ise yerli İngiliz ve turistlerden oluşması bariz bir şekilde göze çarpıyordu. Geçen yıl Bali gezimizde de benzer bir tablo izlemiştim ve kölelikten yasal olarak kurtulduklarını ancak kölelik sosyolojisinin ve psikolojisinin hâlen bu halklar üzerinde etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz diye düşünüyorum. Ve her iki ülkeyi de gezerken iyi ki Cumhuriyetimiz var diyerek ne kadar şanslı olduğumuzu tekrar tekrar düşündüm.

Levent AKYILDIZ

*Tıp Doktoru
Diyarbakır Selahaddin Eyyubi
Devlet Hastanesi
Göğüs Hastalıklarının Uzmanı
TTD Toraks Bülteni
Editör Yard.*

leventakyildiz74@gmail.com

Füzüzan'ın ardından...

*Ece AYHAN - İlkokula takunyayla başlayan çocuklar da seni unutmayacaklar
Füzüzan.*

*Füzüzan - Bu benim için en büyük övünç olur. Bit, sirke muayenelerinin vazgeçilmez
erleri, hâlâ arka sıralarda oturuyorlar. İlk kaydolanlardan olduklarından numaraları
da küçüktür. Hep geç kalmaktan korkarlar. Dişleri ne de çabuk çürür.*

Varlığı ile edebiyatımıza “füzüzan olmuş” değerli yazarımızı 2024 yılının Şubat ayında kaybettik. Yaşamından, yapıtlarından dostlarının kaleminden temel satırbaşları ile saygıyla anıyoruz....

Edebiyatımızda genellikle “küçük insanlar” diye adlandırılan toplumun ezilmiş, hakkı yenmiş, duyarlılık iç dünyaları keşfedilmemiş insanlarını yazmıştır. Öykünün yanı sıra şiirden, romana, gezi yazısından, denemeye ve çocuk edebiyatına kadar edebiyatın çeşitli türlerinde eserler vermiş, öykülerinin bazıları tiyatroya ve sinemaya uyarlanmıştır. 1970’li yıllarda en çok dikkat çeken üç kadın yazardan

biri olarak Sevgi Soysal ve Adalet Ağaoğlu ile birlikte anılır.

Füzüzan’ın öykülerine kadın, yoksulluk ve göçmen sorunları bağlamında bakıldığında pek çok metinde sosyal eşitsizliğe vurgu yapıldığı görülür. Elbette bu durum yazarın toplumcu gerçekçi tarafıyla ilintili olarak düşünülebilir. Özellikle gelir adaletsizliğinden ve ataerkil sistemin kadına bakışından doğan birtakım problemler ile göçmen olma hâlinin öykü kişilerinin dünyasında yarattığı öteki olma hissi yazarın pek çok öyküsünde karşımıza çıkmaktadır. Bu da Füzüzan’ın sosyal eşitsizliğe bilinçli bir dikkatle yaklaştığını gösterir.

Değerli şair/yazar Haydar Ergülen, Şiirin kız-kardeşi Füzuzan adlı yazısında şu satırlara yer verir:

“Füzuzan için, onun da saygıyla andığı çok önemli eleştirilenler, Memet Fuat’tan Mehmet H. Doğan’a çok önemli şeyler söylemişler, bir ‘Füzuzan Olayı’nın farkına varmışlar, öyle de adlandırmışlar, Ama galiba Füzuzan bundan daha fazlasını hakediyor gerek yaşamıyla, gerek yazdıklarıyla, gerek serüveniyle, yolculuğuyla, uğradığı konaklarla, inadıyla, koruduklarıyla, savundukları, sundukları, katkıda buldukları ve evet hem yürüdüğü yolla hem de durduğu yerde. O yüzden de Faruk Şüyük’ün, **2008 TÜ-YAP İstanbul Kitap Fuarının ‘onur konuğu’** olması nedeniyle Füzuzan için hazırlanan **Füzuzan Diye Bir Öykü** (YKY, Nisan 2009) kitabında da belirttiği gibi, **olaydır, öyküdür ama kesinlikle bir ‘mucize’dir Füzuzan.** Ece Ayhan 1971’de Yeni Gazete’de Füzuzan’la Parasız Yattılı üstüne yaptığı söyleşide, onun ‘has hikâye’ yazdığını belirterek başlar sözlerine: Haslık, sahicilik, güzellik, duygu dengesi, ve ‘uzun gerçeklik’ der ki bir saptamasında da, hem ‘duygu dengesi’ hem de ‘uzun gerçekçilik’, bence bir şairin, elbette Ece Ayhan gibi bir büyük şairin, Füzuzan öykücülüğü üzerine söyleyebileceği en sahici şeylerdir. Uzun bir gerçekliği, yani ‘sesi kendini hiç açıklamayan insanların hikâyesi’ni, uzun bir gerçekçilikle yazar Füzuzan, üstelik ‘duygu dengesi’ni de hep gözönünde tutarak, yitirmeden. Oysa bilhassa 68 sonrası o yıllarda hem çok kolay, hem beklenen hem de yadırganmayacak bir şeydir bu, üstelik başka pek çok öykücü tarafından sıklıkla, bile isteye yapılan bir şeydir ‘duygu dengesi’ni tarafında olduğumuz insanlar lehine bozuvermek. Füzuzan o anlamda da bir ‘öncüdür, bir avangard gibidir ama deyim yabancı olduğu için bundan ülkesine, insanına uzaklık bildiren bir öncülük anlaşılmalı, tam tersine, hikâyeye getirdikleri, gerçekçilik anlayışını dönüştürdüğü,

duygu dengesini iyi kurduğu, ayarladığı ve aynı zamanda bir ‘ lirik kraliçe ’ olarak da uzun gerçekliği, uzun bir kardeşlik hâlinde iki kızkardeş gibi şiirle hikâye arasında, ikisinin de birbirlerinin sınırlarını ihlal etmesine de asla izin vermeden, gezdirip dolaştırıp, bize ‘ hissettirdiği ’ için.”

İstanbul’da doğdu (doğum adı Feruze Çerçi). Babasını küçük yaşta kaybetti. Yalova ve İstanbul’un değişik okullarında ilköğretimini tamamladı. Ailesinin kısıtlı ekonomik imkânları nedeniyle ortaokula gidemedi. *Füzuzan, ilkokulu beş farklı okulda tamamlamıştır. Bu kadar çok okul değiştirmesini Füzuzan şu cümlelerle yorumlamaktadır: “Çok mu hoştu ilköğretimde bu kadar okul değiştirmem? Sorgulanacak bir durum olsa da ben sonraları, bunu bir serüven olarak anımsamayı yeğledim. Bu eğitim yine iki yaka arasında oldu. Bunların biri Kasımpaşa’daki Cezayirli Hasan Paşa İlkokulu, diğeri Ahmet Emin Yalman İlkokulu. Orada olduğumda çok çok ufaktım herhalde.”*

1950’li yıllarda tiyatroya ilgi duydu. Bir süre Küçük Sahne’de bulundu. Uzun bir süre resim ile ilgili çalışmalar yaptıktan sonra tamamen edebiyatla ilgilenmeye karar vererek çalışmalarını bu alana yöneltti.

“Ben sanat disiplinlerinin tümüyle ilgilidim, ilgiliyim. Bunun bir yazın kişisine ne katkılar yaptığının da ayrımındayım. Çünkü sanatlar, kanımca iç içe geçerek şaşırtıcı aktarmalar taşıyor kişiye. Toplumların ‘sıradan insanlar’ tanımını bitmez tükenmez bir diretmeye yinelenir. Bu tanımları sırtlanan kalabalıklar içinde ne yaman yeteneklerle doğanlar olduğunu unuttuk çoktan... Ya sıradan olmayanlar... Hangi kolaylıklarla dünyaya gelmektedirler? Kapılar onlara nasıl da kolayca açılır, sırtları nasıl da okşanır. Bu soru yanıtlanamaz. Ben de bu sıradanlardan sayılırım, resim, kulak duyarlığı ve müzik, birçok çocuk gibi bende de vardı. Doymayı bilmez okuma tutkum, nedense dünyanın genç yıllarında, 1960’larda, yazmaya döndü.”

İlk öyküsü Olumsuz Hikâye, 1956'da Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nde yayımlandı. 1956'dan 1958'e dek öykülerini Türk Dili, Yenilik ve Pazar Postası'nda yayımladı. 1958'de karikatürist Turhan Selçuk ile evlendi. Bu evliliğinden kızı Aslı dünyaya geldi. Boşanma ile sona eren bu evliliğinden sonra eserlerinde sadece Füzuran adını kullandı.

Kariyeri boyunca hiç soyadı kullanmamasını şöyle açıklamıştı:

“Ben o yıllar çok ünlü bir soyadı taşıyordum. Çok ünlü, çok saygıdeğer iki adamın kendi akıllarıyla, emekleriyle ve yetenekleriyle ünlendirdiği saygıdeğer bir soyadıydı. Ben, o ünlenmiş soyadının bana sağlama ihtimali olan kolaylıklarına hiç yanaşmak istemedim. Ben, yazarlığımın sınanmasını öyle bir şekilde tek başıma yapıp bu büyük addan yararlanmamalıydım.” (Yoksa o soyadı benim hâlâ onurla andığım bir soyadıdır.” demektedir. Burada ima ettiği soyadı “Selçuk”tur.)

Yazarlığının ilk dönemini “gençlik hevesi” olarak tanımlayan Füzuran, asıl eserlerini 1960'lı yıllarda vermeye başladı. 1964-1972 arasında Dost, Yeni Dergi ve Papirüs'te yayınlanan öyküleriyle dikkat çekti.

İlk kitabı Parasız Yatılı ile 1972 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. Bu ödülü kazanan ilk kadın yazar ünvanını aldı.

✿ Zeynep ORAL'ın satırlarıyla

“1971'de yayımlanan “Parasız Yatılı”, edebiyat dünyamızın en önemli ödülllerinden biri olan 1972 Sait Faik Armağanı'nı kazandı. Ödül, o yıl ilk kez bir kadın yazara verildi. Ancak bomba etkisi yapan sadece bir kadın yazar, çok genç bir kadın yazar olması değildi. 13 Mayıs 1972 tarihli Milliyet gazetesindeki fotoğrafta, Füzuran ve ben karşılıklı oturmuşuz, o anlatıyor ben dinliyorum. Yazımın manşetine şu ilkler damgasını vurmuş.

“İlkokul mezunu”... “Yarışmaya ilk kez katılmış”... “Yarışmayı kazanan ilk kadın yazar”... “İlk eseriyle bu yarışmayı kazanmayı başaran ilk sanatçı”...

Anımsıyorum bütün bu ilkler edebiyat dünyamızda bir bomba etkisi yapmıştı. Benim “bomba gibi” değişimi yayınevi bu yeni baskıda daha güzel betimliyor: “Yazınımıza göktaşı gibi düştüğü onun için söylenir.”

Bu ilk kitabıyla Füzuran, tüm kalıpları yıkıyor, kuralları bozuyor, kendine özgü dilini, rengini, ritmini, kurgusunu yaratıyordu. Tüm eleştirmenler bu özgünlüğün altını çiziyordu. (Bu kavramı ilk kez Mehmet Doğan kullanmıştır: ‘Füzuran Olayı’, Yeni Dergi, Mayıs 1972, No. 92.)

Parasız Yatılı'yı Kuşatma (1971) ve Benim Sinemalarım (1973) adlı öykü kitapları izledi. Benim Sinemalarım kitabının ardından öyküye 9 yıl ara verdi.

1974'te ilk romanı Kırkyedililer'i yayımladı. Türkiye tarihine 68'liler olarak geçmiş, devrimci bir kuşak olan 1947 doğumluların hikâyesini anlatan eser, geniş bir kitle tarafından sevildi, 1975'te Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü aldı.

1975 yılında Alman Akademik Değişim Servisi (D.A.A.D.) adlı bir sanatçı programı kapsamında davet edildiği Berlin'de bir yıl kaldı. Bu

şehirde Türk işçilerle röportajlar yaptı. Röportajlarını Yeni Konuklar adlı kitabında topladı (1977). Dokuz Çağdaş Türk Öykücüsü (1982) adlı antolojisini ve Türkiye Çocukları (1979) adlı çocuk kitabını da Berlin'de hazırladı. Füzuzan, daha sonraki yıllarda da göçmen ve gurbetçi işçi sorunları üzerinde durdu. 1988'de yayımlanan, belge niteliğinde bir kitap olan Ev Sahipleri'nde Almanya'nın önde gelen aydınları ve konuk işçileriyle konuşmalar yaptı. 1988'de yayımlanan ikinci romanı Berlin'in Nar Çiçeği'nde de Almanya'daki göçmenlerin hayatını işledi.

Ah Güzel İstanbul öyküsünden uyarlanan aynı isimdeki filmde 1981'de Ömer Kavur ile birlikte senaryo çalışması yaptı. Film, hiçbir filmin birinciliğe değer görülmediği Antalya Film Festivalinde ikincilik ödülü aldı.

1982'de yayımladığı Gecenin Öteki Yüzü kitabında yer alan ve kitapla aynı adı taşıyan öykü, 1986'da TRT tarafından dizi olarak çekildi. Dizi, TRT ve Modern Gazeteciler Kurumu tarafından en iyi dizi olarak seçildi. Bütün çekimlerde sette bulunan Füzuzan, bu deneyimden sonra kendisi de yönetmenlik yapmaya karar verdi. 1988-1989'da "Benim Sinemalarım" adlı öyküsünü senaryolaştırarak çevre tasarımcısı Gülsün Karamustafa ile birlikte aynı adla sinema filmi olarak çekti. Film, uluslararası festivallerde büyük ilgi gördü.

Yazar, Redif'e Güzelleme, Kış Gelmeden ve Seveda Dolu Bir Yaz adlı öykülerini ise oyunlaştırmıştır. "Kış Gelmeden" ve "Seveda Dolu Bir Yaz" Ankara Devlet Tiyatroları tarafından sahnelendi.

1991'de Lodoslar Kenti adlı ilk ve tek şiir kitabını yayımladı.

Bosna Savaşı esnasında Balkanlar'ı kapsayan yolculuğunun izlenimlerini İşte Bizim Rumeli (1994) ve yeni baskısı Balkan Yolcusu (1996) kitaplarında paylaştı.

Yapıtları başta Almanca olmak üzere İtalyanca, İngilizce, Fransızca, Boşnakça, Bulgarca, Farsça gibi çeşitli dillere çevrildi.

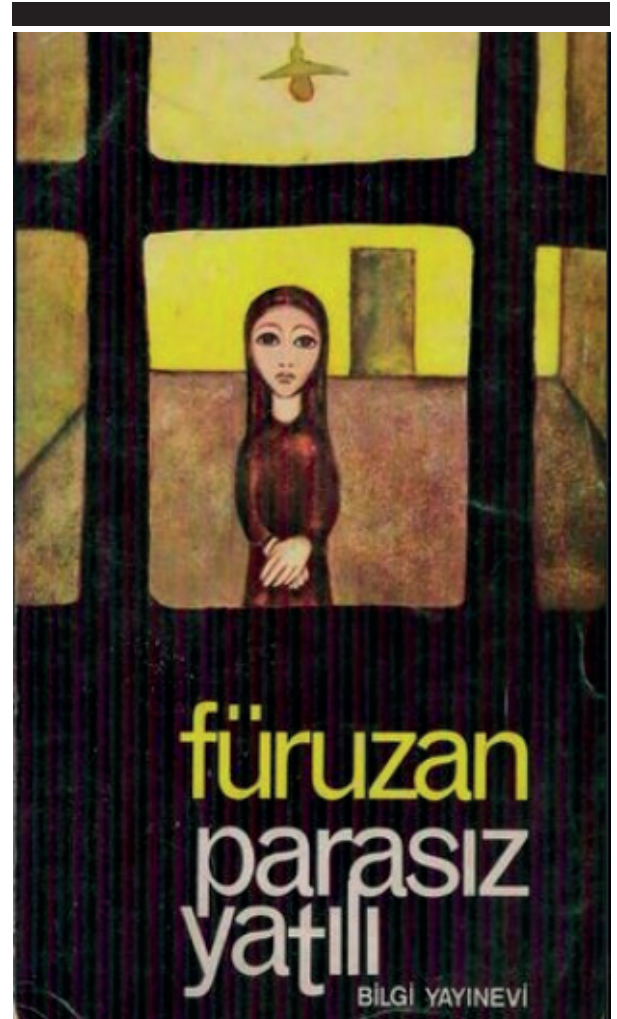
2006 yılında Ankara Öykü Günleri Onur Ödülü aldı, 2008 yılında 27. İstanbul Kitap Fuarı'nın Onur yazarı olarak seçildi ve hakkında Füzuzan Diye Bir Öykü adlı kitap hazırlandı.

2009'da Dil Derneği İzmir Şubesi tarafından Türk Diline Emek Ödülü verildi. 2017'de 9. Kadıköy Kitap Günleri'nin Onur Yazarı seçildi. 2023 Erdal Öz Edebiyat Ödülü'nü aldı.

✧ Ece AYHAN

Elbette, hayatın orta ikisinden ayrılan insanlar, çok sevecekler Parasız Yatılı'yı. İstanbul'da ve bütün kentlerde bunun bir anlamı, bir nedeni olmalıdır.

Füzuzan - Parasız Yatılı, almayı değil vermeyi içeriyor. Sofaların loşluklarında, arka bahçelere

bakan odalarda çapaklı uykular uyuyan çocuklar var. Bu çocuklara almayı öğretmiyorlar. Her şeyde olduğu gibi, örneğin, parasız yatılılık bir lütuf olarak sunuluyor onlara. Ancak kazananlar yaşayabilir diye. Yarışta binlerin arasında yüzde olmak azımsanacak bir şey mi?.. Sanırım seveceklerdir Parasız Yatılı'yı, sınavlara girenler ve dönenler. Dönemin, yarıda kalmanın, ayrılmanın onurunu yenileyeceklerdir. Bayram yerleri ellerinden tutulup götürülmeyen çocuklarla dolu. Yaşları ne olursa olsun kendileri giderler. Bir türlü bitmez üşütmelerinin sümüklerini yalayarak. Ne güzeldirler. Baloncular da bayram yerlerinin gediklileri. Apartmanların bile girişinde kunduralarını çıkaranlar. Çeşitli işlerde çalışanlar. Yani "her işi yaparız" diyenler. Türkiye'nin hemen bütün kentlerindeki görünüşler bunlar... çünkü biz kazanamadık. Birinci sırafta, hangi mesleği seçeceksiniz konulu ödevde doktor, mühendis, subay, tayyareci diye yazmıştık. Biz kazanamadık. Şimdi kazanmayı da öğreniyorlar becerikli ve sabırlı eller.

✦ Hasan Bülent KAHRAMAN'dan

"Ankara'dayız, Bilgi Yayınevinin, defalarca yazdığım bodrum kattaki ofisindeyiz, editör Attila İlhan'ın odasındayız. Koridorda birtakım sesler oluşuyor. Derken kapıdan içeri bembeyaz kürkler giyinmiş, başında yine beyaz kürk kalpak olan nefis bir kadın giriyor. Sadece kadınlar içeri girince ayağa kalkan **Attila İlhan** koltuğundan doğruluyor, çok karışık ve o zaman siyah saçları ve biraz da ürkütücü bakışlarıyla (Şiirinde öyle diyordu, "Gözlerini görseydiniz korkardınız/polisten kaçıyordu derdiniz") kadına bakıyor ve "Nasılınız karlar Prensesi Zinia hazretleri" diyor: "Sizinle Vladivostok'ta mı karşılaşmıştık, yoksa Çelyabinsk'te mi, beni hatırlamadınız mı, ben Prens Mışkin..."

Hayretle izliyorum, **Füruzan** olduğunu derhal anladığım kadın da oynamaya başlıyor, Attila abi elini öpünce, "Hatırlamaz olur muyum, ne votkalar içmiştik" diyor. İlhan, "Ne semaver-

ler, ne çaylar, ağzımızdan çıkan buhar büyük ağaçlar hâlinde donardı, unuttunuz mu?..." Oyun devam ediyor. Bakıyorum, Füruzan'ın yanındaki eşi gülümsüyor ama asabi bir gülüş o, biraz rahatsız olmuş gibi. İlhan'ın son cümlesi kendi dramını anlatıyor, "Şimdi Angora'da kendimizi ve anılarımızı tüketiyoruz..." Sonra, aradan epey zaman geçtikten sonra, İlhan'ın bir şiiri yayınlanıyor, şimdi *Böyle Bir Sevmek* isimli kitabındaki şiiri; "Kar kasidesi". Şiir, 'Prenses Zinia'ya...' ithaf edilmiş. Ben anlıyorum ve soruyorum, "O mu?" diyorum, "Evet" diyor, "O"; gözlerini kısarak."

Füruzan, küçük çevre insanını, yoksulları, acı çekenleri yazarken çok dikkat çekici bir insan damarı yakalıyordu. Onu eşsiz kılan iki unsurdan birisi buydu, insan macerası. Küçük harflerle yazıyordu, asla bağırıyordu, sesini yükseltmiyordu ve öylece de insanın dersinin altına işleyen, yüreğinin derinliklerine inen bir topoloji meydana getiriyordu. Orhan Kemal'de, örneğin, izlenen taşradan farklı olarak, Füruzan, taşrayı büyük ve çok soylu bir edebiyatın unsuru olarak anlattı. Asıl başarısını burada aramak gerekir.

KAYNAKLAR

- Füruzan'ın öykülerini sosyal eşitsizlik bağlamında okumak Yıl 2022, Cilt: 24 Sayı: özel sayı, 42 - 60, 28.12.2022/ Burcu Uşaklı Sandal <https://doi.org/10.16953/deusosbil.1197937>
<https://www.sabitfikir.com/dosyalar/siirin-kizkardesi-furuzan/> Haydar Ergülen 04-08-2011/ Şiirin kızkardeşi: Füruzan
<https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/zeynep-oral/furuzan-diye-bir-olay-18282347> Zeynep Oral/Füruzan diye bir olay!
<https://en.wikipedia.org/wiki/F%C3%BCruzan>
<https://t24.com.tr/yazarlar/hasan-bulent-kahraman/cok-siirli-kederli-cok-lezzetli-furuzan-ve-oykuleri,43531> Çok şiirli, kederli, çok lezzetli: Füruzan ve öyküleri /Hasan Bülent Kahraman
<https://pasaj69.org/parasiz-yatilidan-parasiz-yatiliya-dair-sorular-ece-ayhan-furuzan/>
Parasız yatılıdan, Parasız Yatılı'ya dair sorular (Ece Ayhan & Füruzan) "Yeni Edebiyat Dergisi"nin Mart 1971 yılında yayımlanan 2. Cilt 5.sayısında yer alan bu söyleşide, Ece Ayhan Parasız Yatılı'ya dair sorularını kitabın yazarı Füruzan'a yöneltiyor...
<https://edebiyatsoylesileri.com/post/621912849467473920/f%C3%BCruzan-d%C3%BCnyam%C4%B1z-parag%C3%B6z-ihthiyarlar%C4%B1n-elinde>
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/furuzan>

Son yıllarda hızlı kilo vermek için farklı öneriler, şok diyetler, popüler diyetler medyada yer almaya devam ediyor. Fakat artık tabağımıza aldığımız her gıdaya çok yönlü ve daha geniş bir perspektiften bakmamız gerekiyor. Popüler diyetleri bir kenara bırakarak son yıllarda artan alerji ve intoleransları, kronik hastalıkları, değişen bağırsak mikrobiyotasını düşünelim. Hastalıklar ve beslenme ilişkisine dair çalışmalar artmaya devam ediyor.

Her gün etkilerini daha derinden hissettiğimiz iklim krizi ve beslenme ilişkisini de burada ayrıca değerlendirmek gerekiyor. İklim krizi tabağımızdaki gıdanın besin değerini bile etkileyebilirken aynı şekilde tükettiğimiz gıdalar da iklim krizini tetikleyebilir.

Bu sebeple günümüzde tüm bunları sürdürülebilir beslenme bakışıyla değerlendirmek; popüler, hızlı kilo vadeden veya kısa vadeli çözümler yerine hayatın her alanında sürdürülebilirliği benimsemek çok önemli. Öyle ki her geçen gün artan nüfusun yanı sıra, beslenme ve yaşam tarzı alışkanlıklarımız da Dünyadaki kaynakların sürdürülebilirliğini tehdit ediyor. Hızlı nüfus artışı, sanayileşme, işlenmiş/yapay gıdaların artması gibi pek çok faktör ile

sürdürülebilirlikten sürdürülemezliğe doğru bir yolculuğa çıktık. Bu noktada üretmekten çok tüketmeye başlamak sürdürülemezliğin en önemli göstergelerinden. Bu gidişatı değiştirmek için bireysel çabaların da azımsanmayacak bir etki yaratabileceğinin farkında olmak önemli. Çünkü gıda, insan sağlığını ve Dünyanın çevresel sürdürülebilirliğini iyileştirmek için elimizdeki en kuvvetli dönüşüm araçlarından biri.

Nedir bu sürdürülebilir beslenme?

Sürdürülebilirlik aslında yeni bir kavram değil, kendisi karmaşık ve çok yönlü bir kavram, fakat en basit tanımı ile düşünecek olursak bugünün ihtiyaçlarını yarının kaynaklarını tüketmeden karşılamak olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir beslenme tanımını ise birçok alt başta incelemek ve değerlendirmek gerekiyor. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) sürdürülebilir beslenmeyi; besleyici, güvenli, sağlıklı, ekosistemi koruyucu, ulaşılabilir, adil, ekonomik olarak erişilebilir, doğal kaynaklı yaşam biçimi olarak tanımlıyor. Böyle bir perspektiften baktığımızda sürdürülebilir beslenme kavramı, gıdanın gelecekteki sürdürülebilirliğinde önemli

rol oynarken biz beslenme uzmanlarına da büyük bir görev düşüyor.

Obezite de bir sürdürülemezlik

Dünya üzerindeki birçok insan gıda güven-sizliği ve yetersiz beslenme problemi ile karşı karşıya. Bunu sadece 'açlık' yönünden düşün-meyelim, öyle ki bir diğer tarafta artan obezite verileri ile de karşı karşıyayız. Birleşmiş Milletler'in raporuna göre, 2019 yılında dünya nüfusunun dörtte birinin güvenli, besleyici ve yeterli gıdaya erişemedi. 2030 yılında açlıkla mücadele edecek insan sayısının 840 milyonu aşacağı tahmin ediliyor. Diğer taraftan 2035 yılında Dünya çapında 1,9 milyar kişinin obezite ile mücadele edeceği tahmin ediliyor. Lancet dergisinde yayımlanan güncel bir araştırmaya göre çocuklarda ve ergenlerde obezite oranı 1990'dan bu yana dört katına çıktı. Sürdürülebilir olmayan, Batı tipi diyet gibi bazı beslenme planları ise diyabet, kardiyovasküler hastalık, hipertansiyon gibi beslenmeye bağlı bulaşıcı olmayan hastalıkların ortaya çıkma riskini artıran faktörler arasında.

En iyi diyet hangisi?

Biliyoruz ki besinlerimizin %90-95'i doğrudan veya dolaylı olarak toprak sayesinde yetişiyor. Günümüzde toprağın sağladığı demir, çinko, kalsiyum gibi mikro besin ögesi eksiklerini yaşıyan 2 milyardan fazla insan var. Yani toprak bize birçok fayda sağlarken, bizi iyileştirirken biz ona iyi bakmazsak maalesef ki hem toprak, hem de insan sağlığının iyiliğinden bahsetmek mümkün değil. Peki hem insan sağlığına, hem de doğaya katkıda bulunan bir beslenme planı mümkün mü? Tabagımızdaki besinler sağlığı-mıza fayda sağlarken gezegene de nasıl fayda sağlayabilir? Bu sorunun birden fazla cevabı var, ama hepsi aynı diyet modelini işaret ediyor. Akdeniz tipi beslenme. Bu diyetin temelinde zeytinyağı, sebze, meyve, tam tahıllar, balık ve yağlı tohumlar yer alıyor. Yerel ve mevsimsel gıdaların tüketilmesi teşvik ediliyor. İşlenmiş gıdaların, işlenmiş et ve kırmızı etin sınırlandırılması,

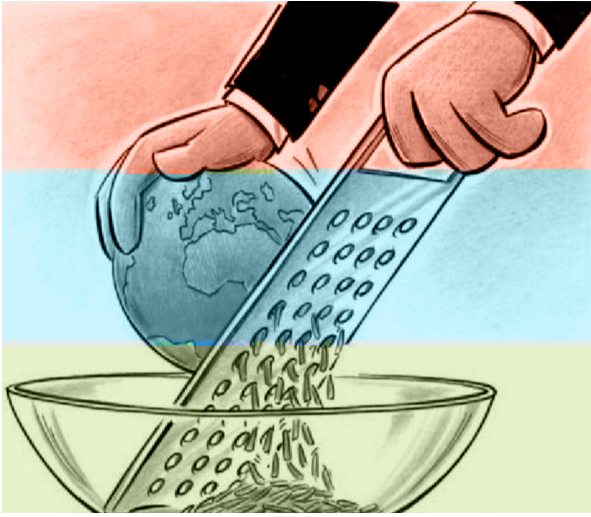
temelinde bitki bazlı beslenmenin yatıyor oluşu hem insan sağlığı hem de doğa sağlığı için sürdürülebilirliğe işaret ediyor.

Hayvansal kaynaklı besinlerin, bitkisel kaynaklı besinlere göre doğaya maliyeti çok daha yüksek. Bunun yerine bitkisel protein kaynaklarına soframızda yer açmak gerekiyor. Bu beslenme modeli bir diyetten çok yaşam tarzı hâline gelmeli. İnsan sağlığı yönünden tip 2 diyabet, zihinsel sağlık, kardiyovasküler hastalık, erken ölümü önleme gibi pek çok faydasını bildiğimiz Akdeniz tipi beslenme iklim değişikliği, karbon ayak izi ve su ayak izi söz konusu olduğunda da ön plana çıkıyor.

Bitki temelli beslenmek en popüler

Gezegene iyi gelen diyet modelleri konusunda son yıllarda konuşulan farklı terimler ve popüler diyetler de var. Bunlardan biri Gezegen diyeti (Planetary Health Diet), bir diğeri ise Klimataryen beslenme. The Lancet'de 2 yıl boyunca 37 farklı ülkeden uzmanın çalışarak oluşturduğu Gezegen Diyeti günlük ortalama 300 gram sebze, 200 gram meyve, 25 g yağlı tohum, 50 g baklagil önerirken haftada sadece maksimum 100 g kırmızı et öneriyor. Yani en önemli maddeler arasında kırmızı et tüketimi-

ni sınırlandırmak var. Klimataryen beslenme ise iklim krizini durdurmak ve hatta geri almak için uygulanan bir beslenme modeli. Bu beslenme programında yerel ürünlerin, karbon ve su ayak izi düşük olan besinlerin tüketimi anahtar noktalardan. Aslında tüm bunlar hepimizin çok yakından bildiği Akdeniz tipi beslenme ile aynı adımları içeriyor. Günümüz popüler diyetleri arasında vegan vejetaryen beslenme yer alırken, bu beslenme planlarının temelinde de hem insan sağlığı hem de gezegeni iyileştirmek var. Elbette özellikle vegan beslenmede oluşabilecek demir, B12 gibi vitamin mineral eksikleri için bir hekim ve beslenme uzmanı kontrolünde ilerlenmesi gerektiğini de unutmamak gerekiyor.

Sadece Kalori Saymak Yeterli Değil

Gıda okuryazarlığı hem bireysel hem de toplumsal sağlıklı yeme davranışlarının geliştirilmesini ve sürdürülmesini destekleyen bir terim. Covid-19 pandemi sürecinde gıda okuryazarlığı ve sürdürülebilir tüketim davranışlarının beslenme durumu üzerine etkisini değerlendirmek amacıyla yürüttüğümüz çalışmanın sonuçları da sürdürülebilir tüketim davranışları arttıkça hem gıda okuryazarlığının hem de antropometrik ölçümler ve beslenme durumunun iyileşebileceğini gösteriyor. Gıdanın etiketini okurken sadece enerji(kkal) veya makrobesin tablosuna değil, besin içeriklerinden son tüketim tarihi veya tavsiye edilen tüketim tarihine, menşeisinden, ambalajının geri dönüşü-

rülebilir olup olmadığına kadar pek çok farklı noktaya dikkat etmek gerekiyor. Örneğin günümüzde plastik tüketiminin artışı da hem insan sağlığını hem çevreyi tehdit ediyor. Her nefeste mikroplastik soluyor, her tabakta mikroplastik yiyoruz. Bilim insanları bu mikroplastik parçacıklara anne sütünden akciğere, plasentadan kan dolaşımına rastlarken bu parçacıkların kanser ve akciğer hastalıkları dahil olmak üzere birçok hastalıkla ilişkili olabileceğini belirtiyor. Özetle iyi bir gıda okuryazarı olarak bilinçli tüketim, bitki bazlı, yerel bir beslenme programını benimsemek hem bize hem de gezegene iyi geliyor. Toplumun, çevrenin ve her canlının sağlığının bütünsel olarak ele alan bir yaklaşıma ihtiyaç var. Daha fazla sürdürülebilir beslenme konuştuğumuz; yeterli ve dengeli beslenerek aynı zamanda bizden sonraki nesillerin de bunu sürdürmesini sağladığımız bir yaşam mümkün.

Kaynaklar

1. FAO/WHO. Sustainable healthy diets – Guiding principles. Rome, 2019.
2. Mazzocchi, A., De Cosmi, V., Scaglioni, S., ve Agostoni, C. (2021). Towards a more sustainable nutrition: complementary feeding and early taste experiences as a basis for future food choices. *Nutrients*, 13(8), 2695.
3. Çelik, C., Türker, P. F., & Çalışkan, H. (2024). The Relationship of Food Literacy and Sustainable Consumption Behaviors with Anthropometric Measurements during the Covid-19 Pandemic Period: A Sample from Turkey. *Journal of the American Nutrition Association*, 43(3), 279-285.
4. Gülden Pekcan, A. (2019). Sürdürülebilir Beslenme ve Beslenme Örüntüsü: Bitkisel Kaynaklı Beslenme. *Beslenme Ve Diyet Dergisi*, 47(2), 1-10.
5. Fardet A, Rock E. How to protect both health and food system sustainability? A holistic 'global health'-based approach via the 3V rule proposal. *Public Health Nutr.* 2020;23(16):3028-44. doi:10.1017/S136898002000227X.
6. Macdiarmid JI, Douglas F, Campbell J. Eating like there's no tomorrow: public awareness of the environmental impact of food and reluctance to eat less meat as part of a sustainable diet. *Appetite.* 2016;96:487-93. doi:10.1016/j.appet.2015.10.011.
7. Cacao, L. T., De Carli, E., de Carvalho, A. M., Lotufo, P. A., Moreno, L. A., Bensenor, I. M., & Marchioni, D. M. (2021). Development and validation of an index based on EAT-lancet recommendations: the planetary health diet index. *Nutrients*, 13(5), 1698.

Anadolu Şarapları ve Şarap Kültürü

Doğuhan ATIŞ

Benim hikâyem, bir çiftin ortak zevklerini keşfetme ve hayatlarını bunun üzerine inşa etmesine dayanıyor. Ben 86, eşim Süray 85 doğumlu. Hacettepe Üniversitesi'nde okurken tanıştık; 2013 yılında evlendik. Yeni bir hobi arayışı ve şarap merakı birleşince bu konunun üzerine düştük. 2014 yılında şarap seven dostlar edinmek için kurduğumuz ve bugün "Süray ve Doğu" ismine sahip sosyal medya hesabı ve adimadimgurme.com isimli internet sitesi bizlere bambaşka bir dünyanın kapılarını açtı. Takipçisi artan sosyal medya hesabımız ve ziyaretçisi yükselen sitemiz sayesinde Türkiye'nin önde gelen bütün şaraphanelerini gezme şansı elde ettik, yurt dışında pek çok şarap bölgesini keşfettik, yemeyi ve içmeyi seven nice dost edindik.

Bir zaman sonra yaptıklarımız yetmez oldu; kurumsal hayatı bıraktık ve 2020 yılının Temmuz'unda kendi seçkimizden oluşan şarapları bir araya getirdiğimiz "Santé Wine & More" şarap butiğini İstanbul'da kurduk. Şarap hakkındaki birikimimizi paylaşmak için 2022 yılının Ekim ayında "Toprak ve Şarap: Türkiye'nin Bağları ve Şarapları" kitabımızı Can Yayınları'na bağlı Mundi Kitap üzerinden okuyucularımızla buluşturduk. Kitabımızın yeni baskılarının yapılmaya devam ettiği bu süreçte şarap butiğimizi işlemeyi sürdürüyoruz ve şarap dünyasına yönelik farklı projeler üretmek için çalışıyoruz.

doguhanatis@gmail.com

Bu topraklar medeniyetin olduğu gibi şarabın da çıkış noktalarından biridir. Şarap üretimine dair ilk kalıntılar özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Karadeniz bölgesinin doğu kesimleriyle buralara komşu Gürcistan, Ermenistan, İran, Irak ve Suriye’de bulunmuş, halen de devam eden arkeolojik çalışmalar sayesinde her geçen gün yeni keşifler yapılmakta. Şarabın doğduğu bu coğrafyanın Bereketli Hilâl olarak adlandırılan bölgeyle olan kesişimi de dikkat çekici.

Türkiye’nin bugün yer aldığı topraklarda yüzyıllar boyunca şarap üretilmiş, üretimdeki en büyük kesinti ise Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu dönemde gerçekleşmiş. Şarabı üreten, şaraplık üzüm bağlarını işlemeyi, budamayı, onlara bakmayı bilen Ermeni ve Rumlar başta olmak üzere gayrimüslim nüfusun bu topraklardaki varlığının yok denecek kadar azalması şarap kültürünün sönümlenmesine ve şarap yapımına dair bilgi birikiminin kaybolmasına neden olmuştur.

Ülkenin kurucu kadroları ise şarap kültürünün yeniden yeşermesi için TEKEL eliyle önemli atılımlar yapmış, danışmanlık almak amacıyla yabancı şarap uzmanlarını davet etmiş, Türkiye’nin farklı bölgelerinde deneme şarap evleri kurarak o bölgelerin potansiyelini anlamak için gayret göstermişlerdir.

Şarap üretimi uzun yıllar boyunca TEKEL öncülüğünde ve Kavaklıdere, Doluca, Sevilen, Pamukkale gibi büyük çaplı özel sektör firmalarının verdikleri katkıyla ilerlemiştir. 1980’lerden sonra artan dışa açılma ile hareketlenen şarap pazarındaki en önemli gelişme 2004 yılında TEKEL’in özelleştirilmesi olmuştur. Yapılan özelleştirmenin yanı sıra mevzuatta da değişikliğe gidilmiş, içki üretim ve ithalatında önemli serbestleşme adımları atılmıştır. Bizi ilgilendiren en önemli değişiklikse önceden bir şarap üretimi tesisi kurmak için öngörülen kapasite minimum bir milyon litre iken yapılan kanun değişikliğiyle bu rakamın binli litrelerce kadar gerilemesidir. Ülkede bir şarap rönesansı yaşandıysa bu değişiklik sonrasında olmuştur. Çünkü düşük hacimlerde, daha yoğun emek harcayarak, tabiri caizse “kraft” bir şekilde şarap üretimi yapmak isteyenler için bir milyon litre kapasiteli bir tesis kurmak manasızdır. Bu nedenle pek çok kişi hayalini gerçekleştirememiştir. Sınırın ihmal edilebilir düzeye düşmesiyle pek çok yeni üretici bu alana yatırım yapmış, son yirmi yıllık dönemde şaraphane sayısı yaklaşık beş kat artmıştır. Örneğin, damıtık içki üretimi söz konusu olduğunda bir milyon litre sınırı halen devam ettiği için, üretilen rakıların çeşitliliği artmasına rağmen, rakı üretimi yapan firma sayısında sınırlı bir artış yaşanmıştır. Keza viski, cin gibi diğer damıtık içkileri üretmek isteyen ve “butik” olarak nitelendirilebilecek firmalar yine bu sınır nedeniyle piyasa giriş yapamıyor.

Bu gelişmelerden sonra farklı hayallerle şarap üretmeye başlayan pek çok üretici sayesinde rekabet, şaraplarda kullanılan üzüm çeşitliliği ve şarap türleri kayda değer seviyede artış gösterdi. Son yıllarda artan bu çeşitlilik tüketicilerde de heyecan oluşturdu ve şaraba ilgi duyan kişi sayısı yükseldi. Birbirini besleyen ve şarap kültürünün yükselişe geçmesini sağlayan bu olumlu atmosfer 2013’te ve ardından 2014’te yapılan kanuni düzenlemelerle içki reklamı yapılmasının yasaklanmasıyla önemli bir darbe aldı.

Bu dönemi izleyen on yıllık süreçte ise şarap üreticilerinin üzerindeki baskılar artarken firmalar da yaptıkları ürünleri duyurmak, tüketicilerle ilişki içerisinde olabilmek için farklı stratejiler izlemeye başladılar.

Bu tarihten sonra bugüne bir bakalım. 2022 yılının Kasım ayında ilk baskını yapan ve eşimle birlikte kaleme aldığımız “Toprak ve Şarap: Türkiye’nin Bağları ve Şarapları” isimli kitabımızda 85 yerli üreticinin bağlarına ve şaraphanelerine yönelik gezi notlarıyla şarap tadım notlarını bir araya getirmiştik. Yeni kurulan şaraphaneler ve birkaç ilaveyle şu an itibarıyla tüketicinin gözü önünde olan, rahatça ulaşabilen 100’ün üstünde üreticinin farklı şaraplarıyla piyasada boy gösterdiğini söylemek mümkün.

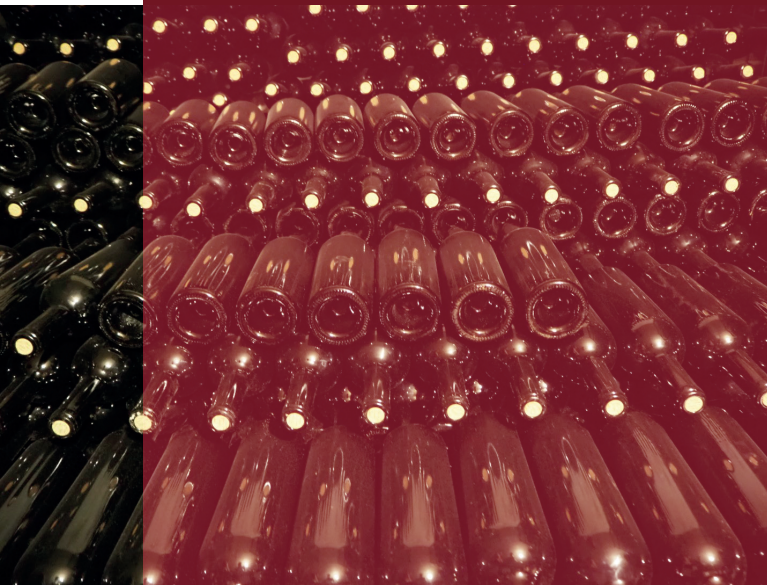
Gelelim şarap nedir konusuna. Şarap her şeyden önce tarımsal bir üründür. Ana maddesi üzümdür ve şarabın kalitesi doğrudan doğruya üzümün kalitesine bağlıdır. O nedenle şişeyi elinize aldığınızda öncelikle üzüm veya üzümlerine bakmanız, ardından o üzümleri veren bağın dikili olduğu bölgeyi hayal etmeniz, hangi şartlarda yetiştiğini bilmeniz, o şarabın yapan her kimse onun düşünce dünyasına nüfuz etmeniz ve şarabı içerken bunları bir bütün olarak duyumsayabiliyor olmanız lazım.

Keza şaraba lezzetini veren bütün bu unsurların yarattığı birlik, şaraba biricikliğini kazandıran özellikler toplamı Fransızların icat ettiği “teruar” teriminde kendini bulur. Ben ise kısaca böyle şarapları “şahsiyetli şarap” olarak isimlendiriyorum. Böyle şarapları içtiğimde içimde araştırma isteği kabarıyor. Bu şarabı kim, hangi şartlarda yapmış diye merak ediyorum. Şarabı bir ders olarak görüp, onu “öğrenmeye” çalışmak sıkıcı geliyor. Ancak ve ancak insan aşkını depreştiren bir şarap içince onun hakkında her şeyi de öğrenmek istiyor. Benim şarapla olan bütün ilişkim böyle gelişti. Bu yaptığımı da şaraptan aldığım zevki artıracak şeyler diyorum. Bugüne kadar kime şarapla ilgili bir şey anlatıyordum da bunu aldıkları zevki arttırmak için yaptım. Bakınız en sevdiğim şarap yazarlarından Jason Wilson bu konuda ne diyor:

“Formel şarap eğitimi veya sertifikaları için ne bir kuruş ne de bir dakika harcadım. Tüm bilgim şahsi tecrübelerimden ileri geliyor. Garip tutkularımı takip ettim, seyahat ettim ve gücüm yettiğince tadım yaptım -ve çoğu zaman yetmese de... Ama bu vahşi bir eğitimdi, yapılandırılmamış ve kendi kendine öğrenilen...”

“Ama içten içe doğru olduğunu bildiğim bir şey var: Şarap tırmanılacak bir merdiven değildir. Yakınından bile geçmez. Şarap, bizi nereye götüreceğini bilmediğimiz bir labirenttir ve muhtemelen çıkış yolunu asla bulamayacağımız gerçeğini memnuniyetle kabul ederek onun içine adımımızı atarız. Şarap hakkında öğrenilecek her şeyi asla öğrenemezsiniz. Çünkü şarap dünyanın kendisi kadar büyüktür.”

Şarap öylesine büyülü bir içki ki onda diğer hiçbir içkide olmayan özel bir yön var. Her zaman ama her zaman değişiyor. Yıldan yıla değişiyor; her yıl hava şartlarını, topraktaki değişimi, onu üreticinin ruh hâlindeki gelgitleri yansıtıyor. Kadehe alıyorsunuz ve içmeye başlıyorsunuz, kadehte kaldıkça değişiyor. Farklı kokular, aromalar ve lezzetler açığa çıkıyor. Ve yer kürede o kadar çok şarap üretiliyor ki çeşitlilik söz konusu olduğunda şarapla aşık atacak içkiyi bırakın, herhangi bir içecek yok.

Zaten bu nedenledir ki şarap özeldir, dediğim gibi sizi heyecandırır. Beklemediğiniz anda bir kroşe indirir, içtiğinize vurulursunuz veya yükselmiş beklentilerinizi boşa çıkarır, üzülürsünüz; her şey mübahdır şarap söz konusu ise. İşte bu bilinmezliktir onu eşsiz kılan, ondan sıkılmanızı imkânsızlaştıran.

Ben yine de içtiğiniz şarabı değerlendirmenizi, onu sınıflandırıp da zihin kavınızda doğru yere oturtabilmenizi sağlayacak birkaç noktadan bahsetmek istiyorum. Öncelikle her renk şarap için ortak olan birkaç husus üzerinde durup sonrasında turuncu ve kırmızı şaraplara özel olan “tanen” maddesinden söz edeceğim.

Öncelikle içtiğiniz şarabı değerlendirme kısmını ana iki bölüme ayırmak gerekiyor. Koklamak ve bir yudum alıp da tatmak. Şarabı kokladığınızda, bir amatör olarak, dikkat etmeniz gereken en önemli şey onun bozuk olup olmadığını anlamak ve inanın ki bu basit bir şey. Eğer bir şarap bozuksa ondan ıslak karton, lağım, nem gibi nahoş kokular gelir. Zaten bir restorana gittiğinizde şarabı sizlere bu nedenle tattırırlar; garson sizin şarabı beğenip beğenmemenizle ilgilenmez. Yalnızca şarabın bozuk olmadığını teyit etmenizi ister. Siz “Uygundur” dedikten sonra da servis eder.

Şarap, üzümünden yapılmasından mütevellit güzel kokmalıdır, ondan farklı meyvelerin kokusunu alabilmelisiniz. Bunun yanı sıra çeşitli baharatlar veya çiçekler, şarap fıçıya girmişse meşe fıçı kokusu da burnunuza gelebilir. Burada mecazen burnunuza dediğimi lütfen unutmayın. Koku almak dediğimiz şey bir bütündür; ağız, burun ve bunlar arasındaki etkileşimle gerçekleşir. Kokuya ilginiz varsa Vedat Ozan'ın dört ciltlik “Kokular Kitabı”nı hararetle öneririm.

Şarabın “burun” faslını geçtiysek ondan bir yudum aldıktan sonra nelere dikkat edilmesi gerektiğine değinelim.

- * Öncelikle şarabın gövdesini, yani damaktaki ağırlığını ve yoğunluğunu değerlendirmemiz gerekir. Damaktaki her sıvının ağırlığı aynı değildir. Örneğin su ile tam yağlı sütü düşünün. Su hafifken, tam yağlı süt damakta daha ağır ve yoğundur. Bu nedenle şarapları da kabaca düşük, orta veya tam gövdeli olarak ayırabiliriz.
- * Damaktaki ikinci önceliğimiz asidite seviyesi. Burada bakacağımız şey ise şarabın ağızımızı ne kadar sulandırdığı. Hani limon yedikten sonra ağızımız sulanır ya, işte bu hissiyatın hangi seviyede olduğuna bakacağız. Düşük, orta ve yüksek tanımlamaları imdadımıza yetiştirecektir.

- * Geldik üç numaraya, bu sefer şarabımızın aromatik zenginliğiyle haşır neşir olacağız. Bazen yeni açmış bir çiçek görür de koklarsınız ve mest olursunuz. Onun güzel kokularını sonuna kadar ciğerlerinize çekmek için kocaman bir nefes alırsınız. Ancak bazen de adeta görüntü vardır ama ses yoktur; çiçek göz alıcı olsa da koklayınca pek bir şey ortaya koymaz. Şarapları da hem burundaki hem de damaktaki aromatik zenginliğine göre sınıflayabilir ve şarabın aromatik zenginliği üzerine konuşabiliriz.
- * Son kertede ağırlıklı olarak kırmızı şaraplar söz konusu olunca ortaya çıkan tanen maddesine değinmek isterim. Bu arada tanen kimi beyazlarda-düşük seviyede- ve pek çok turuncu şarapta da karşımıza çıkar. Ancak bunlar “Şarap 102”nin konusu. Tanen ağızdaki burukluk hissine karşılık gelir, diş etleriniz çekiliyor gibi hissedersiniz. Öncelikle tanenin kuvvetini tanımlamanız lazım gelir, sonrasında da hissine geçmek gerekir. Örneğin, kimi kuvvetli kırmızı şaraplarda tanen seviyesi yüksek olabilir ama kadifemsi yapıdadır ve damakta rahatsızlık yaratmaz. Ancak başka bir kırmızının taneni orta seviyede olup da verdiği his rahatsızdır; sert ve kırçılıdır.

Bütün bu unsurları yorumladıktan sonra aralarındaki harmoniye bakabilirsiniz. Buna da şarapta denge adı verilir. Bütün unsurlar bir arada ve dengedeyseniz o şarap layıkıyla yapılmıştır. Eğer sizler de şarabı beğenmiş ve tekrardan içerim diyorsanız ne âlâ! Bunlardan özellikle bahsetmek istedim çünkü şarapça konuşmaya bu terimleri kullanarak başlayacaksınız. Diyelim Kalecik Karası seviyorsunuz ve yurt dışında bir şarap barındasınız. Oradaki barmen veya somelyere “Kalecik Karası” dediğinizde karşı taraf bir şey anlamayacaktır. Ama ona Kalecik Karası’ndan yapılan şarapların özelliklerini tarif eder; yani hafif ve yumuşak tanenlere sahip, damakta canlı, asiditesi yüksek, aromatik zenginliği/meyvemliliği ortadan yükseğe kadar giden skalada yer alan bir kırmızı şarap istiyorum derseniz zevkinize göre bir şarapla karşılaşma olasılığınız ziyadesiyle yüksektir.

Şarapça konuşmak için bol bol şarap tatmalı, hatta bu şarapları yan yana tatmalı ve karşılıklı olarak değerlendirmelisiniz. Hafıza insanı yandılabileceği için not tutmayı ihmal etmemeli, notlar üzerinden de karşılaştırmalar yapılmalıdır. Böylelikle hangi tür şarapları sevdiğinizi, hangi anda ne tür şaraplar içmekten hoşlandığınızı peyderpey keşfedebilirsiniz. Ve unutmayın, bir şeyleri keşfetmek bu hayattaki en mutluluk verici uğraşlardan...

Eğer keşif çalışmalarınız kapsamına Anadolu şaraplarını almak isterseniz de kırmızı olarak Kalecik Karası, Öküzgözü ve Boğazkere’yi, beyaz olarak da Emir ve Narince’yi tatmanız gerek. Bu şarapların farklı üreticilerin elinden çıkmış, çeşit çeşit coğrafyalardan gelen değişik örneklerini denemeniz yarar sağlayacaktır. Bu sayede yalnızca üzümü değil, üzümle toprak arasındaki bağı da anlama şansı elde edebilirsiniz. Gördüğünüz üzere, döndük, dolaştık ve teruara geldik.

Unutmayın ki yerel ve endemik üzümlere sahip olmak bir şarap ülkesinin “özel” olması için en önemli şarttır. Bu üzümler yüzyıllardır bizimle birlikte olup, pek çok badire atlattı, her türlü zorluğa göğüs germiş ve bugünlere gelmeyi başarmışlardır. Onlar adeta şarabın çıkış noktalarından biri diyebileceğimiz bu topraklarla bütünleşmişlerdir. Biz de şanslı ülkelerden biriyiz, gün yüzüne çıkmış ve çıkarılmayı bekleyen pek çok yerel üzüme sahibiz.

XXII.

KIŞ OKULU &

XX.

MESLEKİ GELİŞİM KURSU

20-23 Şubat 2025 / Grand Hotel

Kenya

TÜRK TORAKS DERNEĞİ

“Dört Farklı Eğitim Programı Bir Arada”

Göğüs Hastalıkları Uzmanları
Çocuk Göğüs Hastalıkları Yan Dal Asistanları
Göğüs Hastalıkları Asistanları
Göğüs Cerrahisi Asistanları

